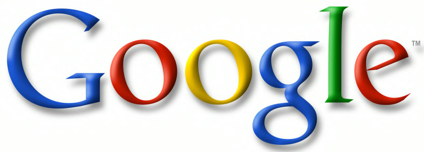

Af

Søren Kierkegaard's

Efterladte Papirer.

1850.

Ved

H. Gottsched.

Kjøbenhavn.
C. A. Reitzels Forlag.
1880.

21 —

Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri.

Af

Søren Kierkegaards

Efterladte Papirer.

1850.

Ved

H. Gottsched.

Kjøbenhavn.
C. A. Reitzels Forlag.
1880.

Bianco Lunos Kgl. Hof-Bogtrykkeri.

Indhold.

1850.

Tillæg:

At blive helbredet ved Hjælp af Christendommen er ikke det Vanskelige, det Vanskelige er tilgavns at blive syg.

Er Du saaledes syg, saa falder Christendommen Dig mageløst let, som det falder den Hungrige mageløst let at tage for sig af Maden, især den Mad, for hvis Tilberedelse Himmel og Jord er sat i Bevægelse, at den ret maa være livsalig og velsmagende — naar man i den Grad er udhungret.

[Jfr. **Journal NB.**^{19} for 1850, S. 214 og 215.]

VII.

1850.

1850.

Journal NB.15

[Udenpaa Bindet mærket:]

d. 6. Januar 50.

Thema til en Prædiken:*)

Ordets Forkyndelse.

Her lægges det an efter hiint Psalme-Vers i den gamle Psalme (O store Gud vi love Dig):

Propheterne kundgjorde ham,
Apostlene forkyndte ham,
Og Martyrskaren priste Dig
I Dødens Stund høitideligt.

Det er den egentlige Prædiken, det er Det at vidne, Søndags-Pastoren har ikke stort at betyde.

Forøvrigt er det formodentlig et Tilfælde men Noget, som lod sig benytte, at der i hiint Vers staaer: kundgjorde ham og forkyndte ham, kun i Forhold til Martyrskaren er Christus selv tilstede, saa det hedder: den priste Dig. Vel ogsaa med Hensyn til at Martyrskaren er et Præsentisk, et endnu ikke Afsluttet, saa der kan komme nye: hvorimod det rigtignok er i vor Tid lige saa latterligt at synge Sligt, som det er latterligt,

*) [Jfr. „Af S. K.s E. P., 1849," S. 86.]

at Vægteren en Vinteraften raaber Kl. 8: nu Mørket Jorden blinder, og Dagen tager af.

Proportioner.

Luther siger rigtigt, at egentlig skulde der slet ikke prædikes i Kirker (det er i Prædikenen om Stephanus): det er en Accommodation med den Art Gudsdyrkelse, den er for vor Svaghed — ak, og vi er saa langt tilbage, at der neppe ret Mange gaae i Kirke — og dog er det Christenheden.

Orthodoxe som Grundtvigianerne, der ere indbildske nok af, at de ere de eneste sande Christne, [ere] — naar de saa handle i Livet, saa er deres Handlen aldeles conform med Verdsligheden. De ere ogsaa Tilbedere af Ballotation og Majoritet o.s.v.

Og da der nu i det moderne politiske Røre ere per abusum Elementer af Religieusitet, saa finde de det er herligt — gjøre næsten Compagnie med Verdsligheden, istedetfor at de især under saadanne Omstændigheder burde være ivrige over al Maade for at sikkre med Forskjellighed.

Men disse orthodoxe Christne, om man saa vil, de ere da saa langt som muligt fra at være indviede i det Christelige: at det at tjene Sandheden er at lide; de ere herskesyge, og tragte efter Magten fuldt saa vel som noget andet politisk Partie.

Som det historisk er skeet — at der har været hele Tider, hvor man per Phantasie alene var fortabt i den christelige Objektivitet og ganske glemte sig selv, medens [man] dybsindigt udviklede Læren, kunstnerisk malede Christus o. D. — saaledes skeer det endnu de Fleste af dem, der dog have noget Forhold til Christendommen; de mærke ikke, at de egentlige Vanskeligheder først begynde, naar denne hele Objektivitet skal existentielt

omsættes i den Enkeltes Liv. For en Forsigtighedes Skyld vedblive de saa at raabe paa, at det Objektive er det Høieste, det Subjektive det Ufuldkomne. Og dog er hele Christendommen Subjektivitet. Christendommen er ikke Lære, den er en Lære existentielt omsat i eet eneste Menneske, i Gud-Mennesket.

Men naar faaer man Magt med den Confusion, som Menneskene da ikke gjerne ville ud af; thi de ville ikke gjerne til de existentielle Opgaver, til den virkelige Fornegtelse, til at handle christeligt, til at have Gud og Forbilledet saa nær paa Livet, at det bogstavelig dreier sig ene og alene om mig, den Enkelte.

Og disse Feighedens og Verdslighedens og Blødagtighedens Udflugter dem har man sminket op til at være det Høieste — det at være subjektiv er Ingenting, ja er en Bildtaresse. Hvilken det Ondes dybe Underfundighed er der dog ikke altid i Verdslighed! Det skal være beskedent, ydmygt at være objektiv — i det Mindste er det det Nemmeste.

Grundtvigianerne strede saaledes: de paastode, at de Andre ikke vare Christne, og vilde nu have dem ud af deres Embedsstilling.

. . . . Alt, hvad Kirken eiede, burde jo ogsaa vel tilfalde de faae sande Christne-Præster. Hvilken Verdslighed midt i Helligheden!

Dog bør Grundtvig holdes udenfor. Forresten veed jeg saa ikke, at Partiet har været paa nogen Maade villigt til at bringe Offer. Grundtvigs Feil var, at han ikke strax forstod Sagen dybt nok, at det Begreb han skulde angribe var Christenheden. Som han stillede Sagen, fik det Udseende af, at naar Clausen blev fjernet fra Embedet, saa blev Alt godt, saa vare vi Alle Christne, og Statskirken et Samfund af Christne. Først da denne Bevægelse strandede, var det han besluttede at nedlægge sit Embede. I Ideen seet var det da en Lykke, at Sagen vendte sig saaledes; thi ellers kunde let det

Meningsløse være indtraadt, at ved at fjerne Clausen saa var det Hele sikkret at være Christendom?

Snart kan forresten Spørgsmaalet om Christendommen blive et Penge-Spørgsmaal. Syllogismen bliver: Alt, hvad Kirken eier, tilhører naturligviis kun de sande Christne — vi ere en halvsnees Stykker som ere sande Christne: ergo overtage vi Godset. Det bliver saa rigtigst at antage en Jurist, der [har] at føre denne Sag — og saa declamerende forsikkre, at det er at vende tilbage til den apostoliske Kirke.

Til en vis Grad vil denne Taktik endogsaa blive populair; det Populaire er naturligviis, at den er saa uchristelig som mulig og saa verdslig som mulig.

Den Maade, paa hvilken Peter værgede sig, da man vilde fjerne ham fra Embedet, er strengt taget heller ikke christelig men er juridisk. Hans saa vel som alle Grundtvigianernes tause Paastand er, at de ere de eneste sande Christne — ergo har de at protestere mod hele Begrebet Christenhed og Statskirke. Nu siger Statskirken: Du skal enten gjøre det — eller nedlægge Embedet. Han svarer: ingen af Delene; vil I afskedige mig, det bliver Eders Sag. Men derved anerkjender han indirecte Stats-Kirkens og Christenhedens Begreb: at vi Alle saadan ere Christne. Det vil sige, han klamrer sig lige saa fast til Begrebet Statskirke som nogen af dets Forfægtere, hvis det hændte denne paa et enkelt Punkt at være neens med den.

At forstaae mig faaer jeg dog Ingen til. Thi, forstaae Det, jeg siger, nu ja det lod sig vel gjøre. Men naar det saa kommer til Stykket og det skal realiseres, saa forvirres de. De ere ikke som jeg i ethvert Sekund tvungne i en høiere Magt, der med ubøielig Strenghed tvinger til nøiagtigt at efterkomme det Forstaaede indtil det Mindste og i det Mindste.

Tænk en Hest, der beundrende saae den Hest som kaldes „Dandseren", og nu ogsaa vilde gaae i Dandsetrin — men der var i Forhold til denne Hest ingen Berider, der med Pidsk og Spore, med skarpt Mundbid hvert Sekund tvang den til at gjøre Dandsetrinnet: troer Du, at en saadan Hest saadan for egen Regning lærte at gaae paa den Maade, der i Forhold til det at være Hest er som en Gruusomhed?

Og som det vilde gaae hiin Hest (der forresten maaskee var lige saa godt skabt, havde alle Forudsætningerne) i Forhold til „Dandseren", saaledes gaaer det den Anden i Forhold til mig: han tager paa og gjør et Slags Hop — og saa en Stump Pludderie, og saa igjen et Hop; i eet Øieblik tages Tilløb til at ville handle ethisk religieus, og næsten i samme Nu plumpes der ned i Brugen af maalmodige, endelige, lurvede Midler. — Det der mangler er Berideren og Pidsken og Sporerne og det skarpe Mundbid.

Med „Intet" begynder Systemet, med „Intet" ender Mystiken altid. Det sidste er det gudelige Intet, ligesom Socrates' Uvidenhed var Gudsfrygt, hans Uvidenhed, med hvilken han atter ikke begyndte, men endte, eller til hvilken han bestandigt kom.

Der er saa ofte talt om det Sted af Skriften: Alt er aabenbart i Mysteriet, og en viis Speculation har saa gjort det gjældende, at den ikke var profan Speculation, men i Mysteriet.

Jeg vilde i Forhold til Christendommen drage en anden Side af det Begreb Mysterium frem: den ethisk-religieuse. Christendommen kom ind som et Mysterium, der søgtes den størst mulige menneskelige Garantie inden man optog Nogen — hvor profan har man ikke nu gjort Christendommen ved den skjødesløse Maade, paa hvilken man ubenvidere gjør Enhver til Christen, og lader Enhver være det!

Christendommen forstod meget godt, at i Forhold til at

tjene Sandheden kommer det især an paa den Individualitetens Omdannelse, hvorved den bliver skikket til at være Redskab for Sandheden. Men Sligt tænker Ingen paa i vore objektive og travle Tider. Deraf denne usalige Forkyndelse af Christendom — og objektivt ganske rigtigt — af Mennesker, der egentlig ikke have Anelse om Christendom. Og Intet, Intet har i den Grad forvirret ja afskaffet Christendom, som just den uchristelige Maade paa hvilken den forkyndes.

Vistnok har Christendommen aldrig været, ja afskyet at være Mysteriet i den Forstand, at den kun var for enkelte udmærkede Hoveder, som bleve Indviede. Nei, Gud har udvalgt det Ringe og Foragtede — men Indvielsen manglede dog ikke. Det er ikke den intellectuelle, men den ethiske Indvielse, Personlighedens uhyre Respekt for at blive optaget i de Christnes Samfund, og denne Respekt ikke udtrykt i Forsikkringer og Dikkedarer, men existentielt, i Handling.

Erfarer jeg, et stakkels ringe Menneske, i mine Smule Forhold ikke noget Lignende? Forvandl mig til nogle Læresætninger, og lad saa enhver Bønhas docere dem, og hans Liv være en Satire over hvad han siger: er dette ikke meningsløst? Og hvilken er saa min Forskjellighed? Mon ikke den, at jeg dog stræbende har ombannet min Individualitet til existentielt at tjene disse mine Tanker. Det er, jeg har havt en Indvielse. Derfor har det Lidet i mig været en Magt, doceret er det blot lidt Brøvl mere med i alt det andet Brøvl.

Derfor glemmer jeg aldrig, at i Forhold til Christendommen er en Skomager, en Skræbder, en Haandværksmand lige saa meget en Mulighed, som den største Lærde og det bedste Hoved. Ja ordentligviis maa Kirken vel altid vente sin Frelse fra Lægmand, just fordi han har nærmere til den ethiske Indvielse.

Bøn.

Fader i Himlene! O, Du, der bekymrer Dig om Spurven, og ikke saaledes, at Du grusomt fordrer af Spurven, at den

skal være som Du, nei Du der kjerligt bekymrer Dig om Spurven saaledes, at Du faderligt bekymret sætter Dig i dens Sted: Du bekymrer Dig jo ogsaa om Mennesket. Og fordrer Du end af ham en Stræben efter Lighed med Dig, som Du ikke kan fordre af Spurven: grusomt fordrer Du den jo dog ikke af ham. Nei faderligt bekymret sætter Du Dig i hans Sted, og selv er Du den, der giver Kraft til at stræbe.

Bøn.

Herre Jesus Christus! Et heelt Liv holdt Du ud at lide for at frelse ogsaa mig: ak, og dog er Din Lidelses Tid [ikke] forbi; men ikke sandt, ogsaa denne Lidelse vil Du frelsende og forløsende udholde, denne Taalmodigheds-Lidelse at have med mig at gjøre, jeg som saa ofte foer vild fra den rette Vei, eller om jeg end blev paa den rette Vei, dog saa ofte snublede paa den rette Vei, eller dog gik saa langsomt, saa krybende frem ad den rette Vei. Uendelige Taalmodighed, uendelige Taalmodigheds Lidelse! Hvor mangen Gang blev jeg ikke utaalmodig, vilde forsage, vilde opgive Alt, skyde den frygtelig lette Gjenvei, Fortvivlelsens: men Du tabte ikke Taalmodigheden. Ak, ikke passer paa mig, hvad Din udvalgte Tjener siger: at han fuldendte Dine Lidelser. Nei paa mig passer kun, at jeg forøgede Dine Lidelser, føie[de] nye til dem, Du een Gang led for at frelse ogsaa mig.

Bøn.

Kun i et skrøbeligt Leerkar bære vi Mennesker det Hellige; men Du, o Hellig-Aand, naar Du boer i et Menneske, da boer Du jo i hvad der er uendelig Ringere: Du Hellighedens Aand, Du boer hos Ureenhed og Besmittelse; Du Viisdommens Aand hos Daarskaben; Du Sandhedens Aand hos Selvbedraget! O, bliv boende; og Du der ikke beqvemt søger den ønskelige Bopæl, som Du vel forgjeves vilde søge, Du, der skabende og gjenfødende selv gjør Dig Din Bolig, o, bliv

boende, at det engang maatte ende med, at Du fandt Velbehag i den Bolig, hvilken Du selv beredede Dig i mit besmittede og daarlige og bedragelige Hjerte.

Titlen:

Et Bidrag til Christendommens Indførelse i Christenheden

er kategorisk rigtig*); der tales ikke, Intet hverken om Danmark eller Tydskland eller Sverrig o. s. v., ei heller om det er den nuværende eller en forbigangen, nei, det er den rene dialektiske Begrebsbestemmelse: Forholdet mellem de to Begreber Christendom — og Christenhed med Bestemmelsen at indføre Christendom.

Det er Aandesfægtning.

Luc. 24, 28 „.... og Han lod som Han vilde gaae længere. Og de nødte Ham meget og sagde: bliv hos os; thi det er mod Aften og Dagen helder; og Han gik ind for at blive hos dem."

Dette er som en billedlig Betegnelse af Christi Forhold qua Forbilledet til den Troende. Med eet eneste Skridt er Forbilledet saa langt forud, at den Troende er tilintetgjort. Men dog skal jo den Troende stræbe. Derfor maa Forbilledet taalmodigt give lidt efter; saa gaaer det da, trods den uendelige Ufuldkommenhed, dog saa smaat fremad. Men da hænder det vel ofte, at det [et] Øieblik seer ud som vilde Forbilledet nu „gaae længere", og saaledes længere at Efterfølgeren er tabt — da beder han for sig: bliv hos mig. Dette er den Qvalen, der er Mennesket en Trang, om den end er en Taalmodigheds Lidelse for Forbilledet.

---

*) [I Randen:] Dog blev denne Titel ikke brugt; skulde den bruges vilde det jo dog kun være digterisk, og det er for meget. Titlen blev den oprindelige: Indøvelse i Christendom, et Forsøg.

At blive ædru! Christeligt taget er denne Tanke saa gigantisk i sin Eenfold, at man næsten kan blive ganske fortumlet derved. Hvor Mange have der vel overhovedet existeret, der, existentielt i deres eget Liv — naar de selv vare udrustede med de overordentlige Evner — have forstaaet, at den mindste virkelige Selvfornegtelse, om det saa var det daglige Livs største Ubetydelighed, er mere værd end en verdenshistorisk Bedrift, der endog, udvortes forstaaet, religieust omskaber et heelt Land eller en Verden! Hvor Mange have der vel existeret, der existentielt i deres eget Liv — naar de selv vare Millionairer — have forstaaet, at Enken gav mere end de, naar de gave 900,000 Rd.! I Grunden er det for et Menneske gysende at tænke den uendelige Aandens Uforandrethed, med hvilken Gud gjør denne Forskjel, Gud, for hvem det Ethiske og Ethisk-Religieuse er det Eneste, der har Cours.

En Vanskelighed er ofte faldet mig paa i Henseende til det Eenfoldige. Jeg vil tænke mig et ungt Menneske, der f. E. er Studerende; han bliver sygelig, kan Intet bestille, hans Aand lider. Naar jeg nu skulde trøste — o, og hvor gjerne vil jeg ikke det! — saa siger jeg: betænk: Dit Liv er alligevel i Guds Øine ubetinget lige saa vigtigt og betydningsfuldt som Dens, der forbauser en Verden og omskaber den ved sin Tænkning. Men see, for i Sandhed at hvile i denne Opløftelse: behøves dertil ikke dog igjen en stærk Hjerne, betydelige Aandskræfter? Saa ere vi jo lige nær.

Dog slippe denne Tanke, at ethvert Menneske, ubetinget ethvert Menneske, hvor eenfoldig han end er eller hvor lidende, dog kan fatte det Høieste, nemlig det Religieuse, det kan jeg ikke. Er det ikke saa, saa er Christendommen egentlig Nonsens. Det er for mig frygteligt at see den Letsindighed, med hvilken Philosopher o. D. anbringe Differents-Kategorier som Genie, Talent o. s. v. paa det Religieuse. De ane ikke, at saa er det Religieuse afskaffet. Kun een Trøst har jeg havt, den salige: at jeg veed Noget, som kan trøste, saligt trøste ethvert Menneske, ubetinget ethvert Menneske. Tag denne Trøst bort, saa gider jeg ikke leve, saa har jeg Spleen.

Tænk det Høieste, tænk Christus — tænk, at Han var kommet til Verden for at frelse nogle gode Hoveder, thi andre kunde ikke forstaae Ham. Afskyeligt, væmmeligt! Han væmmedes ikke ved nogen menneskelig Lidelse, ikke ved Nogens Indskrænkethed — men Selskabet af gode Hoveder: ja det vilde have væmmet Ham.

Der har i min Sjel været en Sympathie for det slet og ret at være Menneske, især lidende, ulykkelig, indskrænket o. D. Jeg har lært at takke Gud for denne Sympathie som for en Naadegave. Gud veed, jeg er blevet et Offer just for denne min Sympathies Skyld; thi uden den havde jeg aldrig indladt mig saa meget med menig Mand og aldrig udsat mig for Pøbelagtigheden, hvad jeg gjorde i Sympathie for de Mange, Mange, der lide uskyldigt paa den nederdrægtigste Maade. — Dog er det min stadige Bøn, at Gud vil bevare i mig denne Sympathie, og forøge den mere og mere.

Her seer man strax et Exempel paa, hvilket Sludder det er, at det frivilligt at udsætte sig for Fare er at friste Gud, og at man da ikke maa bede Gud om at forsøges i Livet. Har jeg da heller ikke Lov til at bede Gud, at han vil give mig, at jeg i sand christelig Forstand maa elske Menneskene, elske Næsten. Det skulde jeg dog vel troe. Men nu er det evig vist, at lykkes det mig blot nogenledes i sand christelig Forstand at elske Næsten, saa er Lidelse uundgaaelig (dette er Christendommens egen Lære, og jeg har havt Leilighed til evigt sikkert at forvisses om Sandheden); men saa vil jo min Bøn føre det med sig, at jeg kommer i Fare.

Sand Religieusitet kan ikke danne noget Partie eller Coterie; thi det bliver en Forening af Mennesker, der hverken hver især eller forenede attraae Noget, men hver især ere villige til at offre, og nu blot forene sig til [den] Ende, saa den Ene animerer den Anden til at offre mere og mere. Saasnart En vil have Noget er han eo ipso ude af Foreningen.

Veemodigt, at have det Blik som jeg har! Jeg saae R. Nielsens ideale Mulighed — men sige det ligefrem til ham tør jeg ikke, kan heller ikke hjælpe; thi saa bliver det jo noget ganske Andet og ikke i strengeste Forstand Idealitet. Han saae den ikke. Jeg seer Stillings Mulighed, her er det Samme. Og saaledes er det med Flere. Længselsfuld imødeseer jeg det Øieblik, da en existentiel Idealitet vil vise sig i vore Forhold. O, og dersom det nu endda var Noget, som kun var forbeholdt fortrinligt Begavede; men Sligt er en Mulighed for Enhver — og at det dog er en saadan Sjeldenhed!

Det er en rigtig Sætning af Hugo de St. Victore (Helfferich Mystik 1ste Bind p. 368):

„Ved de Ting, som gaae over Forstanden, bliver Troen vel egentlig ikke understøttet ved nogen Fornuft, fordi Fornuften ikke fatter, hvad Troen troer; men der gives dog ogsaa her et Noget, hvorved Fornuften bliver bestemt eller bestemmer til at holde Troen i Ære, som den dog ikke formaaer fuldkommen at begribe."

Dette er hvad jeg har udviklet (f. E. i Afsluttende Efterskrift), at ikke ethvert Absurd er det Absurde eller Paradoxet. Fornuftens Virksomhed er just negativt at kjende Paradoxet — men saa ikke mere.

Jeg har i en ældre Journal eller paa løst Papir fra en tidligere Tid (da jeg læste Aristoteles' Rhetorik) meent, at der istedetfor Dogmatik skulde indføres en christelig Talekunst*). Den skulde saa forholde sig til πιστις. πιστις i det classiske Græsk er den Overbeviisning (mere end δοξα, Mening) som forholder sig til det Sandsynlige. Men Christendommen, der altid vender om og med paa det naturlige Menneskes Begreber og faaer det Modsatte ud, lader πιστις forholde sig til det Usandsynlige.

Dette Begreb: det Usandsynlige, det Absurde skulde saa udvikles; thi det er kun Overfladiskhed at mene, at det Absurde ikke er et Begreb, at i det Absurde høre allehaande absurda ligesaa hjemme. Nei det Absurdes Begreb er just at begribe,

* [Cfr. „Af S. K.s E. P., 1844–46", S. 800 ff.]

at det ikke kan og ikke skal begribes. Dette er en negativ Begrebsbestemmelse men lige saa dialektisk som hvilkensomhelst positiv. Det Absurde, Paradoxet er saaledes sammensat, at Fornuften ingenlunde i Kraft af sig kan opløse det i Nonsens og vise, at det er Nonsens; nei, det er et Tegn, en Gaade, en Sammensætningens Gaade, om hvilken Fornuften maa sige: løse den kan jeg ikke, den er ikke til at begribe, men deraf følger slet ikke, at det er Nonsens. Dog det forstaaer sig, afskaffer man aldeles „Troen", lader den hele Sphære gaae ud, saa bliver Fornuften indbildsk, og saa slutter den maaskee: ergo er Paradoxet Nonsens. Men hvad vilde man vel bryde sig om, hvis i et andet Forhold de Kyndiges Klasse var uddød, og nu de Ukyndige fandt, at Det og Det var Nonsens — men Troen er den Kyndige i Forhold til Paradoxet. Den troer Paradoxet; og nu kan, for at erindre om hiint Ord af Hugo de St. Victore, Fornuften vel bestemmes til at holde Troen i Ære, nemlig derved, at Fornuften fordyber sig i Paradoxets negative Begrebs-Bestemmelser.

Overhovedet er det en Grundvildfarelse, at der ikke gives negative Begreber; de høieste Principer for al Tænkning eller Beviset for dem er jo negativt. Den menneskelige Fornuft har Grændse; der ligger de negative Begreber. Grændsefægtningen er negativ, tilbagetrængende. Men man har et sluddervorent og indbildsk Begreb om den menneskelige Fornuft især i vor Tid, da man aldrig tænker en Tænker, et fornuftigt Menneske, men den rene Fornuft o. D., som slet ikke er til, da dog vel Ingen, han være Professor eller hvad han være vil, er den rene Fornuft. Den rene Fornuft er et Phantastisk, og der hører ogsaa det phantastiske Grændseløse hjemme, hvor der ingen negative Begreber [ere], men [hvor man] begriber Alt som Hexen, der endte med at æde sin egen Mave.

..

Det var aabenbart et Moment med i Christi Død, at han negtede Nationaliteten, at ville have med den at gjøre. Nu ere de Orthodoxe — de ægte Nationale; man laver nu

Theorier om christelige Stater og christelige Folk. Skulde noget Folk qua Folk paastaae at have en Afkomst til som saadant at forholde sig til Christendom, da var det dog vel Guds udvalgte Folk — og det gik under og er forblevet et evigt Memento om, at Christendommen ikke forholder sig til Nationalitet. Men hvor beqvemt — netop naar Nationalitet er Dags-Ordenen kniber det for at stille det Religieuse: og saa bliver Orthodoxie just kjendelig paa at være ægte nationalfanatisk.

Grundtvig, der altid har været en Hader af Tugt og Strenghed, har ogsaa lavet en Theorie om, at den sande Christen deeltager i Alt — han har nok glemt Lignelsen om dem, som løbe paa Banen og ere afholdne i Alt. Det er utroligt, til hvilket Nonsens man har benyttet Historien om Bryllupet i Kana. Conseqvent maatte da Grundvigianerne stødes over, at Christus ikke var gift, eller vel endog flere Gange. Denne „Deeltagen i Alt" er i Grunden en Indbildskhed; man vil ikke tilstaae, hvad en Anden tilstaaer, at det er over et Menneskes Kræfter, at være Alt ligeligt.

Altid det Samme. For nogle faae Aar siden havde Præsterne travlt for at „faae Kjolen vendt, saa den næsten saae ud som en Professor-Kjole", det var det Videnskabelige. Nu trække de ud og skal paa Rigsdagen — at være Præst, det er ikke Noget at være. Og dette sminkes op under det høittravende Navn at virke for det Hele — det vil sige, at ligge i Kjøbenhavn og more sig, tære Diæterne, være med at ballotere o. D. — Og det er Alvor! Hvis En for egen Regning gav Afkald paa Embeds-Indtægter, arbeidede Nat og Dag for en Idee: saa er det Phantasterie.

Aldrig er det Onde, Middelmaadigheden, farligere end naar den udpyntes som „Hjertelighed".

Evangeliet siger: søger først Guds Rige; Erfaring lærer: at naar Menneskene have søgt deres Fred og Glæde alle andre Vegne, saa søge de endeligen tilsidst hen til Gud.

Skal det lykkes et Menneske at komme til at søge Guds Rige først, maa han begynde angrende.

- - - -

. . . . Med Hensyn til Samtidigheden med Christus som Maalestok maa man dog huske paa, hvad ogsaa i andre Journaler er anført, at Christi Død jo er Forsoningen, og herfra daterer sig egentlig [Naaden] i een Forstand; saa længe Christus levede var Naaden ikke saaledes til, hans eget Liv er jo ogsaa for ham en Prøvelse, han forsøgtes selv. — I en anden Forstand er hele hans Liv Naaden, som Skriften siger, at Naaden og Sandheden blev aabenbar i Christo.

- - - -

Det „Slægten" tenderer til, er aabenbart at sætte Naturvidenskab istedetfor Religion.

- - - -

Siden Visby er faldet igjennem til Valget*), synes Christianshavnerne slet ikke at ville høre ham. Saa tomt som idag er dog for galt.

De Daarer forstaae sig naturligviis ikke just christeligt paa Pointer. Naar En er Hofprædikant og har uhyre mange Tilhørere — saa rende Alle derhen. Christeligt er der Sandsynlighed for, at der faaer man maaskee verdslig Kunst men ikke Christendom. Naar en Mand er forfulgt, er der, christeligt, Sandsynlighed for, at der faaer man dog maaskee lidt Christendom. . . . .

. . . . Consequentsen af det Jødiske er en potentseret Nationalitets-Iver — og nu, (ja som i alle Henseender Christendommen er blevet vendt om) nu er det blevet just den sande Orthodoxie: at være national-ivrig trods nogen Politiker.

- - - -

*) [Ved Folkethingsvalget 4. Decbr. 49.]

Dette er Pendant til hvad jeg andetsteds har viist: Christendommen anpriser ugift Stand — nu er Ægteskab Livets Alvor, ugift Stand Phantasterie. Christendommen forkyndtes af Mænd, der ingen Løn forlangte — nu hedder det i Christenheden, naar en Mand har en Søn, der ikke duer til Andet, saa lad ham blive Theolog, det er dog den sikkreste Vei til et Levebrød, det egentlige Brød-Studium.

Ved Transfigurationen var Moses og Elias tilstede — saaledes gjælder det i Forhold til enhver Henrykkelse o. D., at Loven og Propheterne er med, at det ikke er phantastisk. Dette er omtrentlig sagt af Richard d. St. Victore.

Det er meget godt sagt af Richard d. St. Victore: Eva kunde ladet sig nøie med at være Adams Ledsagerinde, ikke vovanget sig at føre an.

Det Dialektiske i mit polemiske Forhold.

Andre angribe i Spidsen for Mængde den Enkelte; jeg angriber qua Enkelt Mængden, og har aldrig fundet det forsvarligt eller Umagen værd at angribe en Enkelt. Men det at angribe en Enkelt i Mængdens, Publikums Navn, det er feig Vedrøslighed. Saa feig har da overhovedet aldrig nogen Kamp været som Dagpressens. Da Regjeringen var den Mægtigste i en længst forsvunden Tid, da hørte der Mod til at angribe den; men nu veed man godt, at Mængden er Magthaveren i Staten, og dog vedbliver man at lege den Leg, at det er det Modige at angribe Regjeringen eller endnu bedre: en enkelt Regjeringsmand.

Hvilken Løgn; hver Gang Pressen angribes, naar man saa siger Grüne, Ploug o. s. v., saa blive de vrede, og forklare, at de er et Princip, fordre at benævnes med abstracte Navne. Saasnart de derimod angribe, saa tager de bestandigt

kun en enkelt Embedsmand, og paa ham sigte de nu med det uhyre uproportionerede Vaaben som Dag-Pressen er. Hvilket Dyb af Feighed, hvis En vilde kalde det at duellere, naar det ene Part mødte qua Enkelt med en Pistol, den Anden sad bag et Batterie eller bag et Regiment.

Min Polemik seer man let er i Sandhedens Tjeneste; thi den er eo ipso lidende. Derfor — forstaaes den ikke, det vil sige, de Fleste forstaae den virkelig ikke, nogle Faae ville ikke forstaae den.

— — — —

Ogsaa det er en Tagen-forfængelig af det Hellige, naar f. E. Politikere, efter at have paa alle mulige Maader søgt at faae Magten og Fordelen, ligge under, at de saa sminke dette op til et Martyrium. Der seer man, at det aldrig er Enden men Begyndelsen, der afgjør hvad Noget er. Det Frivillige det afgjør egentlig Martyriet i strengeste Forstand, det at have havt det Modsatte i sin Magt og saa at have opgivet det for frit at vælge Fornedrelsen.

Saaledes forstaaet gjør jeg maaskee endogsaa Skade ved min Bestræbelse for at forherlige Martyriet og skaffe det lidt af dets Anseelse igjen; thi nu faaer verdslig Klogskab eet Mere: man styrer ud for verdsligt at seire — men, siger man til sig selv: skulde det mislykkes, saa sminke vi det op til et Martyrium.

————

Begyndelsen for et Menneskes Frelse er Tro paa, at der overalt og i ethvert Øieblik er absolut **Begyndelse**. Naar Den, der egoistisk har tjent sig selv i Sandsebedragenes Tjeneste, skal begynde en renere Stræben, da er det det gjælder om, at han troer absolut paa den nye Begyndelse, thi ellers kludrer han **Overgangen** ind i det Gamle. — Saaledes ogsaa ved Omvendelse i strengere Forstand, Tro paa den nye absolute Begyndelses Mulighed, ellers bliver det væsentligt det Gamle. Det er dette uendeligt Intensive i Troens Anticipa-

den, der har Frimodighed til at vove at troe det, at forvandle det Gamle til absolut glemt — og nu troe absolut paa Begyndelsen.

Forøvrigt vil dog Criteriet paa denne Troens Sandhed være den Frimodighed der omvendt har Mod til ret dybt at fatte sin tidligere Usselhed. Saaledes svarer det Ene til det Andet; Den, som ikke rigtigt dybt føler det og har Mod dertil, han faaer heller ikke ret den nye Begyndelse, thi Grunden hvorfor han ikke føler det saa dybt er vel just, at han lønlig nærer den Forestilling, at hvis han ret saae paa det, kunde det være saa slemt, at for ham ingen ny Begyndelse var. Derfor formilder han det lidt, og seer ikke ganske nøie til i den Hensigt desto sikkrere at naae den nye Begyndelse — og just derfor naaer han den ikke.

En Begyndelse har altid dobbelt impetus i Retning af det Tilbagelagte og i Retning af det Nye, med samme Grad som den støder fra i Retning af det Gamle, begynder den det Nye.

Det er et mærkeligt Ordspil der ligger i: Frugt og Frygt, man siger: det frugter ikke, naar et Menneske ikke frygter.

Om min »Heterogenitet«.

Vistnok har jeg havt en Heterogenitet i Forhold til det Almindelige, og væsentligen begrundet i oprindelig Lidelse og atter senere fordoblet ved dialektisk Lidelse, som gjorde mig i Taushed end mere væsensartet.

Men deels har jeg aldrig forstaaet min Heterogenitet som min Fuldkommenhed tvertimod som min Ufuldkommenhed, deels har jeg aldrig forstaaet mig absolut i den men kun relativt.

I Consequents hermed er det, at jeg kun i ligefrem Meddelelse viste Medlevende den indirecte Meddelelse, der er brugt.

Saaledes forstaaet har ethvert dybere Menneske til en vis Grad Heterogenitet. Thi saa længe han f. E. gaaer og grunder i sig selv over Noget og kun lader indirecte Yttringer falde, er han heterogen. Med mig er det skeet efter en større Maalestok, idet jeg har hele den prentede Meddelelse. Dog forstaaer jeg jo igjen ogsaa hele Forfatter-Virksomheden som min Opdragelse.

Den absolute Heterogenitet bliver indtil det Sidste i indirekte Meddelelse, da den absolut benegter at være i Contexten med det Almene. Men denne Heterogenitet er ogsaa overmenneskelig, dæmonisk eller guddommelig.

Al Heterogenitet ligger i Enkelthedens Udgangspunkt; men søger saa tilbage igjen til det Almene. Der avanceres paa den Maade et Skub fremad. Absolut Heterogenitet bliver indtil det Sidste i Udgangspunktets Ueensartethed. Virkningen er saa igjen et Qvalitativt større.

Conseqventsen af dette er den Kategorie jeg bruger: at jeg har at gjøre opmærksom. Jeg er aldrig traadt i Charakteren af Heterogeniteten, just fordi jeg har forstaaet den som min Ufuldkommenhed (derfor heller ikke «Myndighed») og fordi Forfatterskabet er min egen Udvikling.

Men det at gjøre opmærksom er en Kategorie, der endnu har Contexten med det Almene. Den absolute Heterogenitet har Intet med at gjøre opmærksom, den er i Charakteren og negter Contexten. Forskjellen er let kjendelig. Det at jeg digterisk og pseudonymt meddeler det Sidste, er Concessionen. Forholdet bliver et andet, naar et enkelt Menneske i eget Navn meddelte det, og paastod at hans Liv udtrykte det.

Den absolute Heterogenitet maatte omtrent begynde der hvor jeg nu ender, det er, med den udviklede Bevidsthed, som jeg har naaet ved det Tilbagelagte. Men just fordi jeg har naaet den ved det Tilbagelagte, har jeg jo ogsaa forstaaet, at jeg ikke kan træde i dets Charakteer, men har et digterisk Forhold.

Havde jeg ikke forstaaet dette, og var jeg ikke blevet hjulpet til at forstaae det, da havde jeg formodentlig svinget forkeert i Retning af at blive en Sværmer.

Nu kunde En sige: «ja, men just det at der er Pseudonymer, just det er jo indirecte Meddelelse.» Dertil maa svares: Du har nok ikke ret seet Dig for; der er bestandigt i «Udgiverens Forord» anbragt Kategorien: jeg stræber, samt at jeg erkjender det for den idealere christelige Fordring. Det Indirectes Maximum vilde være at levere en saadan Meddelelse, og lade det aldeles, absolut dialektisk tvetydigt, om det var et Angreb paa Christendommen eller et Forsvar. Den absolute Heterogenitet vilde være at gjøre det ganske til ligefrem Meddelelse, men saa selv træde i Charakteren deraf. Thi skete dette, saa er et Bestaaende absolut sprængt paa denne ueensartede Enkelte.

Kategorien: at gjøre opmærksom, og nærmere udviklet i mine Forord, og betrygget ved mit Existentielle, er derimod beregnet paa lige det Modsatte, at lade hele det Bestaaende bestaae indtil den mindste Trævl — og blot forsøge at indaande Inderlighed, overladende til Hver især hvorvidt han vil bruge det.

Mere er mig ubetinget umuligt; thi saa maatte jeg have Myndighed, som jeg fra først af har benegtet at have og hvorfor? Fordi jeg ikke saaledes tør beraabe mig paa Gud, at jeg paa nogen Maade turde sige at han har udvalgt mig til noget Særligt; hvad jeg atter og atter kan sige og aldrig, i Forhold til Trangen i mig, noksom, er kun, hvorledes jeg har følt mig hjulpet af ham i Forhold til hvad jeg efter fattig Leilighed selv har begyndt. Jeg er ikke begyndt med hiin uendelige Vished, der hviler i et Guds-Valg, og giver Myndighed; jeg er omvendt begyndt med at være den Ulykkelige, den Lidende — og saa begyndte jeg. Saa svulmede det successive op, og jeg er selv Den, der med mest Forbauselse seer, hvad mig er forundt.

Men dette Forhold giver umuligt Myndighed. Indirecte Meddelelse har derfor bestandigt været mig det Conseqvente. Kun er Forskjellen den, at da Produktiviteten ogsaa er min Opdragelse og Udvikling, ender det med en Pseudonymitet, der stiller det Christeliges Fordring idealt, og i Forhold til hvilken jeg selv bestemmer mig som en Stræbende.

Havde jeg blot været en Digter, var jeg vel kommet til det Galimathias, ganske simplement at digte Christendommen, uden at mærke, at det ikke lader sig gjøre, at man maa tage sig selv med, og enten selv existentielt udtrykke Idealet (hvilket nu ikke lader sig gjøre) eller bestemme sig selv som Stræbende. Havde jeg ikke været Digter, var jeg vel gaaet hen og [havde] forvexlet mig selv med Idealet, og var blevet Sværmer. Hvad er det da, der har hjulpet mig, foruden, hvad der er Hovedsagen, at en Styrelse har hjulpet mig? Det er, at jeg er Dialektiker.

See det er en Situation i „Christenheden". Der fortælles om Bernhard af Clairvaux, at Forældrene holdt deres Børn tilbage, Konerne deres Mænd — at Bernhard ikke skulde overtale dem til saaledes at blive Christne, at de virkelig forlode Alt. Og saa er det altid med den væsentlige Christen, han er lige som Oldtidens πεισιθανατος, i den Grad kalder han En bort fra det sandselige Menneskes Lyst og Liv og Glæde — og saa ere vi dog i Christenheden Alle Christne. Og nu i vor Tid hvor der ikke engang lever saa meget som en πεισιθανατος.

Ogsaa dette er da en mig uforklarlig Form af Aandløshed, hvorledes et Menneske saadan paa Dato og Klokkeslet kan have et bestemt Indtryk af det Religieuse: ved Juletid være juleglad og saa slet ikke tænke paa Langfredag, paa Lang-

frebag være dybt sørgende og saa slet ikke have noget andet Indtryk. Det er det bedste Beviis for, at det Religieuse er En noget aldeles Ubvortes.

Der tales for at forsvare Kunsts Realitet ogsaa i Forhold til religieus Aand saaledes: Aanden gjennemtrænger et Menneske saaledes, at man seer hvilken Mand han er; f. E. det at Luther sagde: „Gud hjælpe mig, Amen," det har han tillige sagt saa man fik at see i hans Skikkelse, hvilken Mand han var. Dette er ogsaa at indrømme til en vis Grad, om end maa erindres, at det da ikke maa tages altfor nøie; thi dersom det saaledes forvandlede et Menneske, saa maatte jo hans Fjender ogsaa umiddelbart see det Samme. Og dernæst maa erindres, at i Forhold til „Troens" Gjenstand gjælder det ikke; thi just for at prøve Troen, og for at Troen kan være Tro er den umiddelbare Ligefremhed negtet, det vil sige, en menneskelig Forklarethed kan der vel have været (om det end altid bliver at erindre, at Fjenderne saae den ikke — thi for at tage et ringere Exempel, De, der stenede Stephanus, saae dog ikke hans Ansigt som en Engels Ansigt), men der svarer ganske rigtigt ingen ligefrem Umiddelbarhed som det Kjendelige til det at være Gud. Og saaledes er Troens Gjenstand ikke til at fremstille for Kunst. Og selv allerede i Forhold mellem Menneske og Menneske, i samme Grad som et Menneske i Forhold til Noget maa være Gjenstand for en Slags Tro, i samme Grad kan han i dette Forhold ikke males eller afbildes; thi at der maa være Tro med betyder just den ikke ligefremme Umiddelbarhed, ellers maatte jo Enhver see det Samme, ogsaa hans Fjender, som dømme lige modsat.

Men midt i Christenheden er man da neppe engang opmærksom paa det Socratiske: at Sædelæreren (den Rene, den Ædle) var den styggeste Mand med synlige Anlæg til alt Ondt — og det er i Christenheden, som jo forholder sig til Gud-Mennesket, „Troens" Gjenstand — og dog meener man,

at enhver Inderlighed er malerisk ɔ: ligefrem kjendelig. Hvad er saa „Tro"? Ja det forstaaer sig, nutildags er jo „Tro" saadan Tit og Tat, Mening o. D. — og Kunst en høiere Sphære; og tillige ere vi Alle Christne.

Man forstaaer ikke blot ikke min Tanke; men hvad der for mig er en langt større Ulykke, man forstaaer ikke, man har ingen Forestilling om den Overbeviisningens Grad, med hvilken jeg har min Tanke. At et Menneske kan falde paa at tvivle om han har Lov til at meddele sig ligefrem, om Gud ikke har Noget derimod, fordi han fordrer en strengere Udholden af ham, at han maa trænge igjennem: ja hvo tænker paa Sligt! Naar man blot har en halv fordøiet Pjalt af en Halv-Tanke, strax lyksaliggjør man ligefrem Alle, har selv Profit o. s. v.: men at kunne docere den ··· og saa at lide ved [at] holde strengt ud!

Nu virker det forresten, at jeg har trukket mig lidt tilbage, af desto værre en Accomodation som jeg maatte gjøre; nu sees jeg sjeldnere, omgaaes mest de Fornemme: min Anseelse stiger. Ak, mundus vult decipi, og kun Christendommen veed hvad Sandhed er.

At det da aldrig kan falde en Præst ind en Søndag istedetfor selv at prædike at læse en Prædiken op f. E. af Luther! Men det er et Vrøvl med dette om det levende Ord; og saa er det vel ogsaa Angest for, at Nogen skulde ansee ham for en Degn!

Vor Tids Afgud, Tyran er: „Mængden", det Numeriske. Som den Religieuse i en ældre Tid med Sorg og med Forstillingen „han er tabt" maatte betragte Enhver, der sluttede sig f. E. til den „ugudelige Keiser", den „ugudelige Pave", det „ugudelige Bureaukratie" og logrede for det, eller som

fromme Forældre betragtede det, at deres Barn gaaer til Hoffet: saaledes maa man dybt sørge over Enhver, der gaaer til Ballotation; hvor megen Dygtighed han end forresten har, ja havde han en eminent, kun desto værre: thi formelt bestyrker han det Onde: Ballotationen.

Og denne Afgudsdyrkelse, den dyrker Ballotationen, omtrent, aandeligt forstaaet, ligesom hiin afskyelige Lingam-Tjeneste, thi Ballotationen, det er jo den produktive Kraft i Forhold til det Numeriskes Deification.

Ak men hvor længe, længe vil det vare, inden her kommer Enkelte, som staae imod.

„Angest" er dog egentlig ikke Andet end Utaalmodighed.

Stilling er katastrophisk stillet. Det der egentlig beskæftiger ham er den Stolthed at realisere Idealiteten i Forhold til sin afdøde Kone, at blive hende tro, ikke at gifte sig. Ak, og selv i Forhold til denne Stolthed, har den ikke gjort ham taus eller ret besluttet; han forsøger sig i [at] pynte sig ud med denne Idealitet, han anticiperer.

Han er religieust en Mulighed; men det kan ogsaa slaae ud til en anden Side. Han gifter sig igjen — og bliver nu en fortvivlet Angriber af det Religieuses „umenneskelige Strenghed". Og hvis saa, hvis er saa Skylden, uden hans egen; han bød ikke religieust paa det Religieuse — derfor blev det kun umenneskelig Strenghed.

Dog en Mulighed er han endnu. Og Skade paa det religieuse Gebeet kan han ikke gjøre*), naar han blot erkjender sin Grændse: at han som Forfatter har med Pathos at ud-

*) [I Randen:] Om end altid maa erindres, at det at meddele Tvivl (Sygdom) naar man ikke selv eier Lægemidlet, er et Ansvar. Efter min Theorie skal man aldrig begynde at meddele Tvivl før man har Lægemidlet, og aldrig mere Tvivl end man kan standse.

trykke at han trænger til det Religieuse, og at det Videnskabelig-Religieuse, der bydes, det kan ikke holde ham.

Dette er jo som en Analogie til det Prophetiske (hvad da enhver genialere Natur har erfaret), at man siger Noget, som man selv forstaaer paa sin Viis — og langt om længe forstaaer man, at der laae noget langt Dybere deri.... Saaledes hører Opfyldelsen ikke blot med for at Prophetien skal være Prophetie; men egentlig er Prophetien først fuldendt i Opfyldelsen — og dog sagde den det forud.

Forargelsens Mulighed — den Enkelte.

.... Christus er Paradoxet; alt Christeligt er derefter mærket, eller ved Synthesen et Saadant, at det er mærket af Forargelsens Mulighed som det Dialektiske. Det tager nu Orthodoxien (især da rørende og rørige Grundtvigianerne; thi Grundtvig er der dog Kraft i) bort og sætter overalt istedet: det Vidunderlig-Deilige, det Deilige, det mageløst Deilige og Dybe o. s. v., kort ligefremme Kategorier.

Saaledes faaer Christus den ligefremme Kjendelighed; men den ligefremme Kjendelighed, saa er Christus ikke „Tegnet", med den ligefremme Kjendelighed er Christendommen Hedenskab.

Saa en passant vrøvler man det om Tegnet og Forargelsen ind med skjøndt yderst sjelden — hjælper Intet; thi Forargelsens Mulighed er det dialektisk Afgjørende, er „Grændsen" mellem Hedenskab, Jødedom — Christendom.

At denne Grundforvirring hænger sammen med, at der fra Barn opdrages i Christendom, er mig klart. Alt faaer derved den ligefremme Fart, Modstands-Frastødet faaes ikke.

Man seer forøvrigt ved dette om Forargelsens Mulighed, at Christendommen kun har med Enkelte at gjøre i ethvert Fald som det Dialektiske; thi Forargelsens Mulighed udsondrer og isolerer Enhver som Gjennemgang til det at blive Christen.

Forskjellen mellem „Mængde", „Publikum" — og „Menighed".

I „Publikum" o. D. er den Enkelte Intet, der er ingen Enkelt, det Numeriske er det Constituerende og Loven for Tilblivelsen en generatio aequivoca; løsrevet fra „Publikum" er den Enkelte Intet og i Publikum er han, dybere forstaaet, egenlig heller Intet.

I Menighed er den Enkelte; den Enkelte er dialektisk afgjørende som prius for at danne Menighed, og i Menighed er den Enkelte qvalitativt et Væsentligt, kan ogsaa hvert Øieblik blive høiere end „Menighed", saasnart nemlig „de Andre" falde af fra Ideen. Det Sammenbindende for Menighed er, at hver er en Enkelt, og saa Ideen; Publikums Sammenføien eller dets Løshed er: at det Numeriske er Alt. Hver Enkelt i Menighed garanterer Menigheden; Publikum er en Chimaire. Den Enkelte er i Menighed Mikrokosmen, der qvalitativt gjentager Makrokosmen; her gjælder i god Forstand unum noris omnes. I Publikum er ingen Enkelt, det Hele er Intet; der er det umuligt at sige unum noris omnes, thi her er ingen: Een. „Menighed" er vel mere end en Sum; men er dog i Sandhed en Sum af Enere; Publikum er Nonsens: en Sum af negative Enere, af Enere, som ikke ere Enere, som blive Enere ved Summen, istedetfor at Summen skal blive Sum ved Enerne.

Man forstaaer Alt politisk (uden at „man" just derfor forstaaer sig stort paa Politik), deraf følger, at den Religieuse bliver hadet som Stolt, Aristokrat o. D. Den Religieuse udtrykker, at der er en Gud til; den Religieuses Liv udtrykker i Første: behag at gjøre Plads, det er Respekts-Udtrykket. Naturligviis, det er just ikke Respekts-Udtrykket for „Publikum" og saadanne Begreber, lige det Modsatte. Men dog er det Respekts-Udtrykket — nemlig for Gud. Dog det har man ikke Tid til at see, dette Næste, at den Religieuse er saa langt

som muligt fra at være den Stolte, Aristokrat o. D., at han bøier sig i sand Ydmyghed og Tilbedelse, 70 Gange dybere end nogen Politiker. Men som sagt det Næste seer man ikke, forstaaer man ikke; og saa raaber man over den Religieuse: en Stolt, en Aristokrat!

Ved Christendommen er Alt ført ind paa Aandens Gebeet; Scenen er nu bestandigt paa Aandens Gebeet.

Men Christendommen er nu egentlig forvandlet til en universaliseret Tradition, er en Atmosphære.

Der fremkommer nu en Analogie til Oldtiden. Det negative Princip var Skjebnen, Natur-Princip. Skjebnen var misundelig paa den Enkelte, især den fremragende Enkelte; den ubetydelige Enkelte levede nefterstræbt af Skjebnen. I Tragedien knuser Skjebnen Helten, men Choret mærker Intet til Skjebnens Slag.

Paa Aandens Gebeet vil nu Analogien vise sig. Almeenbegrebet, et Abstractum, Publikum og Deslige er Skjebnen, negativ mod den Enkelte, men kun mod den fremragende Enkelte. Chorus er i en vis Forstand ikke mere, thi Chorus er egentlig Publikum. Den ubetydelige Enkelte lever lykkeligt i Publikum, medens dette Abstractum nivellerer den fremragende Enkelte.

Dette er Fremtidens Kamp. Kun at det ikke vil blive den Enkelte i Retning af Tyran, men den religieuse Enkelte, hvis Intention netop er at frigjøre de Enkelte, hvilket dog Publikum ikke forstaaer.

Men en Tvetydighed er der tillige i „Publikum“: thi medens det selv er den nivellerende Magt, er det paa en Maade selv Tilskuer tillige, Chorus. Dette ligger i Ansvarsløsheden.

Det Farlige er at leve i Tider, hvor Verdens-Omsving ;øres. Det varer saa gjerne een Generation eller to, inden

man bliver opmærksom paa, hvor det Onde nu ligger, og at Angrebet maa forandres. Saa profitere de, der repræsentere en lidt ædlere lidende Form, thi nu ere de faktisk de Seirende og nyde dog tillige Ære som Martyrer. Saaledes Oppositionen i Staterne, der lidende engang kæmpede mod den Mægtigere: „Regjeringen“ i Spidsen for det den Gang Svagere: „Mængden“. Nu har allerede i længere Tid „Mængden“ egentlig været det Dominerende i Staten. De, der staae i Spidsen for den, ere langt de Stærkere, og dog profitere de Martyr-Ære og Anseelse. — Saaledes med Natur-Videnskaberne, der endnu saa gjerne ville lege den Leg tillige at nyde Martyr-Ære og Anseelse, medens faktisk Natur-Videnskaben er det Dominerende, og Theologien længst dethroniseret.

Virkelig Selvfordoblelse uden et Tredie, der staaer udenfor og tvinger, er en Umulighed, og gjør al saadan Existeren til en Illusion eller til en Experimenteren.

Kant meente at Mennesket var sig selv sin Lov (Autonomie) ɔ: selv bindende sig under den Lov, han selv gav sig. Derved er egentlig i dybere Forstand sat: Lovløshed, eller Experimenteren. Dette bliver lige saa lidet streng Alvor, som det bliver kraftige Slag, dem Sancho Pansa anbringer egenhændig paa sin egen Bag. Det er umuligt at jeg i A kan være virkelig strengere end jeg i B er eller ønsker mig selv at være. Tvang maa der til, hvis det skal blive Alvor. Naar intet høiere Bindende er end jeg selv, og jeg skal binde mig selv, hvorfra skulde jeg da som A, den Bindende, faae den Strenghed, jeg ikke har som B, den, der skal bindes, naar dog A og B er det samme Selv.

Dette viser sig nu især paa alle religieuse Gebeter. Den Omsætning som egentlig er fra Umiddelbarhed til Aand, denne Afdøen bliver ikke Alvor, bliver en Illusion, en Experimenteren, naar der ikke er et Tredie, det Tvingende, som ikke er Individet selv.

Derfor tvinges ogsaa alle de fremragende Individualiteter, de egentlige „Redskaber".

Der er ikke blot ikke en Lov, jeg selv giver mig, som Maximum; men der er en Lov, som er mig givet af en Høiere. Og ikke blot dette; men denne Lovgiver tager sig den Frihed tillige at spille med i Egenskab af Opdrager, og anbringe Tvangen.

Naar nu et Menneske aldrig i sit Liv vil handle dog engang saa afgjørende, at denne Opdrager kan faae fat i ham: ja, saa skeer det vel, at det Menneske faaer Lov til at leve hen i selvbehagelig Illusion og Indbildning og Experimenteren — men dette betyder tillige: allerhøieste Unaade.

Saa streng kan et Menneske være mod sig selv, at han kan forstaae: det med min Strenghed bliver til Intet, jeg maa have en Anden til Hjælp der kan være Strengheden, om han endogsaa er Mildheden.

Men at indlade sig med denne Anden betyder ikke, at forsikkre og forsikkre, det betyder: at handle.

Saasnart En handler afgjørende, og kommer ud i Virkeligheden, saa kan Tilværelsen faae fat i ham, og Styrelsen opdrage.

Vel sandt, om En endogsaa nok saa meget skaaner sig selv, saa kan det alligevel falde Styrelsen ind at tage ham i Skole. Men dette behager den ikke, det er næsten Vrede. Den vil, at et Menneske skal troe og troe paa den. Styrelsen er ikke Ven af dette Kjællingerie, at En vil lege at være Autodidact, naar der samtidigt lever en saa udmærket Opdrager og Lærer som vor Herre, til hvem han kan henvende [sig].

Men i det almindelige menneskelige Forhold er det at [jeg] bliver sat i Skole og søger at komme i Skole, det er, at jeg gaaer hen der og der, hvor Læreren boer. Aandeligt er det, at jeg handler engang afgjørende: der boer saa strax Læreren. Thi hvad er det jeg vil, jeg vil opdrages til Aand — og saa vil jeg dog ikke handle afgjørende? Nonsens.

Jo Mere et Menneske vænner sig til at participere i, indtil at være med i Alt: desto mere afstumpes Aand i ham — og desto mere Lykke vil han saa gjøre i denne Verden.

O, det er dog en frygtelig qualitativ Afgjørelse, at faae Indtrykket af en Samtidig. Man er historisk vidende om, at Hundrede og andre Hundrede forundredes det Overordentlige — og det kan man saa let forstaae, og det finder man i sin Orden. Men, at denne Samtidige, at det forundredes ham: nei, det kan man ikke faae i sit Hovedet, det maa være hans Indbildning.

Ja saaledes er det gaaet enhver Samtidighed.

Den Samtidige, der ubetinget kan faae Indtrykket af, at en stridende Samtidig er det Overordentlige, han er selv noget Overordentligt.

Min Forfatter-Virksomheds Betydning for mig som min Opdragelse i Christendommen.

.... Min Plan i sin Tid at tage theologisk Attestats. Det beslutttede jeg af Pietet for min afdøde Fader. Nu havde det vel været muligt, at jeg til en bestemt given Tid, uagtet jeg dog havde læst flittig, paa Grund af Hypochondrie havde meent ikke at kunne gaae op endnu — men hvad saa? Ja saa var jeg bleven ved at læse til theologisk Examen; selv om jeg aldrig havde faaet Examen: ubetinget Eet vilde være skeet, jeg var vedblevet at læse til theologisk Examen.

Saaledes med mit Forhold til Christendommen. Det er ikke, som naar En engang gjør et Overslag, saa vælger enten — eller: nei, jeg havde valgt: Christendommen. Det at jeg ikke turde kalde mig Christen (hvis nu Christendommen havde vist sig saaledes for mig, at jeg saa ikke selv kunde antage det), vilde blot være en Idealitets Bekymring.

I Grunden er den hele Ængstelighed mere et Udtryk for

min Idealitet, om det end stikker betydeligt af i vor Tid, hvor der er Eet, som Enhver veed sig udenvidere at være: Christen.

Overhovedet er det det, Christenheden mangler: pathetisk Situation for at udtrykke, at man vil være Christen. Confirmationen forslaaer kun Lidet.

Men Styrelsen har især hjulpet mig ved Situation i Forhold til det ret at faae Indtryk af Christendommen:

1) Min hele indre oprindelige Liden.

2) Mit Forhold til „hende".

3) Hvad jeg har lidt ved Pøbelagtighedens Forfølgelse og den menneskelige Utaknemlighed. I Sandhed, uden det var jeg dog reent gaaet glip af en Side af Christendommen. . . . at see hele denne Egoisme, som i Grunden er Livskraften i Samfundet, at see den forenet om at erklære mig for Egoisten just i det Øieblik, hvor jeg ubetinget var sympathetisk: ja, det er egentlig til at blive gal over. Heldigviis var jeg vel oplært i Christendommen fra Barn af. Det hjalp. Men sandelig jeg lærte ogsaa Christendommen fra Grunden af.

Hvor uendeligt dybt er dog ikke dette, og stikker ikke egentlig deri baade min og Alles Ulykke, at vi ingen ret Forestilling have om hvad Synd er i Guds Øine!

Arndt (og saaledes de gamle Opbyggelsesskrifter) siger i Anledning af Christi Lidelse og Død, at man skal see paa den, for at faae en Forestilling om, hvad Synd har at betyde for Gud. Jeg gaaer og tosser i det, og har ingen ret pathetisk Forestilling om, hvad Synd er afskyelig i Guds Øine — det skal jeg see paa Christi Lidelser for Synden.

Her er atter det Dialektiske, hans Lidelse er ikke først for at berolige, men først for at forfærde, for at forfærde mig. Saaledes lærer Christus fra sig først Sønderknuselsen — just for saa at berolige. Men ved sine Lidelser gjør han mig opmærksom, at jeg ret dybt maa føle Syndens Rædsel.

Det Religieuses Sandhed lader sig ved en ikke uheldig Analogie belyse, naar man seer paa Begrebet af det Fornemme,

en Hofmand, og saa da forresten glemmer, hvad der skal glemmes. Tænk den Tanke, at have insulteret Kongen: hvis Fortvivlelse vil være størst derover, over det at have gjort det, en Bondes eller en Hofmands? Aldeles uden Sammenligning Hofmandens? Og saaledes med det Religieuse. Den Hellige, han forstaaer, hvad Synd har at betyde — jeg, en Synder, gaaer og tosser i det; just denne Tossen i det, hører med til min Synd.

See ogsaa i denne Henseende bliver jeg da slet ikke forstaaet. Alle de dybere Tænkere (Hegel, Daub — og for at nævne en mindre berømt men yderst agtværdig: Julius Müller*) o. s. v.), de ere alle enige i at sætte det Onde i den isolerede Subjektivitet — Objektivitet er det Frelsende.

Dette er nu længst igjen blevet en Phrase; og enhver Student veed jo, at jeg er en isoleret Individualitet — ergo er jeg næsten det Onde, „den rene Negativitet, uden Alvor o.s.v."

O, dybe Forvirring. Nei, det hele Begreb af Objektivitet, der er blevet gjort til det Frelsende, er blot en Næring af Sygdommen, og at det anprises som Helbredelsen, viser just, hvor irreligieus Tiden er i dybeste Grund; thi det Frelsende er egentlig en Tilbagevenden til Hedenskabet.

Nei, just for at faae Ende paa Subjektiviteten i dens Uvandhed, maae vi heelt igjennem, til „den Enkelte" — ligeoverfor Gud.

Men man veed slet ikke, hvad Religieusitet er. Man aner ikke, at baade Christus og alle Troens Heroer i een Forstand vare isolerede Individualiteter — men de tilhørte absolut Gud.

Tag Socrates! I hiin Tid er naturligviis den ene Sophist traadt frem efter den anden og har viist, at Mangelen paa tilstrækkelig Kundskab var Ulykken, man maatte forske dybere og

---

*) [I Randen:] Hvad J. Müller angaaer maa dog bestandigt fastholdes, at han har en langt dybere Betragtning, om han end ikke har dens qualitative Consequentser og virkelig danner en μεταβασις εις αλλο γενος.

dybere, Uvidenhed var det Onde — og saa kommer gammel Fatter Socrates og siger: nei Uvidenhed er just Helbredelsen.

Mon det nu ikke er gaaet Socrates i sin Tid aldeles som mig. Han er blevet anseet for at repræsentere det Onde; thi Uvidenhed var i Tidens Øine det Onde — og dog var Socrates i Sandhed Lægen.

Der maa en lykkelig Genialitet til (eller en uendelig Dybde og et uendeligt Gehør for at alle dæmoniske Phænomener bestandigt, omvendt forstaaet, selv forkynde, hvad de behøve), for paa saadanne Gebeter at gribe rigtigt. Jeg roser mig ikke af Noget.

Det er ganske rigtigt, den isolerede Subjektivitet i Tidens Forstand er ogsaa det Onde; men Helbredelsen ved „Objektivitet" er ikke et Haar bedre.

Den skal frelses ved Subjektivitet ɔ: ved Gud, som den uendeligt twingende Subjektivitet.

. . . . Det Onde (just ved Fortvivlelsen) giver fortvivlet Livslyst og Styrke (medens de Gode længes ud af Livet). Jeg har viist, hvorfor just døbte Jøder ere gode Repræsentanter for den Art Energie, fordi de som oftest slet ingen Religion have, fortvivlet forstaae, at dem er ene dette Liv anviist. Det giver impetus.

Dialektik i Retning af at blive Christen.

. . . . Det at forholde sig til Aand er at være til Examen . . . , daglig Examination er Troens Spænding. Dette kommer af, at Mennesket er en Synthese af Kjød, Sjel og Aand. Men „Aand" sætter Splid — hvorimod det blødagtige Menneske i ethvert Forhold vil slæbe det Lavere med, og have dets Samtykke. Derfra denne Angest for at „vove". Det aandløse Menneske vil altid have „Sandsynlighed". Men „Aand" vil aldrig indrømme den, „Aand" er Examinationen:

vil Du slippe Sandsynligheden, vil Du fornegte Dig selv, forsage Verden o. s. v. . . . .

Dog maa i Forhold til det at blive Christen erindres en Forskjel i det Dialektiske fra Socrates. Nemlig: i Forholdet til Udødelighed forholder Mennesket sig til sig selv og Idee, ikke videre. Men idet et Menneske paa et „dersom" vælger at troe paa Christus ɔ: vælger at sætte sit Liv ind derpaa, saa har han jo Tilladelse til i Bøn umiddelbart at henvende sig til Christus. Saaledes er det Historiske Anledningen, og dog tillige Troens Gjenstand. . . .

At „den Enkelte" er Sandheden er egentlig ogsaa udtrykt i det Ord: en Folkeforfører; thi det er altid En, der opererer ved Hjelp af Mængde.

. . . . Dog har jeg ingenlunde opgivet R. Nielsen. Det er ikke saa let: fra endelig Forstand at danne Overgang til Idee-Tjeneste.

Han kan endnu bestandigt bringe Sandhed ind i sin Stilling. Han kan indfrie sin Begyndelse, tilstaae, at han egentlig har meent, saadan at kunne tage dette nye Standpunkt til Indtægt som andre videnskabelige iforveien; men at han, jo mere han kom ind i Sagen, indsaae, at den tog ham, ja dømte ham, at han egentlig havde begyndt med at tage Sagen forfængelig.

Men noget anstrenget er han; og hvad er Grunden? Aabenbart den, at jordisk og verdslig Forstandighed sidder temmelig fast i ham, og han her er kommet i Kast med Noget, der næsten kunde gjøre ham gal, fordi hans Klogskab ikke kan magte det.

Det er muligt, at han nu er paa en bedre Vei; thi nu kan jeg dog stundom mærke paa ham, at det er blevet ham tydeligere, at han har grebet feil, item at jeg længst har seet det. I Begyndelsen smertede det mig dybt at see et saadant

Bedrag ligefor Næsen af mig, medens jeg dog, langsom til at dømme og i gudfrygtig Paaholdenhed, taug og sinkedes.

Det er dog en Lykke, et ubeskriveligt Gode for mig, at jeg var saa tungsindig som jeg var. Havde jeg været en lykkelig Natur — og saa oplevet Det, jeg har oplevet som Forfatter: jeg troer, et Menneske maatte være blevet gal. Men jeg kjendte frygteligere Qvaler, derinde hvor jeg egentlig lider.

Og hvad er saa skeet? O, det Forunderlige, om det end ikke ganske er skeet, til en vis Grad er det dog skeet, og vil skee mere, det troer jeg, det Forunderlige: at just disse udvortes Spektakler har lokket mit Tungsind ud af dets Skjul, og til en vis Grad allerede frelst mig fra det; hvad der endnu fuldeligere vil skee!

O Rigdoms Dyb, o, hvor urandsagelige ere Dine Veie, o Gud, men alle Faderlighed og Naade!

Det er da ogsaa en taabelig (og deri [ere] mange af de Vedkommende tildeels skyldige, forsaavidt de selv forstaae, at det er Usandhed) Indvending mod mig og mit Liv: at jeg staaer udenfor Livet, og at just det er ikke Religieusitet, den sande Religieusitet griber virksomt ind i Livet.

O, I Daarer eller I Hyklere; hvorledes staaer jeg udenfor Livet? Saaledes bogstaveligt, at ikke een Eneste her hjemme saaledes marqueret staaer fremmeligst paa Scenen. Nei, at leve udenfor Livet, det er just at rende med i Flokken, at være i „Mængden", hvorved vindes Ubemærkethed og dog Indflydelse og Magt.

Hvorledes staaer jeg udenfor? Saaledes, at jeg har reist en Produktivitet, hvis Lige man ikke saa let skal vise! Saaledes, at da „Pøbelen" rasede og triumpherede, da var jeg den Eneste, der vovede at handle. Saaledes staaer jeg udenfor Livet, at jeg er kjendt af ethvert Barn, en staaende Figur i

Eders Skuespil, mit Navn et Ordsprog, mit Liv et dagligt Offer for dog om muligt, religieust, at gjøre Enden fast, og faae Religieusitet bragt an igjen.

Men hvorfra da den Tale, at jeg staaer udenfor Livet? Jo, jeg skal sige Eder det: den kommer derfra, at jeg med al min Arbeiden ingen jordisk Løn vinder, at jeg ikke applauderes paa Forsamlinger, hvor jeg ikke kommer, men forhaanes paa Gaderne, hvor jeg virker; den kommer af, at jeg ikke gjør mit Liv commensurabelt for en Minister-Plads, det kommer derfra, at man mærker paa mig, at jeg er en Nar, en Nar — der frygter Gud!

O, I Skinhellige, med Eders Kjerlighed, der ikke stiller sig udenfor Livet — nei, det vilde nok Eders Selvkjerlighed forbyde Eder! O, I Skinhellige, med Eders Praktiskhed, der virksomt griber ind i Livet — ja eller iilsomt griber til — efter Fordelene! O, I Skinhellige, med Eders Alvor, der ikke phantastisk trækker sig ud af Livet — i Sandhed Eders Feighed vilde snart jage Eder ind igjen i Flokken, i Dyre-Flokken, bort fra det Sted, hvor Alvoren boer: at være den Enkelte. O, I Skinhellige, med Eders Fædrelands-Kjerlighed, der forbyder Eder at være uden Deeltagelse for Landets Vee og Vel; jo jeg takker, I have frelst Danmark, frelst det fra at være et Land til at være en Kjøbstad, Smaaligheds og Middelmaadigheds forjættede Land, frelst det fra, for Fremtiden at tilhøre Historien; thi mene I vel, at Eders Bedrifter for 4 ß, Eders pjankede Replikker paa Forsamlinger, at Eders Navne ville gaae over til Historien — saa maatte jo først Alt, Alt være fra Grunden i Tilværelsen vendt op og ned, saa „Historien" overtog de Partes, hvilke altid tidligere anvistes „Glemsel". Dog maaskee er det ogsaa dertil I stræbe, at ogsaa saaledes Alt skal vendes om: „Historie" blive „Glemsel", og det Udmærkede glemmes; „Glemsel" blive „Historie", og „Glemselen" historisk slæbe alt Det med sig, alle Eder, og Eders Taler, og Eders 17 Amendements til det 16de, betræffende Intet.

Der er noget Frygteligt i at see denne Individernes Styrten hen til denne gjensidige Assureren, hvor man ikke som ellers assurerer for Havarie, men hvor Assureringen selv er det commune naufragium. Hvor Mange, Mange leve der ikke allerede, for hvem intet Begreb existerer, hvem det er Alt, naar der er Majoritet for Noget, i den Grad Alt, at de føle sig fuldkommen angerløse, naar saa er! Lad der være Majoritet for at Hoer er Dyd, og Mord Ret: saa er det saa.

Og til denne Samlingsplads løbe „strenge Christne", som det hedder, hen, og ballotere med! Ja de have rigtignok stundom et lille Amendement, et lille Amendement for at — forbedre det uhyre Onde, der totalt har seiret! — endnu afsindigere, end om En vilde slukke en Ildebrand med Vand af en Draabe-Flaske! Og naar saa det er gjort, naar de saaledes have „frelst deres Samvittighed", ved en lille Smule at forbedre og berigtige det Onde ɔ: ved at gjøre det end værre, hvis de overhovedet udrette Noget, saa ballotere de med, og tilbede — christeligt! — Majoritet! Men de gjennemskue det hele Uvæsen — jo jeg takker; i privat Samtale, der ere de utrættelig snaksomme om, hvor usselt og sjusket det Hele er; men der, hvor de ved energisk Handlen ɔ: ved at trække sig ubetinget udenfor, ikke for at tie, nei for at staae som et plagende, selvfølgeligt: et mishandlet, Memento om, at der er en Gud til; der ballotere de, og tilbede — christeligt! — Majoritet!

Det er dog en synderlig Misforstaaelse, som er Følge af denne Forguden af det Videnskabelige, at man ogsaa vil have det Videnskabelige anbragt paa det Existentielles Fremstilling. Det Existentielle er som saadant et langt Concretere end det „Videnskabelige" (og at anbringe lærd Videnskabelighed i Forhold til det Existentielles Fremstilling, er da reent Galimathias), dets Fremstilling er væsentlig enten Realisation i Livet eller Digter-Fremstilling loquere ut videam.

Begrebet „Medskyldig".

I en sædelig Opløsnings-Tid som vor maa Begrebet „Medskyldig" skærpes meget betydeligt. Det er saa nemt at fortælle, at det er af Iver og Alvor man deeltager og stræber ogsaa ved sin lille Deel at modarbeide det Forkerte ɔ: man lader den totale Fordærvethed staae ved Magt og anbringer høist et lille Amendement. Og herved profiterer man: at staae sig godt med Fordærvetheden, da man dog, totalt forstaaet, participerer i den, og tillige at smigre sig selv med den Indbildning, at man er bedre end Tiden.

Sagen er en ganske anden. Det Totale, hvori jeg participerer, er naturligviis langt vigtigere, end mit lille bitte Amendement indenfor.

Derfor er den Participerende ansvarlig for det Totale.

Men det vilde være at handle afgjørende, vilde være at udsætte sig for Fare, at indvie sig selv til den Taalmodighedens Lidelse at det er som udrettede man slet Intet (thi den rene Idee-Tjeneste er som en ganske Staaen udenfor i sit Første, medens det lillebitteste Amendement strax „udretter" Meget), som druknede man i Mængden.

I alle kritiske Tider drives der megen Nederdrægtighed af Individer, som noget nær ere opmærksomme paa hvor Ulykken totalt stikker, og nu istedetfor, enten at handle afgjørende og lide, eller at lade reent være at handle, convertere dem [sic] ind som et Amendement, og som sagt, ved strafværdig nefas i jordisk Forstand profitere paa to Maader.

[. . . . .]

Feilen ved Schleiermachers Dogmatik er egentlig, at Religieusitet for ham er bestandigt en Tilstand, den er, han fremstiller Alt i Væren, det Spinozistiske. Hvorledes den vorder, i Betydning af at blive til, og i Betydning af at bevares, beskæftiger ham egentlig ikke. Derfor kan han tage saa Lidt op af det Dogmatiske. Enhver christelig Bestemmelse er mærket

af det Ethiske i Retning af Stræben. Deraf Frygt og Bæven, og dette: Du skal; deraf ogsaa Forargelsens Mulighed o. s. v. Alt Sligt beskæftiger Schleiermacher mindre. Han behandler Religieusitet i Væren*).

Deraf egentlig ogsaa denne hans Sætning, at Følelsen altid er sand. Nærmere seet, er dens Sandhed egentlig den, at den er. Hele Kampen kommer først med Vorden. Seet i „Vorden" kommer Spørgsmaalet frem: men er nu det, der er, er det Sandhed? I Væren er Sandheden, at det er.

O, hvilken uendelig Forskjel: dækket af det Sandsebedrag, at det er Ens Embede og Levebrød, indenfor det Sandsebedrag: en Søndags-Gudstjeneste, for hvad der saadan vil komme at høre derpaa, at declamere nogle christelige Sandheder — og selv, tækkelig i Verdens Øine, existentielt levende til daglig Brug i reent verdslige Kategorier, paa Farten som Politiker balloterende og dandsende Medlem af Alt — — hvilken uendelig Forskjel: og saa at skulle sætte de christelige Forestillinger ind midt i Virkeligheden, gjennembrydende Sandsebedragene, accentuerende den personlige Existeren i Kraft af disse Forestillinger.

*) [I Randen:] Deraf lader det sig ogsaa forklare, at S. bestemmer absolut Afhængigheds-Følelse som al Religions Princip. Thi dette er atter Tilstanden eller Religieusitet i Væren. Saasnart Spørgsmaalet bliver ethisk, altsaa om denne Tilstands Vordelse, hvorledes den bliver til, hvad jeg har at gjøre for at den kan blive til, samt hvorledes den bevares eller jeg i den, hvilket ogsaa er Vordelse, saa er Tegningen af Religieusitet forandret. Just saaledes mener jeg, at man kan sige S. har forfeilet det Christelige, thi æsthetisk-metaphysisk opfatter han det kun som Tilstand, medens det Christelige, ethisk, væsentlig vil opfattes som Stræben. S. opfatter Religieusitet aldeles analog med f. E. Elskov. Men dette er en Misforstaaelse. I Forhold til Elskov kan der egentlig ikke være Tale om en Stræben. Men det Christelige er i Vordelse. Saasnart dette er forstaaet, er hver en eneste Bestemmelse af det Christelige tegnet anderledes end hos S. Og ikke blot dette; men saa først fremkommer tillige de meest afgjørende Bestemmelser af det Christelige, hvilke mangle hos S., eller dog mangle det Afgjørende.

Saa vil, saa maa Conflikten vise sig, hvor fjernt „Virkelig-heden“ er fra det Christelige. Saa længe Præsterne ville være tilfredse med at have sikkret sig en Levevei, og saa at dem ind-rømmes prokuratoragtig eller skuespilleragtig een Gang om Ugen, samt ved Begravelser, at tale en egen Jargon, der al-deles ingen Fordringer gjør, saasnart Boutiquen er lukket: ja saa taales det naturligviis. Just dette er Tækkelighed i Ver-dens Øine. Ingen, maaskee Ingen er saa tækkelig, som en Præst, der er Politiker. Thi Verden forstaaer meget godt, at en Præst burde være et Vidne for det Religieuse midt i „Virke-ligheden“; men nu triumpherer den. Hans meste Tid, hans Tankegang retter sig mod Ballotation o. D. — saa udtrykker han jo, at det at være Præst er blot hans Næringsvei. Og saa denne Skinhellighed, at en saadan Præst forklarer sin Deel-tagelse i Politik som Iver og Religieusitet. O, Du For-blindede, vil Du være mere end Præst, nu saa bliv et Chri-stendoms-Vidne midt i Virkeligheden, men bliv ikke Politiker.

Just det er det Christeliges Fordring, at det vil, at hvad der siges i Kirken, det skal udtrykkes i „Virkeligheden“, gjen-nemtrænge Existentserne; deri er det Christelige forskjelligt fra Skuespillet o. D. Derfor skal Præsten gaae ud midt blandt dem, for at see efter, for at gjøre opmærksom. Men tag Præsten der, han barer sig vel. Saasnart Præsten har taget Kjolen af om Søndagen, saa siger han: lad os for Gud i Himlens Skyld ikke tale om Det, jeg er ganske som I, Med-lem af Klubben, balloterende Medlem i alt Verdsligt, en be-bagelig Selskabs-Mand, klog paa min Fordeel, ganske som I. Hvor usømmeligt, hvor udannet af mig, at ville udenfor Kirken erindre, eller vel endog existentielt erindre om det Christelige; det var jo som hvis en Skuespiller vilde i Selskab og i det daglige Liv vedblive at spille Komedie.

———

Ved den idelige Balloteren vil tilsidst ogsaa de ethiske Begreber gaae ud af Slægten. De ethiske Begrebers Kraft er Samvittigheds-Forholdet; men Ballotationen vender Alt udefter.

af det Ethiske i Retning af Stræben. Deraf Frygt og Bæven, og dette: Du skal; deraf ogsaa Forargelsens Mulighed o. s. v. Alt Sligt beskæftiger Schleiermacher mindre. Han behandler Religieusitet i Været*).

Deraf egentlig ogsaa denne hans Sætning, at Følelsen altid er sand. Nærmere seet, er dens Sandhed egentlig den, at den er. Hele Kampen kommer først med Vorden. Seet i „Vorden" kommer Spørgsmaalet frem: men er nu det, der er, er det Sandhed? I Væren er Sandheden, at det er.

O, hvilken uendelig Forskjel: dækket af det Sandsebedrag, at det er Ens Embede og Levebrød, indenfor det Sandsebedrag: en Søndags-Gudstjeneste, for hvad der saadan vil komme at høre derpaa, at declamere nogle christelige Sandheder — og selv, tækkelig i Verdens Øine, existentielt levende til daglig Brug i reent verdslige Kategorier, paa Farten som Politiker balloterende og dandsende Medlem af Alt — — hvilken uendelig Forskjel: og saa at skulle sætte de christelige Forestillinger ind midt i Virkeligheden, gjennembrydende Sandsebedragene, accentuerende den personlige Existeren i Kraft af disse Forestillinger.

*) [I Randen:] Deraf lader det sig ogsaa forklare, at S. bestemmer absolut Afhængigheds-Følelse som al Religions Princip. Thi dette er atter Tilstanden eller Religieusitet i Væren. Saasnart Spørgsmaalet bliver ethisk, altsaa om denne Tilstands Vordelse, hvorledes den bliver til, hvad jeg har at gjøre for at den kan blive til, samt hvorledes den bevares eller jeg i den, hvilket ogsaa er Vordelse, saa er Tegningen af Religieusitet forandret. Just saaledes mener jeg, at man kan sige S. har forfeilet det Christelige, thi æsthetisk-metaphysisk opfatter han det kun som Tilstand, medens det Christelige, ethisk, væsentlig vil opfattes som Stræben. S. opfatter Religieusitet aldeles analog med f. E. Elskov. Men dette er en Misforstaaelse. I Forhold til Elskov kan der egentlig ikke være Tale om en Stræben. Men det Christelige er i Vordelse. Saasnart dette er forstaaet, er hver en eneste Bestemmelse af det Christelige tegnet anderledes end hos S. Og ikke blot dette; men saa først fremkommer tillige de meest afgjørende Bestemmelser af det Christelige, hvilke mangle hos S., eller dog mangle det Afgjørende.

Saa vil, saa maa Conflikten vise sig, hvor fjernt „Virkeligheden" er fra det Christelige. Saa længe Præsterne ville være nøiede med at have sikkret sig en Levevei, og saa at dem indrømmes prokuratoragtig eller skuespilleragtig een Gang om Ugen, samt ved Begravelser, at tale en egen Jargon, der aldeles ingen Fordringer gjør, saasnart Boutiquen er lukket: ja saa taales det naturligviis. Just dette er Tækkelighed i Verdens Øine. Ingen, maaskee Ingen er saa tækkelig, som en Præst, der er Politiker. Thi Verden forstaaer meget godt, at en Præst burde være et Vidne for det Religieuse midt i „Virkeligheden"; men nu triumpherer den. Hans meste Tid, hans Tankegang retter sig mod Ballotation o. D. — saa udtrykker han jo, at det at være Præst er blot hans Næringsvei. Og saa denne Skinhellighed, at en saadan Præst forklarer sin Deeltagelse i Politik som Iver og Religieusitet. O, Du Forblindede, vil Du være mere end Præst, nu saa bliv et Christendoms-Vidne midt i Virkeligheden, men bliv ikke Politiker.

Just det er det Christeliges Fordring, at det vil, at hvad der siges i Kirken, det skal udtrykkes i „Virkeligheden", gjennemtrænge Existentserne; deri er det Christelige forskjelligt fra Skuespillet o. D. Derfor skal Præsten gaae ud midt blandt dem, for at see efter, for at gjøre opmærksom. Men tag Præsten der, han barer sig vel. Saasnart Præsten har taget Kjolen af om Søndagen, saa siger han: lad os for Gud i Himlens Skyld ikke tale om Det, jeg er ganske som I, Medlem af Klubben, balloterende Medlem i alt Verdsligt, en behagelig Selskabs-Mand, klog paa min Fordeel, ganske som I. Hvor usømmeligt, hvor udannet af mig, at ville udenfor Kirken erindre, eller vel endog existentielt erindre om det Christelige; det var jo som hvis en Skuespiller vilde i Selskab og i det daglige Liv vedblive at spille Komedie.

Ved den idelige Balloteren vil tilsidst ogsaa de ethiske Begreber gaae ud af Slægten. De ethiske Begrebers Kraft er Samvittigheds-Forholdet; men Ballotationen vender Alt udefter.

Mange leve vel endnu i den trygge Forestilling, at saa forkeert bliver da Verden aldrig, at f. E. Tyverie bliver Dyd. Hvo veed det? See paa Frankrig! Og hvor Mange vilde der i saa Fald være, der vovede at vedstaae, at Tyverie er Synd? Det vilde nemlig i saa Fald blive christelig Collision. Medens Alle stjal, led man selv ved at blive bestjaalen, uden at turde stjæle igjen; og saa led man anden Gang, ved at vedkjende sig den Overbeviisning: at Tyverie er Synd.

Hvor Mange er der vel i dette Øieblik, som vove at vidne mod Ballotation! Höchstens fik man vel „en dybsindig Seer" til at foreslaae paa en Forsamling, efter først i et glimrende Foredrag, „gribende og rystende," at have skildret det for Sædelighed og Religieusitet Farlige i at ballotere, at der skulde — balloteres paa: at man afholdt sig fra Ballotation. Og det forstaaer sig, dette vil saa blive beundret som den dybeste Viisdom og den reneste Sædelighed, at have skuet saa dybt. Raffineret Charakteerløshed er vor Tids glimrende Synd, Veien til „Held og Magt".

En Indvending mod Christendommen.

Digterisk.

Denne Indvending lod sig tænke i bestemt Individualitet, og saaledes at den aldeles ikke havde Noget af det Frække, som Indvendingerne ellers have.

Den maatte lyde saaledes:

Hvorfor, o Gud, vilde Du gjøre saa Meget for Menneskene, at Du gav dem Christendommen, der egentlig gjør dem ulykkelige.

Det er vistnok saa, at det er af Kjerlighed Du gjorde det, men Du synes ikke at have betænkt, at en meget Underordnet og Ringe kan komme til at lide saare meget just ved at blive Gjenstand for en høit Ophøiets Kjerlighed. Den høit Ophøiede lægger strax sin Maalestok an — han gjør hvad han gjør af Kjerlighed, men det at han anlægger sin Maalestok,

engang imellem blander sig deri et Hensyn til Din egen Fordeel, om der saa ogsaa stundom løber et mindre reent Middel imellem: saa er det da en Ubetydelighed, og desuden, saadan er nu Verden engang, det veed ethvert praktisk Menneske, og omskabe Verden kan jeg dog ikke.

O, Du Utaalmodige og Du Kortsynede! Nei, omskabe Verden kan Du vistnok ikke. Nu vel, saa gjør da hvad Du kan, saa lev i stille Ubemærkethed, arbeidende for Dit Udkomme. Sandeligen en Saadan gjør idetmindste ingen Skade. Men vil Du virke for Sandhed, saa overvei for Gud nøie, efter hvilken Maalestok Du kan det. Lad saa Maalestokken være lille, i Guds Navn, men lov og hold Gud og Dig selv, at Du efter den Maalestok ubetinget vil bruge de reneste Midler.

Det Andet er kun Utaalmodighed og Kortsynethed, der har skadet ubodeligt.

. . . . . Hvor ofte har jeg ikke udviklet det, at Hegel i Grunden gjør Mennesket hedensk, til en med Fornuft begavet Dyre-Slægt. Thi i en Dyre-Slægt er altid: „den Enkelte“ lavere end „Slægt“. Menneske-Slægten har den Mærkelighed, just fordi hver Enkelt er skabt i Guds Billede, at „den Enkelte“ er høiere end „Slægt“.

At dette kan tages forfængeligt og rædsomt misbruges: concedo. Men Christendom er det. Og *der* er det egentlig at Slaget skal staae.

Det Kloge — det Gode og Sande.

Tag en vis Brøkdeel af det Gode, eller af det Sande, der er det Kloge, hvormed Du saa vil gjøre Lykke i Verden. Tag det Gode eller Sande heelt, saa skeer lige det Modsatte, og Du kommer aldeles paa tvært med Verden.

Jeg har et Exempel derpaa.

Jeg havde tænkt mig, i en forblommet Dedication til Skrifterne om min Forfatter-Virksomhed, strax at indsætte

„hende". Det lader sig nu af andre Grunde ikke gjøre; thi hvor forblommet det end er, saa er det dog let forstaaet, og saa har jeg jo ikke blot ingen Garantie for, at det respekteres, men omvendt den størst mulige Sandsynlighed for, at et Blad paatager sig at nævne hendes Navn, og saa er Alt forstyrret, og jeg havde maaskee skadet uberegneligt. Men jeg vilde det gjerne, fordi jeg gjerne vilde have den Ting i Orden ogsaa førend min Død, dersom det var muligt.

Dog det er noget Andet jeg nu vil oplyse. Altsaa antaget, at jeg gjorde det, hvad saa? Ja saa var det uklogt. Og hvorfor? fordi det er for høit. Den Historie er nu glemt; jeg var en Skurk, men nu er det glemt og Alt godt igjen i den Henseende; nu skal man ikke røre ved det. Ja, men jeg var dog ikke just saa ganske en Skurk; den hele Sag har en langt dybere Betydning. Hjælper ikke, just det er Ulykken, og tillige Det, som vilde gjøre et saadant Skridt uklogt. Det blev nemlig saa høit, at det gjorde Mine til at ville et Øieblik rive Folk ud af deres behagelige Tummerumme med at kunne forklare og have forklaret Alt; og saa blive de ærgerlige; og saa kommer man paa tvært.

Er det ikke en mærkelig men dybsindig Sprogbrug, at En kan sige: her er aldeles ikke Tale om noget Valg — jeg vælger Det og Det. Fremdeles; Christendommen kan sige til et Menneske: Du skal vælge det ene Fornødne, men saaledes, at der ikke maa være Tale om noget Valg ↄ: vrøvler Du længe, saa vælger Du egentlig ikke det ene Fornødne; det maa ligesom Guds Rige vælges først. Saa der altsaa er Noget, i Forhold til hvilket der ikke maa, og i Begrebet ikke kan være noget Valg, og dog er et Valg. Altsaa, at just Det, at der ikke er noget Valg, er Udtrykket for med hvilken uhyre Lidenskab eller Intensitet der maa vælges. Kan der gives noget nøiagtigere Udtryk for, at Valgfriheden kun er en Form-Bestemmelse i Friheden? . . . . Hvor forunderligt det end synes, man maa derfor sige, at kun Frygt og Bæven, og kun Tvang kan hjælpe

et Menneske til Frihed. Thi Frygt og Bæven og Tvang kan magte ham saaledes, at der ikke bliver Tale om noget Valg — og saa vælger man nok det Rigtige. I Døds-Øieblikket vælge de Fleste det Rigtige.

Men hvad skal nu Videnskaben hjælpe? Intet, Intet. Den spænder Alt af i rolig, i objektiv Betragtning — og saa bliver Frihed et uforklarligt Noget. Videnskabeligt er og bliver Spinoza den eneste Consequente.

Det er her lige som med det at troe og det at speculere, og som Joh. Climacus har sagt, lige som med det at sauge: det Ene er at gjøre sig objektiv let, det Andet at gjøre sig subjektiv tung: og saa vil man gjøre begge Dele paa een Gang.

Friheden er egentlig kun derved, at den i samme Øieblik, i samme Sekund den er (Valgfrihed), uendeligt iler med ubetinget at binde sig selv ved Hengivelsens Valg, det Valg, hvis Sandhed er: der kan ikke være Tale om noget Valg.

Det er et ubegribeligt den almægtige Kjerligheds Under, at Gud virkelig kan indrømme et Menneske saa Meget, at han, sig selv betræffende, kan ville sige næsten som en Frier (her ligger det skjønne Ordspil: at gjøre fri, at frie): vil Du have mig eller ikke, og saa vente et eneste Secund paa Svaret.

Ak, men Mennesket er ikke saa ganske Aand. Han synes: siden Valget er overladt til mig selv, saa vil jeg tage mig nogen Tid, og først ret alvorligt overveie den Sag. Sørgelige Anti-Climax! „Alvoren" er just at vælge Gud strax og „først". Saa ligger Mennesket og hexer med et Phantom: Valgfriheden, om han har den eller om han ikke har den, o. s. v., og endog videnskabeligt? Han mærker ikke, at han gik glip af Friheden. Saa forlyster han sig maaskee en Tidlang med Tanken om Valgfriheden, indtil saa den igjen forvandler sig, og han bliver tvivlsom, om han da har Valgfrihed. Og nu tabte han ogsaa Valgfriheden. Det er ved lutter feile Greb (militairt taget), at han forvirrer Alt. Ved at stirre paa „Valgfriheden" istedetfor at vælge taber man baade Frihed og Valgfrihed. Ved Reflexion lader den sig aldrig naae igjen; skal den faaes igjen, maatte det være ved

„hende". Det lader sig nu af andre Grunde ikke gjøre; thi hvor forblommet det end er, saa er det dog let forstaaet, og saa har jeg jo ikke blot ingen Garantie for, at det respekteres, men omvendt den størst mulige Sandsynlighed for, at et Blad paatager sig at nævne hendes Navn, og saa er Alt forstyrret, og jeg havde maaskee skadet uberegneligt. Men jeg vilde det gjerne, fordi jeg gjerne vilde have den Ting i Orden ogsaa førend min Død, dersom det var muligt.

Dog det er noget Andet jeg nu vil oplyse. Altsaa antaget, at jeg gjorde det, hvad saa? Ja saa var det uklogt. Og hvorfor? fordi det er for høit. Den Historie er nu glemt; jeg var en Skurk, men nu er det glemt og Alt godt igjen i den Henseende; nu skal man ikke røre ved det. Ja, men jeg var dog ikke just saa ganske en Skurk; den hele Sag har en langt dybere Betydning. Hjælper ikke, just det er Ulykken, og tillige Det, som vilde gjøre et saadant Skridt uklogt. Det blev nemlig saa høit, at det gjorde Mine til at ville et Øieblik rive Folk ud af deres behagelige Tummerumme med at kunne forklare og have forklaret Alt; og saa blive de ærgerlige; og saa kommer man paa tvært.

Er det ikke en mærkelig men dybsindig Sprogbrug, at En kan sige: her er aldeles ikke Tale om noget Valg — jeg vælger Det og Det. Fremdeles; Christendommen kan sige til et Menneske: Du skal vælge det ene Fornødne, men saaledes, at der ikke maa være Tale om noget Valg o: vrøvler Du længe, saa vælger Du egentlig ikke det ene Fornødne; det maa ligesom Guds Rige vælges først. Saa der altsaa er Noget, i Forhold til hvilket der ikke maa, og i Begrebet ikke kan være noget Valg, og dog er et Valg. Altsaa, at just Det, at der ikke er noget Valg, er Udtrykket for med hvilken uhyre Lidenskab eller Intensitet der maa vælges. Kan der gives noget nøiagtigere Udtryk for, at Valgfriheden kun er en Form-Bestemmelse i Friheden? . . . . Hvor forunderligt det end synes, man maa derfor sige, at kun Frygt og Bæven, og kun Tvang kan hjælpe

et Menneske til Frihed. Thi Frygt og Bæven og Tvang kan magte ham saaledes, at der ikke bliver Tale om noget Valg — og saa vælger man nok det Rigtige. I Døds-Øieblikket vælge de Fleste det Rigtige.

Men hvad skal nu Videnskaben hjælpe? Intet, Intet. Den spænder Alt af i rolig, i objektiv Betragtning — og saa bliver Frihed et uforklarligt Noget. Videnskabeligt er og bliver Spinoza den eneste Conseqvente.

Det er her lige som med det at troe og det at speculere, og som Joh. Climacus har sagt, lige som med det at sauge: det Ene er at gjøre sig objektiv let, det Andet at gjøre sig subjektiv tung: og saa vil man gjøre begge Dele paa een Gang.

Friheden er egentlig kun derved, at den i samme Øieblik, i samme Sekund den er (Valgfrihed), uendeligt iler med ubetinget at binde sig selv ved Hengivelsens Valg, det Valg, hvis Sandhed er: der kan ikke være Tale om noget Valg.

Det er et ubegribeligt den almægtige Kjerligheds Under, at Gud virkelig kan indrømme et Menneske saa Meget, at han, sig selv betræffende, kan ville sige næsten som en Frier (her ligger det skjønne Ordspil: at gjøre fri, at frie): vil Du have mig eller ikke, og saa vente et eneste Secund paa Svaret.

Ak, men Mennesket er ikke saa ganske Aand. Han synes: siden Valget er overladt til mig selv, saa vil jeg tage mig nogen Tid, og først ret alvorligt overveie den Sag. Sørgelige Anti-Climax! „Alvoren" er just at vælge Gud strax og „først". Saa ligger Mennesket og hexer med et Phantom: Valgfriheden, om han har den eller om han ikke har den, o. s. v., og endog videnskabeligt? Han mærker ikke, at han gik glip af Friheden. Saa forlyster han sig maaskee en Tidlang med Tanken om Valgfriheden, indtil saa den igjen forvandler sig, og han bliver tvivlsom, om han da har Valgfrihed. Og nu tabte han ogsaa Valgfriheden. Det er ved lutter feile Greb (militairt taget), at han forvirrer Alt. Ved at stirre paa „Valgfriheden" istedetfor at vælge taber man baade Frihed og Valgfrihed. Ved Reflexion lader den sig aldrig naae igjen; skal den faaes igjen, maatte det være ved

en potentseret Frygt og Bæven, fremkaldt ved Tanken om at have forspildt den.

Det Uhyre, der er indrømmet et Menneske, er: Valget, Friheden. Vil Du frelse og bevare den, der er kun een Maade: ved i samme Sekund ubetinget i fuld Hengivelse at give Gud den igjen og Dig i den. Frister dette Syn Dig, hvad der er Dig indrømmet, giver Du efter for Fristelsen og seer med selvisk Attraa paa Valgfriheden, saa taber Du Friheden. Og Din Straf er saa: i en Slags Forvirrethed at gaae og bryste Dig af at Du har — Valgfriheden; vee Dig, det er Dommen over Dig: Du har Valgfrihed, siger Du, og Du har endnu ikke valgt Gud. Saa bliver Du syg, Valgfriheden bliver Din fixe Idee; tilsidst bliver Du som naar den Rige tungsindigt indbilder sig, at han er forarmet og vil døe af Mangel: Du sukker, at Du har tabt Valgfriheden — og Feilen er blot, at Du ikke sørger dybt nok, saa fik Du den vel igjen.

Mod mange Sindslidelser maa det siges: at just Skylden, den Lidende anklager sig for, maaskee først ret begaaes i det Øieblik, men paa en ganske anden Maade. Der var En . . . ., der paastod, at han havde syndet mod den Hellig-Aand, ved i et vanskeligt Øieblik at have sveget sin Overbeviisning, og at for ham ingen Naade var. Maaskee var det snarere Synd mod den Hellig-Aand den Stolthed, med hvilken han ikke vilde tilgive sig selv. Der er ogsaa en Strenghed: at fordømme sig selv, og ikke ville høre om Naaden, der blot er Synd. Dette har . . . . allerede Anti-Climacus paaviist.

Nu vil da Lic. Lind holde Forelæsninger i Haandværker-Dannelses-Foreningen, Forelæsninger over: Beviserne for Christendommens Sandhed!

Velmeent vistnok, men sandeligen, han veed ikke hvad han gjør. Forvænt er allerede den Klasse af Samfundet til at føle sig selv som Instants, saasnart det er paa Forsamling.

Den Talende var ingen „Lærer", men En, der bukker sig for Mængden, for denne høistærede Forsamling. Og nu „Beviser!" Jo jeg takker; saa er Alt rigtigt; „lad os nu høre hvad Christendommen kan sige til sit Forsvar" o. s. v., det bliver Indtrykket — og dette er Christendommens Afskaffelse.

Præster var det der behøves, Præster med Mod og med Myndighed; Skriftestolen var det, der skulde bruges.

Ak, saaledes paa ethvert Punkt, velmeente Bestræbelser — der forvirre mere og mere.

. . . . Der, hvor Hegel ender, der omtrent begynder det Christelige: Misforstaaelsen er blot, at Hegel mener der at være blevet færdig med det Christelige, ja at være gaaet langt videre.

Mig er det overhovedet umuligt at lade være at lee, saasnart jeg tænker paa Hegels Begriben af Christendom, det er noget saare Ubegribeligt. Og sandt er og bliver det, hvad jeg altid har sagt: Hegel var Professor i Philosophie, ikke Tænker; og han maa tillige have været en temmelig ubetydelig Personlighed, uden Livs-Indtryk — men en ganske overordentlig Professor, ja det negter jeg ikke.

Den Tid vil dog vist engang komme, da dette Begreb: Professor bliver indfriet som en komisk Person. Man tænke sig Christendom! Ak, hvor forandret siden den Tid, da den havde ubøielige Confessores, og den Tid, da den fik Professores, der ere bøielige i alle casibus.

Spekulation — Tro.

Spekulation kan fremstille Problemerne, kjende, at hvert enkelt Problem er for Troen, er saaledes mærket og sammensat at det er for Troen — og saa henstille: vil Du nu troe eller ikke.

Fremdeles, Speculation kan controllere Troen ɔ: Det, der i et givet Øieblik troes eller er Troens Indhold, for at see efter, at der da ikke sluddervorrent blandes Bestemmelser ind i Troen, som ikke ere Gjenstand for Tro men f. E. for Speculation.

Alt Dette er et saare vidtløftigt Arbeide.

Speculationen er den Seende — og dog kun saavidt, at den siger: her er det; saa er den blind; derpaa kommer Troen, som troer, den er seende i Forhold til Troens Gjenstand.

En egen Vanskelighed ved mit Liv.

Dersom man havde Forestilling om hvad jeg har lidt, hvad jeg stadigt lider, hvilke Lidelser der ere forbundne med en saadan Existents: saa vilde man meget mere give sig hen.

„Nu kan det ikke negtes, at jeg i Skrifterne" ofte nok og forfærdende har fremstillet det — men personligt, i Omgang, er jeg den Lette, Livslystne.

Man tager sig ikke iagt for, at dette er Form af Tungsind, og just et Tegn paa, hvor dybt jeg lider, ligesom jeg jo ogsaa gyser for at blive Gjenstand for Andres Medlidenhed. Maaskee er dette Stolthed, imidlertid forstaaer jeg det som en Naade af Gud, at han, ikke fritagende mig for Lidelserne, har skjenket mig den Lindring: personligt at kunne skjule dem.

Ulykken er dog ogsaa, at en Anden fristes herved, og vil copiere mig, fordi han bilder sig ind, at Det, der staaer i Skrifterne, er Overdrivelse, jeg selv gjør det saa let. Heri har jeg vistnok ingen Skyld; thi det er dog Mangel paa Alvor i ham selv; men det berører mig smerteligt.

Hvad er saa tungest: at henrettes, eller hiin den langsomme Død: at trædes ihjel af Gæs.

Der er noget saare Betegnende i den Historie med Sibylla og Tarquinius Superbus. Løgn og Bedrag [tilløiet Overlegenhed] begynder altid med et tilløiet Høieste, men er saa villig til at slaae af, naar Kjøberen ikke vil betale det saa dyrt. Sandhed [sand Overlegenhed] begynder altid med den lavest mulige dog sande Priis: vil saa Kjøberen ikke, ja [saa] bliver Prisen næste Gang lidt høiere og saaledes stiger det . . . .

Det er et ypperligt lille Partie*), det om at det Onde, Synden just er det Ubegribelige, det Uigjennemtrængelige, Verdens Hemmelighed, just fordi det er det Grundløse, den vilkaarlige Afbryden. Det glæder mig ogsaa at see, at han citerer Daub, der i „Judas Ischarioth" ogsaa erklærer sig derfor, og ikke er utilbøielig til at henføre det Onde under en egen Art Bestemmelse af det Mirakuleuse, medens han dog senere opgav denne Betragtning og meente at begribe det Onde som det Negative, f. E. i hans Skrift: Hypotheser om den menneskelige Frihed.

Det er aldeles rigtigt, hvad J. M. siger, at Syndens „Ubegribelighed" ikke er paa Grund af indskrænket Erkjenden, saa Retningen altsaa skulde være, at vi bleve ved at spekulere, saa kom vi nok dertil. Nei, at Ubegribeligheden just er dets Væsen.

Ganske eenfoldigt kan man ogsaa see dette saaledes. Dersom man tager et Menneske, der engang har været hengivet til en Synd, og nu er frelst — og man vil spørge ham, om han kan begribe det, at han kunde synde saaledes, saa vil han svare: nei, nu allermindst. Jo renere et Menneske bliver, desto ubegribeligere bliver det Onde ham**).

---

*) [I Randen:] Julius Müller. Læren om Synden. 1ste Deel p. 457 ff.
**) [I Randen:] Man vil derfor ogsaa finde, at et Menneske i Forhold til det at synde, eller at have syndet — naar han befinder sig derpaa, snarere beskriver sin Tilstand som en Beruselse. Han sank, eller hans Bevidsthed sank ligesom i et Mørke. Her ligger Bestemmelsen: Det Grundløse. Dog glemmes maa ikke, baade at det Onde kan

Denne Syndens Ubegribelighed kan jeg ellers efterviise paa en anden Maade. Anti-Climacus har rigtigt viist, at i Forhold til det Onde forholder Mulighed og Virkelighed sig omvendt af ellers: ellers er Virkelighed høiere end Mulighed, men i Forhold til det Onde er Virkelighed lavere end Mulighed; det Gode som Mulighed er det Ufuldkomne, som Virkelighed det Fuldkomne, men det Onde som Mulighed er bedre end som Virkelighed.

Men nu er det at begribe det er at opløse: Virkelighed i Mulighed (cfr. Joh. Climacus); men naar in casu Virkeligheden er lavere end Mulighed, saa er det jo umuligt at begribe; thi Synden er egentlig først Virkeligheden; men at begribe er at opløse i Mulighed, altsaa er det umuligt at begribe det, thi opløst i Mulighed er det ikke det Onde. Det Gode kan begribes, fordi der er et ligefremt Forhold mellem Mulighed og Virkelighed, medens det naturligt maa erindres, at det Gode i Mulighed er et Lavere, det at begribe det Gode et qvalitativt borte fra det at realisere det.

Det er ogsaa rigtigt, hvad J. Müller tidligere viser, at Frihed ikke kan kaldes ligeligt Evne til det Gode og til det Onde, thi saa er det Onde egentlig ogsaa et Gode. At man heller ikke kan sige: at det Ondes Grund er Villiens Misbrug; thi just Villiens Misbrug er jo det Onde.

„Videnskab" — Det Existentielle.

„Virkelighed" lader sig ikke begribe. Dette har allerede Joh. Climacus rigtigt viist ganske simpelt. At begribe er at

have frygtelig Energie i et Menneske, til at ville styrte sig i dette Mørke, og at det er under Ansvar, og væsentligen liggende i Villien. Men lige som Drankeren er skyldig i, ved Overmaalet af stærke Drikke, at beruses — medens dog Beruselheden selv just er en Synken under Bevidstheden, saaledes ogsaa med Synden.

opløse Virkelighed i Mulighed — men saa er jo det umuligt at begribe det, thi at begribe det er at forvandle det til Mulighed, altsaa ikke at fastholde det som Virkelighed. I Forhold til Virkelighed er det at begribe en Tilbagegang, et Tilbageskridt, ikke et Fremskridt. Ikke som var nu „Virkelighed" begrebløs; ingenlunde, nei Begrebet som findes ved begribende at opløse det i Mulighed, er ogsaa i Virkeligheden, men der er jo et Mere — at det er Virkelighed. Fra Mulighed til Virkelighed er Fremskridt (undtagen i Forhold til det Onde); fra Virkelighed til Mulighed er Tilbageskridt.

Men det er den usalige Forvirring at man i det Moderne har faaet „Virkelighed" ind med i Logiken, og saa i Distractionen glemmer, at „Virkelighed" i Logiken dog vel kun er „tænkt Virkelighed" ɔ: er Mulighed.

Kunst, Videnskab, Poesie o. s. v. har kun med Mulighed at gjøre, det vil sige, Mulighed ikke i Betydning af en ørkesløs Hypothese, men Mulighed i Betydning af ideel Virkelighed.

Men er da det Historiske ikke Virkelighed? Jo vist. Men hvilket Historiske? Verdens 6000 Aars Historiske er vistnok Virkelighed, men en tilbagelagt Virkelighed; den er og kan kun for mig være til som tænkt Virkelighed ɔ: som Mulighed. Om de Afdøde virkeligen have realiseret existentielt de Opgaver, der vare dem satte i Virkelighed eller ikke: det er nu afgjort, der er sluttet af, der er ingen existentiel Virkelighed for dem mere uden i det Tilbagelagte, hvilket Tilbagelagte igjen for mig kun er til som ideel Virkelighed, som tænkt Virkelighed, som Mulighed.

Men Menneskene ere som afsindige ved denne pantheistiske Videnskabelighed. Skidt med mig, tænker en saadan Professor; de Par Aar jeg lever, det Smule jeg kunde gjøre — er det Noget at spilde et eneste Øieblik paa, nei „Videnskab, Videnskab". Men dette er Irreligieusitet, Mangel paa religieus Takt, Mangel paa „Ædruhed", Beruselhed; Beruselhed i Drømme.

At „Videnskab" er lavere end det Existentielle sees ganske simpel paa Gud-Mennesket. Tænk Dig samtidig: her er „Videnskab" en Umulighed, fordi Gud-Mennesket er selve det

Existentielle. Men naar saa Farten er sagtnet — saadan et Par hundrede Aar efter: saa, ja saa er Religieusiteten blevet mindre — og saa kommer „Videnskaben" frem. Og 1800 Aar efter, saa er Forholdet reent vendt om, saa er „Videnskab" høiere end det Existentielle.

Tænk Dig samtidig med Socrates. Her er ingen Videnskab; just den vil han have bort; han er „en Bremse", selv det Existentielle. Men saa døer han; i Plato er det Existentielle sagtnet, saa kommer „Videnskaben". Er nu Plato større end Socrates? Ja maaskee naar Docenter dømme; men de maae da ogsaa consequent dømme, at en Professor i Theologien er større end Christus.

Nei, just naar „Videnskab" er blevet ubetinget det Høieste, just da er Religieusitet saa godt som aldeles forsvundet. Dette er to Poler, og man kan sikkert stille en Generations Horoskop i ethisk-religieus Henseende ved at faae at vide, hvad den dømmer om „Videnskab" paa det religieuse Gebeet. „Minervas Ugle flyver først, naar det mørknes" og „Videnskab" kommer altid bagefter. Det er sandt, hvad Joh. Climacus [siger:] at forvandle Christendom til „Videnskab" er den størst mulige Vildfarelse, og naar det ubetinget er lykket (o, hvor vil „Tiden" juble!) — saa er ogsaa Christendommen ubetinget afskaffet.

Men sandt er det ogsaa, hvad Assessoren i „Enten — Eller" siger, at jo finere, jo fornemmere det Fluidum er, hvortil En er forfalden: desto vanskeligere er Helbredelsen. Og nu det at være forfalden til „Videnskab". Forbarmende Gud, hvilken Verdens-Omvæltning maatte der til, for at rive et Menneske ud af denne Beruselhed. Naar det at være fuld ikke blot i Ens egne men i Alles Øine betyder at være ædru — dog hvad siger jeg, ædru, ja at være mere end ædru, ædru som en Gud, der i salig Besindighed hviler i fuldendt Ligevægt, at have denne Selvfølelse, og at respekteres som saadan af Alle — — hvad Haab er der saa om Frelse? Den, der vil tale om denne Art Drukkenskab, ham vil jo hele Verden videnskabeligt betragte som en foragtelig Beruset.

Det er nemt nok, for at forsvare Brugen af Klogskab i Retning af at udrette, at beraabe sig paa Paulus, der jo ogsaa brugte Klogskab. Ja, tag det der. En Existents, der saaledes qvalitativt og totalt har sikkret sig sin Heterogenitet som Galskab, hvad jo ogsaa var naaet ved totalt at handle mod Klogskab, den kan uden Fare bruge Klogskab. Faren er, naar en ikke marqueret Person handler klogt, thi saa tager Klogskaben in toto ham til Indtægt. En saadan Mand har ikke sikkret sig nogen Heterogenitet (hvad, dette relativt forstaaet i Forhold til Paulus, kun naaes ved engang afgjørende at handle mod Forstand). Dette tænke de Religieuse nu ikke paa.

Saa umarquerede religieuse Existentser vil religieust forsvare at handle klogt ved at beraabe sig paa Paulus, uden at bemærke eller at ville bemærke, at Pauli Livs „totale Galskab" ɔ: dets Ueensartethed fra Klogskab betryggede tilstrækkeligt, medens deres Smule Religieusitet drukner i den totale Klogskab, som er Verdens og Verdslighedens.

Ja, det er sandt, hvor satirisk, man tænke sig pludselig det Bud af det gamle Testamente: „Du skal ikke danne Dig noget Billede af Din Gud" ind i vor Tid, hvor Gud er blevet det Abstracte. Hvor Verden er bagvendt; er det Fremgang eller Tilbagegang?

Den yngre Fichte har i hans Vorschule der Theologie § 108 gjort opmærksom derpaa.

Det er dog en forhærdet Blødagtighed: selv vil man forkynde det Christelige saaledes, at det skaffer En alle jordiske Fordele — og saa vil man til Nød finde sig i, at der er En, der forkynder det med allehaande Offre, naar han da, vel at mærke, er villig til at lade sig betragte som var det et Slags curieust Liebhaberie (det Andet den sande, alvorlige Christendom), og naar han da tillige personligt har den lette vittige Omgangstone aldeles i sin Magt. Og man er dum eller forhærdet nok

til slet ikke [at] forstaae, at man er gjennemskuet, at en Saadan egentlig driver i Alvor en Underfundighedens Spøg med dem. Thi at En vil have Fordelene — nu ja, naar han gjør en Tilstaaelse, saa er der Intet at sige af noget andet Menneske; men at vende Forholdet i den Grad om, at Uegennyttigheden skulde i den Grad være en Overdrivelse, at den var latterlig, og Egennytten endnu havde den Profit mere: at have Noget at more sig over — det er dog at være sjunken dybt. Det forstaaer sig, saa aabenlyst og fripostigt gjøre de Finere det rigtignok ikke; tværtimod, de give leilighedsviis Complimenter, men kløgtige paa Verden, som de ere, stræbe de dog at udvikle den Opinion, at Sligt er — nu ja en elskværdig, en ret priselig, en mere end tilgivelig -- men dog en Overdrivelse, et Liebhaberie.

Spørgsmaalet i Forhold til Christendommen er altid, hvor langt skal et Menneske omdannes i Retning af at blive Aand, før at han tør tilegne sig Naaden.

Som Forholdene nu ere, er det for galt; det er egentlig blot raffineret Hedenskab. Man forbliver i alle Sandselighedens og Verdslighedens Bestemmelser, har sit Liv deri; erkjender saa villigt, at man har langt tilbage (det kaldes Anger) men bliver paa samme Sted; anbringer saa „Naaden" som — den nye Lap paa det gamle Klædebon.

Paa den anden Side, skal et Menneske afgjørende udvikles til at være „Aand", for at turde tilegne sig „Naaden": saa, Gud veed, hvor Mange der vil være i hver Generation, der saa virkelig føle nogen Trang til eller have nogen Brug for Christendom. Skal jeg virkelig afdøe fra mine kjereste Ønsker, forsage Alt, hvad der glæder det jordiske Menneske: saa bliver jeg jo, menneskelig talt, saa ulykkelig som det er muligt — og saa er Spørgsmaalet, om jeg saa er „Aand", at jeg virkelig har Brug for Christendom.

Det er en skammelig Misbrug, der drives med den Inddeling: Loven er det Forfærdende — Evangeliet det Beroligende. Nei, Evangeliet er og skal være i sit Første For-

færdende. Havde det ikke været saa, hvor i al Verden kunde det da være gaaet Christus som det gik ham, at da Han sagde: „kommer hid" — da bleve Alle borte, de flyede ham.

Men klart bliver det mig mere og mere, at kun en Apostel kan i strengere Forstand forkynde Christendom, thi kun han har Myndighed til at være saaledes streng. Et Menneske har ikke saaledes Myndighed, han maa derfor slaae af. Kun den, der selv i strengere Forstand er forvandlet til „Aand", kun han kan ikke mere forstaae, vil ikke forstaae det usalige Brøvl, den Skrøbelighed, hvori vi Andre ere hildede, som gjør at vi meget for meget skaane os selv, og for tidligt hvile i Naaden, og hvile i den fra Stræben, istedetfor at hvile i den til fornyet og fornyet Stræben.

Tro — Beviset.

En, der som Forbryder er dømt fra Livet, en Gudsbespotter; flyet af Alle bliver han hudflettet, forhaanet, bespyttet endelig naglet til Korset — og han siger: troer paa mig. Ja i Sandhed, her er Plads for Tro; thi alt Umiddelbart vidner, om man saa vil, himmelraabende imod og siger: troe ham ikke.

1800 Aar derefter lever en Taler, som af Følgerne af hiint Menneskes Liv beviser, at han var Den, han sagde sig. Ja, kan det bevises, saa er han ikke mere Troens Gjenstand.

Dersom Christus i nogen Maade havde været af den Mening, saa maatte han have sagt til sine Disciple: venter nogen Tid, I ville nok faae at see, at jeg havde Ret. Men det gjorde han ikke, han henviste ikke til Følgerne i Historien af hans Liv; han vilde være Troens Gjenstand.

Den, som ikke ved Hjælp af Dette kan see, hvilken Forvirring hele Christenheden ligger i, ham kan det ikke hjælpe at tale til.

Socrates er egentlig Martyren for det Numeriske, det Offer, som Ballotationen har krævet.

---

*) Angaaende Udgivelsen af „Regnskabet" og de „tre Noter" nu.

Regnskabet kan maaskee udgives i dets sidste Redaktion. Hvad „tre Noter" angaaer, da er jeg atter kommet tilbage paa det oprindeligt Forstaaede: da jeg dog ikke kan fremstille mig efter min Elendighed, skal der heller ikke gjøres noget Forsøg paa at fremstille mig efter min mulige Overordentlighed; personligt svarer for mig begge Momenter nøiagtigt til hinanden, tages det ene bort bliver det andet usandt. Tre Noter kan da enten blive liggende, eller de vigtige Tankebestemmelser i dem kan benyttes ganske simplement som Theses, uden med eet eneste Ord at omtale mig selv, — den Thesis: „Mængde" er Usandheden; og den Thesis: om „den Enkelte".

Regnskabet i sin nuværende Redaktion indeholder væsentligen Intet om mig; skulde der indvendes Noget mod det, maatte det snarest være, at jeg er holdt for ubetydelig. Men min Betydelighed kan nu engang ikke sandt fremstilles uden at tage som Contra-Vægt Det med, at jeg er mig selv en Poeniterende: og saa langt kan jeg ikke i levende Live gaae i at fremstille min Personlighed, selv ikke af Hensyn til „hende", der pludseligt vilde blive revet ind i en Omforklaring af det Tilbagelagte, som maaskee fra Grunden vilde forstyrre hende.

Den Hellig-Aand.

Den Hellig-Aand kaldes „Trøsteren". Man kunde ved dette Navn være foranlediget til at tænke paa, at den skulde trøste Disciplene og saaledes videre de Christne i Henseende til, at Christus gik bort og ikke mere synligt var blandt dem.

Saaledes forholder det sig imidlertid slet ikke. Christus som Forbilledet er endnu en Form af Loven, ja den potentserede Lov, hvorfor ogsaa Christi Lidelse er den strengeste Dom over

*) [Skrevet paalangs i Journalen.]

Verden og Slægten, at der ikke var en Eneste, der vilde holde ud med ham. (Man seer heraf, hvor uendelig bagvendt den Præstesnak er, der i et sværmerisk Dieblik rørt og rørende, uden Tanke, eller forsaavidt den har Tanke da i den Forstand som naar Kjød siges at have en Tanke, ønsker at være samtidig med Christus). At være samtidig med Christus er den strengeste Examination, der overhovedet er mulig; skulde dette være det Bestandige, da var Joderne under mildere Dom under Loven.

Men da døer Christus — og hans Død er Forsoningen: her er Naaden.

Den Hellig-Aand, som Christus vil sende, er nu egentlig Naadens Dispensator, Naaden, som Christus erhvervede.

Deraf Navnet „Trøsteren". Et Menneske vil nemlig ikke blot behøve Naade i Forhold til det Forbigangne. Saaledes tænker man sig det i Almindelighed. Det hedder: alle Dine Synder ere Dig forladte, der er gjort Fyldest. Godt; men hvis jeg nu ikke døer imorgen, saa vil de[illegible]rt vise sig, at uagtet „Naaden" blev mig tildeel, er jeg „[illegible] langt [illegible] siden den Tid at være reen og fuldkommen. Forsaavidt er altsaa Sagen endog blevet værre. Thi før jeg modtog Naaden, havde jeg jo altid den Trøst, at Naaden var tilbage; men nu har jeg endog misbrugt Naaden*). Ergo behøver jeg igjen „Naade" i Forhold til den daarlige Brug jeg gjør af Naaden; og saaledes i det Uendelige. Naaden er det uendelige Væld — og den Hellig-Aand Dispensator, Trøsteren. Trøsteren ogsaa i denne Henseende at jo Christus som Forbilledet er en Fordring, til hvilket dog intet Menneske svarer. Saalænge Christus

---

*) Anm. Det var derfor en dyb Betragtning, naar man i den ældste Tid først vilde lade sig døbe paa Dødsleiet; man forstod, at, menneskeligt talt, er Christendommen den Livs-Anskuelse, for hvilken kun een Situation er den gunstige: Dødens. Vanskeligheden fremkommer naar der skal stræbes. Man udsætter at annamme Naaden indtil det er forbi — saa modtager man den; nu er der gjort Fyldest for Alt; saa døer man saligt. Men dette er enten Tungsind eller vel endog verdslig Kløgt, der tager Christendommen forfængelig.

synligt er tilstede som Forbilledet, kan han ikke forhindre, at det bliver Dommen. Hans Liv har derfor den dobbelte Side: han er Forbilledet — saa døer han, og nu forvandler han sig, han bliver for evigt „Naaden" ogsaa i Forhold til vor ufuldkomne Stræben efter at ligne „Forbilledet".

„Christenheden."

Dette er det uhyre Sandsebedrag, der egentlig har afskaffet Christendommen. Man kan blive ganske svimmel, naar man stirrer ind i den rædsomme Begrebs-Forvirring i Forhold til det Christelige, som herved er afstedkommet.

Ganske kort er Forvirringen denne, men den er fortsat fra Generation til Generation af disse Millioner, Millioner: man kommer forkeert ind i Christendommen. Istedetfor at komme ind som Enkelt, kommer man ind ved de Andre; de Andre ere Christne — ergo er jeg det ogsaa, og er det i samme Forstand som de Andre er det.

Jeg kommer herved til at tænke paa gamle Socrates. Han standsede paa det at være Menneske; thi i hans Tid var det, som det nu er m. H. t. at være Christen, m. H. t. at være Menneske. Den Enkelte var ikke qua Enkelt Menneske; men da de Andre ere Mennesker saa er jeg det ogsaa.

Men hiin Forvirring er dog Intet i Sammenligning med den i Christenheden, fordi det at være Christen skulde være den mødneste og meest selvbevidste Afgjørelse.

Den farligste Situation for et Barn m. H. t. det Religieuse.

Det Farligste er ikke, at Faderen eller Opdrageren er en Fritænker; end ikke, at han er en Hykler. Nei, det Farlige er, at det er en from og gudfrygtig Mand, at Barnet inderligt og dybt er forvisset derom, og at det saa dog mærker, at der skjuler sig dybt en Uro i hans Sjel, som formaaede altsaa

dog endog ikke Gudsfrygt og Fromhed at skjenke Fred. Det Farlige ligger just i, at Barnet i dette Forhold foranledigedes til at gjøre en Slutning næsten i Retning af Gud, at Gud dog ikke er den uendelig Kjerlige.

Ogsaa saaledes seer man, hvor misligt det er at opdrage et Barn i Christendommen. Christendommen svarer til Syndsbevidsthedens Virkelighed som Forudsætning; det er det glade Budskab, at Gud i Christo antager sig Syndere; Christus er Synderes Ven — salige Budskab for enhver Synder, i samme Grad saligere, som han dybere og dybere har fornummet Syndens Magt og Angerens Smerte.

Men nu Barnet. Det har ingen virkelig Syndsbevidsthed. Hvad saa? Ja alt Det, der tales om hvor god Gud og Christus er, det maa Barnet egentlig gjøre sig saa fine egne Tanker om, det vil sige, det mærker, at der er et aber derved, at det er — naar man har syndet.

Tag en Analogie. Beskriv for et Barn Huuslægen som ret saadan en rar og kjerlig Mand o. s. v. — hvad saa videre? Barnet tænker egentlig som saa: ja det er nu meget muligt, at det er saadan en rar Mand, jeg vil gjerne troe det, men jeg vil dog helst være fri for ham, thi det at jeg bliver Gjenstand for hans særlige Kjerlighed, der betyder, at jeg er syg — og det at være syg, er ikke rart; og derfor er det meget langt fra, at jeg bliver glad, ved Tanken om, at der skal gaae Bud efter ham. Sæt der i Familien er en svagelig Person, som er uudtømmelig i at rose Huuslægens Kjerlighed: Barnet tænker som saa, ja det er nu godt nok — naar man er syg ...

Enten maa man nu i Forholdet til Barnet af Christendommen udelade det som er Christendom — og hvad vil det saa sige at opdrage i Christendommen? — eller man maa sige det, og saa bliver Barnet foranlediget til mere at blive bange for Christendommen end glad ved den.

Dette maatte man i Millionviis været opmærksom paa, hvis ikke det Hele med de mange Christne samt deres Op-

dragelse af deres Børn i Christendommen var Spilfægterie. Bidenskaben vil gjøre Christendommen til Mythologie — og saa gjøres der Ansfrig. Man tager sig ikke iagt for, at som der nu opdrages i Christendom, opdrages der ganske almindelig i Christendom saa denne egentlig er Mythologie.

Forskjellen mellem en Hedning og en Christen er ikke, at den Sidste er uden Synd; Forskjellen er, hvorledes han betragter sin Synd, og hvorledes han holdes i Stræben. Naar en Hedning synder — og just jo dybere og ædlere han er — saa bliver her en frygtelig Standsning fra at stræbe; han synker i Tungsind, ruger grublende over sin Skyld, og Synden faaer saa maaskee mere og mere Magt over ham, saa han fortvivlet synker dybere og dybere. Den Christne har en Frelser; han flyer til „Naaden"; som et Barn bliver hans Synd forvandlet ham til en faderlig Straf, hvis Hensigt er at hjælpe ham fremad — og han gjør maaskee just nu sikkrere Trin fremad. Frimodighed er sandelig ikke Letsind, men er Tillid til Naaden. Det at et Menneske hurtigt kommer bort fra Tanken om en Svagheds-Synd kan være Letsind; men det kan ogsaa være Frimodighed, fordi han har en saa dyb og tillidsfuld Forestilling om „Naaden".

Concordieformelen o. s. v. gjorde dog egentlig det Religieuse til Juristerie; det er som en idelig Proces, hvor man fromt møder med — smaalig menneskelig Spidsfindighed i faveur af Gud. Men Herre Gud, behøver da Gud, for at faae Ret, saadanne fromme Procuratores.

Min Trang til Christendommen er saa stor (baade paa Grund af mine Lidelser og mine Synder og min frygtelige Indadvendthed): derfor forstaaes jeg ikke. Mangen Gang har jeg derfor ogsaa selv været bange for at gjøre Andre Livet

altfor alvorligt [da han maaskee ikke behøver Maalestokken saa stor (i NB.[16], S. 6)]; derfor er jeg saa forsigtig.

Den Brug man gjør af „Kirken" er da ogsaa et Afslad fra de egentlige Afgjørelser i Henseende til at blive Christen...

Det er saa langt fra, at de 1800 Aar ere et Beviis for Christendommens Sandhed, at man snarere (paa en Maade religieust om det end er irreligieust, forsaavidt det er opsætsigt) kunde forvandle det til en Indvending mod Christendommen, det at Styrelsen har tilladt, at Christendommen saaledes sank hen i et Sandsebedrag. Men glemmes maa det ikke, at det jo er de Christnes Skyld, saa Christendommen næsten kommer til at forvandle sig til den frygteligste Anklage mod Menneske-Slægten, at den, efterat Christendommen var indplantet, har ladet den i den Grad vanslægte, at den er blevet meningsløs, ukjendelig i et gigantisk Sandsebedrag.

Skal denne Kamp kæmpes igjennem, vil den blive rædsommere end da Christendommen kom ind i Verden; det vil med potentseret Lidenskab hedde om den sande Christendom, at den er odium generis humani. Efterat Verden har indrettet sig i Christendommen, taget den i Besiddelse — saa at ville tage Christendommen fra den ɔ: gjøre Christendommen til hvad den var, thi saa giver Verden nok Slip. Martyrerne ville — næsten affindigt er det — ikke som fordum bløde, fordi de ere Christne, nei, de ville blive ihjelslagne: fordi de ikke ere Christne. Frygteligste Skuespil! Og hvor eensom vil ikke Martyren komme til at staae! Thi just fordi, da Christendommen kom ind i Verden, Modsætningen var iøinefaldende qvalitativ himmelskrigende nok, just derfor var det da lettere, afgjort at vælge enten — eller. Men nu har Sandsebedraget enerveret Modsætningen. Naar En vover sig ud — blot der møder nogen Modstand, i samme Sekund er Sandsebedraget til Tjeneste med et lille nyt Raffinement, og han gaaer tilbage igjen. I den første Tid tvang Verden den Christne ind i Charakteren; nu vil Sandsebedraget, nudtømmeligt i Opfindelse,

uafbrudt rive ham ud af Charakteren. At faae Fodfæste var ikke det Vanskelige da Christendommen stred med Hedenskabet, thi Modsætningernes qvalitative Modstand mod hinanden gav Fodfæstet — nu vil der høre næsten overmenneskelige Kræfter [til] blot for at faae Fodfæstet; thi Sandsebedraget vil bestandigt Dag ud og Dag ind underskyde sig. Lad en Mand blive dømt paa Livstid for en Overbeviisning: vel, det er en Prøve; men naar saa dog Sagen er afgjort dermed, er det dog til at overkomme. Men lad Straffen blive skærpet derved, at han hver ottende Dag bliver forhørt igjen, og en Formular ham forelagt — hvis han vil underskrive den, saa er han fri: det er en frygtelig Skærpelse. Og dog, dersom det ordret er den samme Formular — det lader sig overkomme. Men lad ham hver anden Time blive forhørt igjen — og bestandigt en ny Formular ham forelagt — hvis han underskriver den, er han fri: det er over et Menneskes Kræfter. Og saaledes er det at kæmpe med et Sandsebedrag. I hvert Øieblik er Sandsebedraget perfectibelt, eftergjør, men i Sandsebedrag, Sandheds-Vidnets Position, siger saa: Herre Gud, vi ere jo enige — hvorfor vil Du selv gjøre Dig ulykkelig og ængste os Andre? See dette er en Tortur.

Hedenskabet forlangte sandeligen ikke at være i Besiddelse af Christendom; men Sandsebedraget vil for ingen Priis ud af den Indbildning, at den besidder Christendommen. Billigt er derfor Sandsebedraget til i ethvert Øieblik at byde anderledes — alt i Forhold til som Sandheds-Vidnet har Kræfter; men Afgjørelse vil det ikke. Sandsebedraget er villigt til efter en meget betydelig Maalestok at gjøre Indrømmelser (som naar der bydes paa en Auktion) — men Eet maa sikkres: det bliver dog i Grunden ved det Gamle.

For at stride her med Fremgang, maa Sandheds-Vidnet ikke blot have en næsten overmenneskelig Underfundighed, men en næsten overmenneskelig Underfundighed i at være grusom mod sig selv. Et svagt Øieblik — det er nok, saa sluger Sandsebedraget ham; han veed saa selv hverken ud eller ind;

og gjør saa Opgaven for det næste Sandheds-Vidne 50 pCt. vanskeligere.

Den frygteligste Kamp er ikke naar Mening staaer med Mening, nei, den frygteligste Kamp er, naar to Mennesker sige Eet og det Samme — og der strides om Interpretationen, og denne Interpretation dog er en qvalitativ Forskjel. Bedragerens Interesse ligger saa bestandigt i, istedetfor at lade Interpretationen blive det man strides om, i ethvert Øieblik at lade det Første meningsløst løbe ind: vi sige jo Eet og det Samme.

Alt har vendt sig om: der var engang da Verden vilde have Kamp — da stred Christendommen. Nu er Verden løgnagtigt i Besiddelse af Christendommen, dens Taktik er derfor: at værste Tone, for enhver Priis at forhindre, at det ikke bliver til Kamp. Det er som naar en Bedrager har en Mistanke om, at kommer det til Proces, saa har han tabt: og derfor hele hans Taktik er, at forhindre at det ikke bliver Proces. I Aands-Forhold er dette nu langt lettere end i borgerlig Virkelighed; thi Taktikken bestaaer i: i ethvert Øieblik at eftergjøre den anden Parts Position, saa man til en vis Grad siger det Samme — „men Herre Gud, saa ere vi jo enige."

Lad saa Nogen paastaae, at Verden er gaaet fremad siden den Tid, da den med Ild og Sværd forfulgte de Christne — og nu, da den med Løgnens Magt kæmper for det Skin at være Christen.

Men hvad er der da at strides om? Det at være Christen er jo en saadan Fordring til Selvfornegtelse, at det ikke kan være synderlig indbydende for Verden. Rigtigt; men Verden betragter Christendommen paa en anden Maade. Den har sat sig i Hovedet, at der dog i denne Lære er en Assurance for Evigheden — og derfor er det uklogt at opgive den. At opgive denne Indbildning for virkelig at blive Christen, er naturligviis ligesaa uklogt; thi saa er Assurancen for dyr. Det vilde jo være Galskab, at En betalte hele sin Formue for at assurere — ja hvad blev der saa at assurere. Nei, man

svarer visse Procent: saa er det at assurere Noget ingen klog Mand undlader. Og saaledes vil Verden have Christendom. At gjøre den begribeligt, at paa den Maade kan man ikke have Christendom: det er umuligt; thi det vil Verden ikke forstaae, saa alvorlig vil Verden ikke tage Sagen. Men at Nogen skulde tvinge den til at opgive Navnet af Christen, og altsaa at træde ud af Assurancecompagniet: nei aldrig. Den, der vil virke i den Retning, han er ikke blot Menneskers Fjende, men Guds Fjende.

Paavirket som Verden er blevet af det Christelige i en forslygtiget Tradition, er Verdens Indtryk dette: det er dog et Spørgsmaal om det evige Liv — en klog Mand gjør dog Noget, for en Forsigtigheds Skyld, han assurerer, svarer visse Procent om Aaret. Man assurerer — saa først er man rolig, nu kan man nyde Livet, nu først faaer — som „Præsten" saa skjønt siger — Livets Glæder deres rette Smag. Hvilke Glæder? Ja lad os ikke tale derom, ei heller om deres „rette" Smag. Man assurerer; nu har man, hvad der — som „Præsten" saa skjønt siger — kan mildne Ens Sorger og Lidelser: ak ja! dersom man er „alvorlig" nok til ganske at kunne frigjøre sig fra den Sorg, om det ikke er en mislig Sag med den hele Assurance, om den ikke er en Chimaire, saa der snarest kunde behøves et Assurancecompagnie for at garantere hiin Assurance. Dog det har man jo; man har jo Geistligheden. See blot paa den, og Du vil let see, sluttende fra deres Tryghed, den Tryghed med hvilken Du kan assurere hos dem — paa meget billige og favorable Vilkaar. Hør blot deres Grunde, deres Beviser — ja ingen Assurandeur har saaledes vidst at anbefale sit Compagnie*). De gjør det Hele af for Dig uden den allermindste Ophævelse: det er blot Du giver Dit

*) [I Randen:]; det er saa indlysende som 2 og 2 er 4, at det at assurere her ikke er i fjerneste Maade at „vove" Noget, at det tværtimod er den klogeste af alle Beregninger, for en reen Spotpriis at sikkre sig det usflatteerligste af alle Goder, det sande Gode, „som først giver Glæderne deres rette Smag og mildt lindrer Sorgerne".

Navn, som Klokkeren indfører i „Livsens Bog", saa er Du indskrevet. Og for at ikke paa nogen Maade det Ydre skulde forstyrre Dig, saa har Geistligheden, der jo ved ene at have med den alvorlige Sag at assurere for Evigheden at gjøre, og altsaa let kunde see for alvorlig ud: den har gjort Alt, for i Udvortes o. s. v. at være ganske som Du.

Og siger saa En (der er indtegnet hos og kjendt af Klokkeren, og altsaa, hvad der er det Samme, Himlen vis) til „Præsten": „men er det nu ogsaa ganske vist, at der er en Udødelighed?" (thi at Udødeligheden og Saligheden er ham vis, derom er ingen Tvivl, hans Tvivl er: om det ogsaa er vist, at der er en Udødelighed og en Salighed), saa svarer han: „Intet er vissere; skulde det vise sig — for et Øieblik at antage det Urimelige — at der ingen Udødelighed var, saa see blot i det andet Liv at faae fat i mig, saa skal De faae Pengene igjen — og De skal have Lov til at kalde mig en Bedrager, ja om De vil, at slaae mig ihjel. Dog Eet skal De ikke med Billighed kunne forekaste mig, hverken her eller i det andet Liv (og allermindst da paa sidste Sted, hvor De med salig Overraskelse vil forvisse Dem om, at De over al Maade har faaet en ubeskrivelig Overvægt af Salighed, som Paulus siger), at vi ere for dyre; thi det lader sig aldeles nøiagtigt oplyse ved Tabeller, at den lutherske Kirke i Danmark meget nær er den, der tilbyder den laveste Priis, medens dens Assurance dog i alle Maader er fuldkommen saa sikker, ja maaskee endnu mere betryggende end saavel Katholicismen som andre Confessioner, der dog gjøre større Fordringer til Deeltagerne."

Saaledes kom Christendommen ind i Verden: den forudsatte Nøden, Vaanden, den under Loven ængstede Samvittigheds Lidelse, Hungeren der blot raaber paa at faae Spise — og saa var Christendommen Spisen.

Og nu — nu mener man, at for at faae Folk til at gaae ind paa Christendom, maa det Appetitvækkende til. Hvilket

Appetitvækkende? Er det Lovens Forkyndelse? Nei, nei; Christendommen maa serveres med det Appetitvækkendes Krydderie — Beviser, Grunde, Sandsynlighed o. D. Og tilsidst har Prædikeforedraget væsentligen samlet sig ene og alene paa det Appetitvækkende. Det vil sige, man forraader Christendommen; man negter egentlig at den ubetinget er Spisen, at Feilen ligger i Menneskene, at de skulde behørig hungres ud — saa lærte de nok at behøve Christendom. Men nu er det Christendommen der behøver det Appetitvækkende for at faae lidt Smag — ellers smager den formodentlig af Ingenting. Og ved Hjælp af det Appetitvækkende — hvad smager den saa af?

Man har [gjort] Christendommen fra en Radicalcuur (og det er den; derfor forudsætter den hos Vedkommende den Resolverethed — resolvere, at lukke op — som altid fordres i Forhold til en Radicalcuur) til en Smule Forsigtighed, som den der bruges for at undgaae Forkølelse, Tandpine o. D. Og besynderligt nok, medens enhver Opfinder af Draaber, Essentser o. s. v., „som hverken gjør ondt eller godt", udbasuner sit Lægemiddel som en Underbalsom: forkyndes Christendommen i meget dæmpede Toner; et Slæng af Grunde og Beviser marscherer strax op, for dog at gjøre det nogenlunde sandsynligt at der er Noget i Christendommen. Og det kaldes at prædike; derfor lønnes man som „Ordets Tjener". I Sandhed naar galt skal være: jeg troer Christendommen var bedre tjent med en Charlatan end med en Legion saadanne Forkyndere.

Proportioner.

I disse Tider ere de Fleste (disse Tusinder og Tusinder) ubenvidere Christne derved at de ere Mennesker. Den størst mulige Afstand herfra vilde være: en Dæmon, der ved Hjælp af Christendommen drev det til at blive Menneske. Han maatte tilgavns kunne revidere Sandsebedragene i den bestaaende Christenhed.

Digterisk Replik af en Individualitet.

„Istedetfor Ballotation — hvor der dog saa let kan blive yderligere Spørgsmaal, som gjøre Afgjørelsen tvivlsom — foreslaaer jeg, at der foruden Præsidenten, Secretairen o. s. v. endnu vælges end een officiel Person: Tælleren. Han burde være en Analogie til notarius publicus ɔ: det maatte være en bestemt dertil i Almindelighed creeret Mand, som kunde hentes overalt hvor der var Forsamling eller bestilles Dagen iforveien. Hans Opgave skulde være at tælle paa Knapperne. Saasnart en Sag er uddebatteret, siger Præsidenten til Tælleren: vil De nu behage at tælle paa Knapperne. Den Mening, der saa seirer, er Sandheden; hele Forsamlingen falder tilbedende ned og siger: det er Guds Villie. Tælleren burde dog tillige være en hellig Person, da Staten i ham anskuer sit Princip, altsaa han er en Slags Guddom, eller dog en mythologisk Person, der i orientalsk Stiil kunde dyrkes, og en aarlig Fest holdes til hans Ære."

Feilen ved Meget af det, Middelalderen øvede for at udtrykke det christelige Livs Heterogenitet fra Verdslighed, var, at man blev sig selv vigtig derved, ja endog vigtig: for Gud. Christendommens Mening er, at den Christne skulde være saa aandelig, at han kunde gjøre Sligt saa let som Ingenting. Kan han gjøre det saaledes, saa seer Christendommen det gjerne. Kan man det ikke saaledes, saa gjør man hellere en oprigtig Tilstaaelse og Indrømmelse, afholder sig fra at sukke — og saa er Christendommen ogsaa fornøiet.

Goethe fremstiller altid sine qvindelige Figurer blot i Belysning af mandlig Egoisme. Tag Clärchen! En Mand som Egmont, der staaer saaledes paa Scenen, endog i Livsfare — at han saa kan være ganske sikker paa hos Clärchen med intet, intet Ord eller Mine at blive mindet om alt Dette,

hvilket hun jo er vidende om og uendelig interesseret i, at hun i den Grad kan elske blot Mennesket: ja denne lille ubetydelige Pige hun er just qvindelig stor, en ualmindelig Pige, i en ganske anden Forstand end den pjankede, i hvilken der tales om en ualmindelig (lidt dannet o. s. v.) Pige, en Figur som jeg er aldeles enig med Goethe i at anslaae meget lavt. Tag Margrethe! At bevare denne qvindelige Ubetydelighed ligeoverfor en saa marqueret Individualitet som Faust: ja det er en qvindelig Storhed. Men Goethe var i den Grad Egoist, at han egentlig ikke engang havde Redelighed nok til at have sympathetisk Øie for ret at vurdere Det, der ødsledes paa ham. Selv Deminutivet „Clärchen" er i een Forstand en Ubillighed, naar der ikke siges mere; thi hendes Ubetydelighed er just Storhed, om det end er aldeles rigtigt, at Egmont kalder hende „Clärchen"; men maaskee kunde det være fremhævet, at det var ene Egmont, der kaldte hende saa.

Hvad og — Hvorledes.

Forskjellen i Livet er ikke hvad der siges men hvorledes. I Henseende til hvad er det Samme sagt før, maaskee mange Gange før — og saaledes gjælder det Gamle: der er intet Nyt under Solen, dette Gamle, der dog altid bliver nyt.

Men hvorledes det siges, det er det Nye. Og saaledes forstaaet gjælder det, at Alt er Nyt; thi for en Forsigtigheds Skyld blot at tage det med: selv naar en Efterabende indtil den største Ubetydelighed gjentager eet eller andet Gammelt saa er dog det Nye: at det Gamle nu er blevet Nonsens, Trivialitet.

Øie for dette hvorledes er egentlig Aand; hvorimod der gives en blandt Andet ogsaa aandløs Lærdom, hvis Hemmelighed er: dette Nye det er det Samme som Det og Det i det 17de Aarhundrede og det igjen det Samme som Det og Det i Middelalderen o. s. v.

Dette er intellectuelt Forskjellen: hvad og hvorledes. —

Atter ethisk-religieust er Forskjellen: hvad der siges og hvorledes.

De Ord: jeg veed intet uden Christum og Ham korsfæstet — sagte af en Apostel kostede ham Livet; af et Sandheds-Vidne bliver det Forfølgelse; af et Ringere, af mig f. E., bliver det dog en Art Lidelse; af en Digter — gjør det Lykke; af en declamerende Præst gjør [det] ikke blot Lykke, men [han] bliver for Alvor æret næsten som hellig.

«Den Enkelte», denne Tanke udtalt af et Sandhedsvidne i streng Forstand: det er Døden. Udtalt af en Ufuldkomnere, af mig f. E., det er dog et afgjørende Brud med Verden og hvad dens er, saaledes dog nogen Opoffrelse; af en declamerende Taler: han gjør Lykke.

Hvorledes er her ikke det Æsthetiske, det Declamatoriske: om i et blomstrende Sprog eller i en eenfoldig Stiil, om med et velklingende Organ eller med en skrattende Stemme, om med Tørhed og Ubevægethed, eller med en Taare [i] Øiet o. s. v., nei, Forskjellen er om man taler eller man handler ved at tale, om man bruger Stemmen, Minen, eller Armbevægelserne, et enkelt Ords tredobbelte, maaskee tidobbelte Understrygelse, o. s. v., om man bruger Sligt til at trykke med for at give Eftertryk, eller man bruger sit Liv, sin Existents, hver sin Dags Time, Opoffrelser o. s. v. til at trykke med. Dette Tryk er et Høidetryk, der forvandler det Sagte til noget ganske Andet, end naar en Taler siger det Samme ordret.

O, det er, som jeg idag sagde til Excellencen Ørsted, det er en uendelig Forskjel, om et Menneske m. H. t. at sætte sin Tanke ind i Verden, forstaaer sig selv i at skulle udgives som en Rigsdalerseddel, eller som en 10, en 100 Dalerseddel. De sige begge det Samme, ordret maaskee; men det siger ikke ganske det Samme, hvo af dem det er der siger det, nei, det er uendelig Forskjel.

Afskyelige Skyld, som saa ofte andrages i vor Tid,

at naar et kløgtigt Hoved mærker, at der er en Anden, hvis Liv bærer Mærker af at være offret for at udtale een eller anden Sandhed, naar saa dette kløgtige Hoved kløgtigt siger det Samme — og saa gjør Lykke. Han siger det Samme, ja maaske vil han endogsaa mod den Anden forsvare sig med «jeg siger ordret det Samme»: Du Hykler, ja vist siger Du det Samme, men Du handler ikke ved at tale, Du taler blot, og derved er det, Du gjør det til noget ganske Andet, saa Du gjør Lykke — ved at sige ordret det Samme.

Sandeligen, Evigheden vil tage den Art Skyld yderst alvorlig. Der er ikke mange saa qvalificerede Forbrydere som denne, og ikke Mange, der saaledes have skadet Sandheden, som saadanne kløgtige Hoveder.

Rom. 7.

Den strengeste Dom over Synden, og just der begynder Forløsningen, med at sige det Samme men paa en anden Maade.

Rom. 7. Den forfærdeligste Skikkelse af Synden er jo dog aabenbart, naar den reent har taget Magten fra et Menneske, saa den mod hans Villie har ham i sin Magt. Al frivillig Synden er saaledes langt mindre forfærdelig, just fordi man tillige seer, at han havde det i sin Magt at handle anderledes. Saaledes ogsaa med Individets egen Tilstand; thi deri ligger jo et stort Haab om Frelses Mulighed ved egne Kræfter, at han kunde have gjort det anderledes; men da er Fortvivlelse lige for Døren, naar han kun kan sige, Synden har saadan Magt over mig, at det er mod min Villie.

Og dog her, her begynder Forsoningen og Forløsningen. Den siger saa: fat Mod, det er ikke Dig, der vil det Onde, det er Syndens Magt i Dig; trøst Dig saa ved Christus.

Forunderligt, at den frygteligste Anklage fra een Side, fra en anden er Barmhjertighedens Undskyldning.

At denne Lære kan tages forfængelig, er let at see. Dog er Faren ikke saa stor, naar man husker paa Eet: at det skal skee, at Mennesket kommer ud af Synden. Det frygtelige Misbrug af den er, naar det, at det er mod Ens Villie, bliver Forsvaret for — at blive i Synden.

Journal NB.[16]

[Udenpaa Bindet mærket:]

d. 14 Febr. 1850.

Arvesynden.

„Arvesynden" er . . . i mine Tanker igjen et Udtryk for, at Christendommen bruger Guds-Maalestok. Gud seer Alt in uno.

Det er Dette, der, dybest, ligger til Grund for Forargelsens Mulighed i Forhold til og Uadskillelighed fra hver een eneste Bestemmelse af det Christelige: at Christendommen er Guds-Opfindelse, at den paa ethvert eneste Punkt ikke glemmer at Gud er med, og som Part, hvad han har nedladt sig til at være; men hvoraf rigtignok følger at vi — menneskelig talt, om man saa vil, vi stakkels Mennesker — maae finde os i, at der bruges Guds-Maalestok. Følgen heraf er først den, at det kommer til at gaae ud over os efter en Maalestok, som intet Menneske ved sig selv drømmer om eller tænker (her det Mesterlige i den augsburgske Confession o. s. v., at et Menneske ikke af sig selv har nogen sand Forestilling om hvor dyb en Fordærvelse Synden er; at han ved en Aabenbaring maa oplyses derom. Og ganske rigtigt, forbi det just hører med til Synden ikkun at have en ringe Forestilling om Synden; og dernæst, forbi kun Gud, den Hellige, har den sande guddommelige Forestilling). Men i det Andet kommer det igjen; thi saa loves der ogsaa Mennesket at blive Guds Barn.

Alt, hvad der ikke enten indenfor Staten indtager en bestemt anviist Kreds for sin Virksomhed, men altsaa denne underordnet: eller ligefrem vedkjender sig at arbeide for endelige Formaal: gjør Fordring paa at være Idee-Tjeneste og skal som saadan holdes kydsk og reen, uberørt af Forbindelse med endelig Fordeel.

Virksomhed for Idee er ogsaa kjendelig paa, at den henvender sig *κατα δυναμιν* til Alle, til Folket. En Embedsmand o. D. har sin bestemte Virkekreds; men en Forfatter f. E., en Kunstner o. s. v. forholder sig til Folket. En Kjøbmand f. E. kan ogsaa paa en Maade siges at henvende sig til Alle, forsaavidt de ville kjøbe hos ham; men han vedkjender sig ogsaa ligefrem at arbeide for et endeligt Formaal.

Man tænke sig nu, hvilken Affindighed og Usædelighed, at det, der ved sin Existents-Form gjør Fordring paa at tjene det Uendelige, og at være høiere end den enkelte bestemte, begrændsede Virksomhed indenfor Stat, at det f. E. ved Journalistiken, man tænke sig, at Journalistiken faktisk er i Hænderne paa Næringsdrivende.

Den Betydningsfuldhed, som ligger i at være høiere end Relativiteterne, den burde da idetmindste kjøbes med Penge-Offre.

En Renere end jeg, der havde et lige saa dybt Indtryk af Christendommen som jeg: ja, det vilde jeg ligefrem anslaae i hans faveur. Med mig er det en anden Sag, thi det er (allehaande Andet indrømmet angaaende Aands-Gaver og andre Forudsætninger), det er dog tillige „ikke for min Dyds Skyld", at jeg har saa dybt et Indtryk af Christendommen. Om En, der — hvis man vil tale saaledes — havde været den største Synder, om han forstod Plato bedst: saa gjør det Første her hverken fra eller til, er aldeles ligegyldigt. Ikke saa i Forhold til Christendommen. Ydmygt bør en Saadan erindre, at han har en Forudsætning, der maaskee nok har hjulpet ham til dybere at fatte Christendommen, men en Forudsætning, der ikke ligefrem er et plus men ligefrem er et minus.

Christelig „Menighed".

For at betegne, hvor den ligger, veed jeg intet bedre Oplysende end en Analogie der forresten er sans comparaison. Forbryder-Verdenen danner et lille Samfund for sig, som ligger paa den anden Side af det menneskelige Samfund, et lille Samfund, der ellers ogsaa har et inderligt Sammenhold, som ikke er ganske almindeligt i Verden, maaskee ogsaa fordi hver især føler sig at være udstødt af det menneskelige Samfund *).

Saaledes med de Christnes Samfund. Hver især har ved at antage Christendommen, altsaa ved at blive troende, ved [at] antage, ja at sætte sit Liv ind paa det Absurde, sagt Verden Farvel, brudt med Verden. Just derfor er Samfundet blandt disse, der selv frivilligen have stillet sig udenfor Samfundet i almindeligere Forstand, desto inderligere, fordi de hver især føle, hvorledes de ere isolerede i „Verden". Men som hiint Forbrydernes Selskab nøiagtigt maa passe paa, at Ingen kommer ind i Selskabet som ikke er mærket som de, saaledes med de Christnes Samfund: de maae passe paa, at Ingen kommer ind i dette Samfund, uden just Den, hvis Kjende er, at han til det Yderste er polemisk mod Samfundet i almindeligere Forstand, det er: den christne Menighed er et Samfund, som bestaaer af qvalitativ Enkelte, Samfundets Inderlighed ogsaa betinget ved denne polemiske Stilling mod det store Menneske-Samfund.

*) [I Randen:] Eller lad mig tage et andet Billede. De Enkelte, der i et Folk ere saaledes bemærkede og fremragende, at de maae bære den Byrde, at end deres Livs mindste Ubetydelighed har en Interesse, saa det kan blive trykt og give Stof til Bysnak, kort de Enkelte, af hvis Navnkundighed den bestialske Samtid bestialsk lever i Henseende til Conversation: saadanne Enkelte danne maaskee ogsaa et lille Samfund; maaskee gjør Trykket af [at] udholde dette samt Bæmmelsen ved den almindelige menneskelige Bestialitet, maaskee gjør den, at Foreningen er inderligere. Men dette lille Samfund ligger paa den anden Side af „Samfundet"; Foreningen er blandt Andet ogsaa den fælleds Bevidsthed om, hvorledes hver af de Enkelte er i en vis Forstand berøvet de almindelige Menneske-Rettigheder, at faae Lov til at skjøtte sig selv o. s. v.

Men da saa i Tidernes Løb og i Brøvlets stadige Fremgang det at være Christen blev identisk med det at være Menneske: saa blev den christne Menighed Menneske-Slægten — god Nat Ole! Nu er den christne Menighed Publikum, og det er, i enhver dannet Geistligs Øine, end sige da i Lægfolks Øine, anstødeligt at tale om „den Enkelte".

At „Arvesynden" er „Skyld"

det er det rette Paradoxe. Hvor paradoxt det er, sees bedst saaledes. Det er dannet ved Sammensætning af qvalitativ ueensartede Kategorier. At „arve" er Natur-Kategorie; „Skyld" er ethisk Aands-Kategorie. Hvor kan man nu, siger Forstanden, falde paa at sætte det sammen, at sige, at Det arves, Det, som ifølge sit Begreb umuligt kan arves.

Det maa troes. Det Paradoxe ved den christelige Sandhed hænger bestandigt sammen med, at den er Sandheden som den er for Gud. Der bruges et overmenneskeligt Maal og Maalestok; og i Forhold hertil er kun et Forhold muligt: Troens.

Ved nærmere Eftersyn vil det vise sig, at Arvesynden, der er en Troes-Artikel, egentlig ikke er en Skærpelse, men en Formildelse, ret forstaaet, mærket nemlig af, at der er en Forsoner, der har gjort Fyldest for hele Slægten.

Men fastholdes maa, at Syndens Almindelighed kan ikke vides, den kan kun troes; det er en Aabenbarings Meddelelse. Udenfor den har jeg ene og alene at samle hele Alvoren paa, at jeg er en Synder.

Kludderie — og Kategorie.

Det er en uendelig Forskjel, om En først gjør Mine til at ville begribe, spekulativt begribe og begribe — — og saa

endelig kommer stikkende med, at der dog er noget Ubegribeligt i Troen: og saa kategorisk fra først af at fatte, at Troen ikke kan og ikke skal begribes.

Al speculativ Begriben paa Christendommens Gebeet (naar den da ikke emanciperer sig aldeles, og aabenlyst er Hedenskab) ender altid med: saa er der rigtignok et Ubegribeligt tilbage. Men hvilken Confusion, og hvortil saa al denne Given efter for speculativ Nysgjerrighed, istedetfor pligtskyldigst at marquere christeligt strax, og energisk samle Tanken paa, at et Paradox umuligt kan eller skal begribes, da det saa ikke er et Paradox. At knække en Ferskensteen er vanskeligt, lad os antage det var umuligt: hvad vilde man saa dømme om et Selskab, hvor hver især tog den i Munden, gav sig Mine af: nu, nu, nu — ja det kommer nok, og saa endelig sagde: „til en vis Grad kan jeg dog ikke knække". Ja min Ven, kan Du til en vis Grad ikke knække den, saa betyder det, fornuftigviis, at Du ikke kan knække! Hvad vilde man dømme derom? Var det dog ikke bedre at afholde sig fra Forsøget, begynde med at sige: jeg kan ikke — og maaskee saa i det Høieste vise, hvorfor det er en Umulighed for menneskelige Tænder? Men Sagleriet, det synes Menneskene om. Det er Charakteerløshed.

Hvilken Sjeldenhed vilde det ikke være: En der bogstaveligen kunde tale til en Forsamling aldeles som man taler med en Enkelt, fordi han havde hærdet sin Tanke og sit Sind til ikke at give efter for det Numeriskes Sandsebedrag, og Dyrebestemmelsens Svimmelhed. Og paa hvor forskjellig Maade mærkes det ikke ogsaa, at Menneskene, saasnart de ere i Mængde, føle, at de ere under Dyrebestemmelsens Ugenerthed. Naar to Mænd tale sammen, vilde det dog ikke falde den ene ind at sige: bravo, eller hys. Men paa Forsamling der gjøres det næsten uvilkaarligt.

I hvilken Egenskab gjør nu den Enkelte det — thi for Pokker, Forsamlingen qua talis har dog vel ikke Mund? Som Enkelt gjør han det ikke; thi Den, der ret er sig bevidst som

den Enkelte, gjør det ikke; og dog er det en Enkelt, der gjør det, eller nogle Enkelte, men saaledes at hver Enkelt af dem gjør det. I hvilken Tilstand er nu en saadan Enkelt? I en Slags fortumlet Tilstand omtrent som naar i en Skole Læreren ikke rigtig kan passe paa, og see de Enkelte, Drengene benytte sig deraf til at gjøre Commerce, fordi det er Ingen; eller i en bestialsk Tilstand; eller i en fiollet Tilstand, saa han forvexler sig med et Abstractum.

Erfaring vil ogsaa vise, at det just er de ubetydeligste, daarligste, mindst udviklede, mindst bevidste Mennesker, der give sig af med at være Organ i denne Forstand — og Organ i denne Forstand kan da ene sammenlignes med hvad at fj[....] er for Organismen.

Derpaa refererer saa Journalen nøiagtigt overalt hvor der faldt Hys og hvor Bravo — og dette tillægges stor Vægt.

Saaledes er vanvittigt Instantsen Bugtalerie; den afgjørende Røst i det offentlige Liv er ikke Mundens — men Bugens eller endnu nøiagtigere — R[.....].

Enhver Stats-Existents behøver Adspredelses-Midler. I Monarchierne nøiedes man saa med Theatret, Tivoli o. D. Men saa blev Verden saa gyselig alvorlig, det vil sige, aldeles verdslig. Nu maatte der et ganske andet Adspredelses-Middel til. Paa den ene Side den salige Illusion til hver især: jeg er med i Stats-Styrelsen, maaskee er det min Stemme, der afgjør Statens Skjebne (dog naar det kommer til Stykket saa gjøres det gjældende, som nu i Landsthinget angaaende Præsidentens Deeltagen i at stemme: at det er uforsvarligt at forlange af en Mand, at han skal stemme paa det Vilkaar, at hans Stemme gjør Udslaget — Noget [. . . . .] har benyttet som en Klodrian, saa hans hele Attakke blev Vind og blot skaffede ham Roes og Lov), deels den Virkelighedens Spænding: at det er virkelige Mennesker [som] her spille, ikke som i Theatret, at man skal afgjøre dens Skjebne ved Ballotation o. s. v.

[. . . . .]

Alene dette, hvilken Indadvendthedens Lidelse i mit Liv! Født til Intrigue, begavet i denne Henseende som sjeldnere Nogen — og saa at anbringes ved den rene Idee-Tjeneste. Hvilken Adspredelse, hvis jeg var blevet udadvendt, medens jeg nu fortærer al min Intrigue paa at fortære de Andres Intriguer, men selv med en næsten spidsfindig Grusomhed forhindrende mig i at bruge end det mindste kløgtige Middel.

.... Medens det Overgribende i Forhold til Dyre-Exemplarer er Slægten: saa er her [i Menneske-Slægten] den Enkelte ɔ: hver Enkelt, naar han i Sandhed er den Enkelte, det Overgribende. Slægten er et lavere Sammenbindende.

Dette har man reent glemt i vor Tid, hvor man ogsaa reent har glemt, at Mennesket er i Slægtskab med Gud. Men Gud kan ikke være i Slægtskab med en Dyre-Slægt, Gud er Aand, og det vilde være bestialsk at han var i Slægtskab med „Slægt". Han kan kun være i Slægtskab med „den Enkelte", og kun „den Enkelte" kan være i Slægtskab med Gud.

„Exemplar" er mindre end „Slægt"; den Enkelte er mere end Slægt, thi han er hele Slægten og tillige Individuationen. I det evige Liv vil derfor ogsaa „Slægt" høre op.

Dette vil være af stor Vigtighed med H. t. hele Læren om Arvesynden.

Hedensk jubler Mennesket ved at være i Slægten (det er Dyre-Bestemmelsen); det er den største Ulykke og dybeste Smerte at være uden for „Slægt". Dette reproducerer sig ogsaa i Ungdoms-Livet, hvor Mennesket endnu ikke er blevet Aand — hvad de Fleste da aldrig blive, medens det dog er Maalestokken, hvorefter Evigheden vil dømme dem.

Christeligt sukker Mennesket under „Slægt". Han er ved Synthesen tvungen ind med i Slægt, maa overtage hele den saaledes opgivne Concretion som sin Opgave, participere i

Slægtens Skyld som Medskyldig, forøger ved sin Skyld Slægtens Skyld — men han længes efter at være i Gud.

At tænke sig „Slægt" som Mellembestemmelse i det evige Liv, som Mellembestemmelse for det at være i Gud: er Bestialitet.

Her blot en psychologisk Bemærkning. Tag en Forelskket, hvis Elskede døer. Lad saa Christendommen byde ham sin Udødelighed: hvis han er lidt opmærksom, maa der være Mangen, som vilde sige: den Udødelighed kan jeg ikke være tjent med, den er meget for aandelig.

Og saaledes er for hele Mængden af Mennesker Christendommens evige Liv meget for aandeligt. Et evigt Liv, hvor der ingen Generalforsamlinger er, ingen Renden i Flok, ingen dyrisk Udrunstning o. s. v., det vil jo være værre end Døden.

I Modsætning til Middelalderens og saadanne Tiders Tale om Besættelse, at der var enkelte Mennnesker, som forskreve sig til det Onde, kunde jeg have Lyst til at skrive en Bog:

Om den moderne Besættelse og Besathed,

og vise, hvorledes Menneskene en masse hengive sig til den, hvorledes det just nu drives en masse. Derfor løber man sammen i Flok, for at Natur- og Dyre-Raseriet skal gribe En, at man kan føle sig stimuleret og opildnet og außer sich. Scenerne paa Bloksbjerg ere aldeles Pendanter til denne dæmoniske Lyst, hvor Lysten er at tabe sig selv for at fordunste i en Potentsation, hvor man ude af sig selv ikke veed ret hvad man gjør eller hvad man siger, eller hvo det er eller hvad det er der taler igjennem En, medens dog Blodet strømmer heftigere, Øiet funkler og stirrer, Lidenskaberne koge, Lysterne syde.

O, Dyb af Forvirring og Forbærvelse, naar det tilmed prises som Livets Alvor, som Hjertelighed, Kjerlighed, ja — som Christendom.

At Gud prøver, ja frister („led os ikke ind i Fristelse") et Menneske, den Tanke skal man ikke perhorrescere. Forskjellen er kun, hvorledes man betragter det. Vantroen, Tungsindet o. s. v. bliver strax angest og bange og paadutter egentlig Gud, at han gjør det for at Mennesket skal ligge under; thi hvor langt det end kan være fra, at den tungsindige Angest i et Menneske falder paa at ville tænke Sligt om Gud, i dybeste Forstand tænker den det dog egentlig, men uden at vide det eller blive sig det bevidst, ligesom en Lidenskabelig, om hvem der siges, han veed ikke hvad han gjør. Den Troende derimod, han griber strax Sagen omvendt an, han troer, at Gud gjør det, for at han skal bestaae i Prøven. Ak, og i en vis Forstand: just deraf kommer det, at Vantro, Tungsind, Angest o. s. v. oftest ligger under i Prøven, fordi den matter sig selv forud, og til Straf fordi den tænker saa ilde om Gud; medens Troen gjerne seirer.

Men en streng Opdragelse er det, den fra medfødt Angest til Tro. Angest er den frygteligste Art af Anfægtelse — og inden saa det Punkt er naaet, hvor det samme Menneske er indøvet i Troen ɔ: i at betragte Alt omvendt, at blive haab- og tillidsfuld naar Det hænder, som før næsten bragte ham til at udaande og besvime i Angest, frimodig at gaae ind i Det, mod hvilket han før kun vidste eet Redningsmiddel: at flye, og saa fremdeles.

Den, i hvis Sjel der er en medfødt Angest, kan derfor gjerne have endog en sværmerisk Forestilling om Guds Kjerlighed. Men han kan ikke faae sit Guds-Forhold concret. Har denne hans Forestilling om Guds Kjerlighed en dybere Grund i ham, og er han fromt bekymret for, for Alt at nære og vedligeholde denne, saa kan hans Liv paa mange Maader i lang, lang Tid gaae hen i denne qvalfulde Lidelse: at in concreto faaer han ikke Indtrykket af at Gud er Kjerlighed (thi Angesten vedbliver at være ham for overmægtig, og forhindrer ham i at see Faren, Prøven, Fristelsen o. s. v. fra den rette Side, at den er for at han skal bestaae i den), medens han

dog desto fastere slutter sig til og fastholder den Tanke: ja, men Gud er alligevel Kjerlighed.

Dette er et Tegn paa at han opdrages til Troen. Saaledes at holde fast paa den Tanke: Gud er alligevel Kjerlighed, det er Troens abstracte Form, og Troen in abstracto. Saa kommer det nok, med at det lykkes ham at faae sit Guds-Forhold concret.

Hvor mange Mennesker have endog blot Forestilling om, hvor anstrengende et Liv bliver ved et virkeligt Guds-Forhold. Blot det, at den reent borttages, den sædvanlige Tryghed, i hvilken de Fleste, naar de ere komne til en vis Alder, leve, formenende, at nu er deres Udvikling væsentlig afrundet, nu bliver det blot Repetitioner, næsten vanemæssig Repetition — blot det, at denne Tryghed er reent borttaget. Og derimod denne daglige Frygt og Bæven, hver Dag, hvert Øieblik paa Dagen at kunne blive kastet ud i Afgjørelser af første Rang — eller rettere, at man er der, fordi dog enhver Aands-Existents er paa de „70,000 Favne Vand".

Martensen begyndte sin Docent-Virksomhed paa Høiden af den Speculation, der med Haan næsten talte om den gamle Sætning: at Noget var sandt i Theologien som ikke er sandt i Philosophien og omvendt. Han ender sin Dogmatik med at antage, at endog Noget er sandt i det populaire Foredrag af Christendommen som ikke er sandt i Dogmatiken, at *αποκαταστασις* er uholdbar i Videnskaben, men kan benyttes i det populaire Foredrag — og saa er han blevet sin første Kjerlighed tro, cfr. Fortalet til hans Dogmatik.

Han er et Væv af Usandhed og Ubetydelighed, der kun kan afstedkomme Skade, da han har en Deel Læsning og — en sørgelig benyttet — streng religieus Opdragelse.

Jernbane-Manien er aldeles et Forsøg à la Babel. Det hænger ogsaa sammen med en Kultur-Periodes Ende, det er Slutnings-Farten. Uheldigviis begyndte noget nær samtidigt det Nye, 1848. Jernbanerne forholde sig som Potentsation til Centralisationens Idee. Og det Nye forholder sig til Adsplittelsen i disjecta membra.

Centralisationen vil formodentlig ogsaa pekuniairt blive Europas Undergang.

Danmarks Skjebne.

I Statsstyrelsen og næsten i alle Forhold stode ældre, tildeels meget ældre Mænd i Spidsen. De regjerede med den Tanke: det holder vel ud saa længe vi leve. O, det er en rædsom Begunstigelse for Demoralisationen til at komme op, at Ingen tager paa Tømmerne med Kraft og med Lyst til Afgjørelse.

I de øvrige Retninger af offentligt Liv igjen Ældre, som kæmpede for, ved Intet at gjøre, at opretholde det Skin at de vare, hvad de engang vare: f. E. Heiberg og Flere. Atter Begunstigelse for Demoralisationens Opkomst.

Ogsaa „Fædrelandet“ har længe været i det Tilfælde. Det føler, at det hvert Øieblik maaskee maa høre op — derfor vil det ikke til at handle afgjørende. Det var allerede saa i Slutningen af Christian VIII's Regjering, og ligesaa nu igjen efter det unaturlige Opsving i 1848.

Overalt Begunstigelse for Usselhedens og Ubetydelighedens Opkomst.

Danmarks Undergang er let at kjende ɔ: prognosticere. Ikke kan en Læge have sikkrere Symptomer paa legemlig Forraadnelses Tilstedeværelse end en Psycholog har her paa aandelig Opløsning. Krigen og den opblussende Nationalitet kaster eller kastede et Øieblik et Skjul over den sande Tilstand. Det er ikke Tydskerne, der ville æde os, o, nei. Det er os selv, der indvortes opløser os. Det offentlige Liv fuldbyrder sig i en Vaklen mellem Misundelse og Medlidenhed, men ingen

Pathos, ingen Begeistring for det Større, ingen Taknemlighed o. s. v. „Flyvepósten" er derfor et aldeles normalt Phænomen. Den holder sig ved at svare til denne Alternation. I Retning af Misundelse taaler den Alt — saa, siger den „godmodige" danske Mand, saa skal vi sku ogsaa gjøre Noget for ham igjen, vi subscribere.

. . . . Det Sande, at ganske rigtigt Valg-Forholdet ligemærker Christus er den qvalitativt beregnede Situation paa at gjøre et Menneske til den Enkelte. Det er den egentlige Omsætning af Masse i Enkelte; det er Evighedens Afgjørelse, og Evigheden vil komme Hukommelserne til Hjælp i denne Henseende . . . .

Forholdene ere: først, Anlæget til at være den Enkelte — og ved Skyld at blive aandløs ɔ: Masse, med i Massen. Men saa kommer „Frelsen" ɔ: den anden Gang, Valget paa Christus.

. . . . Just Skærpelsen i Valg-Afgjørelsen i Forhold til Christus er at det er „den anden Gang". . . .

Julius Müller har opfundet den Theori: at føre Arvesynden (peccatum originale) tilbage paa et forud for alle Menneskers Liv i Tiden gaaende tidløst Fald. . . .

Det Hele er blot et indirecte Beviis for min Opfattelses Rigtighed: statuer Paradoxet. Just ved det Müllerske viser Speculationens Mislighed sig. Paradoxet er: at en evig Afgjørelse afgjøres i Tid. Jeg siger: det kan ikke begribes, det maa troes ɔ: det er et Paradox. Nu kommer Speculationen; den siger: jo jeg kan endda nok begribe det. Jeg bærer mig saaledes ad, jeg tænker mig en forud for al Tid gaaende tidløs Afgjørelse — seer vi det. Ja vær saa god. Men min kjere Ven, Problemet var en evig Afgjørelse — i Tid, ikke en evig Afgjørelse uden for al Tid paa en tidløs Maade.

I Grunden var Kant redeligere med sit radikale Onde; thi han giver sig aldrig Miine af, at denne Theorie skulde være en speculativ Begriben af det christelige Problem.

Men det Usædelige ved hele Tidens Speculation er: den kan ikke fastsætte og ikke fastholde Problemet — men begribe det, ja det kan den nok. Det er lige saa latterligt, som hvis En vilde give sig af med at tegne, og saa lod en Mand sidde lang Tid for sig — endelig var Tegningen færdig, Portraitet — det forestillede f. E. et Træ, der ganske fortrinligt ligner det Træ, som staaer udenfor Mandens Vindue — men det var Manden, der skulde tegnes, ikke Træet; og hvorfor saa lade Manden i saa lang Tid sidde for sig! Man sætter Problemet op; nu begynder da Speculationen; der gaaer lang Tid hen, i hvilken Problemet, saa at sige, maa holde ud at sidde for Speculationen; endeligen er den færdig — her er det — det er saa blot et andet Problem. . . . Speculationens Hemmelighed bestaaer egentlig i, at det varer saa længe, inden det Svar kommer; kom det strax (paa en næsten tidløs Maade, istedetfor at der bruges en umenneskelig lang Tid), vilde man see, at det var Nonsens. Men kom det strax, hvor skulde det saa være et speculativt Svar! Ih Gud Fader bevares; saa var det jo et populairt Svar. Det Speculative er, at det varer flere Aar, at der skrives en Foliant, og mange lærde Afhandlinger citeres — saa er Svaret speculativt og er Besvarelsen. Det er speculativt, idetmindste er det ganske godt udspeculeret, det røber Verdens- og Menneske-Kundskab*).

---

*) [I Randen:] Forskjellen mellem det Populaire og det Speculative er hvor lang Tid der bruges. Spørger man en Mand: veed Du Det og Det, eller veed Du det ikke — og han strax svarer ja eller nei, saa er det et populairt Svar, han er Seminarist. Varer det 10 Aar inden Svaret kommer, kommer det saa i Skikkelse af et System, og saaledes, at det ikke bliver ganske klart, om han veed det eller ikke: saa er det et speculativt Svar, han er philosophisk Professor, idetmindste burde han være det.

At være Ingenting.

At være Ingenting: o, lykkeligste, misundelsesværdige Lod i Livet!

Men saa paa den anden Side af det at være Noget, høiere end Det der er aller-aller-meest af det at være Noget, paa hiin Side deraf at være Ingenting: o, evig sikkre Anviisning paa de intensiveste daglige Sjelslidelser. Her ligger egentlig Gud-Mennesket.

Og hvorfor er Sjelslidelsen her saa uundgaaelig? Det er let at see. Til det at være Ingenting svarer: ingen Opmærksomhed, og til ingen Opmærksomhed svarer det at være Ingenting; saa er Forholdet rigtigt. Til det at drage Opmærksomhed paa sig svarer det at være Noget; og jo mere man er, jo mere Opmærksomhed kan man ogsaa drage paa sig og bære, uden at det rette Forhold eller Proportionerethed forstyrres. Men nu at drage uendelig mere Opmærksomhed paa sig end Den der er aller-aller-meest blandt alle Dem, der er Noget — og saa at være Ingenting: ja, det er som Galskab. Fremdeles. Den som simplement Ingenting er, og altsaa heller ingen Opmærksomhed drager paa sig, om hans Liv spørges slet ikke, det behøver heller ikke at forklares. I samme Grad som En er Noget, og altsaa drager nogen Opmærksomhed paa sig, i samme Grad bliver der Spørgsmaal om at forklare sig hans Liv; og ganske simpelt, det lader sig gjøre, man forklarer sig hans Liv af eller man forstaaer det i det Noget, han er, just dette Noget er Forklaringen. Men nu uendelig størst Opmærksomhed, altsaa efter den størst mulige Maalestok Spørgsmaal om Forklaringen — og saa at han er Ingenting: ja, det er jo som Galskab.

Egentligen strides der saaledes: enten er vi Alle kloge og han gal, eller vi Alle gale og han klog.

O, man troer det er saa let at være Ingenting. Ja, i ligefrem Forstand, hvor det betyder et stille ubemærket prædikatløst Liv. Men paa Høiden af Samtidens Opmærksomhed at være Ingenting: sandeligen, i Reglen har den kun eet Prædikat derfor: at det er Galskab, om det end maa bemærkes,

at i saa Fald erklærer Samtiden sig selv for lige saa gal eller galere; thi er det en gal Mand, hvad ligner saa det, saaledes at fæste uafbrudt Opmærksomheden paa ham.

O, jeg — men jeg er jo ogsaa kun et stakkels ringe Menneske — jeg veed dog ganske god Besked herom. Og vil man tydeliggjøre sig det, saa vil jeg anføre en Oplysning. Min Karl Anders, der er mig meget hengiven og ret opvakt, han har bestemt paa sin Maade lidt Adskilligt under det. Han maa naturligviis høre denne idelige Pjatten om mig — og han har ikke det at værge sig med, at jeg er Noget. Just den Klasse af Samfundet, som han nærmest tilhører, just for den er det at være Noget saa omtrent Livets Betydning. At saa en Mand lever ubemærket af sin Formue, nu ja, det kan den ogsaa begribe; men i den Grad at arbeide og at være Gjenstand for Opmærksomhed som jeg — og saa at være Ingenting: det er den til Forargelse.

Det er den gamle Historie. Der gjøres en Opdagelse — Menneske-Slægten triumpherer; begeistret sættes Alt, Alt i Bevægelse for at gjøre Opdagelsen fuldkomnere og fuldkomnere. Menneske-Slægten jubler og tilbeder sig selv. Langt om længe kommer der en Standsning — man standser: men er denne Opdagelse et Gode, især dens overordentlige Fuldkommengjorthed! Og saa maa igjen de eminenteste Hoveder til for næsten at spekulere sig gale paa at opdage Sikkerheds-Ventiler, Dæmpere, Hemmesko o. s. v., for om muligt at holde igjen, at ikke denne mageløse og mageløst fuldkommengjorte Opdagelse, Menneske-Slægtens Stolthed, skal ende med at overkjøre og ødelægge hele Verden. Man tænke paa Bogtrykker-Kunstens Opfindelse, fuldkommengjort indtil Hurtig-Pressen, der kan sikkre os, at intet Skidt og Bundfald bliver ubemærket. Man tænke paa Jernbaner. Man tænke paa de frie Forfatninger, disse mageløst fuldkommengjorte Opdagelser — Menneske-Slægtens Stolthed — der vækkes Længsel efter et østerlandsk Despotie som lykkeligere at leve under.

Frygteligt kan det være at see et enkelt Individ saa febrilt omtumlet; men man tænke sig hele Statslivet! Man discuterer § 14 — en passant kommer saa Spørgsmaalet om hele Forfatningen med som et Moment, og saa discuterer man det som Moment under § 14.

Man sidder just og [er] færdig med § 15 — saa indløber der Efterretning om, at den siden iforgaars bestaaende Regjering er styrtet ved et Folke-Opløb. Saa kommer der en ny Regjering. Den naar omtrent til § 9.

Dette er den fornuftige Stat, Menneske-Slægtens Stolthed, Oplysningens Frugt, Dag-Pressens (dette uskatteerlige Gode) Resultat.

Indirecte Angreb.

Hvorledes der slet ikke existeres religieust, sees ofte bedst indirecte. „Præsten" prædiker: „et Menneske maa offre Alt for at frelse sin Sjel".

Godt. Man seer nu deraf, at der intet Nærmere siges, at det da aldrig er faldet Hans Velærværdighed ind at ville gjøre det; thi Collisionen vil stille sig ganske anderledes end han drømmer.

Skulde det at offre Alt for at frelse sin Sjel gaae af udenvidere, saa maatte hvert Menneske leve i den absoluteste Isolation, saa han uden at gribe forstyrrende ind i et andet Menneskes Liv kunde røre sig saaledes.

Men det gjør intet Menneske — og gjorde han det, vilde det at offre Alt have lidt at betyde, da i det Alt just er indeholdt Forholdet til de Andre.

Han lever i Context. Idet han da offrer Alt for at frelse sin Sjel griber han absolut forstyrrende ind i de Andres Liv, afgiver en meget for stor Maalestok, bliver dem en reen Plage, og vil komme til at lide derfor.

Man seer her, hvor langt nærmere den Collision ligger: at have Fader og Moder o. s. v. end man tænker. Thi hvis

En i Sandhed gjorde Alvor af, og var aandelig nok til virkelig at offre Alt for at frelse sin Sjel: saa er det evig vist, at Dommen om ham, ogsaa af hans Nærmeste og maaskee meest af dem vilde blive: han er en hjerteløs Egoist, der kun bryder sig om sig selv, og ubekymret gjør os Andre ulykkelige — han som kunde gjøre det saa godt for os.

Venskab vil der ogsaa kun blive lidt Tale om; thi et Venskab paa Basis: at offre Alt for at frelse sin Sjel — det lader sig vanskeligt tænke; thi En, der handler i den Grad afgjørende, han maa ogsaa i den Grad afgjørende finde Hvile i Gud, at Venskab egentlig ikke har saa saare meget at betyde. Og Venskab er da egentlig beregnet paa Relativiteterne: at have Profit i Verden, at hjælpe hinanden i allehaande jordisk Nød o. s. v. Men naar det er et Menneskes eneste Bekymring: at frelse sin Sjel — og det maa jo saa være, hvis han offrer Alt derfor; og naar Venskab dog vel ikke i den Henseende kan hjælpe ham — hvor meget har saa egentlig Venskab at betyde?

Men Prædikeforedraget er Galimathias — og indirecte Angivelse.

Det rædsomme Vilderede, hvori vi leve, er fremkommet ved, at man fra Slægt til Slægt har villet forene det at arbeide for et uendeligt og et endeligt Formaal. Det kan kun afføde Confusion . . . .

At arbeide for et endeligt Formaal er jo en ærlig Sag; det Uærlige fremkommer først, naar man vil udpynte en saadan Arbeiden med Skin af at være tillige for et uendeligt Formaal.

Nei, nei! Al Arbeiden for et uendeligt Maal skal i ædel Forstand holdes som Luxus. Prøv nu selv, hvor langt, hvor meget, hvor længe Du kan arbeide saaledes, i enhver Henseende hensynsløst; men hold det blot reent: saa gavner Du. Finder Du slet ingen Tid eller Leilighed til at arbeide saaledes: vel, saa skader Du i det Mindste ikke, naar Du ærligt tilstaaer, at Du arbeider ene og alene for et endeligt Formaal.

Du skader ikke blot ikke, nei Du gavner; thi naar saa Den [kommer], der kan og vil arbeide for et uendeligt Formaal, saa er han hurtigere forstaaet, istedetfor at han nu paa Grund af den uærlige og nedrige Mengeleren altid er udsat for at blive Martyr, idet De, der egentlig arbeide for de endelige Maal, have tilløiet sig tillige at arbeide for det uendelige Formaal.

**) Om Udgivelse af Skrifter om mig selv.*

Heller ikke «Regnskabet» kan udgives nu. Der er, som jeg bestandigt har forstaaet det, i mig for meget et Digterisk, til at jeg kan anbringe mig selv med; og fra den anden Side: skal det gjøres, saa skulde det gjøres efter en saa afgjørende Maalestok, at jeg turde aldeles tale ud om mig selv. Her er et Enten-Eller. Eet eneste Ord saaledes ligefrem om mig selv, saa er μεταβασις εις αλλο γενος dannet, og jeg kan ikke standse. Lad Samtiden affordre mig Forklaring, saa skal vi see. Og heri er der Sandhed; det er ikke mig, der skal give Forklaring, det er Samtiden, der skal være saa god at respektere et Phænomen af den Betydning, og forlange Forklaring.

Desuden er der endnu eet Punkt. Det som gjør, at jeg maa standse i dette Øieblik som Forfatter, er, at jeg ikke har Raad til at være Forfatter længere.

. . . . Uden Ødselhed havde jeg aldrig kunnet arbeide efter den Maalestok, jeg har arbeidet; thi min Ødselhed har bestandigt ene været beregnet paa at holde mig i Produktivitet efter den uhyre Maalestok.

I ethvert Fald er det en from Ødselhed (hængende sammen med at jeg er en Poeniterende). Er den alligevel personligt for Gud en Skyld, at jeg dog har havt for

---

*) [Skrevet paalangs i Journalen.]

megen Phantasie, og derfor været saa digterisk dristig: nu vel, jeg er saare villig til for Gud at vedgaae det, mod ham har jeg jo dog altid Uret. Men at det, forsaavidt det saaledes er Skyld, er mig tilgivet, derom er jeg evig forvisset . . . .

Hvor uendelig Meget der har været mig betroet og er lykket mig, føler jeg bedst, naar jeg en sjelden Gang taler med et enkelt Menneske lidt derom. Dæmpet, slaaende 50 pCt. af (thi Ansigt til Ansigt med et Menneske er det mig da umuligt, at tale i meget høie Toner om mig selv) antyder jeg lidt: og jeg seer næsten en mistroisk Mine, som sagde jeg dog for Meget om mig selv. O, hvor veemodigt er det dog ikke i en vis Forstand at være uendelig Meget betroet! Nu, Undseelsen vilde vel i Almindelighed afholde mig fra at tale derom; men selv om den ikke var og jeg talte: det hjælper ikke, jeg blev ikke troet. Egentligen troer jeg, at Gud har indrettet det saaledes, at Den, hvem han betroer uendelig Meget, han kan kun tale med Gud derom; thi ingen Anden vil troe det eller forstaae det.

Og saaledes er det ogsaa bedst. Ak, thi kunde man ret tale med Andre derom, saa kunde man ogsaa let tage det forfængeligt, bryste sig deraf. For Gud er dette ikke muligt — han kan uendelig trykke.

„Velsigner Den, som Eder forfølger."

Er det da muligt? Betænk det saaledes. Har Du nogen Forestilling om hvor saligt det er, jo inderligere Dit Samfund er med Gud? O, men naar Du da, just i dette Øieblik da denne Salighed overgaaer al Din Forstand — naar Du da oprigtig betænker, at dog just Dine Fjenders Forfølgelse hjalp Dig til at fornemme denne Salighed: i et saadant Øieblik, er det saa ikke muligt at velsigne dem?

At velsigne dem! Ja det er, om jeg saa tør sige, et

Festlighedens Udtryk for hvor ubeskrivelig den Salighed er Du fornemmer.

Tænk blot paa Socrates: da man rakte ham Giftbægeret, og han sagde „er det tilladt at libere?“: hvor festligt! Og nu den Christne, i det Øieblik da han saligst fornemmer sit Samfund med Gud, og maa tilstaae, at han dog for en stor Deel skylder sine Forfølgere det — da at sige: jeg vil tilgive dem, jeg er ikke vred paa dem — hvor lidet festligt, nei: jeg velsigner dem. O, det er som i Eventyret. En grusom Stedmoder kaster et lille Barn i en Brønd — det optages af Alfer, som føre det ind i Trylleriets lyksalige Hjem — og herfra seer hun Stedmoderen, og med Barnets uskyldige Glædes livsaligste Udtryk kysser det paa Fingeren af hende — som var hun den kjerligste Moder.

O, min Ven, hvad gjør det dog i Grunden, at Du nedrigt gjorde Alt, hvad Du formaaede for at skade og forbittre mit Liv: naar jeg dog, ved Hjælp deraf — just ved Hjælp deraf, blev saaledes salig: hvad gjør det saa? Ja det gjør jo, at jeg maa velsigne Dig.

Men pas vel paa dette: blæse være med Forfølgerne, agt derimod desto nøiere paa at blive saaledes salig i Dit Samfund med Gud. Ak, men vi Mennesker tænke meest paa Forfølgerne — mindre paa at benytte Forfølgelsen i Retning af Guds-Forholdet. Ak, og Mangen endte vel endogsaa med, ikke blot at forbande Forfølgerne, men at forbande Gud med.

Angaaende Skrifter om mig selv.

Det er Noget, jeg ofte kommer tilbage paa, det Oprindelige: at jeg skulde være ved Døden afgaaet, og saa den hele sidste Productivitet være udgivet efter min Død.

Jeg følte mig i den Tid saa legemlig svag men saa uforklarlig rig. Da lykkedes det mig ogsaa at naae hele Gjennemsigtigheden.

Var jeg død den Gang, vilde Virkningen være blevet den størst mulige, menneskelig forstaaet . . . .

Tanken om Døden saa præsentisk som jeg havde den den Gang, hørte vistnok med, foruden den potentserede Fart fra 1848, for at naae den Overskuelse jeg naaede, en Overskuelse af Historien, af Christendommen, af min Forfatter-Virksomhed.

Vel — saaledes forestiller jeg mig at Styrelsen har tænkt — vel, det skal forundes ham. Men saa maa han ikke døe nu; thi saa afstedkommes for meget den Forvirring, at han bliver en næsten overmenneskelig Idealitet. Det, han har at sætte ind i Verden, skal han sætte ind i Verden: men han skal være saa god selv at gaae ved Siden af til Vitterlighed, indskærpende: jeg er det ikke selv, jeg er et stakkels enkelt Menneske, mit Liv ikke saa høit at det adæqvat svarer til hvad der forundtes mig at fremstille.

.... Og sandeligen den Sag kan blive yderst alvorlig. Thi det var jo muligt, at Samtiden i den Grad kunde gjøre Fordring i Henseende til at faae Forklaring om mig, at jeg maatte bruge den sidste Forklaring jeg eier; skeer det, saa vil det vel være anstrengende for mig, men sandeligen, da vil jeg ogsaa trykke frygteligt; thi da vil Alvoren blive næsten gysende, især ved Modsætningen til det Incognito, jeg har fundet mig foranlediget og ogsaa forpligtet til at bevare: et Incognito som Verden saa omtrent har antaget for mit sande Væsen.

Dramatisk Motiv.

Jeg tænker mig en saadan Skikkelse som en Giordano Bruno eller Deslige, kort En der blev Martyr for en Idee. Han har i et svagt Øieblik givet efter, har skjult sig for at undslye Faren. Ved et Forræderie er hans Skjul blevet opdaget, han paagrebet — og er just nu glad ved at være tvungen til at blive i Faren.

Da tænker jeg mig ham for Dommeren (og jeg vil nu danne et Par socratiske Repliker). Han forlanger at vide, hvo det er der har angivet hans Skjulthed og forraadt ham. Det viser sig, at det er hans Tjener. Han bliver confronteret

med denne, der er yderst nedslagen, da han nu selv tydeligt føler sin Skyld. Da siger han til Tjeneren: vær Du ubekymret, jeg tilgiver Dig ganske; der var vistnok ikke mange Tjenere der havde handlet anderledes end Du, thi jeg veed vel at Du er blevet underkjøbt; hvor meget kostede jeg forresten? Tjeneren: 250 Rd. fik jeg. Herren: naa, det er endda ganske godt betalt; imidlertid seer Du vel, det er dog egentlig en Slags Lykke for Dig, at jeg ikke vredes paa Dig. Thi ved min Død er i mit Testamente bestemt Dig 500 Rd., var jeg nu blevet vred saa havde Du været narret: Du har faaet 250 for at forraade, altsaa 250 — en Forbrydelse; og Du vilde ikke have faaet 500 uden nogen Mislighed, altsaa havde Du tabt mere end Halvdelen. Nu derimod faaer Du 500 efter min Død ved Testament, 250 extra som Noget Du har tjent udenom. Min Ven, De, der udbetalte Dig de 250 Rd., har formodentlig ikke formanet Dig til at bruge Pengene vel; nu saa tag min Formaning: brug Pengene vel; fortvivl ikke, fordi Du var svag nok til at forraade, vær stærk nok til at troe, baade at Gud vil tilgive Dig ganske, og at jeg ganske har tilgivet Dig.

.... Det jeg vilde fremstille er den Art Ophøiethed, der ordentligviis maa af Menneskenes Mængde forvexles næsten med Sindssvaghed.

Christenhedens Ulykke.

Nøiagtigt kan den maaskee udtrykkes saaledes: ved det Verdenshistoriske, Sandsebedragene, det Speculative, Apologetik o. s. v. o. s. v. er det Christelige kommet i **Vaglaas**. Derfor er det en saa kunstig Operation at faae det i Lave igjen.

Mynsters Feil er endda ikke hans Første, at han ikke oprindelig satte Christendommen stærkt nok ind, og undgik det Sandsebedrag, at det var hans dannede Personlighed, der betryggede den lidt Anseelse hos de Fornemme. Nei, naar man

betænker Tidernes Forhold, er Mynsters Betydning just den her dog at have gjort Noget; og da var svære Tider, der vilde have krævet en ganske eminent Opoffrelse, hvis en større Maalestok skulde være anlagt; og endelig er Mynsters Personlighed (som enhver Personlighed er et Begrændset) et Begrændset, og jeg troer han har forstaaet sig selv, ogsaa fromt forstaaet sig selv.

Nei, hans Feil, hans Skyld er det Senere: at han saa forgabede sig i sig selv og sin Methode, gjorde den ubenvidere til „Alvoren", istedetfor at holde en vaagen Bevidsthed om dens christelige Mislighed, gjorde sig til et Paradigma, istedetfor at han, christeligt, er en antagelig uparadigmatisk Bøining, berigede Landet med lutter saadanne Præster, der tilsidst indsatte verdslig Klogskab paa Religieusitetens Throne, hvad jeg har maattet lide under; thi man kjender slet ikke mere det egentlig Religieuse, og anseer det næsten for Galskab.

. . . . I min Fremstilling er Strengheden et dialektisk Moment i Christendommen, men Mildheden ligesaa stærkt repræsenteret; det Første repræsenteret digterisk af Pseudonymer, det Andet personligt af mig selv. Saaledes behøver Tiden det, der har taget Christendommen forfængelig . . . . For at gjøre Ende paa Leskeriet har jeg maattet anbringe Strengheden — og anbragt just, for at give Fart ind i Christendommens Mildhed. Saaledes har jeg forstaaet Christendommen og min Opgave. Havde jeg kun forstaaet dens frygtelige Strenghed — saa havde jeg tiet. Det er det, som allerede Johannes de silentio gjør opmærksom paa, at under saadanne Omstændigheder skal man tie, idetmindste vise at man elsker andre Mennesker — ved at tie; thi et blot negativt Resultat, tilmed et saa forfærdelig negativt Resultat skal man ikke meddele. Sligt er ikke Meddelelse, nei, det er Overfald, Forræderie, Charakteer-Svaghed, der idetmindste vil have den sørgelige Lyst tilfredsstillet at gjøre Andre lige saa ulykkelige og forvirrede som man selv er.

Hvor lille Danmark er kan man see deraf, at Den, der ikke har mine Anskuelser, maatte faae fuldkommen Ret i paa enhver Maade at anbefale de virkelige Forfattere Brugen af den strengeste Anonymitet.

Lidt Fjernhed maa Enhver forlange (der ikke ligefrem vil svinge ind i Pøbel-Martyriet). I et stort Land er det nu let at naae; og derfor kan man sagtens bruge sit Navn.

.... At udgive en Bog — derfor er der ingen Maalestok i Danmark, ikke engang saa meget som et Smule Tidsskrift.

Hvad skeer saa? Ja der skeer noget ganske Andet. Ved at blive Forfatter bliver en Mand lidt mere bekjendt end Andre (skjøndt vi snart kjende Alle hinanden). Nu benytter Dag-Pressen Leiligheden til at skrive om ham. Den skriver om ham — hans Bog, ja blæse være med den. Dag-Pressen skriver for den Klasse af Samfundet, der aldeles ikke falder paa at læse en Bog. Istedetfor at skrive en Bog kunde han f. E. ved at kjøre med 4 Heste, ved at lade sit Huus male paa en curieus Maade o. D. henlede lige saa megen Opmærksomhed paa sig — og Dag-Pressen vilde ogsaa skrive om ham.

.... Existerer der ogsaa hist og her en enkelt Læser, saa leve I som Flygtninge i Kjøbstaden ....

Som man vilde advare en Mand mod ved f. E. at gaae klædt paa Tyrkisk at henlede Opmærksomheden paa sig: saaledes maa man i Danmark advare En mod at blive Forfatter.

Forsaavidt blev altsaa kun det tilbage: den strengeste Anonymitet.

Danmarks Charakteer er det charakteerløseste Pjat*). Ingen, ingen Nation er saa aarvaagen over, at en Forfatter f. E. ikke skriver i fremmede Sprog — det fordrer Patriotismen af ham, at han ikke gjør. Lader han det saa være, saa mishandles

*) [I Randen:] De faae fortrinlige Mænd, vi have, ere alle ældre; og de Yngre arbeide en masse paa at faae Myntsorten nedsat.

han stadigt væk — det er Lønnen. Er der derimod En, der følger sin Lyst og sin Trang, og skriver i fremmede Sprog — og nu naaer et Navn: saa først faaer Danmark Øinene op; nu tør det troe paa hans Talent, nu — da „Udlandet" ogsaa dømmer fordeelagtigt om ham.

Saaledes vakler Danmark ieetvæk mellem Selvforgudelse og Selvforagt.

- - -

.... Ja hvis jeg kunde dele mig, blive 10 Personer, saa kunde det lade sig høre i Danmark, saa blev det den fornødne Afvexling: idag een Forfatter, imorgen en anden, og hver lidt.

Blot de Smaa-Artikler, jeg henkaster, det vilde være nok til at etablere en brillant Produktivitet i Danmark, og en Produktivitet, der vilde skaffe mig stor Pengefortjeneste. Dem maa jeg nu henlægge for at det dog ikke skal blive altfor Meget, og fordi Sligt er for Lidt for min Maalestok. Saa kommer da Bøgerne — og min Skjebne er afgjort ....

Saa tænker jeg paa det Ord af Paulus, hiin mirakuleuse Syllogisme: den Uretfærdighed, jeg lider, den beviser, at der maa være Retfærdighed til — hisset. O, ypperlige Syllogisme, om den end i een Forstand pines ud af et Menneske — men saa er den ogsaa desto mægtigere.

Og forresten, fra en anden Side seet, ja fra en anden Side, fra hiin anden Side — som Portraitmaleren vælger at fremstille en Eenøiet fra den Side hvor han har Øiet — altsaa fra en anden Side seet, seet fra Guds-Forholdet, har jeg saa Noget at klage? At klage, Gud forbyde det. At klage, o, nei, jeg kan dog aldrig noksom takke Gud for det ubeskrivelig Gode, han gjør for mig, saa langt mere end jeg havde ventet.

Vistnok, for at spire maa Sædekornet døe; for at avancere et historisk Fremskridt i Udvikling maa der lides saaledes; dog menneskeligt er det jo at føle Smerten, som Qvinden føler den, naar hun skal føde — men naar Barnet er født!

- — —

som dreiede hele min Forfatter-Virksomhed sig ene derom. Han skaffer aldeles ikke Plads for mig eller for et vue af min Forfatter-Virksomhed, men benytter egoistisk et ganske Enkelt.

Jeg har ved min Forfatter-Virksomheds mangeartede Enkeltheder forskjellige Tryllemidler, hvorved jeg fængsler og vinder — han afstedkommer den Forvirring som havde jeg blot dette ene Punkt, der vel endog skal vinde ved hans Bestræbelse.

Det er meget godt sagt af Basilius den Store, Biskop af Cæsarea i Cappadocien † 479.

Han siger imod Allegoristerne: „hvad mig angaaer, naar jeg hører nævne Græs, forstaaer jeg Græs; jeg tager Plante og Fisk og Dyr og Qvæg, Alt lige som det er sagt; thi jeg skammer mig ikke ved Evangelium. Andre have søgt ved visse παραγωγαι og τροπολογιαι at forskaffe Skriften en vis Ærværdighed formedelst deres egen Sindrighed" (cfr. Clausens Hermeneutik p. 165).

Det er Det som H. H. har udført, at alt Det om det Høie og Dybe og Vidunderlig-Deilige o. s. v. er Affectation, der generer sig for at lyde det Simple, eller egentlig generer sig for at lyde, og derfor fører det Hele over i andre Kategorier, lige som da Romerne følte, at Augustus' Aag kunde de ikke afryste, saa digtede de, at han var en Gud; en Substitueren af andre Kategorier.

Min Fatalitet er det egentlig, at mit Væsen er som lutter aandelig Elegance, og at jeg tildeels forudsætter det Samme hos Andre. En Tidlang mærkede jeg det egentlig ikke; jeg fordybede mig i min Opgave, indøvede og udviklede Dandsetrinnene og mærkede ikke, at jeg derved blev meget for aandelig for denne Verden, hvor Alt beroer paa dyrisk Sundhed og fræk Ligefremhed og Lurvethed. Paa den Maade maa jeg gaae glip af alle Fordele. Tag en Situation med Christian VIII,

Men man tage sig vel iagt for ubenvidere at overføre det paa Christendommen. Christendommen er dog vel noget ganske bestemt; fordi Millioner finde paa at kalde Det Christendom, der slet ikke ligner Christendommen mere end Olappeeren en Konge, derfor er det dog nok ikke Christendom.

Nu bliver Sagen en anden. I sin oprindelige Skikkelse er Christendommen i sit rette Medium, dens Form Reduplicationen af dens Indhold. Heri er intet Mythisk. Nu har man taget Reduplicationen bort — og saa er just Christenheden Mythe.

Der er to Arter Incognito: i en Tjeners Skikkelse var Christus Gud — i Gud-Menneskets Skikkelse er Christenheden Hedenskab. I det Første er ingen Selvmodsigelse; i det sidste Sammensurium er Selvmodsigelsen, og herved igjen et Mythisk — med mindre man ligefrem vil sige: at det er en Løgn. Fei saa først for Jer egen Dør: see, at faae Løgnen bort, saa bliver vi nok færdige med Det om Mythen o: i samme Øieblik det ret sees, at Christenheden er Løgn, Bedrag – i samme Øieblik sees, at den oprindelige Christendom er intet mindre end Mythe.

Atter her er Taktikken omvendt af det Sædvanlige. Der skal ikke contrademonstreres at Christendommen ikke er Mythe, ikke forsvares o. s. v., nei, der skal angribes, der skal bevises, at Christenheden er Fabel, saa skal vi nok faae det med Mythen bort.

I det første Løb af et Menneskes Liv gjælder det, den største Fare er: ikke at vove. Naar der saa dybt er vovet, saa gjælder det anden Gang: den største Fare er at vove for meget. Ved i Første ikke at vove, svinger man af til Trivialitetens Tjeneste; ved i Andet at vove for meget, svinger man ind i det Phantastiske, maaskee det Formastelige.

Saaledes har R. Nielsen skadet min hele Forfatter-Virksomhed: ved hans Fastholden af eet eneste Punkt seer det ud

som dreiede hele min Forfatter-Virksomhed sig ene derom. Han skaffer aldeles ikke Plads for mig eller for et vue af min Forfatter-Virksomhed, men benytter egoistisk et ganske Enkelt.

Jeg har ved min Forfatter-Virksomheds mangeartede Enkeltheder forskjellige Tryllemidler, hvorved jeg fængsler og vinder — han afstedkommer den Forvirring som havde jeg blot dette ene Punkt, der vel endog skal vinde ved hans Bestræbelse.

Det er meget godt sagt af Basilius den Store, Biskop af Cæsarea i Cappadocien † 479.

Han siger imod Allegoristerne: „hvad mig angaaer, naar jeg hører nævne Græs, forstaaer jeg Græs; jeg tager Plante og Fisk og Dyr og Qvæg, Alt lige som det er sagt; thi jeg skammer mig ikke ved Evangelium. Andre have søgt ved visse παραγωγαι og τροπολογιαι at forskaffe Skriften en vis Ærværdighed formedelst deres egen Sindrighed" (cfr. Clausens Hermeneutik p. 165).

Det er Det som H. H. har udført, at alt Det om det Høie og Dybe og Vidunderlig-Deilige o. s. v. er Affectation, der generer sig for at lyde det Simple, eller egentlig generer sig for at lyde, og derfor fører det Hele over i andre Kategorier, lige som da Romerne følte, at Augustus' Aag kunde de ikke afryste, saa digtede de, at han var en Gud; en Substitueren af andre Kategorier.

Min Fatalitet er det egentlig, at mit Væsen er som lutter aandelig Elegance, og at jeg tildeels forudsætter det Samme hos Andre. En Tidlang mærkede jeg det egentlig ikke; jeg fordybede mig i min Opgave, indøvede og udviklede Dandsetrinnene og mærkede ikke, at jeg derved blev meget for aandelig for denne Verden, hvor Alt beroer paa dyrisk Sundhed og fræk Ligefremhed og Larvethed. Paa den Maade maa jeg gaae glip af alle Fordele. Tag en Situation med Christian VIII,

han, „Kongen“ og han, den Konge, der i saa høi Grad prætenderede at være Aand og Elegance.

Godt. Jeg siger til ham første Gang jeg talte med ham: „Forholdene ere altfor smaae; ellers pleier man at sige til en Forfatter: vil Du tjene mere saa arbeid mere; jeg er længst reduceret til det Vilkaar: Du maa see at arbeide lidt mindre, thi Du har ikke mere Raad til at arbeide saa strengt.“ Hans Majestæt smilede oprømt og huldsaligt.

Tak for det. Jeg skulde have været Kongen, Sligt havde jeg aldrig ladet mig sige og saa udenvidere leet med. Jeg havde først anbragt en alvorlig Replik: „men min Gud, er det i Sandhed saa; ønsker De da ikke, at Udgifterne i det Mindste dækkes Dem af det Offentlige?“ Saa først er jeg qua Konge i Fordelen, naar jeg leer med. I andet Fald er egentlig Satiren ogsaa over Kongen. Det er en reen satirisk Situation at være Konge over et Land, der er saa lille, at en Forfatter (altsaa ikke en Mand, der forholder sig til et Liebhaberie), en væsentlig Forfatter kan med Sandhed tale saaledes.

Nu og det er vist, Christian VIII var ualmindelig dannet; men i Forhold til det Pekuniaire demoraliseret baade ved egen Forlegenhed og fremmed Prellerie.

Repliken, som jeg tænkte mig den, hvis jeg havde været Konge, havde forresten hverken gjort fra eller til, thi jeg havde svaret nei. Men det gjør en Fandens Forskjel at anbringe dette kongelige Sving imellem.

Derimod kunde ogsaa Repliken af andre Grunde have været mig kjer, fordi det dermed var givet, at Kongen dog var opmærksom paa Sligt, saa der da idetmindste faldt en alvorligere Accent paa hvad Offre jeg har bragt og bringer.

Men her er igjen min Elegance — som bliver min Ruin. Pøbelen raser mod mig, Spidsborgerligheden og Levebrøds-Aanden griner i al Stilhed over min Upraktiskhed — jeg selv, religieust indadvendt, seer, med skarpere Øie end Nogen, Lumpenheden, behandler i mit Indre Sagen med en Alvor, som gaaer langt over Præstens Forstand — men saasnart jeg taler derom,

See saa har Bedraget evig seiret.

Det anvender man saa ogsaa paa Christendom. Altsaa; Christendommen den er formodentlig kommet ind i Verden uden at tillade sig Personligheder, Christus er blevet korsfæstet, Martyrerne have blødt o. s. v. Altsammen er gaaet af uden Personligheder.

See her ligger det Ondes Hemmelighed. Man har ved Hjælp af Convenients og Opinion praktiseret Existentserne aldeles udenfor — og saa forresten er man villig til at stride. Ja det forstaaer sig; thi naar saa er, saa gjælder det ubetinget, at Bedraget kan eftergjøre Alt. Det, paa hvilket Bedraget skulde standses, er just Existentsen, Spørgsmaalet om Existentsen.

At behøve at arbeide for at holde et dybt Tungsind nede, saa „Lægen" maatte sige: for Guds Skyld arbeid; ikke at turde arbeide, fordi man ikke mere har Raad dertil, medens det ellers hedder: vil Du have større Fortjeneste, saa arbeid mere; i den Tilstand stadigt væk hver Dag at lide Bestialitetens Mishandling: nu ja, det er svært!

Og dog — ja, som Den, der har arbeidet sig igjennem en Urskov og naaet at hugge igjennem: saaledes jubler jeg glad: det er naaet, der er hugget igjennem, gjennem alle Sandsebedragene et vue for Christendommen, som det i mange, mange Tider ikke har været naaet. Og lad saa kun mig lide, naaet er det. Sandeligen jeg har ikke arbeidet forgjeves, ikke fægtet i Luften. Ødslet er der blevet, Alt ødslet, forceret, forceret — understøttet er der blevet af Styrelsen: nu er det naaet. Mit Vilkaar blive nu forresten som det vil, det er med ubeskrivelig Taknemlighed Gud befalet. Vist er det, kun saaledes kunde Det naaes, der er naaet; var der mindsket blot eet Aar eller to, var det ikke naaet. Og harpuneret er Samtiden, den løber blot endnu med Fangelinen.

Guds Skaber-Ord skaber almægtigt af Intet.

elske unge Mennesker, som Socrates siger, nemlig endnu i uskyldig Forstand; og udartede saa til hiin Last. Men det Intellectuelle havde slet Intet at gjøre med det at elske det andet Kjøn.

I Christenheden har man sat mere eller mindre Intellectualiteten i Forhold til det at elske Qvinden. Et stort Spørgsmaal er og bliver det, om hele denne Tilsætning af Intellectualitet i Forhold til en saadan Drift ikke, sædeligt, er en meget betænkelig Sag, om der ikke her udvikles et Raffinement der gjør, at det kun lidet hjælper, at man kun elsker een og holder sig til denne ene, naar man per abusum sætter saaledes Intellectualiteten sammen dermed.

Punktet i „Christenhedens" Confusion.

Den dybest liggende Forvirring er: det aldeles urigtige og uchristelige Begreb om hvad det vil sige at bruge Personlighed, at tillade sig Personlighed, at gaae over til Personlighed.

Banken siger rigtigt, at nogen absolut Sikkerhed for dens Sedlers Uefterjørlighed gives ikke; thi det gjælder: hvad der er gjort, det kan ogsaa eftergjøres.

Saaledes ogsaa paa Aandens Gebeet. Et faktisk stedfindende Bedrag, en Maade at bedrage paa, eftervises paa det Fuldstændigste. Nu tænker Nogen, man er hjulpen. Paa ingen Maade. Bedraget eftergjør igjen det at gjøre opmærksom paa Bedraget — men saaledes, at just det at gjøre opmærksom paa Bedraget, bliver et nyt Bedrag. Saaledes kan det blive ved i det Uendelige.

Hvad saa? Saa siger vi stop, og tilføier: der er kun een Udvei tilbage, en *μεταβασις εις αλλο γενος*, al Forsikkring og Forsikkring fører til Intet — viis mig Din Existeren, det er Garantien.

Dette har Bedraget ogsaa indseet. Og her har man saa reist et uhyre Plankeværk — at tale saaledes er at tillade sig Personligheder, og Personligheder er udannet.

See saa har Bedraget evig seiret.

Det anvender man saa ogsaa paa Christendom. Altsaa; Christendommen den er formodentlig kommet ind i Verden uden at tillade sig Personligheder, Christus er blevet korsfæstet, Martyrerne have blødt o. s. v. Altsammen er gaaet af uden Personligheder.

See her ligger det Ondes Hemmelighed. Man har ved Hjælp af Convenients og Opinion praktiseret Existentserne aldeles udenfor — og saa forresten er man villig til at stride. Ja det forstaaer sig; thi naar saa er, saa gjælder det ubetinget, at Bedraget kan eftergjøre Alt. Det, paa hvilket Bedraget skulde standses, er just Existentsen, Spørgsmaalet om Existentsen.

At behøve at arbeide for at holde et dybt Tungsind nede, saa „Lægen" maatte sige: for Guds Skyld arbeid; ikke at turde arbeide, fordi man ikke mere har Raad dertil, medens det ellers hedder: vil Du have større Fortjeneste, saa arbeid mere; i den Tilstand stadigt væk hver Dag at lide Bestialitetens Mishandling: nu ja, det er svært!

Og dog — ja, som Den, der har arbeidet sig igjennem en Urskov og naaet at hugge igjennem: saaledes jubler jeg glad: det er naaet, der er hugget igjennem, gjennem alle Sandsebedragene et vue for Christendommen, som det i mange, mange Tider ikke har været naaet. Og lad saa kun mig lide, naaet er det. Sandeligen jeg har ikke arbeidet forgjeves, ikke fægtet i Luften. Ødslet er der blevet, Alt ødslet, forceret, forceret — understøttet er der blevet af Styrelsen: nu er det naaet. Mit Vilkaar blive nu forresten som det vil, det er med ubeskrivelig Taknemlighed Gud befalet. Vist er det, kun saaledes kunde Det naaes, der er naaet; var der mindsket blot eet Aar eller to, var det ikke naaet. Og harpuneret er Samtiden, den løber blot endnu med Fangelinen.

Guds Skaber-Ord skaber almægtigt af Intet.

En Taler, Rhetor, frembringer bagvendt Virkning: han taler om at Sandheden forhaanes — og bliver selv æret og anseet.

En existentiel Tænker frembringer det han siger. Naar han siger: det Sande forfølges — slaaer han saa eftertrykkelig til, at der slaaes igjen, og han kan, pegende paa sig selv, sige: det kan I jo see paa mig.

. . . Og en Lærer, der samvittighedsfuldt opfylder sine Pligter, men tilstaaende, at det dog er fordi han behøver Lønnen: han er som en redelig Kjøbmand.

Feilen er, at man tillige har villet have den ideelle Værdighed, og altsaa egentlig fordret Mere af de Lærende end af sig selv, fordret af dem, at de skulde give Betalingen saa aandeligt at de slet ikke tænkte paa at det var Betaling. Nei skal det gaae saa aandeligt til, saa lad Læreren give Afkald paa Betalingen*).

*

[I Randen:] I Cor. IX, 14 siger Paulus: „at Herren selv har anordnet, at Evangeliets Forkynder skal leve af Evangeliet." Og saaledes gik det jo ogsaa ypperligt og sømmeligt en lang Tid med Farten fra Evangeliets første Forkyndelse uden Betaling; man havde i den Grad Ærbødighed for Evangeliet og for hvad man fik ved dets Forkyndelse, at man med Glæde og Taknemlighed gav Pengene til, ovenikjøbet takkende baade Gud og Læreren. Ak, men siden hine Tider er en frygtelig Verdsliggjørelse indtraadt baade fra den ene og fra den anden Side; det „at leve af Evangeliet" blev den største Yppighed og Overdaadighed; og Menigheden tabte Forestillingen om Evangeliet og fik desto mere Forstand [paa] Penge. Man tænke sig blot

*) [I Randen:] Det følger naturligviis af sig selv, at hvad Talent o. s. v. han kan have, hjælper til at udøve en vis Magt og Overlegenhed, men dette maa han ikke selv forvexle med ideel Værdighed.

Det relative Formaal, det er Paaklædning; den ideelle Stræben er som det at gaae splitternøgen — stødende, paafaldende, latterligt.

At være et enkelt Menneske — med idel Stræben og Sigte paa Idealet: nei, de vilde døe af Blusel (det forstaaer sig, Blusel er her temmelig paa urette Sted — thi de relative Formaal var da mere det man skal blues ved) eller døe af Skræk for at blive latterlige.

Myntfoden paa det at være et enkelt Menneske er rædsom nedsat. Derfor søge Alle at dække sig med et eller andet Abstractum: vi, vor Tid, Publikum. Og for „Alvorens" Skyld, for ikke at blive latterlig, holder man sig til de relative Formaal.

Bibel-Fortolkning.

Før reflekterede den hellige Skrift sig phantastisk i Phantasien: her ligger hele den allegoriske Fortolkning, den er egentlig et Udtryk for, at man ikke kan faae det i sit Hoved, hvorledes dette Uendelige er tilgaaet simpelt, historisk. Allegorien som Grund-Fortolkning er egentlig et indirecte Angreb paa Christendommen, at Christus var et enkelt Menneske, Apostelen et enkelt Menneske, der i uhyre Virksomhed henkastede et Par Ord paa en Lap Papir til en Menighed.

Saa kom Reformationen . . . . og indførte en sundere philologisk Fortolkning.*)

*) [I Randen:] I det 17de Aarhundrede, der egentlig begyndte at opfatte den hellige Skrift som Doctrin, fremkom som svarende til Allegorien i sin Tid, da hvert et Bogstav var allegorisk — et lige saa phantastisk Inspirations-Begreb. Men som altid saa ogsaa her: just det Phantastiske er et indirecte Angreb paa Christendommen. Man vil ikke lade det Christelige være det Paradoxe, og nøies dermed, saa mener man at substituere det Phantastiske, som dog, vel at mærke, ikke er det Christelige, der altid ligger i omvendt Dialektik, medens det Phantastiske er den ligefremme Dialektiks superlativeste Superlativ. Dette er en Grund-Forvirring der idelig kommer igjen. Man vil

mod mig; gjennem mig straffer Samtiden sig selv. Mildere end jeg kunde man vanskeligt fremstille det Christelige, for Intet [at] arrogere sig selv; en uegennyttigere Forfatter end jeg har Danmark neppe havt — og saa den Behandling, og saa, at vi Alle ere Christne, 1000 christelige Præster, som alle tie, medens bogstavelig Pøbelagtighed og Pjat var det Eneste, der florerede i Danmark! Dette er det Besindige, det Betryggende, der er ved det Hele, at der ingen Overdrivelse er; ja, i Forhold til den Maade jeg er blevet behandlet [paa] i det christelige Land, sandeligen Forholdet holdes endnu fra min Side meget mildt. Jeg er egentlig ikke Part, men jeg udtrykker Forholds-Tallet mellem Samtiden og en christelig Stræben. Som denne sidste bliver behandlet, i samme Forhold bliver Strengheden større, det er Tiden, der dømmer sig selv.

Afstands-Maal.

I en ældre Tid var i Forestillingen Afstanden fra Idealet Forestillingen om den uhyre Anstrengelse og Selvfornegtelse o. s. v.

Nu er Afstanden meget mere end dobbelt saa stor, thi nu ligger der derimellem (mellem Idealet og at stræbe efter det) en yderst fornem og forfinet Forstands Reflexion, der finder det hele Forsøg latterligt, yderst latterligt, en barnagtig Umodenhed, den sikkre Vei til (foruden alle Anstrengelserne og hele Selvfornegtelsen o. s. v.) tillige at udsætte sig for det af Alt meest Frygtede: at gjøre sig latterlig.

O, ikke var der mellem den rige Mand og Lazarus en frygteligere Afstand end nu mellem Idealet og en Stræben derefter.

Der sees Ingen, sandeligen jeg har Ingen seet, ikke een Eneste, der styrede ud paa Idealitet, de styre alle ud med Bestikket: relative Formaal, enten ubetinget blot relative Formaal, eller dog for en Forsigtigheds Skyld relative Formaal som Interpretation — maaskee (og saa høi en Stræben findes vel kun saare sjelden) for at undgaae Latteren.

Afstands-Maal.

Engang var det saa: letsindigt, trodsigt søgte man at unddrage sig Tanken om en evig Straf — nu ligger endog det Latterlige imellem; hele Verdens Dannelse indestaaer En for, at det er Nonsens, og at man gjør sig latterlig ved at have saadanne Tanker.

O, Verden er saa kløgtig og Alt skal være saa høit, og de Orthodoxe ere ikke saa stort bedre.

Det skal være saa høit og saa objektivt, at Noget jo bliver lige sandt enten Manden gjør derefter eller ikke — o, lad os dog blive lidt dumme og forstaae, at det er Løgn i Jer Hals, et Paafund af det Onde.

Det skal være saa høit: jeg virker for Sandheden — at jeg rigtignok tillige har alle mulige jordiske Fordele deraf — hvo kunde være saa prosaisk at mene, at jeg var saa lav, at det var derfor! O, lad os dog være lidt dumme og prosaiske, og idetmindste see det lidt betænkeligt an.

Men i Staten vaager Politiet over, at „Gifter" ikke udleveres uden stor Forsigtighed — i Aands-Forholdene omgaaes Enhver med Gifter paa den letsindigste og sorgløseste Maade.

Sandeligen, det Verden behøver det var en rigtig dum Socrates, der var saa uhyre dum, at han ikke turde vove at slaae saa høit paa.

Hvad til Nød den ædleste Natur, der daglig levede i Frygt og Bæven, maaskee turde vove — det bliver dog noget Andet naar det er det Gængse i en Verden af kløgtige og mistænkelige Personer. Naar en bekjendt redelig Mand finder Noget paa Gaden og siger: jeg skal nok lade det fremlyse — ja det er i sin Orden. Men naar det er en af de mistænkelige Personer, der finder Noget og siger: jeg skal nok lade det oplyse — saa mener dog Politiet det var bedre, at han udleverede det strax.

Ak, og hvo er vel saa god, at han ikke maa omgaaes sig selv som en mistænkelig Person — og Den, der ikke gjør det, ja han er just en af de Allermistænkeligste.

Det er nemt nok af de Orthodoxe herhjemme, at indvende mod mig, at jeg overdriver, er altfor streng o. s. v. (hvilket da forresten er Usandhed, da jeg i Forhold til Evangeliet selv ikke har naaet til mere end 50 pCt.), og saa behageligst glemme, at, hvis saa var, ere de jo selv Medskyldige. Jeg er jo ikke begyndt saaledes; det er en successiv Stigen. Havde de Orthodoxe nu, hvad deres Pligt var, strax eller betimeligt taget understøttende Partes, saa var jeg neppe blevet saa streng (hvad forresten vilde have været en mulig Feil, men tilgivelig, fordi det Sandere var skjult for mig). Men deres Taushed og smaalige Modstand er jo blandt Andet ogsaa just et Moment med i, at jeg har maattet notere Prisen høiere.

.... Den, der kan sidde med 10 opslagne Commentarer og læse den hellige Skrift — ja han skriver maaskee den 11te; men han omgaaes den hellige Skrift contra naturam.

.... Enhver er sine egne Ords bedste Fortolker, siger man. Og næst derefter kommer den Elskende og i Forhold til Gud den i Sandhed Troende. Pereat Commentatorerne!

Saaledes skulde det være, saaledes var det ogsaa engang: Christendommens Forkynder (ikke „Læreren" som han derfor heller ikke kaldtes, men „Vidnet") var Klangfiguren af det Sagte. Det Lydlegeme, som Luftsvingningerne frembringe, er Klangfiguren, altsaa det Hørte synligt — saaledes var „Vidnet" Klangfiguren, det existentielle Synlige af Det, han forkyndte.

Afstands-Maal.

Engang var det saa: letsindigt, trodsigt søgte man at unddrage sig Tanken om en evig Straf — nu ligger endog det Latterlige imellem; hele Verdens Dannelse indestaaer En for, at det er Nonsens, og at man gjør sig latterlig ved at have saadanne Tanker.

O, Verden er saa kløgtig og Alt skal være saa høit, og de Orthodoxe ere ikke saa stort bedre.

Det skal være saa høit og saa objektivt, at Noget jo bliver lige sandt enten Manden gjør derefter eller ikke — o, lad os dog blive lidt dumme og forstaae, at det er Løgn i Jer Hals, et Paafund af det Onde.

Det skal være saa høit: jeg virker for Sandheden — at jeg rigtignok tillige har alle mulige jordiske Fordele deraf — hvo kunde være saa prosaisk at mene, at jeg var saa lav, at det var derfor! O, lad os dog være lidt dumme og prosaiske, og ikketmindste see det lidt betænkeligt an.

Men i Staten vaager Politiet over, at „Gifter" ikke udleveres uden stor Forsigtighed — i Aands-Forholdene omgaaes Enhver med Gifter paa den letsindigste og sorgløseste Maade.

Sandeligen, det Verden behøver det var en rigtig dum Socrates, der var saa uhyre dum, at han ikke turde vove at staae saa høit paa.

Hvad til Nød den ædleste Natur, der daglig levede i Frygt og Bæven, maaskee turde vove — det bliver dog noget Andet naar det er det Gængse i en Verden af kløgtige og mistænkelige Personer. Naar en bekjendt redelig Mand finder Noget paa Gaden og siger: jeg skal nok lade det fremlyse — ja det er i sin Orden. Men naar det er en af de mistænkelige Personer, der finder Noget og siger: jeg skal nok lade det eplyse — saa mener dog Politiet det var bedre, at han udleverede det strax.

Ak, og hvo er vel saa god, at han ikke maa omgaaes sig selv som en mistænkelig Person — og Den, der ikke gjør det, ja han er just en af de Allermistænkeligste.

. .

Det er nemt nok af de Orthodoxe herhjemme, at indvende mod mig, at jeg overdriver, er altfor streng o. s. v. (hvilket da forresten er Usandhed, da jeg i Forhold til Evangeliet selv ikke har naaet til mere end 50 pCt.), og saa behageligst glemme, at, hvis saa var, ere de jo selv Medskyldige. Jeg er jo ikke begyndt saaledes; det er en successiv Stigen. Havde de Orthodoxe nu, hvad deres Pligt var, strax eller betimeligt taget understøttende Partes, saa var jeg neppe blevet saa streng (hvad forresten vilde have været en mulig Feil, men tilgivelig, fordi det Sandere var skjult for mig). Men deres Taushed og smaalige Modstand er jo blandt Andet ogsaa just et Moment med i, at jeg har maattet notere Prisen høiere.

. . .

. . . . Den, der kan sidde med 10 opslagne Commentarer og læse den hellige Skrift — ja han skriver maaskee den 11te; men han omgaaes den hellige Skrift contra naturam.

. . . . Enhver er sine egne Ords bedste Fortolker, siger man. Og næst derefter kommer den Elskende og i Forhold til Gud den i Sandhed Troende. Pereat Commentatorerne!

- - - -

Saaledes skulde det være, saaledes var det ogsaa engang: Christendommens Forkynder (ikke „Læreren" som han derfor heller ikke kaldtes, men „Vidnet") var Klangfiguren af det Sagte. Det Lydlegeme, som Luftsvingningerne frembringe, er Klangfiguren, altsaa det Hørte synligt — saaledes var „Vidnet" Klangfiguren, det existentielle Synlige af Det, han forkyndte.

— ———

Ogsaa saaledes forvirrer egentlig R. Nielsen; thi han lægger min Stræben ud i ligefrem Stræben.

Det Socratiske: „at Folk kunde blive saa vrede, naar han vilde tage een eller anden Dumhed fra dem, at de ordentlig vilde bide ham," kan man erfare paa sig selv.

Ethvert Menneske har gjerne en god Slump Overtro, Vane o. D. Han indrømmer maaskee villigt, at det er en Svaghed, men gjør Alt for at frede derom, at sikkre sig mod, at Intet berører ham i saa Henseende, da det vilde forstyrre ham for meget.

Skeer det alligevel, saa er det ham strax som var han i en fjendtlig Magts Vold, der chicanerer ham, istedetfor ydmygt at forstaae, at det maaskee just hænder ham for at hjælpe ham til at blive Herre over Sligt.

Men denne Troens sande „Artighed" er yderst sjelden.

Og Den, der ret er opmærksom paa Sligt, hvad Under vel at han i mangt et svagt Øieblik næsten er bange for ret at indlade sig med Gud, da det kan komme til at dreie sig om en fuldkommen Ombannelse af end det Mindste i Individualiteten, endnu langt stærkere end naar en Pige blev elsket af en absolut overlegen Aand, hvor hun saa ganske maatte ud af hele sin Forestillings-Kreds, ikke blot elske som hun forstaaer det, men som han forstaaer det.

Augustin gjør opmærksom paa, at det Bud: „naar En slaaer Dig paa den høire Kind da vend den venstre til", at det Bud opfyldte end ikke Christus selv; thi da en af Ypperstepræsternes Tjenere slog ham paa Kinden, sagde [han]: „haver jeg talet ilde, saa beviis det, men talte jeg Sandhed, hvi slaaer Du mig da". Og forklarer Augustinus: ved denne Adfærd forhindrede han, at der ikke skete en ny Uret.

Her er det som jeg oftere har betænkt ved Sagtmodighed, at den just ved sin Lethed, der gjør endog Skylden mindre

(cfr. mine Taler: „Lidelsernes Evangelium"), ubetinget har gjennemført den dobbelte Fare, at den næsten kan bestyrke den Skyldige i, at hans Skyld er ingen, og dernæst, at just Sagtmodigheden kan være for streng ved sin Mildhed; thi hvis man gjorde ham opmærksom paa hans Skyld, saa lod han det maaskee være. Forsaavidt kunde der jo være næsten Grusomhed i den ubetingede Sagtmodigheds Mildhed, en næsten ironisk Düperen. Saa underlig dialektiske ere alle Aands-Forhold, at man fra hvilket Punkt man gaaer ud, ved ubetinget at gjennemføre kan komme til lige det Modsatte. Som nu dette: at just Sagtmodighed aldeles hensynsløst gjennemført kan eminent være den frygteligste Strenghed.

. . . . Verdens Dom er slet ikke moralsk (naturligviis, ellers var Verden ikke Verden) men æsthetisk: beundrer Alt, hvad der har Magt, List, Selviskhed o. s. v. — med Held ɔ: saa der vindes Penge, Ære, Anseelse.

Derfor har Verden egentlig substitueret som det meest Frygtede: Grinet, det at blive til Latter, hvilket ganske rigtig er en æsthetisk Dom. Derfor frygtes det aldeles ikke at have en forkeert Mening — naar man blot er i Majoritet; men det frygtes at have om det saa var Sandheden selv — men staae ene.

Det er en Art Religieusitet, hvortil der endnu bestandigt forekommer Analogier, ja vel egentlig den almindeligste Art. I en tidligere Tid, i de første Aarhundreder, meente Mange, at til Gud forholdt [man] sig kun betræffende sin evige Salighed, angaaende disse jordiske og timelige Anliggender maatte man holde sig til de gamle Guder*).

*) [I Randen:] Det omtales i Neanders Denkwürdigkeiten 2det Bind etsteds i Anmærkningerne.

Det er den Form: existentielt at leve i ganske andre Kategorier, men saa at have sikkret sig sin evige Salighed ved en Slags Assurance.

.... Nei Corsaren var Forbrydelse, slet og ret Forbrydelse ...

Forresten alene saaledes har hiint Phænomen gjort ubodelig Skade. Komik er især i Danmark en yderst vigtig Magt, og fornemlig for at faae Bugt med en dum Art Alvor. Men nu oversvømmedes vi i den Grad med bedærvet Komik, at just den virkelig Vittige maatte afholde sig fra det Komiske, fordi der strax raabes „Corsar-Artikel". Og saaledes har just dette Grin-Phænomen bidraget til lige det Modsatte, til en end mere snerpet og dum Art Alvor ...

„Virkeligheden" som den virkelig er.

Massen er det egentlig der regjerer Staten; og ved Hjælp af Dag-Pressen er Pjat den absolute Magt.

.... Tag en Hvilkensomhelst, en Kunstner, en Digter, en Lærd, en Præst, en Statstjener, en Journalist o. s. v., ret et Angreb mod et eller andet af hans Foretagender, viis at det er — og lad os antage, at det er det — usselt o. s. v.: sligt et Angreb er for Intet at regne, det bliver væsentligen i den Kreds af Samfundet, der beskæftiger sig med det Samme, og er snart glemt, og i ethvert Tilfælde er der en uhyre Deel af Samfundet, der aldeles ikke falder paa at interessere sig for Sligt.

Nei, lad „Pjattet" begynde. Skriv hvad Du vil om ham af Nonsens, skriv saadant Vrøvl som Skolebørnene kalde Commerce, at han igaar spildte paa sig ved Bordet, tegn ham saa af med Serviet om, gjør det regelmæssigt hver anden Dag i en 14 Dage: nu reiser hiint frygtelige Uhyre sig, Pøbelen — det er Noget for dem. Disse Tusinder og Tusinder juble eller

(cfr. mine Taler: „Lidelsernes Evangelium"), ubetinget har gjennemført den dobbelte Fare, at den næsten kan bestyrke den Skyldige i, at hans Skyld er ingen, og dernæst, at just Sagtmodigheden kan være for streng ved sin Mildhed; thi hvis man gjorde ham opmærksom paa hans Skyld, saa lod han det maaskee være. Forsaavidt kunde der jo være næsten Grusomhed i den ubetingede Sagtmodigheds Mildhed, en næsten ironisk Düperen. Saa underlig dialektiske ere alle Aands-Forhold, at man fra hvilket Punkt man gaaer ud, ved ubetinget at gjennemføre kan komme til lige det Modsatte. Som nu dette: at just Sagtmodighed aldeles hensynsløst gjennemført kan eminent være den frygteligste Strenghed.

. . . . Verdens Dom er slet ikke moralsk (naturligviis, ellers var Verden ikke Verden) men æsthetisk: beundrer Alt, hvad der har Magt, List, Selviskhed o. s. v. — med Held ɔ: saa der vindes Penge, Ære, Anseelse.

Derfor har Verden egentlig substitueret som det meest Frygtede: Grinet, det at blive til Latter, hvilket ganske rigtig er en æsthetisk Dom. Derfor frygtes det aldeles ikke at have en forkeert Mening — naar man blot er i Majoritet; men det frygtes at have om det saa var Sandheden selv — men staae ene.

Det er en Art Religieusitet, hvortil der endnu bestandigt forekommer Analogier, ja vel egentlig den almindeligste Art. I en tidligere Tid, i de første Aarhundreder, meente Mange, at til Gud forholdt [man] sig kun betræffende sin evige Salighed, angaaende disse jordiske og timelige Anliggender maatte man holde sig til de gamle Guder*).

*) [I Randen:] Det omtales i Neanders Denkwürdigkeiten 2det Bind etsteds i Anmærkningerne.

Evigheden blive deres Dom at de privat vidste det bedre; havde de ikke havt denne Bevidsthed, saa vare de mindre skyldige.

Den hele moderne Forlystelse med Folke-Forsamlinger, hvor et Par Talere kæmpe med hinanden og Forsamlingen, balloterende, raaber Hys og Bravo — er egentlig slet ikke Andet end en Fornyelse af Dyre-Fægtningernes Lyst, kun er Forskjellen, at nu er det Forsamlingen, Publikum, Mængden, der selv paatager sig at være Bæsterne (de vilde glubske Dyr, hvis Hys og Støi er Faren), og denne Forskjel er meget lille.

hyle af Glæde som Rovdyr over Byttet. See dette Angreb er farligt — og i nervesvækket Angest raaber Folk: det er Ingenting.

Moses var en plaget Mand og hvorfor? Blev han forfulgt af Tyranner? Nei, nei, det er næsten kun Barnestreger mod hans Lidelser, den meest plagede Mand, og hvorfor? Fordi det var hans Mission: at sætte et trællesindet Folk i Frihed. Dette trællesindede Folks Bestialitet o. s. v. maatte han daglig udholde — for at sætte det i Frihed. — Dette har idag ret slaaet mig, men ogsaa hvilket Væsen Skriften gjør af ham: at den hellige Skrift kalder ham den meest plagede Mand.

.... Altsaa „Pjat" er Magten; som i Mythologien Natten er Alts Moder, saa er Pjat Moderskjødet især for de moderne Stater med den fuldstændige Frihed, Frihed for alt Pjat til at komme frem, og Frihed for Alle til at pjatte med.

At det er saa, er saa vist, som at Jorden er til. Men Sagen er: sagt kan man ikke engang faae det.

Hvor skulde man sige det, saa det kunde høres? I Dag-Pressen? Ja, pyt, den vogter sig vel for at lade slig Meddelelse udgaae gjennem den.

.... Tal med dem, hver især, med Rigsdagsmanden, Journalisten, den Deputerede o. s. v., tal med dem hver især privat, da faaer Du at høre om hans Indignation over Intriguerne paa Rigsdagen — men paa Rigsdagen, altsaa officielt, der vogter han sig vel for at tale om Sligt, der taler han rørt om denne fri Forfatnings Gavnlighed til at fremme Sandhed o. s. v.; Du faaer at høre en Andens Indignation over Dag-Pressen, hvilken Nederdrægtighed der øves ved Dag-Pressen — men i Dag-Pressen (thi han bruger selv Dag-Pressen) altsaa officielt, der taler han ikke om Sligt — ...

... Da de [de Fleste] aldrig handle officielt eller tale officielt ud af det Gode, men af det Onde, saa gaaer det dem naturligviis ret godt i Verden. Og imidlertid smigre de sig ved privat at være vidende om Løgnen og Bedraget. I Sandhed et frygteligt Smigrerie, frygteligt, thi just det vil i

Enigheden blive deres Dom at de privat vidste det bedre; havde de ikke havt denne Bevidsthed, saa vare de mindre skyldige.

Den hele moderne Forlystelse med Folke-Forsamlinger, hvor et Par Talere kæmpe med hinanden og Forsamlingen, ballotterende, raaber Hys og Bravo — er egentlig slet ikke Andet end en Fornyelse af Dyre-Fægtningernes Lyst, kun er Forskjellen, at nu er det Forsamlingen, Publikum, Mængden, der selv paatager sig at være Bæsterne (de vilde glubske Dyr, hvis Hys og Stsi er Faren), og denne Forskjel er meget lille.

andret mig min Anskuelse — just denne Sikkerhed vilde vise, at den Mand var sandeligen Intet mindre end en Schüler.

Saa var han derpaa ganske rolig med en sluttet Personligheds Holdning begyndt at arbeide for at belyse Skrifterne.

Forsaavidt han da var blevet stødt over Martensens Forord til Dogmatiken: nu vel, saa igjen en ganske simpel Replik, med Personligheds Selvfølelse og Værdighed.

Og nu — alt dette Slæng af halv Videnskabelighed, som han dog fører ind med, og saa Diversionen mod Martensen. Denne er mig for Sagens Skyld især ikke behagelig. Jeg har aldrig kæmpet med Nogen, hvor der var Ære at vinde ved Seiren (thi Kampen med Heiberg var Nødværge), slig Kæmpen er Verdslighed. Jeg har rettet mig mod det sande Onde, Pøbelen, Mængden, hvor ingen Ære er at vinde. Saaledes ønskede jeg ogsaa min Sag stillet.

Med al denne Halvhed og disse Feilgreb er der nu gaaet snart 2 Aar hen. Hvad er der dog ikke tabt! Hvor smukt havde ikke det Hele været, hvor reen gjennemsigtigt Forholdet, saa ganske frit, hverken Discipel eller Deslige, nei, en respektabel Personlighed, der, enig med sig selv om at have fundet Afgjørelse i disse Skrifter, beslutter at virke for den Sag. Og hvor tydelig var ikke just derved Ueensartheden med Martensen blevet, medens nu Eensartetheden ligger saa nær.

Dog maaskee er en saadan Forvandling af en forhenværende speculativ Professor for meget forlangt, idetmindste som første Løb.

Jeg har lært saare Meget i denne Taalmodigheds-Prøve.

Den nuværende Prædiken er i Almindelighed aldeles forvirrende. „Præsten“ raader i Form af Talemaade over hine Mænds Tanker og Udtryk, hvis Liv existentielt udtrykte det Tilsvarende — men Ingen af os udtrykker det. Saa bliver det lutter Selvmodsigelse.

Præsten siger: „at der i hans Huus er saa godt at være — men Ens Arbeide tillader En ikke at blive der“ o. s. v.;

hvilket Arbeide? Hvor Meget behøver vel et Menneske for at kunne leve? Ja spørg hine Asketer. Men vi, vi behøve ganske anderledes Meget — og dog tale vi ligesom hine Asketer, og det Hele bliver Satire over os selv.

Sagen er: der maa gjøres Tilstaaelser .. — og saa forresten henflye vi til Naaden.

Saaledes vil Christendommen herske. Den fordrer intet Enkelt — just naar Mennesket næsten i utaalmodig Lidenskab er allermeest opsat paa at ville gjøre dette Enkelte, saa siger Christendommen: det behøves ikke, det fordres ikke.

Det vil sige: Christendommen vil ubetinget Lydighed som Sindelag.

. . . Man skal bede om Forlov til at turde vove sig i Faren, til at have den Ære at tjene Sandheden o. s. v.

Tænk blot dette sammen: den uhyre Maalestok Du anlægger for et Menneskes Liv, en evig Dom — saa skulde man da troe, at det idetmindste var ham aldeles vist tilsikkret at leve i en 30 Aar — og saa gaaer idag f. Ex. en folkerig Hovedstad under ved et Jordskjælv: tænk dette sammen, og Du vil fatte, hvor nødvendig Naaden er for at et Menneske skal kunne holde ud at leve et eneste Øieblik.

Den, der virkelig fatter sin Udødelighed eller at et evigt Liv venter ham: han skal snart lære at flye til Naaden.

Om mig selv.

. . . Men lad os antage, at det alligevel var skeet, at jeg selv theoretisk eller vilkaarligt havde lagt mit Liv saaledes an: saa vilde jeg vel kun altfor snart have bedaaret mig i det Fortjenstlige, og snarest muligt løbet vild i at stifte Skole.

andret mig min Anskuelse — just denne Sikkerhed vilde vise, at den Mand var sandeligen Intet mindre end en Schüler.

Saa var han derpaa ganske rolig med en sluttet Personligheds Holdning begyndt at arbeide for at belyse Skrifterne.

Forsaavidt han da var blevet stødt over Martensens Forord til Dogmatiken: nu vel, saa igjen en ganske simpel Replik, med Personligheds Selvfølelse og Værdighed.

Og nu — alt dette Slæng af halv Videnskabelighed, som han dog fører ind med, og saa Diversionen mod Martensen. Denne er mig for Sagens Skyld især ikke behagelig. Jeg har aldrig kæmpet med Nogen, hvor der var Ære at vinde ved Seiren (thi Kampen med Heiberg var Nødværge), slig Kæmpen er Verdslighed. Jeg har rettet mig mod det sande Onde, Pøbelen, Mængden, hvor ingen Ære er at vinde. Saaledes ønskede jeg ogsaa min Sag stillet.

Med al denne Halvhed og disse Feilgreb er der nu gaaet snart 2 Aar hen. Hvad er der dog ikke tabt! Hvor smukt havde ikke det Hele været, hvor reen gjennemsigtigt Forholdet, saa ganske frit, hverken Discipel eller Deslige, nei, en respektabel Personlighed, der, enig med sig selv om at have fundet Afgjørelse i disse Skrifter, beslutter at virke for den Sag. Og hvor tydelig var ikke just derved Ueensartheden med Martensen blevet, medens nu Eensartetheden ligger saa nær.

Dog maaskee er en saadan Forvandling af en forhenværende speculativ Professor for meget forlangt, idetmindste som første Løb.

Jeg har lært saare Meget i denne Taalmodigheds-Prøve.

Den nuværende Prædiken er i Almindelighed aldeles forvirrende. „Præsten“ raaber i Form af Talemaade over hine Mænds Tanker og Udtryk, hvis Liv existentielt udtrykte det Tilsvarende — men Ingen af os udtrykker det. Saa bliver det lutter Selvmodsigelse.

Præsten siger: „at der i hans Huus er saa godt at være — men Ens Arbeide tillader En ikke at blive der“ o. s. v.;

drillet Arbeide? Hvor Meget behøver vel et Menneske for at kunne leve? Ja spørg hine Asketer. Men vi, vi behøve ganske anderledes Meget — og dog tale vi ligesom hine Asketer, og det Hele bliver Satire over os selv.

Sagen er: der maa gjøres Tilstaaelser .. — og saa fornemlig henslye vi til Naaden.

Saaledes vil Christendommen herske. Den fordrer intet Enkelt — just naar Mennesket næsten i utaalmodig Lidenskab er allermeest opsat paa at ville gjøre dette Enkelte, saa siger Christendommen: det behøves ikke, det fordres ikke.

Det vil sige: Christendommen vil ubetinget Lydighed som Sindelag.

... Man skal bede om Forlov til at turde vove sig i Faren, til at have den Ære at tjene Sandheden o. s. v.

Tænk blot dette sammen: den uhyre Maalestok Du anlægger for et Menneskes Liv, en evig Dom — saa skulde man da troe, at det ibetmindste var ham aldeles vist tilsikkret at leve i en 30 Aar — og saa gaaer idag f. Ex. en folkerig Herredsstad under ved et Jordskjælv: tænk dette sammen, og Du vil fatte, hvor nødvendig Naaden er for at et Menneske skal kunne holde ud at leve et eneste Øieblik.

Den, der virkelig fatter sin Udødelighed eller at et evigt Liv venter ham: han skal snart lære at flye til Naaden.

Om mig selv.

... Men lad os antage, at det alligevel var skeet, at jeg selv theoretisk eller vilkaarligt havde lagt mit Liv saaledes an: saa vilde jeg vel kun altfor snart have bedaaret mig i det Fortjenstlige, og snarest muligt løbet vild i at stifte Skole.

Nei, jeg er et Momento ... for Tiden, at de skal være saa gode taknemligen at paaskjønne, at det er dem muligt og ogsaa tilladt at have denne Lindring at sysle med endelige Formaal, samt, at de skal skee Skam, hvis de frækt vende Forholdet om, og gjøre denne Formildelse til den høieste Alvor og det Høieste. Dette er mere og mere glemt siden Luther, som man har taget forfængelig — og her ligger jeg.

Men det Betryggende ligger just i, at det, især i Begyndelsen, er efter en kun altfor frygtelig Maalestok, at jeg existentielt twinges til at blive opmærksom (og derved til at kunne gjøre opmærksom) paa den strengere religieuse Existents, derved nemlig at jeg, lidende og twunget, er sat udenfor det Almene ....

I Grunden er der noget meget Komisk i Goldschmidts hele Sidste. Han er nu den pæne Mand, næsten Aristokrat, taler med Værdighed, siger i Anledning af Schaks Artikel:*) „han regner os udenvidere blandt de Ravne, der leve af berømte Navne" o. s. v. — og saa er det G., der taler.

Jeg vil tænke mig en Situation. Et Opløb paa Gaden; en Person er bleven anholdt af en Anden som Tyv; Personen er meget vel klædt, taler let og behændigt for sig, siger: „saaledes udenvidere at antaste en Mand paa Gaden og udskjelde ham for Tyv" o. s. v.; Publikum er forbauset og indigneret paa hans Vegne — i det samme kommer der en Politieofficiant forbi; han gaaer hen for at see, hvad der er paafærde; faaer Øie paa den pæne Mand, og siger i samme Sekund: naah, er det Dig, Svend Andreas Olsen. Saaledes med G. Det mere Komiske er imidlertid, at de Tilstedeværende kjendte jo ikke Svend Andreas Olsen — men vi kjende jo Alle G. —

[. . . . .]

---

*) [Jfr. „Fædrelandet" for 1850, Nr. 52 og 65 samt „Nord og Syd", III, 1850, S. 268—277 og 361—363.]

Anfægtelse.

Som det kan hænde en Qvinde just i Forhold til den virkelig Elskede, at der — fordi hun altfor stærkt beskæftiger sig med denne eneste Tanke — pludselig indtræder næsten Afsky for den Elskede, som dog i Sandhed er den Elskede: saaledes er der en religieus Anfægtelse, hvilken man vel ogsaa finder beskrevet af de Ældre, hvor der indtræder en Lede ved det Religieuse, medens dog dette alligevel er den Lidende den høieste Realitet; men han har beskæftiget sig for meget dermed. Her er Intet at gjøre uden Taalmodighed og Stilhed, saa kommer Saligheden igjen, og desto stærkere.

Den umiddelbart Troende kan ikke fastholde, at Troens Indhold er Forstanden og enhver Trediemand, der ikke er Troende, det Absurde, og at Enhver, for at blive Troende, maa blive ene med det Absurde.

.. Velmenende, begeistret, lægger han, idet han taler til en Anden, det Absurde ud i superlativeste Superlativer — og haaber saa at det skal lykkes ligefrem at overbevise den Anden.

Her mangler Spændkraften ....

Ulykken for Christendommen i Christenheden.

Der er ikke fremkommet en eneste Indvending mod Christendommen end ikke af den meest rasende Rationalist og Forargede, uden at den „virkelige Christen" ganske roligt kan svare: ja saaledes er det.

Men Sagen er, De i Christenheden, der ville være Christne, de ere forkjelede, ere forvænte med at have og faae det Christelige paa altfor billige Vilkaar: derfor kunne de ikke holde igjen.

Johannes de silentio siger rigtigt [i „Frygt og Bæven"], at for at udvise de forskjellige psychologiske Standpunkter hører der Concentration i Lidenskab.

... De Individualiteter, hvis Væsen er Bevidsthed, .. kunne godt opgive Det og Det, selv om det er dem deres kjereste Ønske; men de maae have Klarhed, om de skulle forvente eller ikke.

Sligt kan man i al Evighed ikke gjøre begribeligt for umiddelbare eller halvreflekterede Naturer. De komme derfor egentlig aldrig til Adskillelsen mellem Resignation og Tro ....

Et Exempel paa Tro, hvor det gjælder om at svinge af fra Reflexion.

.. Lad Opgaven være: at glemme Det og Det ....

Her gjælder det om det tillidsfulde Suk, der i et Secund gjør sig forstaaelig for Gud — og saa afsted til at glemme.

.. Saa kan et Menneske af saadanne Tilfælde lære i største Hast at samle den intensiveste Tillid til Gud. Her er ikke Tid til at føie endnu eet Ord til Bønnen; thi saa erindres jeg jo om Det, jeg skal glemme. Her er Bønnen den tause, tillidsfulde Overeenskomst med Gud.

Dette er derfor egentlig Opdragelse til at bede, thi Snaksomhed er farlig. Og selv om Inderligheden er tilstede i den længere Udgydelse for Gud: Spørgsmaal er og bliver det dog, om den Art Beden ikke let bliver en Dvælen fra at handle.

Bønnen har vistnok og skal have sin Salighed, men der kan ogsaa for meget dvæles ved denne Salighed.

Saa kan saadanne Collisioner lære et Menneske Bønnens anden Side.

Min besynderlige Situation i Forhold til Martensen.

Der gives vel Nogle, der see lidt dybere i Sagen; men Traditionen saadan fra Mund til Mund i Handel og Vandel betræffende Differentsen mellem Prof. Martensen og mig er: han vil hævde Tænkningen i Forhold til Troen, tænke over Troen, det vil jeg ikke.

Besynderligt! ... Jeg drister mig til at paastaae, at der neppe findes nogen Forfatter, der efter en saadan Maalestok har beskæftiget sig med at tænke over Troen — rigtignok ikke med saadan friskt væk at spekulere over de enkelte Dogmer; thi jeg „tænkte", ja jeg tænkte (dette var ogsaa Tænkning), at først maatte man være paa det Rene med det hele Spørgsmaal (om Troen); jeg drister mig til at paastaae, at der i min Productivitet er avanceret saa nøiagtige dialektiske Bestemmelser paa enkelte Punkter, som før mig ikke have været kjendte. Altsaa det er det: ikke at ville tænke over Troen.

Tag nu Prof. M. Han har skrevet en Dogmatik. Vel. Han afhandler i den alle de Punkter og Qvæstioner, som pleie at behandles i Dogmatiker (om Skriften, om Treenigheden, om Skabelsen, om Opholdelsen, om Forløsning, Forsoning, Engle, Djævle, Mennesker, Udødelighed o. s. v.) Kun er der eet Punkt han glider temmelig let over, det er det Punkt om Troens Forhold til Tænkning.

See det kalder man at tænke over Troen — i Modsætning til min Stræben.

Men Sagen er: jeg har arbeidet og præsteret paa dette Punkt — Sligt har Ingen Tid til at læse; Martensen har forsikkret og forsikkret — det er Noget for Enhver at løbe med. Mine udførlige Skrifter — ja, det afskrækker Folk, man løber fra dem; Prof. Martensens bevingede Forsikkringer, dem løber man med: es gehet von Munde zu Munde.

Jeg vil ikke tale om andre Befordrings-Midler i Faveur af Prof. M.: han er Prof., har et stort Embede, Fløiels-Forstykke eller Mave, Ridder — medens jeg Ingenting er, og har sat Penge til for at være Forfatter. Gid dog Een eller Anden blot en halv Time vilde tænke alvorligt herover, saa kom han maaskee ogsaa paa andre Tanker om min Stræben.

Thema til en Fredags-Tale.

Ved Alteret er: 1) **Glemsel** (for Dine Synder, det Forbigangne), 2) **Erindring** (af Christi Kjerlighed, det Evige som er det Tilkommende).

..... Ogsaa denne Vanskelighed har dette Martyrium [ved Dag-Pressen], at maatte hver evige Dag løfte det Samme, et heelt Liv, for i sin Død at trykke med sit hele Liv. Lader han nogen Tid gaae imellem, saa svækkes Indtrykket, og det bliver ikke klart, hvorvidt hans Død bliver et Martyrium.

Her ligger for Martyren ret egentlig Categorien „den Enkelte".

Digterisk Replik.

Væmmeligste af alle Tyrannier: Dag-Pressens, Udbredelsens Tyrannie.

.... O, som vel en Plante maa være tilmode, naar den ikke kan blive af med det ækle Utøi, der baade fortærer og skæmmer den: saaledes maa vel en Navnkundig være tilmode, naar han seer, hvorledes hiint ækle Utøi, der lever af „Navnkundighed", ikke er til at ryste af eller til at undgaae.

.. Joh. Climacus erklærer selv, at han ikke har Troen. Theophilus Nicolaus *) fremstiller den Troende. .

Hvad der koster mig mine Dages Flid, uhyre Anstrengelse, næsten søvnløs dialektisk Udholdenhed: at holde Traadene rigtigt i dette fine Anlæg — Sligt er slet ikke til for Andre. Jeg identificeres udenvidere med mine Pseudonymer, og saa sludbres der Noget op, hvilket — naturligviis — mange Flere forstaae; ja naturligviis!

Guds udvalgte Redskaber.

Hvorledes bærer Gud sig ad med at sikkre sig et Redskab blandt Menneskene?

Ganske simpelt saaledes: han isolerer en Saadan saaledes, at det, selv om han nok saa gjerne vilde, er ham umuligt at

---

*) [Jfr. „Er Troen et Paradox" o. s. v., 1850, af Theophilus Nicolaus ɔ: Magnus Eiriksson.]

gjøre sig forstaaelig for Andre. Saasnart Forstaaelsen med Andre kommer, saa kommer det Pruttende, Afslaget o. s. v. — men i denne frygtelige Isolation maa Redskabet holde ud, bestandigt ene med Gud — saa kommer det nok med at notere det Religieuses Priis høit nok.

Det kan være ved Lidelser at Gud saaledes isolerer „Redskabet", Lidelser, i hvilke han ikke kan gjøre sig forstaaelig for nogen Anden, Lidelser indtil Vanvid. Paa den anden Side kan det jo ogsaa være ved selve det Overordentlige, at „Redskabet" saaledes isoleres, f. E. ved Syner, Aabenbaringer o. D. Men er det da saa isolerende? har vi nu ikke i Millionsviis lære[t] Slot af, at Paulus blev kaldt ved en Aabenbaring? Unegteligt! Paa Afstand (især paa 1800 Aars Afstand) er en Aabenbaring en yderst comfortabel Sag — men i Samtidighedens Situation med Medlevende selv at være Den, som har havt en Aabenbaring: det er i Grunden den absoluteste Isolation. En saadan Mand vipper i eet væk mellem det Høieste — og Galskab; egentlig forstaaet af nogen Tredieman, forstaaet i at have havt en Aabenbaring: det kan han ikke blive.

. . [Goldschmidt] udviser den Merkwürdighed at det Komiske er det første Stadium. Ellers pleier dog det Komiske at være det sidste — Komedien ender ganske rigtig Hegels Æsthetik, og en Aristophanes vilde vist være blevet synderlig tilmode, hvis man foreslog ham, at gjøre sin Existents som komisk Digter til første Moment — for saa at blive „alvorlig" . .

Jeg selv har som Forfatter aldrig udviist det Komiske, det er blevet benyttet som tjenende af Pseudonymer, der naturligviis ganske consequent vilde finde det latterligt at lade dem faae et nyt Stadium, da det Komiske er en sphærisk Bestemmelse for det Høieste. Jeg selv var fra første Øieblik af opbyggelig Forfatter. Det Komiske i Pseudonymerne er snarere et for høit Stadium, da det er et Dæmonisk.

Plato.

Er det dog ikke mærkeligt, Plato vil i Republiken have „Digterne" udviiste af Staten, angriber ellers oftere „Digterne" — og var dog egentlig selv en Digter, eller en Tænker med et overveiende Digterisk.

Det Mærkelige er saa igjen her, at dette Stadium ikke er et tidligere, saa det afgjørende ethiske er det senere. Ak, nei det er omvendt. Det er en baglænds μεταβασις εις αλλο γενος. Det er en Reminiscents af Socrates, der virkelig selv var Ethikeren, og havde Ret i at ville have „Digteren" bort. I anden Generation (Plato) er vi komne saavidt, at Plato er Digteren der vil have „Digteren" bort, han digter det, at ville have Digteren bort, saa langt er det gaaet tilbage.

Det har slaaet mig et Ord af Aristipp (i Wielands Aristipp und seine Zeit 4de B. p. 34) hvor han taler om Platos Republik: „Du forlanger, skriver han, min Mening om denne nye Digtning af vor erklærede Digter-Fjende".

Ogsaa for min egen Skyld har dette med Plato været mig af Betydning. Jeg har bestandig erkjendt, at der er et Digterisk i mig. Men i mig skrides der dog fremad. Jeg følger ikke umiddelbart efter en Socrates og lader nu Sagen gaae tilbage. Nei i den grændseløse Forvirring af det Religiøse er jeg en Position fremad. Jeg udviser Svinget, der skal gjøres; men selv næsten segnende under den uhyre intellectuelle Opgave at rydde Terrainet, udviser jeg som det Høiere den reen ethiske Existents.

--

Omvendtheden.

Det Christelige: at her i Verden er Alt omvendt, at jo mere jeg beflitter mig paa Dyd, desto værre gaaer det mig o. s. v. — alt Dette findes jo allerede i den hele ypperlige Fremstilling af det Ethiske i de første Bøger af Platos Stat. [I Randen:] Og saaledes opfattede altsaa endog en Hedning Verden, han som da ikke havde det høieste, det sande Ideal — hvor forfærdelig maa Christendommen opfatte den; thi Af-

standen er i Forhold til Idealets Ophøiethed, og Verden derfor kun fuldkommen god for de Slette eller for Dem, som intet Ideal kjende.

[I Randen:] Hvilken ypperlig Lovtale over denne Verden, som bliver lagt Lovtaleren over Uretfærdighed i Munden *): „Den Retfærdige, han bliver pidsket, spændt paa Pinebænken, lagt i Lænker; man vil brænde Øinene ud paa ham, og efter at han har lidt alle optænkelige Mishandlinger bliver han naglet til Korset, og [maa] nu for silde indsee, at man i denne Verden vistnok skal bestræbe sig for at synes retfærdig, men da ikke være gal og være det. Hvor herligt derimod er den Uretfærdiges Lod i denne Verden, naar han har den Klogskab, at bringe den offentlige Mening paa sin Side, og medens han under Dydens Maske tillader sig Alt, ansees han for en retskaffen Mand. Statens høieste Æresposter vente ham, han kan ægte hvem han vil, og udgive Sit**) til hvem han vil; Enhver regner sig det til Ære at komme i Forhold og Forbindelse med ham, og da intet Middel er ham for slet for at naae sin Hensigt, lykkes Alt ham; ved alle Leiligheder veed han at komme godt fra det, kort han bliver en rig og mægtig Mand, istand til at gavne sine Venner og skade sine Fjender, ja at vinde selv Guderne ved hyppige Offere og rige Gaver, saa han vil være dem kjerere end den Retfærdige, der Intet har at give."

Sophisterne lære: at det at gjøre Uret er det Fordeelagtigere, og at det veed Enhver, dog at man for en Forsigtigheds Skyld opretholder et Skin af at ville det Gode — Socrates vil, at man skal gjøre det Gode, og undgaae Skinnet deraf, at ikke Lønnen skal friste ....

Uden just at smigre mig selv, tør jeg troe, at jeg maaskee er den, der i vore Forhold virkelig nyder meest Agtelse. Og

*) [Plato: De republica, lib. II, par. 361 E — 362 C.]
**) [bortgifte, jfr. Grundtexten.]

hvoraf veed jeg det? Det veed jeg deraf, at man saaban giver det Udseende af at jeg er sær, lidt gal o. s. v. Menneskene forstaae hinanden gjensidig i egoistisk Stræben for endelige Formaal, det er dem Livets Alvor, de ære hinanden o. s. v. Hvad der gaaer ud derover (og om det virkelig gjør det, har Verden et skarpt Øie for) er vistnok Gjenstand for deres Agtelse — men for Gud i Himlens Skyld, det maa holdes paa en passende Afstand som Særhed og Galskab, tilgiveligt men dog Særhed — ellers vilde det jo ogsaa vende op og ned paa Alt, forstyrre hele Legen. Er nu det Ideellere af særegne Grunde villigt til at nøies med det Vilkaar at være en Snurrighed (og i Stilhed at agtes), saa tolereres det. Vil det ikke det, vil det angribe Verden, dømme den o. s. v., saa gaaer det paa Liv og Død, saa bliver Verden ikke rolig før denne Mand er død.

En raffineret Skjøge har i sit stille Sind megen Agtelse for en sædelig Pige; men udtrykkes maa dette ikke, hun vil have Lov til at spotte lidt over hendes Sædelighed, som var den en Særhed, noget aparte Noget. Naar nu den unge Pige ikke tænker videre derover, men hviler i sig selv — saa gaaer det; vilde hun vende Forholdet om, og dømme at Skjøgens Liv var lidt mere end Særhed, sørgelig Særhed, Fortabelse — saa er denne Piges Skjebne afgjort, saa hviler Skjøgen ikke før hun er tilintetgjort.

Om den Mishandling jeg har lidt.

Det interesserer mig reent psychologisk at see, hvad nu det Farligste af alle Angrebene var — man lærer derved Verden at kjende.

Lumpen var hele Mishandlingen; der blev øst Forhaanelse og Raahed ud over mig — det var snart Alt glemt.

Man tog mit Fornavn og gjorde [det] til et Øgenavn, brugte det i Komedier — jeg nævntes idelig og idelig med det paa Gaden: det er af det Farlige.

Man gjorde mig til en Carricatur, kjendt af ethvert Barn — det er af det Farlige.

Men det Farligste var at man skrev, at mine Buxer vare for korte, eller vel endog den ene Buxe ½ Tomme kortere end den anden. Alt det Andet var ubetinget Noget, der Intet var at gjøre ved. Her kom Vanskeligheden, om der da var noget Paafaldende — Paafaldende vel at mærke efterat Pressen var blevet brugt til at rette Alles Øine derpaa. *)

Dette var det Farlige. Det blev sat i Forbindelse med min Characteer, at det var Stolthed; de Ansetere syntes jeg kunde dog give efter — de tænkte slet ikke paa, at noget egentlig Paafaldende har der aldrig været ved min Paaklædning, og paa den anden Side, gjorde jeg nogensomhelst Forandring var det jo igjen underlagt offentlig Discussion — og det skete (skjøndt jeg lod Alt være uforandret) i Flyveposten af P. L. Møller, hvor der fortaltes, at nu vare mine Buxer blevne for lange. See dette var farligt, just fordi det sattes i Forhold til min Characteer ....

.. Mit Tilfælde er et ganske eget. Jeg har ikke angrebet Samtiden, men kastet mig mod et Slags Tyrannie — det maa dog snart blive Samtiden tydeligt, hvilken Ret jeg har, hvilken Uret den har gjort mig; og Tilstaaelsen vil vel ogsaa komme, naar Arrigskaben ret har sat sig ..

Psyche vilde ikke nøies med at troe; det var jo muligt, at den Usynlige, der besøgte hende, var et Uhyre — saa saae hun, og saae, hvad hun tabte.

Saaledes ogsaa med Reflexions-Forholdet i Forhold til Gud. Det Tilbagelagte, det kan Du maaskee see er det Over-

*) [Senere i Journalen:] Og jo mindre Paafaldende der er ved det, desto bedre, desto vanvittigere bliver blot Mængdens Blik rettet derpaa, da der jo for Satan maa være noget Mærkeligt, siden Pressen omtaler det.

ordentlige, saa altsaa dette var Dig forundt: vil Du ikke nøies hermed, nøies med at leve baglænds, forud have Sikkerheden, for at være ganske sikker paa, at den Vei Du gaaer ikke er en Afvei — det var jo muligt (som det var muligt at hiin Usynlige, der besøgte Psyche, var et Uhyre, der just for at skjule dette, kun vilde sees i Mørke o: ikke sees men troes) —: saa er Alt tabt, Du faaer saa alligevel ikke Visheden men kun Visheden om, at nu er Alt tabt.

. -- —

Christendommen vil gjøre Evigheden let men gjør dette Liv tungt.

Christendommens Forudsætning er egentlig den, at det om Evigheden beskæftiger et Menneske absolut. For denne Bekymring veed Christendommen Raad.

. . Christendommens Forudsætning er at Bekymringen for at det maa gaae En vel i Evigheden, er saa stor, at man for at faae Ro i denne Henseende med Glæde finder sig i, ja takker Gud for at faae dette Liv gjort noget mere, ja uendelig meget mere anstrenget end det er, naar man ikke indlader sig med Christendommen.

Alene det at have en virkelig Bekymring for sin evige Salighed (som Christendommen fordrer den), alene det er jo en uhyre Vægt i Sammenligning med den Maade at leve paa, som lader det Evige staae hen.

. —

Mit Forhold til de Samtidige.

.... Dog skylder jeg jo ogsaa min Sag og Sandheden at holde tilbørligt længe ud, for at jeg kan have Noget at holde mig til, Noget at beraabe mig paa.

Egentlig har jeg ved min offentlige Existeren kjøbt mig en Pante-Fordring i det Offentlige her hjemme, som kan benyttes til Fremstilling af det Christelige. Man siger: „Din Fremstilling er for høi“; jeg svarer: „det kan den umulig være, det er jo skeet lige for Næsen af Eder; og for høit kan det da

ikke være, thi det svarer ganske til den Behandling, jeg qua Forfatter har lidt, saa I altsaa selv har udfordret det, da jeg har maattet holde mig til det Christelige for at udholde Eders Behandling."

Dog Sagen vil jo nu snart klare sig, da jeg jo dog er i det Tilfælde at høre op som Forfatter.

Verdens-Svinget.

Som jeg i første Afsnit af Anmeldelsen af de „to Tidsaldre" har viist, at Straffen vil blive conform med Skylden, og derfor just den: ingen Regjering at faae, saa Anstrengelsen men ogsaa Fremskridtet vil blive: at Enhver for Alvor maa lære det at være sig selv Herre, at styre sig selv, uden at hjælpes ved det Aflad, at der gives Styrende og Ledende (hvad der var en Lettelse, men som Slægten forsmaaede): saaledes bliver religieust Fremskridtet og Anstrengelsen: at Enhver i sig maa bære den Duplicitet, at forstaae, at det Christelige strider mod Forstanden — og saa dog at troe det. Dette er Signalet til, at Umiddelbarhedens Tid er forbi. Som i det psychologiske Experiment quidam ingen umiddelbar ulykkelig Elsker er (han seer selv, at Sagen er komisk og holder det dog tragisk fat i Kraft af noget Andet, men altsaa med bestandig Splid, hvilket er Tegnet paa at Umiddelbarheden er forbi), saaledes med den Religieuse.

.... Sandeligen Den, der endog blot havde en Anelse om, i hvilke Qvaler jeg er bunden til Gud, han vilde vist ikke falde paa, at jeg kan være stolt .... Ordentligviis har jeg levet saaledes, at jeg maaskee hver evige Dag jeg har levet, intensivt har lidt mere end Andre i eet Aar. Dog det forstaaer sig, i denne Lidelse har der saa ogsaa ofte været en Salighed, som Andre maaskee aldrig have fornummet . .

Conflikten mellem „Forstand" og „Tro", simpelt psychologisk.

„Forstanden" kommer aldrig ind paa det Absolute.

Tag et Exempel. Jeg har jo ogsaa et Ansvar for min Forstand. Godt, tag nu et Menneske, der vil vænne sig af med een eller anden dybt indgroet Vane. Han siger nu: nu har Du længe nok gaaet og sat ud og sagt imorgen — begynd nu idag. Saa begynder han, og Attakken bliver yderst voldsom. Saa siger Forstanden: det er for galt, Du maa fare med lidt Lempe, man har jo ogsaa havt Exempler paa, at et Menneske paa den Maade kan sprænge sig selv. Slaae saa lidt af og sæt ud til imorgen.

Her gjælder det nu, at i høieste ethisk Forstand har et Menneske intet Ansvar for hvad der hænder ham, naar han kæmper mod det Onde, at han skal sætte dristigt Alt ind, kaste Ansvaret paa Gud ɔ: troe og lade sig sige, at denne Fare med at han skulde sprænge sig selv, er en Anfægtelse, en ny Gavtyvstreg af den onde Vane.

Dog gjælder det unegteligt alligevel, at man kan ogsaa fare vild i at overforcere sig i Kamp mod det Onde. Jeg veed det af egen Erfaring; men saa slaaer man af, og gjør Gud en Indrømmelse, og Løfte om at begynde redeligt igjen hvor man slap. (Saadan Ydmygelse, at man ikke strax kan, kan ogsaa høre med, for at frelse En fra steif Indbildskhed). Af egen Erfaring veed jeg ogsaa, at jeg (just fordi jeg er bange for de vilkaarlige Paafund) har for Skik med betimelig Tillysning at undsige Det og Det, den og den Vane, som nu staaer paa Tour. Det saadan pludselig at sige: idag, kan være meget farligt, være en usand Utaalmodighed.

Men som med Forstanden i hiint Tilfælde saaledes ogsaa med Forstanden i Forhold til at troe Christendommen. Troens Interesse er: at slutte af, absolut Afgjørelse, Forstandens Interesse er at holde „Overveielsen" i Live; som Politiet vilde være forlegent ved om der ingen Forbrydelser var, saaledes Forstanden, naar Overveielsen er forbi. „Troen" vil sætte det Absolute, „Forstanden" fortsætte Overveielsen.

Hvor svært da nu at troe, nu i det 19de Aarhundrede, nu da Alt er blevet et Chaos af Reflexioner og Overveielser.

Sandeligen, derfor er det altid en stor Hjælp, at det ret bliver En tydeligt: at Troens Gjenstand er det Absurde — det forkorter gevaltigt. Ja man kunde blandt Andet sige, at det er af Omsorg for Menneskene, at de dog kunne komme til at troe, at det er derfor, at Troens Gjenstand af Gud bestemtes til at være det Absurde, og at han lod det sige forud, at det var og er og skal være det Absurde.

Jeg var villig til som Ligemand at omgaaes Alle — nu Herre Gud, jeg var dog nok ikke den Ringeste. Men at omgaaes dem som Lige, naar saa de samme Mennesker tillige ganske ugeneret ville i Egenskab af Publikum participere i Forhaanelsen: det vil jeg ikke.

Maaskee har jeg ogsaa gjort Uret, ved bestandigt i min Omgang at forvandle den Mishandling, jeg har lidt, til vittig Conversation; det Düperende heri (hvori tillige dog let kunde skjule sig en dyb Foragt for Mennesker) er dog ogsaa at vildlede dem.

Indre Replik.

Igaar var jeg elendig — men jeg kunde dog ikke ret haabe paa Gud; idag blev jeg een Gang elendigere — det hjalp, nu kan jeg haabe igjen. O, Faren, Faren, det er dog i aandelig Forhold, hvad legemlig Straf er i lavere Forstand.

Replik.

.... Hvorfor kommer man uvilkaarlig til at lee, naar man til hiint Sted, at Gud beskikkede Nogle til Propheter,

Andre til Apostle, Andre til Menighedens Forstandere — hvorfor kommer man uvilkaarligt til at lee, hvis der tilføiedes: Nogle til Professorer i Theologie. Hvorfor kunde der næsten lige saa godt staae: Gud beskikkede Nogle til Cancelliraader.

„Professoren", det er en senere christelig Opfindelse — ja en senere christelig, thi den blev omtrent gjort ved den Tid, da Christendommen begyndte at gaae tilbage, og „Professorens" Culminationspunkt indtraf just i vor Tid, da Christendommen ganske er afskaffet.

Hvad udtrykker „Professoren"? „Professoren" udtrykker, at Religionen er et lærd Spørgsmaal; Professoren er den største Satire paa „Apostelen". At være Professor — hvori? i Det, som et Par Fiskere har sat ind i Verden: o, ypperlige Epigram! At Christendommen skulde formaae at seire over Verden: ja, det har Stifteren selv forudsagt, og det troede „Fiskerne". Men den Trophæ: at Christendommen skulde seire i den Grad, at der blev Professorer i Theologie — den har Stifteren ikke forudsagt, medmindre det skulde være hvor der tales om, at „Affaldet" vil indtræde.

*

Funtus, her har jeg det! „Professoren", det vil egentlig være Analogien til Don Quichote. Maaskee vil det blive en endnu dybere komisk Figur. En, der aldeles intet Begreb eller Menneskeligt har i sig, i Retning af selv at begeistres til at ville handle og leve i Lighed med Forbillederne, men som troer, at det er lærde Spørgsmaal. „Sandheden" bliver korsfæstet som en Røver, den bliver bespottet, bespyttet forinden — den raaber døende: „følger mig efter!" Kun „Professoren" (U-Mennesket) forstaaer ikke eet Ord heraf, han opfatter det som et lærd Spørgsmaal.

I „Pseudonymerne" havde jeg blot brugt „Privat-Docenten", men „Professoren" er dog en sandere Type, just ved sit Livs Alvor, den høiærværdige Ridder.

Dag-Pressen.

.... Saa længe Dag-Presse bestaaer er Christendom en Umulighed.

Skal Christendom virkelig sættes ind i Virkelighed .. saa er det eo ipso uundgaaeligt, at Forkynderen maa drage en meget betydelig Opmærksomhed paa sig. Uden at være bække af noget Sandsebedrag (hvilket just er fornødent for i Sandhed at forkynde Christendom) maa han drage Opmærksomheden paa sin Person. I samme Sekund bemægtiger Dag-Pressen sig ham. Den behøver ikke at sige eet eneste ondt Ord om ham, nei blot Pjat .. Lad et Blad udkomme to Gange hver Dag, med 5000 Subskribenter, og i 14 Dage 2 Gange hver Dag aftegne ham og skrive om det Allerligegyldigste hans Person betræffende *): han er svækket. For at udholde denne Behandling vil der udfordres Heroisme. Den antages han at have, forsaavidt er han altsaa endnu ikke svækket. Men der vil ogsaa udfordres Mere, der vil udfordres næsten Heroisme hos de Medlevende for at opretholde Forestillingen om ham ...; der er i hver Generation saare, saare Faae, der under saadanne Omstændigheder formaae at fastholde Forestillingen om ham, uvilkaarligt udøver Pjattets Ideligheb sin Magt over dem — og saa er han svækket.

.... Der existerer en Magt, som hedder Dag-Pressen, der hvad Øieblik den vil kan gjøre Miraklet ligt hiint med Utøiet over Ægypten: slaae i Jorden, og Pjattet reiser sig slugende sit Bytte ....

Hvad er Christendom? Christendom er den lidende Sandhed, eller den Lære, at Sandheden maa lide i denne Verden.

Der tænkes, at Du ene bekymret for Din Sjels Frelse henvender Dig til Christus. Han siger saa: vær forvisset om Din Salighed, jeg er Din Frelser og Forsoner. Men nu

*) [Tidligere i samme Afsnit:] Det Interessante, som gjør, at man gider snakke derom, er just, at det har staaet paa Prent.

maa Du ogsaa blive for dette Liv (thi det andet Liv indestaaer jeg Dig for) min Efterfølger i at ville lide for Sandhed.

See det er Christendom.

Sæt nu jeg er en Christendoms Forkynder — men tænk saa, at jeg er Præst. Der kommer da Bud fra en Mand, eller han kommer for at tale med mig. Hvad vil han? Er det en ængstet Samvittighed — nu ja, det er Opgaver for mig. Men nei, det er en kisteglad fornøielig Mand, der har forlovet sig med en uhyre rig og smuk Pige, med hvem han Dagen efter Brylluppet har isinde at tiltræde en Udenlandsreise i Europa — og jeg skal vie dem. Men see, min Replik som Christendoms Forkynder er egentlig een eneste: saa tilsiger jeg Dig dine Synders naadefulde Forladelse i Navn Gud Faders o. s. v. Siger jeg nu det — og derpaa: da saaledes Deres Synder ere Dem forladne og dermed Evighedens Salighed Dem betrygget, saa forpligter igjen Deres Frelser og Forsoner Dem, i dette Liv at leve som hans Efterfølger, lidende for Sandhed. Og dette bør da ikke være Dem noget Offer; thi er det Sandhed, at De i Sandhed er bekymret for Deres Sjels Salighed (og uden dette tager De jo Syndsforladelsen forfængelig, en Skyld der saa igjen vil være nok til at styrte Dem i en ængstet Samvittigheds dybeste Qval), saa maa alt Jordisk i Forhold dertil være Dem et Intet, ja Deres eneste Ønske maa være at lide for Sandhed, for dog at udtrykke nogen Taknemlighed over, hvad Christus er for Dem.

See, det er Christendom. Og Det skal saa den Mand give mig Penge for, at jeg siger ham! Eet af To, enten forstaaer dette Menneske, hvad jeg siger: og saa er han en ganske Anden, der har Andet at tænke paa end Pigens mange Penge, Skjønhed og Udenlandsreisen; eller han forstaaer det ikke, og saa er det dog urimeligt, at han skal give mig Penge for slig ham ubehagelig og fatal Tale, ja det er en Brøde af Staten, ved at bringe ham i Berøring med Præsten, enten at friste Præsten til at tale af en anden Pose, eller ham til at tage det Hellige forfængeligt.

Der gives Tilfælde, hvor den langvarige Reflekteren om at ville eller ikke at ville i Forhold til et meget afgjørende Skridt, ikke just saa lige er at forklare som Mangel paa Charakteer. Tvertimod, denne fortsatte Reflekteren kan være en fornøden Udmattelse, der just er Betingelsen for ret at handle afgjørende.

Dette gjælder dog kun i Forhold til religiøse Afgjørelser; æsthetisk og æsthetisk-ethisk gjælder det just om at benytte det første Øieblliks Fuldblodighed. Men religieust er Blodtab og Udmattelse et Fornødent, for at blive saaledes tilintetgjort, at Handlingen nu ret bliver religieus. Der hører da for den Sags Skyld ogsaa en betydelig Charakteerstyrke til saaledes i eenværk at holde sig paa samme Discrimens Spidse; thi at slaae det Hele i Glemme eller blive ligegyldigere det er noget Andet. Men med samme Intensitet at holde sig paa Afgjørelsens Spidse Dag fra Dag, derved udmatter man det Sandselige, den sandselige Vedhængen ved det Verdslige — og saa gaaer det.

Man har derfor ogsaa ofte Exempler paa meget store religieuse Individualiteter, der have gaaet flere Aar og holdt sig paa den Spidse: om de skulde gaae i Kloster eller ikke, og just det hjalp dem til at gjøre det; og Skridtet havde maaskee ellers været en øieblikkelig Stemnings Overdrivelse, der senere var blevet at fortryde, medens de nu ved Blodtabet og Udmattelsen vare i en Tilstand, der omtrent svarede til det allerede at være i Klosteret, saa tomt og ligegyldigt var alt Jordisk og Verdsligt blevet dem. Dersom en øieblikkelig Stemnings drifige Beslutning havde bevæget dem til at gaae i Klosteret, saa var Kampen først begyndt der. Nu derimod havde de holdt deres Liv hen paa Afgjørelsens Spidse, hver evige Dag forpligtet sig til ikke at ville slippe den Tanke, om de ikke skulde gaae i Kloster. Just dette er en Askese, der ganske godt kan danne Overgangen . .

Og denne grændseløst opsvulmede theologisk-videnskabelige Forvirring af Christendommen, den mener man endnu at kunne

bekæmpe ved et nyt Værk. Nei, nei, lille Børn, Sagen er ganske simpel. Skaf een eneste virkelig Skriftefader — og forpligt saa den theologiske Professor til at møde i Skriftestolen for Gud: og [han] skal ein, zwei, drei faae hele Theologien skriftet ud af ham, da det Hele blot ligger i Sammenhænget med Verdsligheden og den verdslige Ugeneerthed i at tale om Christendommen. Samvittigheds-Forholdet til Christendommen er det, der mangler. Den „theologiske Professor“ skal lære, hvad det N. T. ganske simpelt forpligter ham som enhver Christen til: saa lærer han nok at tale et andet Sprog, saa lærer han, hvilken Indulgents han behøver for at turde vedblive at være Professor, Embedsmand, Ridder o. s. v. (istedetfor at være Missionair og Martyr). See, det skal han lære, saa vender han ikke Forholdet om, og gjør sin Stilling til det Vigtige.

Men videnskabeligt — ja det er sandt, videnskabeligt lader Forvirringen sig ikke hæve.

. . Saa længe jeg staaer levende og anvender $^2/_3$ Kraft til at forvandle det Hele til Ingenting; saa længe det just er Nederdrægtighedens og Misundelsens og Feighedens Interesse at opretholde den Forestilling, at den Mishandling, jeg lider, er Ingenting — naturligviis, de ere jo selv de Skyldige, og hvis en Tyv skulde bestemme om Tyverie var en Forbrydelse, er Udfaldet let at forudsee; og derfor er det Ingenting, Det der udisputeerlig er de qvalfuldeste Lidelser: de daglige, og saadanne daglige, hvor det er aldeles umuligt at faae Pathos. At kastes for vilde Dyr — det faaer dog en Ende, men at leve saaledes henkastet for menneskelig Raahed, og saa dog at være den Ansete (thi ellers hørte Mishandlingen snart op) — det er martrende. Den Frihed man har, hvilket Øieblik man vil, at unddrage sig, er saa langt fra at være en Lindring, at det tværtimod er en Skærpelse, forsaavidt man selv, altsaa frit og frivilligt, hver Dag maa holde sig i Lidelse, fornyende sin religieuse Pligt, ikke som ellers, hvor der dog er en udvortes Afgjørelse.

Seirede jeg saaledes at jeg stod triumpherende, saa var der dog ikke blevet oplyst hvad der skal oplyses, thi saa havde min Overlegenhed skjult over de Andres Skyld, der tog sig meget mindre ud.

Nei, en død Mand, ham kan de ikke saaledes blive qvit.

Den Distinction . . (ligesom de Vise først kaldtes *σοφοι* og saa *φιλοσοφοι*) . . at vi maae nøies med den Bestemmelse: Christ-Elskere eller Lignende — denne Distinction ligger dog til Grund for det Tidligere, naar der skjelnedes mellem fides humana og fides divina, og man dog indrømmede, at ogsaa Den, der kun havde fides humana, var en Christen, skjøndt hans Tro egentlig var et Proselyt-Forhold til det at være Christen, overbeviist ved allehaande historiske Grunde o. s. v.

.... Ak, selv de mig Velmenende generer jeg egentlig.

Det er et evigt Billede paa den Gudfrygtiges Forhold til Gud (at dette nemlig er Opdragelse), som er udtrykt i en Eiendommelighed ved det Sprog, der var Guds udvalgte Folks: det maa læses baglænds.

Det at existere baglænds er egentlig den strengeste Religieusitet, det stærkeste Udtryk for, hvorledes Gud trykker. Den, der er vendt forlænds, talende i høie Toner om hvad han vil i Fremtiden o. s. v., han er ingenlunde streng Religieus.

Nei baglænds — saa der maaskee neppe i ethvert Øieblik er en Dag mere for En at leve i, neppe en Time — og at leve saaledes, det er Religieusitet. Men dette kan ogsaa kun læses baglænds.

Moses saae Ryggen af Gud, ikke hans Ansigt ɔ: der er ingen Overeenskomst forud, den Religieuse er blot det ubetinget lydige Redskab — og saa bagefter seer han, hvorledes Gud har benyttet ham. At vide, at Gud bruger En: det var en

farlig Tanke for et Menneske; han faaer det derfor først at vide bagefter.

. . .

Maalestokken for hvad et Menneske er, er: hvor stor en Deel af en Samtid han tør blive til for og lade sit Liv dømme af dem.

Man kunde i denne Henseende gjennemgaae en heel Scala af Relativiteter (fra dem som kun ere til for ganske [Faae] som f. E. Qvinden, saa dem der ere til for bestandigt større og større, talrigere og talrigere Kredse, men dog bestandigt Kredse) til den høieste Bestemmelse: Gud-Mennesket, der sætter Qvaliteten Menneske og derfor maa og vil dømmes af ubetinget ethvert Menneske, evig guddommelig forvisset om, at han just udtrykker Qvaliteten: det at være Menneske, hvorimod alle andre Mennesker ikke udtrykke Qvaliteten men denne forsat med relative Tilfældigheder.

Modet er at vove at ville være til for Gjennemsnittet af en Samtid. Det for Sandseligheden Beqvemme er naturligviis kun at være til for en vis Kreds, der aldeles udtrykker det Samme, saa det at være til for den betegner „Sammenholdet", der jordisk betrygger Livet. Thi hvor Mange er der vel i hver Generation der vide, hvilket der er hvilket; det der er dem det Vigtige er i enhver Mening at have et Fællesskab med Andre, nogle Andre, mange Andre. Men den Ueensartede, der vover at være til for Andre, han maa jo være ganske sikker paa sig selv (og vel sikkrest ved Hjælp af Medviden med Gud), at han er Menneske; thi ellers vil Dommen snart lyde, at denne Ueensartethed er Galskab og Desl.

Men Modet at vove at være til for Gjennemsnittet af en Samtid, straffes ogsaa eller rettere udmærkes derved, at den Modige maa komme galt fra det. Dette er vanskeligt til at undgaae, alene fordi der om et saadant Menneske kan fæstne sig en enkelt Dom, der saa bliver Circulationen ham betræffende; men da de Fleste skulle være med at dømme, saa maa der komme en saadan Krydsen mellem Domme, at det

alene er nok til at sætte Forvirring i det Hele. Anderledes i Forhold til Den, der kun er til for en mindre Kreds. Denne er i Forstaaelse med ham betræffende hvad det er at være Menneske. Dette er Sammenholdet [der sætter] denne Dom om ham i Bevægelse. For de Andre er han væsentlig ikke til, de nøies derfor med at befordre hiin Sammenholdets Dom videre. Lad mig tage et Exempel. En Lærd, der med den yderste Forsigtighed vaager over, ikke at være til for Andre end Lærde, lever yderst skjult o. s. v.; om ham danner der sig blandt de Lærde en Dom. Efterhaanden faae nu mange Andre end Lærde Noget at vide om ham, men da han ikke har foranlediget disse Andre, disse mange Andre til at dømme, saa indskrænke de Andre sig til at sætte hiin Dom i Circulation: relata referre.

At indrette sit Liv saaledes er det eneste Kloge. (Her ligger Biskop Mynster). Om et Menneske religieust har Lov dertil, betvivler jeg, i ethvert Fald skal han gjøre Indrømmelse. Christeligt er det derimod just Opgaven for hver Generation at faae det Spørgsmaal tydeligere og tydeligere, mere og mere qvalificeret: hvad det er at være Menneske; thi desto dybere vil det Spørgsmaal om Forholdet mellem Gud og Menneske komme frem. Enhver der blot har sit Liv indenfor en vis Kreds, bidrager Intet til at opklare og nærværendegjøre det Spørgsmaal, hvad det er at være Menneske, han hjælper blot sig selv paa bedste Maade igjennem Livet, undersøger Intet dybere men griber een eller anden Habit i Forhold til det saadan at være Menneske og sætter saa Alt ind derpaa. Primitivitet mangler han aldeles.

Da Gud-Mennesket ene qvalitativt udtrykker hvad det er at være Menneske, er det ham af yderste Vigtighed at være til for ethvert Menneske, ubetinget ethvert Menneske. Forsaavidt kunde det synes, at Gud-Mennesket maatte blive et uhyre abstract Menneske. Det er ogsaa saa: han er bogstavelig Ingenting.

Man kunde nu udførligere gjennemgaae allehaande menneskelige Relativiteter for at see til [?] hvorvidt en saadan kunde være

commensurabel for Gud-Mennesket, saaledes at han kunde have været Gud-Mennesket deri. Da han som Qvaliteten er væsentlig lige langt fra og lige nær ved enhver sædelig Relativitet af det at være Menneske, saa kunde det synes ligegyldigt hvilken han valgte. Og man kunde jo sige: han valgte en Differents, da han valgte det at være et fattigt og ringe Menneske i Modsætning til det at være fornem. Men dette er ikke sandt, thi han var ikke et fattigt og ringe Menneske i Modsætning til Fornemhed og Rigdom; hvis saa, havde han tilhørt Sammenholdet med Fattige og Ringe. Han var et slet og ret Menneske, der intet Tryk fornam ved Intet at eie (altsaa var han heller ikke fattig) og fandt Saligheden ved at være Ingenting (altsaa var han heller ikke ringe). Han kunde ogsaa gjerne have været rig og fornem, hvis saa ikke Sammenholdet strax havde været der, og hvis ikke Rigdom og Fornemhed var betænkelige Qvaliteter i Forhold til det at være Menneske.

At indlade sig med Gud, virkelig at være religieus, uden at bære Mærket af at man er saaret: ja, jeg forstaaer ikke, hvorledes Sligt skulde være muligt. At kunne i Forhold til Gud sige: saadan til en vis Grad vil jeg indlade mig med Dig, en Følelses Plads vil jeg indrømme Dig, men saa heller ikke mere; jeg vil ikke være et Spektakel i Verden som den Religieuse maa være det, fordi han ved Forholdet til Dig er blevet som ueensartet med dette Liv; jeg vil leve sundt og stærkt i dette jordiske Liv, blive et complet Menneske i verdslig Forstand — og saa i mit Inderste en Følelse. Thi Den, der i Sandhed indlod sig med Gud, han mærkes øieblikkelig deraf, han halter, som det hedder, eller har dog den lidende Ueensartethed i dette Liv.

Men at indlade sig med Gud paa nogen anden Maade end saaledes at man saares, er da ogsaa umuligt; thi Gud selv er jo dette: hvorledes man indlader sig med ham. I Forhold til sandselige og udvortes Gjenstande, er Gjenstanden noget

Andet end Maaden, der gives mange Maader; En slumper maaskee til en heldig Maade o. s. v. I Forhold til Gud er heerledes hvad. Den som ikke indlader sig med Gud paa den absolute Hengivenheds Maade, han indlader sig heller ikke med Gud. I Forhold til Gud kan man ikke: til en vis Grad indlade sig, thi Gud er just Modsætningen til alt Dette, som er til en vis Grad.

Angaaende N. Nielsen.

d. 18 og 19 April 50.

Forrige Torsdag spadserede jeg med ham, og fik da endelig en lille Smule sagt om, at jeg ansaae hele hans Diversion, fra den store Bog til de 12 Forelæsninger, som et Forsøg af en Klog, der var maaskee klogest paa en Sag, og som saa vilde avancere den istedetfor eenfoldigt at tjene Sagen *); fremdeles, at den hele Sag med Martensen var et Misgreb og havde Intet med min Sag at gjøre men var personligt Fjendskab, fremdeles, at han forvandlede det til Doctrin, endeligen at han plagierede altfor stærkt endog mine Samtaler. Og dog havde jeg af mange senere Yttringer Grund til at slutte, at han nu omtrent meente at have gjort, hvad han kunde gjøre, og vilde trække sig tilbage.

Og da han senere i Samtalens Løb sagde, at jeg gjorde ham Uret, svarede jeg, og visseligen ikke saarende: at hvis saa var, var jeg da ogsaa det Menneske, det var værd engang at have Ret med.

Med min Undseelse til at sige Sligt blev det sagt formildet, om der end maaskee kom lidt Forbittrende ind ved Reflexion af hans Heftighed **); jeg sagde ham ogsaa, at jeg her kom med min Maalestok, og med mit Blik paa Sagen, hvis

---

*) [I Randen:] Mine Ord vare: at den Diversion, han havde commanderet (hans 3 Bøger), totalt betragtet ikke var religieust betjent.

**) [Senere i Journalen:], saa det hellere maatte være sagt hjemme paa mit Værelse, hvor Situationen er lidt anderledes.

Sammenhæng kun han og jeg fuldkommen kjender, at jeg, naar jeg talte om ham til Andre, fremhævede de gode Sider ogsaa i Retning af hvad Offer han kan have bragt pekuniairt og ved at udsætte sig for Ubehageligheder.

Jeg sagde ham ogsaa, at jeg i lang Tid havde forholdt mig saa rolig, fordi jeg bestandig kun havde agtet paa ham, hvorledes jeg skulde dømme om ham; han maatte vide, at Angreb var Noget, jeg ikke pleiede at tage Hensyn [til], men at jeg desto nøiere passede paa Den, hvor der var Tale om at ville forholde sig anerkjendende til mig, at det var mig det Vigtige, hvad Dom jeg skulde have om ham.

Han blev noget vred eller rettere opfarende. Imidlertid svingede jeg af, førte Talen hen paa andre Ting, og vi spadserede hjem in bona caritate.

Jeg tænkte nu paa denne Torsdag at komme ind paa den Sag igjen, og ifald han var villig til at tage mod Raison og finde sig i hvad der er Sandhed, at saa dog maaskee det skulde lykkes med, at han vilde føle sig forpligtet til ganske eenfoldigt at gjøre Noget for Sagen som Anmelder eller Deslige.

Men nei, jeg modtager idag et Brev*), hvori han renoncerer paa at ville spadsere med mig om Torsdagen.

Vel, at det er skeet. Han har misbrugt sit Forhold til mig meget [.......]

Godt, at det er skeet. Jeg bærer ingen Vrede mod ham, ikke i fjerneste Maade, er meget villig til at indlade mig med ham igjen, skjøndt det neppe er mig tjenligt, thi hans sandselige Haardførhed og min Skrupuleusitet passe meget ulige til hinanden.

Han er blevet udviklet, men Docenten stikker dog i ham..

[I Randen:] Han mener at være mig uundværlig, at være den Eneste, jeg her kan faae til ret at gaae ind paa Sagen, eller dog til at vække Opmærksomheden. Noget Sandt er der i denne Mening — forresten misbruger han det mod

*) [Jfr. „Tillæg."]

mig til Eiendom at ville gjøre sig kostbar — men han bemærker ikke, at Alt beroer paa, om det er min Idee verdsligt at ville seire, eller gudeligt at ville ligge under, thi i sidste Fald er han meget undværlig, hvis han ikke vil forstaae det Samme . . , item paa hvorvidt Sagen ikke selv snart skaffer sig nye Venner; og endeligen ligger, at jeg har accentueret her, dog væsentlig i, at jeg handlede religieust, da jeg drog ham til mig eller slog til idet han inclinerede, en Vending, som vistnok har forbauset ham og langt overgaaet hans Forventning, fordi det var en Handling fra Centrum, en intensiv Handling, hvis Betydning først successive bliver aabenbar. Han har vistnok tænkt saadan blot at banke paa hos mig, og at saa jeg saadan skulde lukke Døren paa Klem eller gjøre endnu mindre: i det Sted blev Fløidøren revet op, han indbudt at træde ind. Det var Mere end man kunde forlange. Sandt; men just denne Begyndelse forandrede dog maaskee ogsaa det Hele, fangede ham ganske anderledes til Sagen, saa han dog maaskee virkelig kommer til at tjene den, hvilket muligt slet ikke var hans Tanke; og i ethvert Tilfælde: skulde det være muligt at han bandtes til Sagen, maatte vistnok Begyndelsen være en saadan, have denne besynderlige Overraskelse og denne qvalitative Intensitet.

. . Maaskee har Ulykken ligget i, at Forholdet, hvori han var kommet til mig, var for nært. Jeg behøver min Frihed. Paa et friere Vilkaar, saa jeg ikke føler mig forpligtet til at accentuere ham saa stærkt, kan han gavne Sagen, selv om det er en Misviisning, thi han leder dog Opmærksomheden hen paa den. Men skal han være den høitbetroede Interpret, kan jeg ikke være ligegyldig ved en saadan Misforstaaelse. Forresten troer jeg ogsaa, at min personlige Tilstedeværen virker forstyrrende paa ham; var jeg død, troer jeg, han vilde stille Sagen rigtigere.

. . . . Dette mit Haab [til R. Nielsen] er skuffet, jeg siger ikke Mere, føier intet Adverbium til for at udtrykke Graden, intet Adverbium vilde tilfredsstille mig.

Den der kunde forstaae mig, tænke sig, hvad det for mig vil sige, saaledes at holde mig selv i Uvirksomhed, og kun spændt i Forventning af Retning af ham — at holde det ud $1\frac{1}{2}$ eller 2 Aar og med en saa intensiv Existents som min, kun Tid efter anden ved hver hans Præstation seende, at jeg var skuffet, og dog følende mig forpligtet til at haabe, da jeg havde lagt Sagen religieust an.

Tænk hvad jeg har lidt! Dog dette er maaskee slet ikke hans Skyld, men min .... Maalestokken har maaskee været uendelig, langt, langt for stor *). Deraf Ulykken ..

Tager jeg Maalestokken bort, saa vil jeg ikke have mere Vanskelighed med ham end med Stilling, der vist aldrig har klaget over Uret. Men Sagen er, Stilling har jeg heller aldrig saaledes sat Noget ind paa. Dog dette burde vel ogsaa Nielsen nogenlunde forstaae. Men forsaavidt har jeg dog maaskee ogsaa gjort nogen Uret ved hvad jeg sagde til ham den sidste Gang.

.. Mit Liv vil raabe efter min Død. Og en Levende der anvender disse Par Øieblikke til at tale, hvad forslaaer det mod en Afdød, der bliver ved at raabe ., hvor skal man saa faae stoppet Munden paa ham?

.. Hvad er et Vidne? Et Vidne er En, der umiddelbart fører Beviset for den Læres Sandhed han forkynder — umiddelbart, ja deels ved at det er Sandhed i ham og Salighed, deels ved øieblikkeligt at byde sin Person til og siger: see nu om I kan twinge mig til at negte denne Lære! Ved denne Strid hvor Vidnet maaskee ligger sandseligt under — maa døe — seirer Læren. Modparten har ingen saadan Anskuelse, som de vovede at døe for. Dette er det stadige praktiske Beviis for Lærens Sandhed ..

---

*) [Senere i Journalen:], om han end selv har bidraget til at denne Maalestok anlagdes.

Angaaende Prof. Nielsen.

........; Forresten holder jeg af ham, vil med Fornøielse see ham og tale med ham, anerkjender hvad Dygtighed han har — men intet personligt Forhold.

Min Tanke var det sandeligen ikke, at det skulde være skeet saaledes. Jeg havde endog glædet mig til den næste Torsdag, i Haab om, da han nu havde taget med Stødet, saa at kunne faae et sandere Forhold til ham.

Han brød selv. Jeg der kun altfor let forstaaer, at jeg er bestemt til at lide, jeg havde vist ikke havt Selvkjerlighed nok til at bryde, hvor meget jeg end havde maattet døie, thi som en Poeniterende der haber sig selv mener jeg saa strax, at det tør jeg ikke unddrage mig.

[.......]

Havde han kunnet tage hiint Stød og troet mig lidt bedre ved sin Lidenskabelighed, havde det været muligt, hvad der vilde have glædet mig ubeskriveligt, at vi saa kunde være rykkede saa meget videre frem, at jeg kunde have trukket mig ganske tilbage og overladt ham at fungere. Jeg har lidt grumme meget med ham; men just ved hans Lidenskabelighed denne Gang (uden videre at bryde hele Forholdet af) blev det mig tydeligt, hvor langt det er fra, at det er lykkedes mig, hvad der var mit Haab ved tidligere Eftergivenhed, lidt efter lidt at mildne ham, og det blev mig tydeligt, hvor nær den Fare har ligget, at det lidt efter lidt vilde lykkes ham at verdsliggjøre mig saa jeg greb feil og kom til verdsligt at seire.

.... Med min Dom fra tidligere Tid om Nielsen, og med Viden om hvad Andre dømte om ham: var det jo dristigt venet just at vælge ham. Men just Det (foruden mange andre Betingelser som vare der) har begeistret mig. Selv nu haaber jeg paa ham. Døde jeg idag, saa er jeg vis paa, at min Død vilde gribe og formilde ham saaledes, at han blev brugbar . .

Vistnok forklarer han det nu som en Underfundighed af mig, at jeg først nu . . gjør Bebreidelsen; thi hvis jeg havde gjort den tidligere, saa var han vel strax sprunget fra og havde slet Intet gjort ....

Om Nielsen.

At N. var og er den eneste Mulighed her har jeg altid sagt. Han har arbeidet med stor Iver, har gode Elementer til virkelig at kunne tjene en Sag; tilbage er han heller ikke gaaet.

. . Mon det ikke hændes enhver Sag, at den, idet den begynder at udbredes, gaaer ideelt tilbage, og har ikke Enhver, der har sat noget Ideelt ind i Verden, maattet lide dette Veemodige. Tag det Høieste. Dersom Christus pludselig havde vendt sit Angreb mod Apostlene og sagt: Sagen bliver en anden, naar I fremstille den, den taber, og just derved er det at Flere gaae ind paa den — hvad saa? ja saa maatte Christus egentlig have undladt at komme til Verden.

Dog hvad mig angaaer hænger saadanne Tanker sammen med den min Betragtning, at jeg skulde døe førend Sagen egentlig sattes ind. I Tanken om at jeg skulde døe var det jeg vilde sætte N. ind i Sagen — men jeg blev ved at leve..

Men nu maa N. enten drages saa meget stærkere til mig, at han ligefrem benyttes, saa jeg ligefrem siger til ham, hvad jeg mener han i det enkelte Tilfælde skal gjøre . , eller han og jeg maa gjøres saa bestemt friere fra hinanden, at jeg aldrig foranlediges til at bruge min Maalestok . . Det Sidste er vistnok indtil videre det Bedste.

Den Religieuse.

O, at Du, Herre Jesus Christus, maatte udfylde min Tanke saaledes, at man ogsaa maatte kunne see paa mig, at jeg tænkte paa Dig. Og hvorpaa skulde man see det? — mon paa mit Blik, vendt opad mod Himlen? det kunde jo

ogsaa betyde at jeg saae efter Stjernerne, eller efter Syner og Indbildninger. Nei, at Dit Billede maatte overtale mig saaledes, at jeg ringe, foragtet, udleet forkyndte Din Lære — da vilde man kunne see paa mig (ikke paa mit Blik, men paa min daglige Skikkelse), at jeg tænkte paa Dig.

*

I, himmelske Magter, I som understøtte det Gode, I himmelske Hærskarer, o hjælper til at opløfte min Røst saaledes, at det om muligt kunde høres over hele Verden — jeg har kun eet eneste Ord at sige; men hvis der indrømmedes mig Magt til at udtale eet eneste Ord eller een eneste Sætning saaledes, at det maatte sætte sig fast og aldrig vilde glemmes — mit Valg er gjort, jeg har det, jeg vilde sige: vor Herre Jesus Christus var Ingenting, o hykl paa det Christenhed!

R. Nielsen.

Jeg skrev R. en Billet til*) (for at jeg ikke paa nogen Maade skulde være Den, der har gjort ham Uret end det mindste). Saa talte vi sammen Onsdagen d. 30 April. Jeg sagde ham, at jeg ønskede Forholdet friere.

At haabe er mit Element, især naar det har et Anstrøg af at være mod Forstand. Jeg haaber paa ham . . Gid han aldrig havde skrevet den store Bog. Den Adfærd, efter hvad der var passeret imellem os, den Adfærd altsaa fortsat i eet Aar — o, den gjorde, at jeg maatte fæste mit Politie-Blik paa ham, hvad der var mig saa fremmed, hvad jeg aldrig havde ønsket, om jeg end altid har dette Blik, men som jeg ingen Brug gjør af.

.... Det er bestandigt som vilde han saa unødig til at gjøre hvad han godt forstaaer er det Simple og Eenfoldige og det Sande, men holder det hen som Noget han i Nøds-

*) [Jfr. „Tillæg".]

tilfælde vil gjøre, medens han gjør noget Andet, om dette Andet endog bliver lidt og lidt sandere . .

Dog vil jeg ikke gjøre ham Uret, han er maaskee velmenende, men det er saa svært at gjøre det Eenfoldige.

Og derfor haaber jeg.

. . . den menige Mand som jeg elskede! At udtrykke dog nogenlunde Kjerlighed til Næsten, det var min skjønneste Glæde; naar jeg saae denne afskyelige Fornemhed mod de Ringere, da at turde sige til mig selv: „saaledes lever jeg dog ikke", det var min Trøst; om muligt at mildne lidt i denne Henseende, det var min Lyst, min salige Tidsfordriv. Derpaa var mit Liv beregnet. Og naar jeg derfor bærer den menige Mands Forhaanelser, da bedrøver dette mig saa ubeskriveligt . .

Stoicisme.

Dette er da forresten en besynderlig Selvmodsigelse i Stoicismen. Der læres, at jordiske Lidelser, Gjenvordigheder o. D. tager han saa let, at de slet ikke ere til for ham — og saa anprises dog Selvmord som sidste Udvei . .

Her seer man forresten Eenheden af Stolthed og Feighed. Man holder sig paa Stolthedens Spidse saa længe som muligt ved bestandigt at have Feighedens Udvei aaben. Stoltheden er derfor ligesom en Bankeroteurs Ødselhed i al den Tid hvor han veed, at han dog vil spille Fallit. Det er ikke saaledes, at Stoltheden forvandler sig til Feighed, idet Selvmordet indtræder, nei i al den Tid Stoltheden opretholdes ved Tanken om Selvmordet var Stoltheden Feighed.

Forresten har det at have et Selvmord i Baghaanden naturligviis en vis Kraft til at gjøre Livet intensivt. Dødens Tanke fortætter og concentrerer Livet. Hvis man ikke vidste, hvor intensivt Napoleon har levet, kunde man slutte det deraf, at han altid gik med Gift.

Her sees Stoicismen igjen som en falsk Udgave af det Christelige. Thi ganske rigtigt, Christendommen gjør ogsaa Livet intensivt ved Tanken om Døden, den nære Død, maaskee imorgen, maaskee idag. Hvis dette ikke leder til at sige: „lader os æde og drikke", saa leder det til uhyre intensivt at benytte den Dag idag. Men saa faaer det Christelige een Vægt endnu paa, at det jo dog var muligt, at Døden længe udeblev. Dette er det frygteligt Anstrengende, denne Alterneren.

Jeg deler mit Liv i to Dele. Til daglig Brug gaaer jeg pligtskyldigst omkring og er kjendt — engang imellem gjør jeg en lille Tour og ønsker da saa meget som muligt at være ukjendt. Dette viser egentlig den Alvor, med hvilken min Opgave opfattes. Verden vilde egentlig helst have det Omvendte: engang imellem skulde jeg drage triumpherende omkring — til daglig Brug slet ikke sees. Aah ja, det var jo ogsaa det Beqvemmeste for mig.

Forargelse.

Tag blot dette, at Christus som Barn „var sine Forældre underdanig", altsaa som Luther rigtigt siger, deeltog i deres Gjerning, samlede Spaaner o. s. v. Forargelsen ligger strax i, at det at han er det Guddommelige ikke finder et eget Sandse-Udtryk.

Saaledes vil Verden selv i mindre Forhold bestandig forarges blot paa det menneskelig talt Overordentlige, naar det ikke finder sit Sandse-Udtryk, men bestemmer sig aldeles eens med Folk i Almindelighed. Er han det Overordentlige, hedder det, saa skal han have Udmærkelsens Tegn og leve blandt de Udmærkede — men han maa ikke leve med os, det er Særhed, Affectation.

Saa vanskeligt er det at elske Næsten! O, hvis Gud ikke befalede [det] — hellere skulde man finde sig i at falde blandt Røvere, end i denne Verden at udtrykke Kjerlighed

til Næsten — thi at prække derom, ja det er prostitabelt.

Det Overordentliges Skjebne.

Det er en lille Streg om at gjøre; det beroer paa, hvorledes Melleminstantsen vil tage sig i det. For Mængden er det Overordentlige (naar det da ikke er understøttet ved Sandsebedrag — og saa er det da egentlig ikke det Overordentlige, en Art Galskab. Men Mængden tiltroer sig egentlig ikke Ret til at have en Mening. Mængden seer spørgende paa Melleminstantsen. Udebliver denne, saa slutter Mængden: ergo er den Mand egentlig gal . . . Saa enes de meest Forskjellige i det Overordentliges Undergang . .

Publikum.

Alt det offentlige Livs Forhold er egentlig Samvittighedsløshed fra Først til Sidst.

Der existerer et hungrigt Uhyre — om det endnu er blodtørstigt, afgjør jeg ikke, imidlertid har den seneste Tid dog tydet paa, hvor let Blodtørsten kan vaagne — et hungrigt Uhyre: Publikum. Med en fortvivlet Lidenskab hungrer det efter „at faae Noget at snakke om." Og Journalisterne ere Dyre-Opvarterne, der skaffe Publikum Noget at snakke om. I gamle Dage kastedes man for vilde Dyr — nu fortærer Publikum En smagfuldt af Journalisten tilberedt som hiin af alle for Publikum lækkreste Ret: Pjat.

En offentlig Personlighed er eo ipso offret . . Er den offentlige Personlighed en Egoist, som udholder alt Dette, fordi det dog er uundgaaeligt, hvis han vil opnaae andre jordiske Goder, saa lider han mindre, er ikke Martyr, fri for Beemod, bedre forstaaet; men Publikum fortærer ham alligevel tilberedt som Pjat . .

. . En privat Mand, i borgerlig Stilling, i underordnet Embede, kort saaledes, at han ikke sorterer under Publikums

og Journalistens Interesse — og det at være offentlig Person: de To kan aldrig forstaae hinanden, der er en qualitativ Forskjel mellem dem i ethvert Øieblik af deres Liv, saa meget mere, naar den offentlige Person virkelig er Sandhedens Tjener ....

Kategorie.

I Forhold til alt Menneskeligt gjelder: jo mere man tænker over det, jo bedre forstaaer man det. I Forhold til det Guddommelige gjelder: jo mere man tænker derover, jo mindre forstaaer man det . ; den qualitative Uensartethed mellem Gud og Menneske maa just udvise dette Forhold ....

Løgn og Usandhed og Bedrag begynder altid knibsk med at gjøre sig kostbar; det Sande begynder altid tilsyneladende saa priisbilligt; men det kommer nok, jo mere Du indlader Dig med det. Saa skeer det Forunderlige, at Det Du oprindelig kjøbte for en billigere Priis, dette Samme seer Du nu er en høiere Priis værd og saaledes stiger det. Kun er der i menneskelige Forhold mellem Menneske og Menneske dog engang en Grændse, i Forholdet mellem Menneske og Gud er der aldrig nogen Grændse, mindst i Evigheden; nei naar Forundringen har piint sig gjennem Timelighedens Snevring, da, i Evigheden, da bliver den først tilgavns grændseløs. Og derfor længes den Troende efter Evigheden, for at han i det Grændseløse kan faae Plads for sin grændseløse Forundring, med hvilken han her i Timeligheden er i Forlegenhed ligesom det at boe i saa smaae Værelser at man ikke kan røre sig.

Om mig selv.

.. Var jeg en ældre Mand, saa vilde nu for det Første alt Det med mine tynde Been og korte Buxer betyde Ingenting; thi det er dog egentlig kun en vis Ungdoms-Alder, hvor især Forholdet til det andet Kjøn gjør at skjøn Skabning ansees saa vigtig. Dernæst, naar jeg var en ældre Mand, saa vilde

man formode, at jeg vel allerede nu havde nydt Livet maaskee indtil Overmæthed, og deraf kunde man da forklare min nuværende Betragtning; men at jeg (med mine Forudsætninger i Retning af Aands-Dannelse til at nyde, med alle Begunstigelser til at kunne nyde o. s. v.), at jeg spilder mine bedste Aar paa at beskæftige mig saaledes med det Religieuse, det er til Forargelse.

Som overalt saa ogsaa her: det Besynderlige . . er at jeg i eetvæk opdager, at man ikke kan faae Lov til at gjøre det Religieuse, det Christelige, at Verden med Djævels Vold og Magt vil twinge En ind i det Modsatte . .

Heraf seer man, at det Eneste, der egentlig virker Noget paa Verden, er det renere Idee-Forhold og saa hvad den maa forstaae som det Frivillige . . Overalt hvor det ikke er, forklarer den Alt af endelige Grunde og faaer saaledes intet Opvækkelsens Indtryk.

Coterie — og Forening i Ideen.

Loven for Coteriet er: jo nærmere de Tvende komme hinanden, jo intimere, desto gunstigere bliver Dommen om hinanden, desto mildere, desto mere forklarende Alt som Fuldkommenhed. I Ideen er Loven denne: jo nærmere Du kommer, desto strengere bliver Dommen; vil Du have den mildere Dom, der gjør det Relative til at være Noget, eller overseer Ufuldkommenheder — saa flyt Dig blot lidt længere bort, den strenge Dom er just Udmærkelsen og stiger med Tilnærmelsen. Saaledes er Coterie en Umulighed.

Enten qvalitativ Fordoblelse, der i at arbeide tillige modarbeider sig selv; eller qvalitativ Eenfoldighed i Charakteer. Tertium non datur.

Forvirringen i »Christenheden«.

Her et nyt Indblik eller det samme Indblik fra en ny Side.

Lærerne i Christenheden forpligte sig til at ville lære overeensstemmende med det N. T. Fortræffeligt. Her er saa senere opstaaet vidtløftig Strid, om og hvorvidt ogsaa de symbolske Bøger forpligte o. s. v. o. s. v. Noget der har taget lang, lang Tid og hvorom der er skrevet hele Bibliotheker.

Men Herre Gud, Christendommen er ingen »Lære«. Hvortil altsaa hiin Eed? Skulde der aflægges Eed, maatte den lyde: at de forpligte sig til at gjøre efter det N. T., at leve overeensstemmende med det N. T.

Eller er Meningen maaskee den, at »Læreren« han skal blot lære efter det N. T., men saa skal han forpligte Tilhørerne til at gjøre derefter .... Men Verdens Taktik er det bestandigt at faae bortledet Opmærksomheden fra det at gjøre, at handle, hen paa det Doctrinelle.

Sagen.

Sagen er ganske simpel. Det N. T. er yderst let at forstaae. Men vi Mennesker, vi ere ret nogle udspekulerede Gavtyve, vi lade som kunde vi ikke forstaae det, fordi vi godt forstaae, at var det saaledes strax til at forstaae, saa maatte vi strax til at gjøre derefter. Men for dog at gjøre det lidt godt igjen for det N. T., at det ikke skal blive vred paa os og finde at det dog er altfor galt, saa smigre vi det, vi fortælle det, at det er saa uhyre dybsindigt, saa vidunderlig deiligt, saa uudgrundelig høit o. s. v..

See her ligger den christelige Videnskab. Den christelige Videnskab er Menneskeslægtens uhyre Opfindelse for at værge sig mod det N. T..

... Forfærdeligt at falde i den levende Guds Haand — men allerede forfærdeligt at være ene med det N. T. Jeg gjør mig ikke bedre end jeg er, jeg tilstaaer, at jeg (og det turde dog nok være muligt, at jeg dog er en af de mere Behjertede hersteds) ikke endnu ubetinget tør vove at være ene med det N. T. Ene med det, det vil sige, være saaledes sammen med det, at det er som var jeg ene i hele Verden, og som sad Gud ved Siden af mig og sagde: vil Du behage at lægge Mærke til hvad der staaer, og at Du skal gjøre derefter. Ene med det, det vil sige, som var jeg ene i hele Verden, og som stod Christus ved mig, for at der ingen Misligheder skulde være med Hensyn til, at naar der staaer, at det skal man gjøre, at saa skal man gjøre det — hvad Christi Exempel viser.

O, hvor Mange vare vel De i Christenhedens 1800 Aar, der have havt Mod til at turde være ene med det N. T. Til hvilke frygtelige Conseqventser kunde den ikke drive mig, denne trodsige og herskesyge Bog — naar man saadan skulde være ene med den! . . .

Jeg slaaer det N. T. op, jeg læser: «vil Du være fuldkommen, da sælg alt Dit Gods og giv det til de Fattige og kom og følg mig!» Store Gud, alle Kapitalisterne, Embedsmændene og Pensionisterne ikke mindre, hele Slægten, paa Tiggeren nær: vi vare solgte — hvis ikke Videnskaben var . . , Videnskaben, der hjælper til at holde igjen paa det N. T., denne — som Videnskaben siger: «inspirerede», det vil sige: denne forbistrede Bog, der vilde ein zwei drei rende os Alle omkuld, hvis den slap løs, det er, hvis ikke Videnskaben holdt igjen.

Forgjeves opløfter det N. T. sin Stemme høiere end Abels Blod, der raaber til Himlen, forgjeves befaler det med Myndighed, forgjeves formaner og besværger det — vi høre det ikke, det vil sige: vi høre kun denne Stemme gjennem Videnskaben. Som naar en Udlænding, ligeoverfor den kongelige Majestæt paatalende sin Ret i det

fremmede Sprog, naar han lidenskabelig vover at sige det dristige Ord — men see Tolken, der skal oversætte Kongen det, vover ikke at oversætte det, oversætter noget Andet istedet: saaledes lyder det N. T. gjennem Videnskaben. Som hiint den Pintes Skrig i Phalaris' Oxe lød som Musik i Tyrannens Øre: saaledes lyder det N. T.s guddommelige Myndighed gjennem Videnskaben som Bjælde-klang eller som Ingenting. Gjennem Videnskaben; ja, thi vi Mennesker ere snilde. Som man indespærrer den Sindssvage, at han ikke skal forstyrre Verden; som Herskesyge fjerner den Frimodige, at hans Røst ikke skal høres: saaledes have vi spærret det N. T. inde ved Hjælp af Videnskaben . . Og for ganske at sikkre os, sige vi: at Videnskaben just er for at hjælpe til at forstaae det N. T., at vi bedre kunde høre dets Røst. O, saa indespærret sad ingen Sindssvag, og ingen Statsfange; thi dem betræffende negter man jo dog ikke, at de ere indespærrede. Men i Forhold til det N. T. er Forsigtigheden endnu større: man spærrer det inde, men man siger, man gjør lige det Modsatte, man er i idel Virksomhed for at hjælpe det til at faae Magten og Herredømmet. Dog det forstaaer sig, ingen Sindssvag, og ingen Statsfange var os Mennesker saa farlig, som det N. T., naar det blev sat paa fri Fod.

Sandt nok, vi Protestanter gjøre jo Meget for at, om muligt, ethvert Menneske kan eie det N. T.: o, men hvad gjøre vi ikke, for at indprente Enhver, at det N. T. kun kan forstaaes gjennem Videnskaben . .

See dette er Sagen. Og den Smule jeg har meent at kunne gjøre, er let sagt: jeg har villet gjøre lidt opmærksom, og gjøre den Tilstaaelse: at jeg finder det N. T. yderst let at forstaae, men at jeg hidtil har fundet uhyre store Vanskeligheder i mig selv, naar det gjælder om, bogstavelig at skulle gjøre efter hvad der ikke er vanskeligt at forstaae . .

Min Skyld mod Samtiden er for stor, for qualificeret, til at den kan tilgives før i Døden: jeg har Ret. Frygtelige Skyld . . . .

[. . . . .]

Præster er et utaaleligt Folkefærd at tale med. De ere aldeles meningsløst forvænte med at declamere det Høieste. Og bestandigt denne Udflugt om de stille Dyder, som skee i det Forborgne.

Christendoms-Forkyndelse.

Hvilken guddommelig Myndighed hører der dog ikke til for at forkynde Christendom! At vove at forkynde en Lære, hvis Første er at gjøre Menneskene menneskelig talt ulykkelige.

Her ligger een af mit Livs Vanskeligheder. Jeg, fra Barn af den Ulykkelige, lidende i usynlige Qvaler, og saa en Poeniterende: jeg finder det ganske i sin Orden med Christendommen for mit Vedkommende; jeg føler at det maa være den, der kan hjælpe mig, og jeg er desuden, ved et Barndoms-Indtryk af at jeg skal, forpligtet til den.

Men nu at forkynde Andre denne Lære, dertil har jeg næsten ikke Mod. Man maa være mere end Menneske for at have Mod til under Udseende af at ville trøste — først at gjøre en Lidende langt, langt ulykkeligere. Jeg tør det ikke; seer jeg en Lidende saa trøster jeg strax og med den Art Trøst, der er den menneskelige, men dette er ikke Christendom.

Mig glæder de Andres lykkelige Liv, jeg vilde saa gjerne understøtte i den Henseende — o, jeg har ogsaa engang ønsket at være saaledes lykkelig! Det blev mig nu negtet, og mig blev Christendommen anviist. Men nu, naar jeg nu skulde forkynde Christendom i Sandhed, saa skulde jeg altsaa forstyrre hele denne lykkelige Tilværelse, som kan finde Sted, naar man

ikke kommer i Berøring med Aand. Og jeg, naar jeg seer den unge Piges Glæde, naar jeg seer de Elskendes Lykke, seer Huslivets stille Fred: jeg skulde saa forstyrre dette ved at forkynde dem Christendom! Stundom er det mig, som gik jeg og bar paa en Forbrydelse ved denne min Viden om Christendom, det synes mig saa naturligt, at Menneskene maatte skye mig, skye mig som en Menneskehedens Fjende, jeg seer den unge Pige, hendes Taarer, hendes Vrede, at hun dog enten paa den ene eller paa den anden Maade maatte frie sig fra mig; jeg hører Husmoderens Bønner, hun beder til Gud, at han vil mage det saa, at jeg gaaer hendes Dør forbi, at jeg ikke med mine Taler forstyrrer Freden og Glæden i den elskede Rede, hvor hun bygger og boer.

O, at declamere een Gang om Aaret: „mig er Verden korsfæstet og jeg Verden" — ja hvad gjør vel det. Men gjør det til Virkelighed: et Menneske, hvis daglige Liv udtrykker: mig er Verden korsfæstet og jeg Verden. Byder saa ham til Bryllup — o, det maa jo være som en Grusomhed af ham, om han kommer — og dog skulde det at forkynde Christendom jo være den sande Velgjerning. Siger ikke, at Christus selv gik til Bryllup. Det var i hans Livs Begyndelse — førend det viste sig hvor ond Verden var. Og da hans Discipel havde seet det, da sagde han: jeg veed Intet uden Christum og ham korsfæstet — og han gik ikke til Bryllup.

See, dette har jeg ikke Kræfter til. Jeg den Ulykkelige har behøvet Christendom; min Glæde visnede længst og kun Torne blomstre for mig: jeg lærte at behøve Christendom. Jeg var den Elendige — men jeg har ikke Kræfter til at gjøre Andre ulykkelige for at hjælpe dem til Forstand paa Christendom.

Dette har jeg forstaaet fra Begyndelsen, og derfor var det min Tanke at holde et inderste Udtræk betræffende Christendom skjult i mit eget Indre.

Der er skeet noget Andet. Verden tog mig forfængelig; dens Mishandling tvang den strengere Christendoms-Forkyndelse over mine Læber egentlig mod min Villie.

Ak, jeg forstaaer det vel, jeg er dog for meget Digter, jeg er dog ikke i streng christelig Forstand: Aand. Men jeg forstaaer det vel, hvilke frygtelige Lidelser der maae til for at lære at blive Aand, og saaledes skiller, at hele denne Digter-Indvending, der er som Menneske-Hjertets Suk mod Christendommen, betyder En slet Intet.

Og saa, saa lever jeg i Christenheden, hvor vi Alle ere Christne!

Det Frivillige.

Dette er en besynderlig Uklarhed i Luthers Prædiken over Christi Fristelse.

Luther tager af Evangeliet Anledning til at advare mod de selvvalgte Lidelser. Han siger: man skal ikke selv vælge Lidelser, naar Aanden ikke driver En.

Men naar det er, fordi Aanden driver En, saa er det jo dog det Frivillige.

. . Naar jeg som Luther selv træder vidnende frem, vidnende mod Paven: saa er det Frivilligt, han kunde jo lade det være. At sige: at han kunde det ikke anderledes, er meget rigtigt, men er et Spilfægterie, hvis han saaledes vil gjøre Aandens Tilskyndelse identisk med udvortes Nødvendighed.

. . Med det Frivilliges Forsvinden forsvinder „Anfægtelse", og med Anfægtelses Forsvinden forsvinder Christen dom — som den er forsvundet i Christenheden.

Christi hele Liv er frivillig Lidelse, som hans Komme for at lide er frivillig. Ja selv i Fristelsens Historie og just i det første Tilfælde (i Anledning af hvilken Luther gjør hiin Bemærkning) viser [sig] det Frivillige. Naar jeg hungrer og ikke har Brød er det ufrivilligt; men har jeg Brød eller har jeg det i min Magt at skaffe Brød og ikke vil benytte det: saa er det frivilligt - - og Christus havde det jo i sin Magt at kunne skaffe Brød. Det Frivillige er Lidelse i Troens

Kamp med Gud. Jeg har det i min Magt at unddrage mig, men der er Noget i mig, som siger mig, at det vilde være Gud kjerere at jeg holdt ud — men dette kan jo ogsaa være Stolthed, kan ogsaa være at friste Gud. Listig som Verden er, har den ved Hjelp af at urgere det Begreb at friste Gud, afskaffet Christendommen.

Journal NB[18].

[Udenpaa Bindet mærket:]

d. 15. Mai 50.

„Standsning" som fornøden for at blive opmærksom paa Christendom og for at blive Christen.

De fleste Mennesker leve fra Vuggen til Graven ustandseligt og ustandsede hen i det Ustandseliges Medium (Timeligheden, den blotte Qvantiteren o. s. v.). Saa kommer endelig Døden og standser dem — og nu blive de opmærksomme paa Christendom, fortryde at de ikke tidligere have tilegnet [sig den], naae ved Hjælp af denne Fortrydelse et Forhold til Christendom, og døe saa.

I levende Live frygter det naturlige Menneske ikke Døden mere end han frygter Standsningen. Nu, Døden og Standsningen have ogsaa Meget tilfælles. Standsningen er som naar Fisken tages op af Vandet og skal aande i Luften. Det naturlige Menneske gyser for dette andet Element, for den uhyre Magt, der boer i „Standsningen", og om hvilken han vel forstaaer, at faaer den først den mindste Magt over En, er det uberegneligt, efter hvilken grændseløs Maalestok den faaer Magten. Og det Grændseløse frygter atter det naturlige Menneske som han frygter Døden. Det Grændseløse, det Uendelige, det Eviges Stillestaaen i Standsningen det er ligesom at omkomme for Den, hvis Element er „til en vis Grad".

Christendommen forvandlet til Lære kan ypperlig løbe ind med i Timeligheden og Ustandseligheden Travlhed og Qvantiteren: det hører ikke til Christendommen. Paa den anden Side: „Standsningen“ kan ogsaa blive en § med i Christendommens Lære: det hjælper lige saa lidt.

Der er i Fortællingen om Røveren paa Korset noget Typisk fra en Side som man ikke fremhæver. Alle, alle ere de faldne fra, selv Apostelen har fornegtet Christus — den eneste samtidige Christen med Christus var Røveren paa Korset: saa, om jeg saa tør sige, uendelig meget for høi er Christendommen for Menneskene, at (naar Situationen er den meest anstrengende nemlig Samtidighed med Christus) i levende Live end ikke Apostelen kan holde ud med Christus. Kun en Røver — en døende Røver, kun ham hjælper Syndens Bevidsthed og Dødens Situation til at holde Christum fast.

Hvad er det der gjør Døden til „Situationen“ for det at blive Christen? Det er det Afsluttende og Afsluttede at det nu er forbi; det hjælper til absolut at byde paa det Absolute. Er det en Døende, hvem man ikke tør sige til, at det er Døden, men hvem man holder hen med, at han nok kommer sig, saa er Døden heller ikke „Situationen“.

Selv i Forhold til den sandeste og alvorligste Christen, der har levet, vil det dog være saa, det troer jeg, at først i hans Død blev det absolut sandt at han er Christen. Vi forholde os alle saadan til Christendommen; vi have saa at sige budt paa den. Men jo høiere En i levende Live har budt, desto sandere vil ogsaa hans sidste Ord i Døden blive, desto nærmere vil han være ved at naae i det Øieblik at byde ganske absolut. I levende Live har kun Een budet absolut paa den, og holdt ud (skjøndt han vedblev at leve) i ethvert Øieblik at udtrykke og staae ved det eet og samme absolute Bud: han, der selv var det Absolute. Vi Mennesker behøve Understøttelse; og i Dødens Øieblik er et Menneske ved Situationen hjulpet til at blive det Sandeste, han kan blive.

Christendommens Forkyndelse.

Kun Eet forstaaer jeg, at naar Christendommen ikke holdes dog nogenlunde paa sin qvalitative Spidse (at dens Forudsætning [er] en saadan Lidelse og Elendighed samt Anger, at dette Liv er tabt), saa er Christendommen en Umulighed.

Saaledes kom Christendommen ind i Verden. Men hvad saa? Saa fik Menneskehedens Affectation (da Martyrernes Tid længst var forbi) saadan at vide at Christendommen skulde være noget Overordentligt, og saa skulde den lege Christendommen efter — og dette er Christenheden

Prøv det i Christenhed at forkynde Christendom. Vær selv elendig som een af hine hvem den menneskelige Medlidenhed for en Forsigtigheds Skyld holder udenfor Samfundet fjernt, at vi ikke skulde blive angest og bange ved at vide, at saadanne Lidelser ere til: vær selv en Saadan og vov saa at forkynde Trøst for saadanne Lidende, altsaa at erindre Samfundet om, at saadanne Lidende ere til — og Du skal see, hvad der vil blive for et Spektakel. Og saa ere vi alle Christne! Men de Spedalske, de Afsindige, de Dæmoniske, Tolbere og aabenbare Syndere, dem holde vi yderst forsigtigt langt udenfor det menneskelige Samfund — og dog var det just for Saadanne Christendommen blev forkyndt.

O, menneskelige Medlidenhed eller hvad der er det Samme: o christelige Medlidenhed i Christenheden, uforandret lige saa grusom som nogensinde i Hedenskabet. Seneca fortæller om en Mand, paa hvem en Konge hævnede sig ved at lade ham afskære Næse og Øren, kort mishandle, derpaa indespærre i et Buur, hvor han ikke kunde staae opreist; og hvad fortæller Seneca saa videre? Han fortæller, at da man lod ham være derinde med sit eget Skarn — saa vendte tilsidst endog Medlidenheden sig bort fra ham, fordi han var væmmelig; fortræffelige Medlidenhed!

Men Christendommen begynder at trøste der, hvor Menneske-Samfundet ønsker at være uvidende om at saadanne Lidelser ere til. Og i Christenheden er det aldeles uforandret. Den

sande Christendom vilde som engang oprøre Alle, fordi den i at forkynde Trøst mod disse rædsomme Lidelser generer Samfundet ved at drage disse rædsomme Lidelser for en Dag, hvilke vi ellers grusomt værge os imod, at vi ikke blive vidende om, vi Christne!

En Bedendes Suk.

Du kjerlige Fader, Alt mislykkes for mig — og dog er Du Kjerlighed. O, ogsaa dette mislykkes for mig, at fastholde, at Du er Kjerlighed — og dog er Du Kjerlighed. Hvorledes jeg end vender mig, dette er det Eneste, jeg ikke kan undvære eller være foruden, at Du er Kjerlighed; og derfor troer jeg, at naar det mislykkes mig at fastholde, at Du er Kjerlighed, da er det dog af Kjerlighed Du tillader, at dette skeer. O, uendelige Kjerlighed!

.... Med Argus-Øine bevogtes jeg af alle Dem, som ere Ingenting, af alle Dem, som Intet præstere, Intet ville. Og ypperligt sagt er det af Hamann (3die Bind, Brevet Nr. 67): „at Argus var et Menneske, som Intet havde at bestille, hvad hans Navn viser".

Som en Rigmand, der eier en kostbar Samling af Kunstværker eller et pragtfuldt Slot o. D., har sin Glæde af, at Enhver skal komme og see det, og nu sige sin Mening derom: saaledes er det Guds Glæde med Verden, at Enhver skulde være en Enkelt, der primitivt sagde, hvad der nu meest forundrede ham.

Hvis der i hiin Rigmands Huus laae en Bog, hvori de Tidligere havde optegnet deres Følelser og Domme, saa ønskede han ikke, at den Næste skulde læse denne Bog, førend han gik til Beskuelsen.

O, men vi Mennesker vende Alt om. Vi læse os til Alt.

Dette har tilsidst fortæret det Ædle og det Essentielle i det at være Menneske.

Salomos Dom lod sig anvende paa Kirken. Det blev aabenbart, at det var den sande Moder, der saa dog hellere vilde opgive Barnet end have det halvt. Saaledes med Kirken, den sande Moder: den vil saa hellere slippe den Enkelte, lade ham dog leve, end have ham halvt — og aandelig er det lige saa umuligt at have En halvt som legemligt.

Det er smukt sagt af Hamann (3die B. p. 72): mit einem getheilten Kinde ist einer wahren Mutter nicht gedient.

„Christenheden."

. . . Det der ubetinget altid forarger Menneskene er naar det udtrykkes, at der er Noget i og for sig; det der forarger dem er ikke at dette siges, men at det existentielt udtrykkes.

Tag Prof. Martensen. Lad os nu antage, at det var blevet ham klart, at han burde prædike, eller at der burde prædikes. Sæt saa han havde sagt til sig selv: Du er Professor i Theologien, det er en passende Stilling og Gage — altsaa gjør Du dette ved Hjælp af Fritid og gratis: saa havde det stødt Folk, det var forekommet dem sært, og blandt Andre Bisskop Mynster havde ikke yndet det, og hvorfor? forbi her udtrykkes, at det beskæftiger Martensen i og for sig.

. . . Det Uendelige ville [Menneskene] lade gaae op som en Drage — men for at den da ikke skal flyve fra En har man en lille Snor i den. Og saaledes ogsaa med det Christelige: det declameres — men, at det er en Declamator, der taler, det veed man jo af den Forklaring af hans Liv, man eier.

Idag, første Pintsedag, prædikede Mynster mod Klostere og Eneboere — o, Herre Gud, at gide spille paa den Stræng nu

i det 19de Aarhundrede, for at lønnes med et Bifald. Han polemiserede ikke mod een eneste af de Former af det Onde, som just ere eiendommelige for vor Tid — ih, Gud bevares, saa kunde det let være blevet ham for alvorligt, nei han polemiserede mod — Klosteret.

Jomfru Maria.

. . . . Saaledes maa det vel være med Alle, om end i forskjellig Grad, hvis Liv er udviist til at have historisk Betydning: lykkelige ere de ikke — men tilbedende prise de Gud, for hvad dem forundtes, eller for hvad det behagede Gud at lade skee ved dem. Maria siger: alle Slægter skulle prise mig salig. Maria følte sig offret, lykkelig var hun ikke; og Forudsigelsen lød jo ogsaa, at et Sværd skulde gaae igjennem hendes Hjerte.

. . Nu declamerer Præsten om den ydmyge Tro, der viser sig i Marias Ord. Tag Samtidighedens Situation: jo jeg takker, det har tilgavns været til Forargelse, at en foragtet Jomfru slaaer saadan paa, og fortæller at alle Slægter skulle prise hende salig. Det har hedt blandt de Samtidige: „man kunde dog have lidt Medlidenhed med den stakkels Pige, hvis hun ikke var saa affindig indbildsk" . .

Der er dog noget meget Slaaende i den Bemærkning af Luther i Prædiken over Evangeliet paa Mariæ Bebudelses-Dag: „Menneskene mistvivle om Gud, at han ikke vil give dem det i legemlig Henseende Fornødne, og saa troe de, at Gud nok vil skjenke dem den evige Salighed" . .

. . Just da naar Mynster meest beundres, i de meest glimrende Momenter — just da er han, christeligt, usandest.

O, frygteligt at tænke sig: denne samme Mængde som

just da forstummer i Beundring, vilde rase mod en stakkels mishandlet Apostel — der gjorde det, som Mynster declamerer.

En Præst — en Politie-Officiant.

En Politie-Officiant har ikke Lov til at være privat. Dersom han gaaer forbi et Sted, hvor der er Opløb eller der begaaes en Forbrydelse — og det maaskee var ham behageligst at slippe fra uden at signalisere sig som Politie — dersom en Tilstedeværende kjender ham, har han Lov til at sige til Politie-Officianten: vil De være saa god at træde i Function.

Saaledes har en Præst heller ikke Lov til at være privat, og indrette sig paa kun at declamere een Gang om Ugen en Time og ellers være privat. Er han samtidig med en Demoralisation skal han vidne.

Strenghed — R. Nielsen.

Min Opgave var at anbringe Strengheden. Det har jeg gjort og formelt conseqvent.

Saa kom Nielsen; han skulde forbedre. Han gaaer hen og forvandler det til Discussion. Intet er taabeligere, og ingen vissere Vei til at tabe. Skal Menneskene selv discutere, om de ville have det Milde eller det Strenge, saa er Valget let gjort.

Nei, Strengheden anbringes enten med Myndighed, eller uden Myndighed, men mir nichts und Dir nichts, høiere end og paa den anden Side af al Discussion.

. . Uglspil fandt aldrig det Træ hvori han vilde hænges (han havde betinget sig Tilladelse til selv at ville vælge Træet) — saaledes med Strengheden.

Den fuldkomne Kjerlighed.

Den fuldkomne Kjerlighed er at elske Den, ved hvem man blev ulykkelig. Saaledes at elskes har intet Menneske Lov til at fordre.

Gud kan fordre det; det er det uendelig Majestætiske. Og den i strengeste Forstand Religieuse, ham gjaldt det vel om, at han, idet han elskede Gud, elskede Den, ved hvem han, menneskelig talt, blev ulykkelig for dette Liv — om end salig.

Jeg har ikke Kraft til at forstaae det saaledes; tillige frygter jeg saa meget at jeg skulde hildes i den farligste af alle Snarer: at blive mig selv fortjenstlig. Denne Fare har imidlertid den i strengeste Forstand Religieuse ogsaa overvundet.

Erasmus slutter et Brev til Zwingli med disse Ord (citerede hos Hamann 3die B. p. 145): «videor mihi fere omnia docuisse, quae docet Lutherus, nisi quod non tam atrociter, quodque abstinui a quibusdam aenigmatibus et paradoxis.»

Jeg tænker paa mine mindre Forhold. Scharling mener ogsaa, at Martensen lige saa stærkt har urgeret, at det Christelige er et Existents-Forhold og dets ethiske Side, lige saa stærkt som jeg, formodentlig med Undtagelse af nogle Paradoxer, og at det ikke er tam atrociter.

.... O, Du min Herre og Frelser, Du som var Kjerlighed ..: menneskelig talt gjorde Du jo dog de Medlevende ulykkelige. Her var ikke for en Eneste Glæde ved et trygt Liv, hvori Du beroligede dem. Nei, de splittedes ad i Rædsel og Forfærdelse; Din Moder blev Du et Sværd gjennem Hjertet, Disciplene til Forargelse, hele Tilværelsen saae ud som en Anklage mod Dig, at Du formodentlig var kommet til Verden for at gjøre alle Mennesker ulykkelige — Du som var „Kjerlighed“ og af Kjerlighed kom for at frelse Alle. O, hvorfor slog Du dog ikke af, saa var der aldrig faldet mig ind Andet end at Opgaven bestandigt er: at slaae af. Men nu — ja,

naar jeg mistvivler om mig selv, og det er mig som maatte jeg da først og fremmest slaae af for min egen Skyld, og naar det er mig som skylder jeg Andre at slaae af — da kan det ængste mig at tænke paa Dig, som vilde Du vredes, Du der ikke slog af og dog var Kjerlighed. Du, som ikke slog af. O, og hvad er dog et stakkels Menneskes Smule Tvingen op af Opgaven i Sammenligning med Din Maalestok, der var Guddommens.

See saaledes skulde det vel være. Slaaes af skal der ikke — dog skal Den, der tvang Opgaven høiest, han skal i grændseløs Ydmygelse erkjende, at han alligevel frelses af Naaden . .

Fordringen — Indulgentsen.

Fordringen er det Almene, det, der gjælder Alle, den Maalestok, med hvilken Enhver skal maales. Fordringen er derfor Det, der skal forkyndes . .

Indulgentsen skal ikke forkyndes, den kan heller ikke forkyndes, da den er det ganske Forskjellige for de Forskjellige, og er deres inderste private Forstaaelse med Gud.

Fordringens Forkyndelse skal drive Menneskene hen til Gud og Christus for at see at finde, hvad Indulgents de behøve, hvad de for Gud tør bede om af Indulgents, medens Fordringens Forkyndelse holder dem til Gud.

Men man har vendt Forholdet om. Læreren (Præsten) forkynder ikke Fordringen, men Indulgentsen. Istedetfor at Indulgentsen skal være den dybeste Samvittigheds Hemmelighed for den Enkelte med Gud, ligeoverfor Fordringen, har man vendt Forholdet om, og forkynder til gjensidig Contentement og Opbyggelse ene og alene Indulgentsen, .. hvilken dog er een af Guds Herligheds-Rettigheder, saa den kun kan bortgives af ham til den Enkelte ɔ: til hver Enkelt men ganske særligen...

Naaden er Gud den ene Dispensator over . . Men vi Mennesker have vendt Forholdet om, frarøvet eller franarret Gud Naadens Regale, og give saa Naaden falsk ud.

Forordet til andet Oplag af Martensens Dogmatik.

Der er noget Skinhelligt i Prof. Martensens Forord til 2det Oplag af Dogmatik. Hele hans Taktik i den seneste Tid er nemlig simpel verdslig Kløgt, der dog maaskee kommer til kort. Det er 3 Fjerdingaar siden næsten at Nielsens Anmeldelse og Stilling*) og Paludan-Müller**) udkom. Men Martensen har havt saa mange Forretninger o. s. v. Det hedder nu: at han haaber til Sommer at faae et lille Skrift færdigt.***) — O, Herre Gud!

Men det Skinhellige ligger egentlig i, at der tilføies: hvis Tid og Leilighed forundes (in parenthesi bemærket: jeg vædder paa, at Mynster har dicteret ham dette i Pennen, uden selv at betænke, at der er Forskjel paa Mynster og Martensen, paa Martensen ligeoverfor Nielsen og Mynster ligeoverfor Lindberg, Forskjel paa Forholdene o. s. v.), hvis Tid og Leilighed forundes. See, det er Skinhellighed. Han maa meget godt selv vide med sig selv, at det han har manglet hverken er Tid eller Leilighed; men at det er lidt Poliskhed at tie og trække Tiden ud (hvilket han dog nok har gjort altfor længe). At det nye Forord atter indeholder et Forsøg af verdslig Kløgt i Retning af at trække Tiden ud — og saa dette gudelige Tilsnit, „hvis Tid og Leilighed forundes." Det manglede blot at der havde staaet „om Gud vil".

Saaledes kunde en Tyv sige: paa Mandag agter jeg, om Gud vil, at gjøre et Indbrud paa Amagertorv . .

---

*) [P. M. Stilling: „Om den indbildte Forsoning af Tro og — Viden" osv., (1850), — og: „Et Par Spørgsmaal til Professor C. E. Scharling" osv., 1850.]

**) [J. Paludan-Müller: „Om Dr. Martensens Christelige Dogmatik", 1850.]

***) [1850 udkom: „Dogmatiske Oplysninger".]

Christendom.

.. O, det er gysende alene at tænke sig, hvor afdød fra Verden, fra det i almindelig Forstand at være Menneske Den maa være, der egentlig skal fremstille Christendommen.

Jeg for mit Vedkommende føler hvor uendelig langt jeg er derfra. Jeg elsker det at være Menneske, har ikke Mod til saadan ganske at være Aand. Og dog er vel jeg i vore Forhold en af de Fremmeligste ..

.. Formildet har jeg bestandigt fremstillet det [Religieuse], endog blot i Forhold til som jeg forstaaer det; formildet har jeg fremstillet det baade for at skaane Andre og mig selv.

.. Saaledes som Christendommen fremstiller det, har jeg aldrig fremstillet at Kjerlighed til Gud er Had til Verden og omvendt.

.. De Forudsætninger som Christendommen gjør (Lidelse i mere end almindelig Forstand og Skyld i særligere Forstand), dem har jeg og jeg finder mit Tilhold hos Christendommen. Men [med] Myndighed eller directe at forkynde Andre den, kan jeg ikke ret, thi jeg kan jo ikke skaffe Forudsætningerne tilveie. Et Præsteembede kan jeg meget godt paatage mig; thi det er ingenlunde det strenge Begreb af Christendoms-Forkyndelse, der har jeg allermindst Forretning som Missionair.

Et Træk af Fader, som fortjener at opbevares.

En Dag væltede jeg et Saltkar ved Middagsbordet. Lidenskabelig som han var og heftig som han let kunde blive, begyndte han at skjende efter en saadan Maalestok, at han endog sagde, at jeg var en forloren Søn o. D. Da gjorde jeg Indsigelse og erindrede om en gammel Historie i Familien, at min Søster Nikoline en Dag havde tabt en meget kostbar Terrin og Fader havde ikke sagt et Ord men ladet som ingenting. Han svarede: ja seer Du, det var saa kostbart et Stykke, at man ikke behøvede at skjende, hun følte nok selv at det var forkeert; men naar det er en Ubetydelighed, saa skal man just skjende.

Der er Noget af Oldtidens Storhed i denne lille Historie. Denne Objektivitet der ikke skjender i Forhold til som man selv bliver afficeret, men reent objektivt i Forhold til som Skjend behøves.

Christendom — den moderne Cuurmethode.

Det er dog en Lykke, at man har de gamle Opbyggelses-skrifter at holde sig til. Hvor i al Verden skulde man i vor Tid faae de psychologiske Tilstande? Det, som fremkom ved at behandle Mennesket som Aand, alle disse sjelelige Tilstande, Indadvendthed: det cureres nu ved Bade-Reiser, Igler, Aare-ladninger o. s. v. — men Christne ere vi Alle.

Opbyggeligt.

I et gammelt Opbyggelsesskrift (Arndt) staaer: at hos den Lidende sover Gud kun let som Moderen hos det syge Barn, at hun strax vaagner blot det rører sig. Vidunderlige Mesterstykke i det Rørende, der streifer Grændsen af Vanvid.

Snurrige Vidnesbyrd for Sandhed.

Uagtet Præsterne have gjort Alt for at gjøre Christen-dommen til lutter menneskelig Medlidenhed, aldeles udeladt dens Fordringer, eller i ethvert Fald: hvis disse nævnes, dog igjen ved Hjælp af „Naaden“ gjort dem til intet mindre end generende eller gjort dem til Ingenting: desuagtet kan de ikke faae Menneskene til at gaae ind paa Christendommen. Og hvorfor? Fordi der dog er det Sande i Menneskene, at de have en Mistanke om at dette slet ikke er Christendom, og at den er en farlig Magt at komme i Berøring med.

Her viser det sig atter: skal man faae Menneskene til at gaae ind paa den, maa det være ved at fremstille den i dens Strenghed.

. . Der lever ikke eet eneste Menneske med mig, ikke eet eneste, som jeg jo kunde knuse med min Komik . . Der er nu naaet et andet Punkt, jeg kan nu bruge Pathos lige saa seierrigt som engang Komik. Men stundom kunde det næsten friste mig, blot med en halvsnees af disse Linier knusende Komik at erindre om en tidligere Tid.

„Fædrelandet."

Enhver, der kjendte Noget til Forholdene, veed, hvorledes „Fædrelandet" ømmede sig under Pøbelagtighedens Presse, der aldeles tog Luven fra det.

Jeg handlede; Gjødwad stod utaalmodigt ved min Side og ventede paa den Artikel, hvor jeg forlangte at blive udskjeldt.

Eet af To: enten maatte de fastholde, at hiin Presse skulde ignoreres — og saa end ikke optage min Artikel, selv om jeg havde bedet derom; eller (og det var Sandheden) . . . de havde at understøtte min Optræden, hvortil behøvedes blot et noterende Ord.

De gjorde det ikke, forraadte mig. Langt om længe sagde de Corsaren af, som var det at gjøre Noget. I Samtalens Løb, hvor det var, som spurgtes der mig om de skulde gjøre Noget (uden at dette Spørgsmaal directe kom frem), sagde jeg altid: gjør blot Ingenting. I Sandhed, føler man ikke mere for en retfærdig Sag, saa er jeg ikke Den, som skal bede.

„Fædrelandet" har maaskee større Skyld mod mig end Goldschmidt . . .

Dette optegner jeg især af følgende Grund. Min Tid vil nok komme. Da vil det convenere „Fædrelandet" at kaste en Skyld paa Heiberg*), især paa Mynster, at de ikke have

*) Anm. Han takkede mig ogsaa i de stærkeste Udtryk privat for den Artikel mod P. L. Møller og tilføiede: at det skulde jeg have gjort for længe siden. Altsaa privat talte han saaledes, men offentlig taug han.

vidnet i min Faveur — og saa skal „Fædrelandet" vel gjøre sig saa uskyldigt. Men det agter jeg ikke at taale.

Giødwad kalder jeg personligt min Ven, og har jeg i de sidste 3 à 4 Aar talet med ham hver evige Aften, og fundet i ham, hvad jeg vidste, et elskværdigt Menneske. Hvis han ikke var Journalist, vilde jeg vel i ham have fundet Den, til hvem jeg nærmest kunde give mig hen i et virkeligt Venskab. Men med Journalen „Fædrelandet" er Sagen en ganske anden. Jeg indrømmer villigt, at det i sin Tid for dem var et vanskeligt Vilkaar at handle under; men just det er ogsaa Prøven.

[I Randen:] . . Det var noget Sandt (hvad jeg ogsaa i sin Tid erkjendte, men jeg havde andre Grunde der bestemte mig) hvad Goldschmidt sagde til mig, da han, umiddelbart efterat den første Artikel var kommet, altsaa førend han endnu havde begyndt Angrebet, sagde: at han kunde ikke begribe at jeg vilde gjøre saa Meget for „Fædrelandet", Ploug var dog ikke stort bedre end han. Han sagde det Samme om Giødwad; men det afviste jeg med de Ord: Giødwad er min Ven.

Men hvor megen indirecte Indrømmelse ligger ikke deri, at Goldschmidt efterat den første Artikel er kommet, endnu privat henvender sig til mig og siger: „har De læst den Artikel, den er aldeles tilintetgjørende for P. L. Møller." Formodentlig vilde han, at jeg privat skulde have forhindret „Corsarens" Angreb; hvilket jeg naturligviis ikke vilde. Og dernæst, at „Fædrelandet" dog egentlig har tiltroet mig som ene-Menneske at kunne tage det op med hele Pøbelen.

Og alt Det forties, medens der hidses en Klasse Mennesker paa mig, som ingen Forestilling have om mig, og ingen Anelse om det sande Sammenhæng.

[I Journal NB.[17]:] Privat har baade Heiberg og Ploug og Hage (den Gang Redakteur af Folkebladet) og Andre takket mig. Ja, det ligner ogsaa Noget Chefen i Literaturen og Redakteurerne, der egentlig vare dem, der skulde handle, saa privat at handle.

Om mig selv.

Forstaaet bliver jeg da aldrig . .

Dersom jeg nu blev syg — saa vilde Alle kunne forstaae, at det var, fordi jeg havde arbeidet for stærkt; og saa er Grunden just, at jeg i den senere Tid har maattet af pekuniaire Grunde standse Produktiviteten, det Eneste, der holdt Livet i mig og bevarede mig sund og glad . .

Saaledes er det paa ethvert Punkt af mit Liv; bestandigt har Kjøbstaden een eller anden lurvet Forklaring, og jeg maa saa lade som var den den rigtige, blot for at tolereres saa meget, at jeg faaer Lov til at leve iblandt dem. Nu, stundom har jeg min Morskab af dette Forhold, men det har dog ogsaa sin tragiske Side.

En Skuespiller — en Præst.

En Skuespiller fremstiller f. E. den Ædle, Helten, Sandhedsvidnet o. D., han udtaler da alle disse ædle, ophøiede, heltemodige Følelser og Tanker. Vil nu Nogen negte, at det vilde støde, hvis Skuespilleren gjorde det i egen Person. Men hvorfor skal saa en Præst have Lov dertil? Skuespilleren kan jo ogsaa være en Troende ligesom alle vi Andre og Præsten, i Christenheden ere vi jo Alle Christne, og den er Conformiteten med det Verdslige. Hvorfor skal saa en Præst have Lov til at declamere i egen Person alle disse herlige Dyder, og i eetvæk foranledige den Forvexling, at han er selv Den, der exseqverer det.

Et meget conseqvent Hoved kunde fristes til at gjøre følgende Forslag, at man reent afskaffede Prædikestolen og Præstens Ornat, Ordination o. D. Man arrangerede i Kirken en lille Scene, med ordentligt Forhæng. Vilde man bruge Orgelet var derimod Intet at indvende. Saa præluderedes der. Derpaa gik Tæppet op, og „Præsten" traadte frem, eller naar de vilde give combinerede Forestillinger, saa traadte flere „Præster" frem i historisk Costüme. Saa var der f. E. En,

der spillede Luther. Scene-Instructeuren (og forresten kunde man jo gjerne bruge ham fra Theateret, siden jo ogsaa Cultus-Ministeren tillige er Theater-Minister) sørgede for Dragtens Tilforladelighed — og saa declamerede han een eller anden af Luthers Prædikener. Der vilde naturligviis blive grædt, ligesom der jo ogsaa i Theateret græde naar der gives Sørgespil; men i Almindelighed mener man rigtignok, at Graaden i Kirken er forskjellig fra den i Theateret, hvilket vel stundom kan være sandt, men i Reglen vel ikke er sandt.

En Side af mit offentlige Forhold.

Saaledes har Biskop Mynster forstaaet mit Forhold, det veed jeg, og det var for hans conservative Natur den eneste Maade han kunde gaae ind paa Sligt, som jeg var den Eneste, han vilde indrømme det. Jeg repræsenterede Bevægelsen, men vel at mærke Inderlighedens, saa at der ikke blev rørt ved det Bestaaende. Frembeles trykkede jeg nedefter paa de Yngre saa stærkt, at ingen Yngre fik Lov at slippe forbi. Jeg havde nu den Glæde af bestandigt at forvandle min Tilværelse til en Slags Festlighed til Ære for Mynster. Jeg spenderede Alt, havde ikke i nogen Maade nogen Løn, paadrog mig de Yngres Misfornøielse, der vilde frem, og hos hvem jeg ganske naturligt skulde have søgt mit Tilhold.*)

Mit er saa høit, at Bedraget mod mig er uendelig let gjort, som spillede jeg aldeles udenfor.

Og saa skal nu Martensen i et Forord gjøre min Virksomhed til en Ubetydelighed og Mynster tier.

I en vis Forstand glæder det mig dog med det Forord af Prof. Martensen; thi at visse Folk af yderste Evne have arbeidet mig imod ved Hjælp af Opinion, det veed jeg nok.

---

*) [I Randen:] At dette er saaledes er let at bevise, og allerede Beviis nok er det sande Sammenhæng med R. Nielsen: at det Eneste, han var bange for, var at slippe mig forbi; og derfor søgte han privat Tilnærmelse.

Men de samme Folk havde naturligviis, da Sligt ikke kan controlleres, til Hensigt, hvis jeg trængte igjennem saa at sige: ja, det har vi jo altid sagt, Mag. K. er det Overordentlige. Men nu har jeg et lille Factum. Disse Par Linier i hiint Forord det var en diætetisk Uforsigtighed, det var en Feiler.

. . . . Behøvede Christus ikke Videnskabsmænd, men kunde nøies med Fiskere, saa behøvedes vel nu meget mere Fiskere. Thi just fordi Christus var med, havde Faren vel ikke været saa stor om Christendommen var faldet i Hænderne paa Studerende.

Feilen er ikke Studeringen, men Feilen er [at] Accenten i eetvæk falder forkeert: paa det at udgrunde og at fremstille – saa det bliver en Latterlighed at gjøre Noget deraf, en Ubetydelighed. En simpel Mand derimod har intet Adspredende. Her fæster man strax Blikket paa hans Liv; har han ikke i denne Henseende Noget at betyde, har han slet ingen Betydning. Men denne Simplification i Henseende til at gjøre Regnskabet op, er af yderste Vigtighed, saa falder Accenten i eetvæk paa rette Sted, paa Existentsen.

Om mig selv personligt.

Havde jeg slet ingen Formue, var jeg i Grunden bedre hjulpen . .

Men nu . . synes det mig, da jeg jo dog har Penge endnu, at jeg burde blive staaende. I denne Conflikt ligger det Svære, at jeg paa den ene Side frygter „at bedrøve Aanden" og paa den anden Side „at friste Gud".

. . Havde jeg ladet den jordisk-forstandige Betragtning raade, havde jeg aldrig naaet, hvad jeg har naaet, jeg var blevet et ganske andet Menneske. For Gud vil jeg gjerne tilstaae min Ødselhed, at jeg her som overalt for ham har Uret; han har det i sin Magt at sige til mig: „Du burde have været

[illegible]emmemisk" . . Den, der virkelig vover Noget — det er jo ikke forud afgjort, at han i ethvert Øieblik kan bære det (det er just at vove), altsaa kan Gud, hvis den Vovende bliver bange, sige: ja Du er jo selv Skyld deri. Men paa den anden Side, Den, der lever i Tillid til Gud, han hviler dog i den Tro, at Gud nok hjælper ham. Men Uret faaer man altid med Gud. Thi lykkes det — saa er det dog ikke min Fortjeneste, men Guds Hjælp, der i ethvert Øieblik kunde have stuppet mig; mislykkes det, saa er Feilen min, at jeg vovede.

Saaledes er det egentlig frygteligt at indlade sig med Gud, der ikke kan og ikke vil give ligefrem Vished eller Contrakts-Forhold — og dog er det saligt; saligt, at være som et Intet i hans Haand . . Selv om jeg paa dette eller hiint Punkt havde grebet feil: Gud er dog Kjerlighed, dette troer jeg, og Den, der troer det, han har dog ikke grebet feil. Har jeg grebet feil, saa bliver det mig nok tydeligt; saa angrer jeg — og Gud er Kjerlighed. Han er det; han var det ikke, ei heller: han vil være det, o, nei, selv dette Futurum var mig for langsomt, han er det. Ak, hvor forunderligt! Stundom maa der maaskee ventes paa min Anger, saa der bliver et Futurisk — men Gud lader ikke vente paa sig, han er Kjerlighed. Som Kildens Vand Sommer og Vinter uforandret har samme Kølighed — saaledes er Guds Kjerlighed. Men som det stundom hændes, at en Kilde udtørres — nei, nei — ja hvo skal jeg prise, jeg har jo intet andet Udraab end det som her just angaaer Den, om hvem Talen er — „Gud være lovet"! — altsaa nei, Gud være lovet, saaledes er Gud ikke Kjerlighed. Hans Kjerlighed er en Kilde, men den udtørres aldrig.

Om mig selv.

Jeg har i Danmark været budet enormt Honorar for at skrive i Blade (jeg har engang været budet 100 Rd. for Arket af Carstensen, da han havde Figaro eller Portefeuillen, for en

Artikel mod Heiberg) — jeg har givet meget Betydeligt til for eet eller andet stort Værks Udgivelse, Frugten af eet eller halvandet Aars Jernflid.

I Prædikenen „Apostelen Pauli Levnet“ udbryder Mynster et Sted: „hvo maa ikke elske den Mand, der skriver: overskjeldte velsigne vi, forfulgte taale vi, bespottede formane vi“ — da gjælder dog vistnok her, at saa maa Paulus være død. Det er uforklarligt, at Mynsters Phantasie kan bedrage ham saaledes.

Evangeliet: den store Nadvere.*)

Thema:

Livets Alvor.

. . Idet vi nu her læse Evangeliet op, forstaaer Enhver, hvad der da er let at forstaae, og han tilstaaer, at det var Undskyldninger, daarlige Undskyldninger, som ikke bør holde et Menneske tilbage. Men det er nu her, i Guds Huus, i en stille Time som det hedder. Derudenfor, hvor der er Intet mindre end stille, der ere just disse her omtalte Undskyldninger saa omtrent Livets Alvor — og den eneste Undskyldning for at dette er saa, er vel den, at derude høres den høieste Indbydelse ikke, den ligesom har trukket sig tilbage fra Livets Virkelighed og lyder blot i enkelte stille Timer.

*

Men er det ikke egentlig Evangeliets Indbydelse, der har Uret, at den kommer i et saa ubeleiligt Øieblik, just i det Øieblik da En staaer og skal giftes, da man har allertravlest med sin jordiske Bedrift o. s. v.; Indbydelsen kunde jo komme i et Øieblik da man ikke havde Andet at bestille, i et ledigt

*) [I Randen:] Jeg havde tænkt at prædike over dette Evangelium og satte mig derfor lidt ind i det.

Øieblik, maaskee i en stille Time; Evangeliet fordrer for Meget. — Ja, Evangeliet anbringer et Enten—Eller, og gjør det med Flid for at stramme behørigt til Valget. Hvor mildt end Evangeliet er, hvor kjerligt det end indbyder, det har dog ikke tabt Forestillingen om sig selv.

*

Man kunde sige: det er da en besynderlig Art Indbydelse. En Indbydelse stiller jo En det frit om han vil komme eller ikke. Og da saa de Indbudne høfligt undskylde sig, saa lader Indbyderen dem slaae ihjel. — Men det er en Guds Majestæts-Ret. Det Sidste er ikke det Forunderlige, derimod det Første at han vil nedlade sig til at indbyde os.*)

*

Det Mærkelige i, at det var til et Bryllup de vare indbudne, og dog undskyldte de sig med, at de skulde til Bryllup — altsaa to Bryllupper. Og Gud er saa naadig at betegne sit Forhold til Menneskene ved et Elskovs-Forhold.**)

Af mit Liv.

Kun een Gang i mit Liv har jeg været tilstede paa en offentlig Generalforsamling (thi at jeg en saare sjelden Gang har været tilstede paa Studenterforeningens eller Assurance-Compagniets er jo noget Andet), og da var jeg Præsident.

---

*) [Senere i Journalen:] Os betræffende maae vi sige, at vi redeligt have fortjent det, thi vi have jo i Daaben lovet at komme.

Vil man ikke fremhæve det, saa ligger det i, at Indbyderen er Gud, der nu engang har Eiendomsret over os Mennesker.

**) [I Randen:] Bemærkes maa dog, at i Evangeliet om den store Nadvere siges ikke at det var til et Bryllup Indbydelsen var; og i Evangeliet om Kongen som gjorde sin Søns Bryllup nævnes ikke den Undskyldning, at det var fordi han havde taget sig en Hustrue.. Dog det gjør da ikke videre.

Det var den anden Studentergeneralforsamling umiddelbart efter Christian VIIIs Thronbestigelse.

Efter et Par Indlednings-Ord af mig angaaende hvor dybt jeg følte mig smigret ved dette mit Valg, gik vi over til Forhandlingerne.

Disse begyndte med og bestode omtrent i, at en Levin (ikke Israel men en anden) forlangte Ordet og fik det. Han sagde: M. H., hvad er en Petition? Her afbrødes han. Støien varede i længere Tid, endelig naaede jeg at komme til Orde og sagde nu: Hr. Levin har Ordet. Scenen gjentoges og saaledes endnu engang. Efterhaanden havde Hr. Levin arbeidet sig heelt op til Katheberet og vilde nu i et privatere Foredrag forklare mig, hvad det var han egentlig meente, formodentlig i den Mening, at det var af privat Interesse for ham, at jeg havde gjort saa mange Anstrengelser for at han kunde komme til Orde.

Derpaa forlangte franske Bierring Ordet og begyndte som en Kunst-Taler med et Spørgsmaal: er der Nogen, som vover at sige mig imod i dette. Her standsedes han, idet Forsamlingen begyndte at raabe: jo, jo. Spektaklet vedvarede længe.

Derpaa traadte min Broder hen til mig og forlangte den Adresse tilbage, som var Det, der egentlig skulde have været discuteret paa Generalforsamlingen; tillige bad han mig sige eller han sagde selv, at Adressen vilde blive fremlagt i hans Bolig til Underskrift. Dette var nu naturligviis stridende mod alle Former. Og for at gjøre det complet tog jeg endeligen Ordet og sagde: hermed er Generalforsamlingen hævet. Dette lod man sig gefalle, istedetfor at afsætte Præsidenten.

Mærkeligt nok forresten, at saa lang Tid derefter som det var da jeg anden Gang talede med Christian VIII, vidste han dog Besked om denne Generalforsamling, og at jeg havde præsideret.*)

---

*) [Jfr. „Af S. K.s E. P. 1849“, S. 25.]

Grunden til at Ægteskabets Forhold findes utaaleligt af dem, der ville separeres, er blandt Andet vistnok ogsaa just den: at Skilsmisse er mulig; var Skilsmisse en Umulighed, gik det maaskee bedre.

Duekræmmeren veed, at om han vil tage de to meest fjendtlige Duer (men Han og Hun) og spærre dem inde sammen, saa ender det med, at de parres.

Hvor tilforladeligt er dog Alt, hvad Gud gjør! Med to Hanner vilde det vistnok ikke lykkes, de sloge hinanden ihjel; men Han og Hun de skal passe for hinanden; og naar det blot gjøres dem umuligt at skilles ad, saa giver det sig.

Abraham er et evigt Forbillede paa den Religieuse. Som han maatte vandre ud fra sine Fædres Land til et fremmed: saaledes maa den Religieuse gjerne vandre ud ɔ: forlade en heel Samtid af Medlevende, skjøndt han bliver blandt dem, men isoleret, fremmed for dem. Det at være Fremmed, i Udlændighed, det er just den Religieuses eiendommelige Lidelse.

Om mig selv.

Jeg har præsteret, hvad der i lange Tider vil blive beundret; jeg har havt overordentlige Evner (ak, hvor gjenkjender jeg mig selv i dette Præteritum, jeg altid bruger; selv naar jeg føler mig allerstærkest, siger jeg: jeg har havt — dette er en Eenhed af Melancholie, af Reflexion, af Gudsfrygt, og denne Eenhed er mit Væsen): det jeg mangler er Dyre-Bestemmelsen i Forhold til det at være Menneske.

. . Man har sin bestialske Glæde af at fordre Det af mig, som er mig negtet, og lade haant om Det, som er mig givet . . Giv mig et Legeme, eller, havde I givet mig det da jeg var 20 Aar: jeg var ikke blevet saaledes . .

Det Menneskelige — det Christelige.

Det Menneskelige er: at vi ere disse Utallige, Slægten, og jeg een med i Flokken — deri er Aflad, Adspredelse. Det Christelige er: at der bestandigt behøves kun Een: deri er den næsten overmenneskelige Anstrengelse for hver Den, der kan fatte dette. Menneskeligt maae vi Allesammen om muligt see at holde sammen for at slæbe Læsset igjennem — deri er Lindring og Sorgløshed, thi hvor uendelig lille en Deel bliver der ikke til Hver at bære. Christeligt er Een nok — Een, som dog alligevel uendelig Intet formaar — men Gud er med. Frygtelige Tyngde: i Bevidsthed om uendelig Intet at formaae at bære Gud, der formaaer Alt. Menneskeligt er der fuldt op for Forstanden at gjøre, 17 Planer om muligt paa een Gang; deri er Lise og Letsind. Christeligt er der Intet at gjøre, blot at være uendelig stille, at Gud kan komme til — frygtelige Anstrengelse.

Komik.

I en meget vanskelig Sag, og i en Skynding, hvor hvert Øieblik var kostbart, skulde der tages en Position; der var En villig — Vinket blev givet.

Da kom han i strakt Carriere, Skikkelsen foroverbøiet, venstre Arm udrakt for at give Hesten Tøilen, Sporerne trykkede ind mod dens Sider, Blikket dristigt næsten dumdristigt — saaledes kom han styrtende til i fuld Carriere — paa en Træhest.

O, der gives Mennesker, der skuffende kunne eftergjøre alle en Bevægelses Bevægelser; og naar man seer nærmere efter, saa komme de ikke af Stedet, det Hele er blind Alarm.

.... Christendommen maa fremstilles, om jeg saa tør sige: i Guds Interesse; det er dens Sandhed. Men denne Fremstilling ligger slet ikke i Menneskets Interesse. Menneskets

Interesse ligger just i at faae Christendommen franarret Gud for saa godt Kjøb som muligt . . . .

Forsøg det. Lad en Mand gaae hen til en anden og sige: Du skal give en Deel af Din Formue til de Fattige, Du skal for en stor Deel faae ganske Andet at tænke paa end at samle Penge, og den Flid, Du saaledes gjør Dig i denne ædlere Beskæftigelse, skal lønnes med Forhaanelse — det koster 100 Rd. til mig som Forkynder af denne Lære. Jeg tænker det naturlige Menneske vil svare: er han gal, vil han at jeg skal give 100 Rd. til for at faae at vide, at jeg skal punge ud med 10,000? . .

Ordinationen

holder man haardt paa i Christenheden. Saa bliver da en ny Lærer ordineret. Det gaaer gruelig høitideligt til i den „stille, alvorsfulde Time".

Nu er han ordineret. Derpaa indretter han sit Liv aldeles verdsligt som de andre Verdslige eller Ordinerede.

Den Art Religieusitet er virkelig et Sidestykke til Det, der er anført et tidligere Sted i denne Journal*): en Tyv siger: paa Søndag agter jeg, om Gud vil, at gjøre et Indbrud paa Amagertorv.

Forøvrigt holdes der af den nidkjere Geistlighed strengt over Ordinationen, det vil sige ved en hver Leilighed, hvor den ikke generer dem, men geistligt kan bruges til at chicanere Andre. Vil en Lægmand prædike — Gud bevares, saa faaer Geistligheden travlt med Ordinationen, med de Naadegaver, som meddeles dem ved Ordinationen.

Imidlertid føres der saa samtidigt en theologisk lærd Strid: om Ordinationens Væsen og Betydning fra et spekulativt Standpunkt — og man imødeseer af vor dybsindige Tænker, Genius, og christelig Vertshusholder Oberhofprædikant N. N. et Skrift som vil kaste et nyt Lys over dette Mysterium.

*) [S. 173.]

lykkelige Christenhed! Enhver der er Elsker af Jav og af Nonsens indbydes til at neblade sig i Christenhed. Enhver Sag betyder i Christenheden 17 forskjellige Ting, og til Grund for alle disse mange Betydninger ligger dybest, at den betyder Ingenting. Jav'et ligger nu i, at man aldeles ad libitum vender og endevender og bagvender det ganske efter Lyst og Leilighed. Dette alle Begrebers Skudder-Mudder er den bestaaende Christenhed.

Digterisk.

En Mand lader indrykke følgende Avertissement i Avisen:

Indbydelse.

Hvis der skulde findes en 5 à 6 Ligesindede, der med mig uden alle høitidelige Cermonier vilde forpligte sig til eenfoldigt at ville forstaae det N. T. og eenfoldigt stræbe i Gjerning at udtrykke dets Fordringer: saa agter jeg at begynde gudelige Forsamlinger, hvor jeg vil udlægge det N. T.

Adgangen vil staae Enhver aaben, med Undtagelse af Geistligheden. For en Geistlig vil Adgangen hver Gang blive at betale med 10 Rd., der blive de Fattige tildelte. Mig synes at De, der, givende Efterfølgelsen en god Dag, have gjort Christus i Penge, at de maa betale Noget til, hvis de engang imellem skulde ville høre en virkelig Prædiken. For det Tilfældes Skyld, at nogen theologisk Professor skulde ville bivaane disse Forsamlinger, vil Betalingen for ham blive 20 Rd. for hver Gang. Dette synes mig ikke ubilligt, naar man betænker, hvad det vil sige at blive ordentlig Professor i, at Christus blev korsfæstet, eller overordentlig Professor i, at Petrus og Paulus bleve kagstrøgne.

„Professoren."

Lad os tage Mathematik. Det er meget muligt, at en berømt Mathematiker f. E. blev Martyr for sin Videnskab — derfor er Intet i Veien for, at jeg bliver Professor i Det, han har foredraget. Thi her er Læren, Videnskaben det Væsentlige, Lærerens personlige Liv det Tilfældige.

Men ethisk-religieust, og især, christeligt, er der ingen Lære i den Forstand, at den er det Væsentlige og Personen det Tilfældige, her er Efterfølgelse det Væsentlige. Hvilket Nonsens da, at En istedetfor at følge Christus efter, eller Apostlene og lide som De lede, at En istedetfor bliver Professor — hvori? Ja deri, at Christus blev korsfæstet og Apostlene kagstrøgne.

Det manglede blot, at der paa Golgatha havde været en Professor tilstede, som strax havde sat sig ned som Professor — i Theologie? Ja, seer vi, Theologien var den Gang endnu ikke kommet op, det vilde derfor den Gang ret være blevet tydeligt, at skulde han blive Professor i Noget, maa det være deri, at Christus blev korsfæstet. Altsaa at blive Professor i, at en Anden bliver ihjelslagen.

Det kunde være curieust nok, at lade en saadan Professor gjøre hele Felttoget med. Han blev altsaa først Professor i, at Christus blev korsfæstet. Nu begyndte Apostlene. Saa bliver Petrus og Jacobus stillede for Raadet, og derpaa kagstrøgne — strax bliver det en ny § og Professoren bliver endnu samme Dag Professor i, at Petrus og Jacobus bleve kagstrøgne. Raadet forbyder derpaa Apostlene at forkynde Christus. Men hvad gjøre Apostlene? De lade sig ikke forstyrre, vedblive Forkyndelsen, thi „man maa frygte Gud mere end Menneskene" — og Professoren lader sig heller ikke forstyrre, han bliver Professor i, at Petrus og Jacobus uagtet de vare blevne kagstrøgne, dog ikke lode sig afholde fra at forkynde Sandheden — thi en Professor bør elske den nye § mere end Gud og Sandheden.

„Professoren" følger bestandigt med — det er jo ogsaa

Jeg er opdragen ved Mynsters Prædiken — aber af min Fader, en eenfoldig . . Mand . . Ak, og hvilken Satire er jeg ikke egentlig blevet for Mynster! Det sees ikke; den Pietet, jeg har arvet for ham, har jeg bevaret, og vistnok har dette været mig gavnligt og forhindret mig i at forskylde Overdrivelse, Noget der da forresten er af Alt mit Væsen meest fremmed, thi just det Charakteristiske ved mig er den Besindighed, med hvilken jeg betjener, hvad der ein, zwei, drei kunde gjøre en Anden exalteret. Forresten har dette ogsaa sin Grund i, at jeg saa tidligt og saa dybt har forstaaet, at jeg var det Exceptionelle.

Den usandt milde Christendoms-Forkyndelse.

Den er nu ikke blot usand, men den bærer ogsaa saaledes et stort Ansvar.

Naar nemlig Christendommen forkyndes saa mildt saa har den heller ikke den Grad af Trøst i sig som den i strengeste Forstand Elendige behøver. Sagen er, den i strengeste Forstand Elendige ønsker Menneskene aldeles at holde udenfor, at blive uvidende om, at han er til — see, og der begynder egentlig Christendommen.

Tag hvilken som helst Prædiken Du vil i vor Tid — og tag saa f. E. en i strengeste Forstand Lidende, en indtil Grændsen af Sindssvaghed Tungsindig, en Besat, eller tag En, der lider for Sandheds Skyld: byd ham det — det lyder som Spot over ham, den vover nemlig ikke at trøste, fordi den ikke engang vover at tænke hans Lidelse . . .

Christendommens forskjellige Grade-Maal.

Man kan betragte det Christelige som en Vædske, hvilken man saa kan gradere.

Loven er: jo større Strenghed — jo mere Trøst.

Strengheden er det Spirituøse, men det Spirituøse er igjen Trøsten.

Det almindelige Prædike-Foredrag holder knap een Grad, naar man antager at det N. T. holder 14.

Deraf er ogsaa Følgen, at det sædvanlige Foredrag kun kan trøste dem som egentlig ingen Trøst behøve — hvorimod det N. T. kan trøste den Elendigste af Alle, om saa den meest udsvævende Phantasie tænkte ham elendigere end nogensinde den af Alle Elendigste har været.

Man skulde synes, at Trøst det var Noget ethvert Menneske gjerne vil høre, jo mere Trøst jo bedre. Nei, nei, det maa forstaaes cum grano salis. Trøstens Grad erindrer jo bestandigt om Elendighedens Grad . .

Vov at forkynde den Art [den dybe Elendigheds] Trøst, og Du skal see, Du vil blive udstødt af ethvert godt Selskab, behandlet som en ondskabsfuld Plage-Aand, man maa sikkre sig mod — men Christendommen, denne milde Lære, den vil det dannede Selskab af livslystne Verdens-Mennesker nok beholde.

Derfor fordres det ogsaa, at en Præst i vor Tid maa „have Verden" nok for i at forkynde Christendom — at udelade Christendommen.

Trøst.

Det er vistnok i en Forstand lettere selv glad at trøste Andre, end selv Lidende at skulle trøste Andre. O, men i første Tilfælde bliver Trøsten dog maaskee desto svagere, og den rette Lidende vover man vel neppe at indlade sig med. — Det rette Forhold er derfor, at det er en Lidende, for hvem det bliver en Trøst at trøste andre Lidende (cfr. Talen „Ypperste-Præsten" i Fredags-Talerne).

Jeg er opdragen ved Mynsters Prædiken — aber af min Fader, en eenfoldig . . Mand . . Ak, og hvilken Satire er jeg ikke egentlig blevet for Mynster! Det sees ikke; den Pietet, jeg har arvet for ham, har jeg bevaret, og vistnok har dette været mig gavnligt og forhindret mig i at forskylde Overdrivelse, Noget der da forresten er af Alt mit Væsen meest fremmed, thi just det Charakteristiske ved mig er den Besindighed, med hvilken jeg betjener, hvad der ein, zwei, drei kunde gjøre en Anden exalteret. Forresten har dette ogsaa sin Grund i, at jeg saa tidligt og saa dybt har forstaaet, at jeg var det Exceptionelle.

Den usandt milde Christendoms-Forkyndelse.

Den er nu ikke blot usand, men den bærer ogsaa saaledes et stort Ansvar.

Naar nemlig Christendommen forkyndes saa mildt saa har den heller ikke den Grad af Trøst i sig som den i strengeste Forstand Elendige behøver. Sagen er, den i strengeste Forstand Elendige ønsker Menneskene aldeles at holde udenfor, at blive uvidende om, at han er til — see, og der begynder egentlig Christendommen.

Tag hvilken som helst Prædiken Du vil i vor Tid — og tag saa f. E. en i strengeste Forstand Lidende, en indtil Grændsen af Sindssvaghed Tungsindig, en Besat, eller tag En, der lider for Sandheds Skyld: byd ham det — det lyder som Spot over ham, den vover nemlig ikke at trøste, forbi den ikke engang vover at tænke hans Lidelse . . .

Christendommens forskjellige Grade-Maal.

Man kan betragte det Christelige som en Vædske, hvilken man saa kan gradere.

Loven er: jo større Strenghed — jo mere Trøst.

Strengheden er det Spirituøse, men det Spirituøse er igjen Trøsten.

Den Prædiken af Mynster: „Betragtning af deres Skjebne, hvem de sædvanlige Evner ere negtede“ er egentlig ikke holdt til Trøst for saadanne Lidende, men til behagelig Beroligelse for de Lykkelige, at de fra Kirken maae gaae hjem væbnede mod Indtrykket af saadanne Lidende.

. . Han taler ikke Trøst til de Lidende, men til de Lykkelige siger han: trøster Eder, Sagen er da ikke saa forfærdelig, den har ogsaa sin mildere Side; man har Exempler paa, at Blinde have havt et desto klarere Aands-Øie (f. E. Homer kan jeg tænke), at Tunghøre have været dybsindige Tænkere.

See det er at prædike! Det er egentlig at spotte de Lidende . .

Det er à la Goethe. Og Mynster har jo ogsaa dannet sig efter ham.

Men er det ogsaa Christendom! Er det ogsaa en Prædiken om Ham, Medlidenheden, der søgte saadanne Lidende, satte sig ganske i deres Sted.

Hvor ofte prædikes og tales der ikke ogsaa om: at den Fattige er langt lykkeligere end den Rige — og det gjøres under Skin af Medlidenhed; man fremstiller det saa rørende, hvor lykkeligt den Fattige kan leve, fri for alle Rigdommens Byrder. Er det nu en Tale for at trøste den Fattige? Nei, det er en Rigmændene yderst velkommen Vending . . Fra Kirken gaaer den Rige hjem til sine Skatte, som han nu holder end fastere paa, opbygget ved det skjønne Foredrag, der talte Medlidenhedens Sprog.

Men er det ogsaa Christendom! Er det ogsaa en Prædiken om Ham, Medlidenheden, der, for at trøste Armoden, selv blev lige Vilkaar undergivet.

Men som „den christelige Stat“ egentlig kun kjender een Forbrydelse: Tyverie — frygtelige indirecte Beviis mod „den christelige Stat“: saaledes har ogsaa de begunstigede Stænder deres Præster, der ere som Medsammensvorne . .

. . Dersom En vilde forkynde dem Evangeliet gratis: da vilde de ikke finde dem deri. Det er dem af Vigtighed, at „deres Præst“ er i Besiddelsen af omtrent de samme Goder,

N. Nielsen — og jeg.

Aldrig har jeg qua Forfatter lidt som jeg har lidt med ham.

I Eensomhed med min Maalestok, saa gaaer det; jeg tænker slet ikke paa Andres Maalestok, eller jeg bilder mig ind, at de i deres Inderste leve efter samme Maalestok.

Men nu, at maatte udholde at lægge min Maalestok ved Siden af hans. Der var Øieblikke hvor jeg ikke var langt fra at blive angst og bange for mig selv. Og saa paa den ene Side at ville forcere ham, paa den anden Side at være bekymret for, om jeg ikke gjorde ham Uret, og saa den Ro, med hvilken han beroliger sig i, at saadan er Folk flest, ja at han dog vel alligevel er adskilligt videre, hvad han vistnok ogsaa er, om end hans Tilfredshed og Ro stundom har været mig gyselig; og saa under alt Dette at ligge stille og vente, følende mig forpligtet til at vente . .

. . Ja, har jeg fra Begyndelsen havt en Følelse af, at jeg var det Exceptionelle, saa har jeg rigtignok faaet det bekræftet.

Og tilsidst ender det dog med, at han, ligesom hiin Pige, anseer mig for den listigste Bedrager — og just fordi jeg mod ham ikke har brugt Klogskab, medens han maaskee har villet bruge Klogskab mod mig, medens der vistnok ogsaa har været redelig Mening i ham.

Det Indtryk hans store Bog gjorde paa mig, var at hans Klogskab havde bedraget ham, og at han saaledes ogsaa var kommet til at ville bedrage mig. Det bedrøvede mig dybt . .

Og saa . . vender Forholdene sig saa besynderlig, at han egentlig er kommet til at bedrage sig selv. Thi Omverdenen paatog sig i Grunden mine Partes . .

Dette er yderst eenfoldigt; og dog kan det for ham maaskee komme til at see ud, som var jeg dette intriguante Hoved, der havde styret en heel Intrigue.

Forunderligt! O, men det er dog sandt, den Eenfoldige kan man ikke bedrage.

Den Prædiken af Mynster: „Betragtning af deres Skjebne, hvem de sædvanlige Evner ere negtede" er egentlig ikke holdt til Trøst for saadanne Lidende, men til behagelig Beroligelse for de Lykkelige, at de fra Kirken maae gaae hjem væbnede mod Indtrykket af saadanne Lidende.

. . Han taler ikke Trøst til de Lidende, men til de Lykkelige siger han: trøster Eder, Sagen er da ikke saa forfærdelig, den har ogsaa sin mildere Side; man har Exempler paa, at Blinde have havt et desto klarere Aands-Øie (f. E. Homer kan jeg tænke), at Tunghøre have været dybsindige Tænkere.

See det er at prædike! Det er egentlig at spotte de Lidende . .

Det er à la Goethe. Og Mynster har jo ogsaa dannet sig efter ham.

Men er det ogsaa Christendom! Er det ogsaa en Prædiken om Ham, Medlidenheden, der søgte saadanne Lidende, satte sig ganske i deres Sted.

Hvor ofte prædikes og tales der ikke ogsaa om: at den Fattige er langt lykkeligere end den Rige — og det gjøres under Skin af Medlidenhed; man fremstiller det saa rørende, hvor lykkeligt den Fattige kan leve, fri for alle Rigdommens Byrder. Er det nu en Tale for at trøste den Fattige? Nei, det er en Rigmændene yderst velkommen Vending . . Fra Kirken gaaer den Rige hjem til sine Skatte, som han nu holder end fastere paa, opbygget ved det skjønne Foredrag, der talte Medlidenhedens Sprog.

Men er det ogsaa Christendom! Er det ogsaa en Prædiken om Ham, Medlidenheden, der, for at trøste Armoden, selv blev lige Vilkaar undergivet.

Men som „den christelige Stat" egentlig kun kjender een Forbrydelse: Tyverie — frygtelige indirecte Beviis mod „den christelige Stat": saaledes har ogsaa de begunstigede Stænder deres Præster, der ere som Medsammensvorne . .

. . Dersom En vilde forkynde dem Evangeliet gratis: da vilde de ikke finde dem deri. Det er dem af Vigtighed, at „deres Præst" er i Besiddelsen af omtrent de samme Goder,

som de selv . .: saa mener man heri at have en Garantie for . , at han i at forkynde Evangeliet er behørig generet, saa Evangeliet bliver ugenerende.

. . Borgerskabets Præst kan saa gjerne ivre mod de Fornemmes Luxus o. s. v., det er endogsaa Borgerskabet ret kjert, som mangler Betingelserne; men han maa canonisere det Livs-Villaar, som er hans respective Samfunds-Klasses.

Jeg har hørt en Præst ivre mod de store geistlige Embeder; han var af den Mening, at en Præst skulde være lønnet, saa han kunde leve anstændigt, men heller ikke mere. Og hvor Meget fordredes dertil? Ja det var paa Mark og Skilling omtrent hans Gage; og han sad i et Embede, fra hvilket han ikke ventede at blive forflyttet.

Jeg har hørt en Præst ivre mod at Geistligheden udpyntedes med Stjerner og Baand -- men Ridder af Dannebrog meente han nok han kunde være uden at det var forargeligt - naturligviis, han var selv Ridder.

Replik (digterisk).

Den nuværende Christendoms-Forkyndelse.

. . Som det i Virkeligheden stundom skeer, at den virkelige Forfatter, som puffes udenfor i Armod, behandles som en Slags Overflødighed, medens en Mellemstab af Spillemænd og Hoboister, jeg mener Bladskrivere, arrangere en lille Næringsvei ved at skrive om denne Forfatter: saaledes, synes det mig, puffer man Christendommen udenfor, medens en Mellemstab af Spillemænd og Hoboister arrangere et Levebrød for dens Regning. Som den Flod, der af alle Floder høiest fra Klippen styrter sig ned, saaledes, men uendeligt høiere fra styrtede Christendommen sig ned i Verden for evigt at frelse Mennesket — nu maa Christendommen paa anden Maade gjøre Gavn: som den Flod, der driver de fleste Møllehjul, saaledes driver den endnu flere, de 1000 Hjul — ethvert saadant Hjul er et Levebrød, der boer „Præsten", som har Gavn af Christendommen.

Og jeg hører et Skrig, et frygteligt Skrig, et forenet Skrig af alle Præster — og at dette Skrig maa være frygteligt er let at forstaae, thi at skrige er jo Præstens Profession, og nu 1000 i Forening, og saa endelig — i Anledning af Lovebrødet. Frygtelige Skrig: vil Du da, at der slet ikke skal underviises i Christendommen?

Svar: Skolelæreren underviser jo Barnet i Christendommen.

Videre. Hvilken Forskjel er der egentlig mellem Skolelæreren og Præsten, naar der skal være Sandhed i denne? Sagen er ganske simpel. Enhver, der veed nogen Besked om Menneske-Livet, veed ogsaa meget godt, at vi Alle som Børn have Indtrykket af det Ophøiede — men at vor Ulykke er, at naar vi ere blevne 25 Aar gamle, saa have vi allerede lært at smile ad dette Barndommens Indtryk som ad et Phantasterie, Noget der ikke passer ind i denne Verden, Noget den praktiske Mand — og hvilken herligere Titel gives end: en praktisk Mand — kun leer af. Skal der nu være Sandhed i „Præsten", saa ligger hans Opgave der: at staae med sin personlige Existents og med Ordets Forkyndelse vidnende i Livet, vidnende at hiin Tale er Verdslighedens Ugudelighed, at just Christendommen er at blive Barndommens Indtryk tro Livet igjennem.

Men saa maa Præsten ogsaa passe paa, at han ikke bliver selv eensartet med hele Verdsligheden.

. . Præsterne ere theologiske Candidater . . Candidaten venter til hans Tour kommer, at han kan begynde at søge. Saa begynder han at søge. At han er Christen følger jo naturligviis af sig selv; naar vi Alle ere Christne, skulde saa ikke en ældre theol. Candidat, der endog søger Præstekald, være Christen! Om Sligt kan der altsaa ikke være Tale; Spørgsmaalet er blot, om han skal søge i en Kjøbstad eller paa Landet, og hvis saa, om i Jylland eller i Sjælland; hvor stort et Kald han tør vente o. s. v.

En Arbeider er sin Løn værd — ganske vist. Derom da En vil paatage sig i Sandhed at forkynde Christendom —

naar der saa ere Nogle, hvem enten Christendommen oprindelig var en Sag af uendelig Vigtighed, eller hvem den blev det just ved hans Forkyndelse, og disse da sige: et Menneske kan ikke leve af Luften; det er aldeles ikke mere end vor Skyldighed, med Tak til, at lønne ham for hans Arbeide.*) Ja dette er i sin Orden. Men dette er ogsaa uendelig forskjelligt fra den uhyre complicerede men reent verdsliggjorte Trafik med de 1000 Levebrød. Om den theol. Candidat egentlig bryder sig om Christendom; om den Menighed, til hvilken han kommer, egentlig bryder sig om Christendom: derom spørges der slet ikke. Staten har nu engang arrangeret det med disse 1000 Levebrød — og nu er der netop et Levebrød ledigt, som denne theol. Candidat kan gjøre sig Haab om.

I Forhold til legemlige Fornødenheder, da disse uden-videre forkynde sig selv, umiddelbart ere til, kan det maaskee være rigtigt, at Staden f. Ex. arrangerer det med 50 Bager-gaarde: men Christendommen har aldeles ingen Interesse af at der arrangeres 1000 Levebrød — dens Interesse er: at Christendommen forkyndes i Sandhed.

Den Gud i Himlene, der sørger for Spurvene, den Gud i Himlene, der ikke utydeligt har ladet sig mærke med, at han interesserer sig for Christendommen, en Sag, der jo er hans Sag: han skal vel sørge for, at den sande Forkyndelse ogsaa finder Løn nok til at kunne leve. Lad Christendommen blive Dig dyrebar, vov derpaa at troe denne Gud i Himlene — og forkynd saa Du Christendommen; skam Dig ikke, om fornødent gjøres, ved ligefrem at sige: at Du ikke kan leve af Ingenting — det er en menneskelig Trang, som Du ikke har at skamme Dig ved. Men skam Dig ved at være i Slægtskab med hele denne verdslige Trafik, der med plumpe, verds-

*) [I Randen] O, troe ikke at Dette er under Din Værdighed, det hvad Christus og Apostlene og alle Sandheds-Vidner have helliget og gjort til den høieste Værdighed; men stræb at forstaae, at det er den ugudelige, verdslige Værdighed, som en verdslig Geistlighed har bragt ind i Verden, der forvirrer Begreberne.

lige Hunder har taget paa Christendommen, og gjort den om til 1000 Procent; skam Dig ved at tage den Haand, som denne Ærbødighed vil rakke Dig.

Jødedom — Christendom.

.. I een og samme Prædiken (Prædiken over Evangeliet paa første Pintsedag), ja blot med et Par Puncturer imellem sammenstiller Luther den Christne „som en Guds Mand, et Menneske, for hvis Skyld Gud sparer Land og Folk" — og „at Verden maa ansee den Christne for en Ulykkes-Fugl, der bringer Fordærvelse og Forbandelse over Land og Folk". Og saaledes taler Luther jo ogsaa paa andre Steder, hvor han taler om, at hvor der er en sand Christen og Christen-Bekjendelse, der er ogsaa strax Storm, „naar Christus gaaer i Skibet, bliver det strax Uveir" — saa den Christne da ikke just kan være Spectakelmanden for Verden, „der levede i Fred og Ro, indtil det Menneske kom og forstyrrede Alt", som det ogsaa hedder i en Prædiken af Luther.

Om mig selv.

Blot jeg nu tilgavns kunde faae dette det Meddelende udtrykket.

Jeg er ikke et Menneske, der i Besiddelse af almindelig menneskelige Betingelser for at føre et menneskelig glædeligt Liv, nu ved at læse i den hellige Skrift, valgte at lide for Sandhed.

O, langtfra ikke. Vistnok er jeg af den Mening, at Sligt lod sig gjøre, ja at det egentlig er fordret i det N. T. Men alligevel, det var meget for høit for mig. Og i ethvert Tilfælde, jeg er egentlig opdragen i en meget formildet Christendom.

Hvis det havde været mit Tilfælde, saa havde jeg ikke været at bruge [mig] saaledes; jeg havde havt en Frygt for, at det paa nogen Maade skulde være at fremme Christus for mar.

Jeg havde da glad i Hu med Taknemlighed mod Gud grebet det glade, smilende Liv, der blev mig budet; forøvrigt henholdt mig til Naaden, hvad vi jo Alle ligeligt maae gjøre.

. . Jeg er ikke i den Forstand een af disse dybe religieuse Naturer. Jeg er en fra tidligste Tid tvungen Mand ....

Klogskab — det Gode.

. . Er det saa at det Gode kun betaler sig daarligt i denne Verden (hvad vi Alle fornemt ere vidende om), hvorfor gjør jeg det da? Det maa vel saa være, fordi jeg skal det. Men det er jo uhyre „flaut" i den Grad at udtrykke, at der er Noget, man skal. Man er et voxent Menneske, Mand, Fader, en forstandig Mand — og saa skulde man vel være i Forhold til vor Herre omtrent som en lille Purk i Forhold til Forældre, der blot skal og ikke videre. Det vilde jo være ridicult. Om Søndagen kan Præsten declamere Noget derom — men realisere lader det sig virkelig ikke . .

Dersom En vilde forkynde Christendommen fordi han skal, det var jo uhyre flaut og ridicult . . Men naar det er hans Levebrød . . — ja saa er det Alvor . .

O, uendelige Dyb, rædsomme Frugtbarhed af Svig og Underfundighed og Bedrag . . — og saa et stakkels enkelt Menneske, en sygelig Person, hvis Liv hænger i en Traad, og [som] næsten døer hver Dag stundom hver Time, en ængstet og bekymret Samvittighed — og han er ligesom beordret til at tage Commando ligeoverfor alt Dette. Det er jo eventyrligt; det er jo næsten som naar i Eventyret den grusomme Stedmoder hitter paa et eller andet aldeles uoverkommeligt Arbeide for at plage Stedbarnet — kun at det her er Kjerlighedens Gud og at det er af Kjerlighed han forunder mig alt Dette.

En Replik af den „Kloge".

Den første Gang er altid den dyreste Gang. Første Gang man kjøber Spinat, er det neppe til at veie op med Guld, senere hen i Sommeren kan man faae næsten altfor meget for 2 ß.

Saaledes med Christendommen. En Klog er da ikke gal at byde paa Christendommen dens første Gang; nei men saadan en 1800 Aar derefter saa vil den være faldt saa behørig i Priis, at Klogskaben endog tilraader at byde paa den . .

See det er Klogskaben. Og just det, hvoraf man nu beviser Christendommens Sandhed, at de Forstandige og Kloge holde paa den, just det er Beviset for, at Christendommen ikke mere er til.

Mit Hjem.

Naar man lever saaledes ene som jeg, saa er man desto [mere] anviist sit Hjem, og der at have det godt.

Og hvorledes er nu mit Hjem! Hos Garveren led jeg forrige Sommer af Stank usigeligt. Jeg turde ikke riskere at blive der en Sommer igjen, og det Hele var mig ogsaa for dyrt. Hvor jeg nu boer, lider jeg saa stærkt af Sol-Reflexer om Eftermiddagen, saa jeg først var bange for at blive blind.

Og nu den Bekymring med Strube.*) At det Menneske, som jeg stolede paa som paa Ingen, det Menneske jeg havde arvet efter Fader, kjendt i 20 Aar, i hvem jeg havde seet en af disse sunde, stærke, kraftige Arbeidere — at det skal hænde, at han netop i den Tid han er hos mig, bliver exalteret, maa paa Hospitalet, vil reformere hele Verden o. D. Naar man selv efter den Maalestok arbeider med Aand, saa ønsker man just sin Omgivelse som jeg havde tænkt mig Strube. Og nu al den Omsorg for ham, Synet af, at han dog lider, skjøndt det er lykkedes nogenledes at regulere ham; Bekymring for, at det skal komme igjen, og saa blive, da det er i mit Huus, en eclatant Begivenhed, som Bladene bemægtige sig, medens jeg paa den anden Side maa befrygte, at vilde jeg nu slippe ham,

*) [Jfr. „Af S. K.s E. P., 1849", S. 281.]

saa vilde det virke for stærkt paa ham, og Gud veed, han er uforandret det skikkeligste Menneske, jeg har kjendt, eller eet af de skikkeligste, og Omsorgen selv for mig; men jeg saae dog i sin Tid, hvor heftig han kunde være og blive paastaaelig.

Og naar man saa træt kommer hjem til alt Dette, ofte ogsaa ubehageligt berørt af den Raahed, jeg daglig er udsat for: o, paa den Maade at forkynde Christendom er noget Andet end at være Præst.

Og saa, at jeg ikke mere har Raad til at producere; thi naar jeg producerer, glemmer jeg Alt.

R. Nielsen — og jeg.

Jeg er vistnok ingen Socrates, Nielsen ingen Plato, men derfor kan Forholdet nok have sit Analoge.

Tag nu Plato! Der er dog upaatvivleligt en ganske overveiende Masse af Tanker, der tilhører Plato selv; men han betænkte sig ikke paa at henføre Alt til Socrates for at holde Udgangspunktet reent, han blev ikke træt af, at Folk maaskee bleve kjede af, at det altid var Socrates og Socrates.

O, men Nielsen tog Tankerne og fordulgte hvorfra; endelig angav han da sin Kilde, men fordulgte efter hvilken Maalestok han havde det derfra . .

Om mig selv.

Hvis der ved Siden af een af Boderne paa Dyrehaugsbakken, hvor Udskrigerens Bræl og Trompetstødene uafladeligt løde, boede en Nymphe, der kun havde en Aande-Stemme: saaledes lever jeg.

Dog høres skal den, naar de længst ere forstummede, alle disse sandseligt stærke Karle i Præstekjole, der sandseligt tilfredsstille Menigheden ved at gifte sig 7 Gange og at have travlt i verdslig Bedrift, medens de tillige een Gang om Ugen vræle eller declamere Christendom.

Hvad har Peter ikke udholdt i de 3 Dage da Christus var død! .

Og dog blev Peter ikke forskudt, men taget til Naade og blev hvad han var: Apostel.

See dette er ubeskrivelig Mildhed i Sammenligning med Jehovas Forhold til Moses, der ikke kom i det forjættede Land blot fordi han tvivlede.

O, uendelige Mildhed, som jeg næsten bliver bange for, at den ikke bedaarer mig saa jeg tager den forfængelig.

Næsten det er Det, der ængster mig meest ved Christendommen: dens Mildhed; jeg bliver saa angest for, at jeg skulde tage den forfængelig.

Om mig selv.

Christendommen er egentlig som afskaffet. Men først maa et Digter-Hjerte briste, eller en Digter komme saaledes paatvært, at han spærrer Veien for alle Sandsebedragene.

Dette er Standsningen; og i vore smaae Forhold er det min Opgave.

Denne Digter elsker Idealet, han er forsaavidt forskjellig fra en Digter i Almindelighed, at han dog ethisk er opmærksom paa, at Opgaven ikke er at digte det, men at ligne det. Dog just derover fortvivler han; ogsaa over Smerterne han maatte bringe over Menneskene, naar Sligt skal bringes an i Virkelighed. Men nøieregnende som ingen Anden er det, og som kun ulykkelig Elskov er det (og saaledes er jo hans Liv en ulykkelig Elskov i Forhold til Idealet), er han i Forhold til alle Sandsebedragene, hvilke han efter den største Maalestok opdager og fortærer.

Luther.

Egentlig er det der vi komme til at begynde igjen: ved Luther.

Det gik lidt for gesvindt med at klappe Verdslighed og Religieusitet sammen.

Luther havde maaskee Ret sig selv betræffende, i ham var der vistnok den indre Sandhed, at han turde vove: at gjøre det Modsatte og saa dog være ganske fri deri, gift og dog ikke som gift, i Verdsligheden og dog som fremmed, skjøndt deeltagende i Alt, o. s. v.

O, men det var en farlig Sag at lære det saadan udenvidere fra sig . .

Hvor Mange ere der vel i Sandhed i hver Generation, i hvem det kan være Sandhed, at de skjøndt eiende alle jordiske Goder, eie dem saaledes, at de dog ikke besidde dem, at de hvert Øieblik ere villige til at opgive dem, at de slet ikke hænge ved dem, gjerne slap dem.

O, farlige Aandelighed! Saa er det dog langt simplere at sige: jeg er bange for mig selv, at det Hele kunde være Svig i mig, saa vil jeg hellere opgive dem.

Luther selv var jo forresten uhyre forsøgt i udvortes Kampe, var da heller ikke ganske conform med Verdslighed, var controlleret af den uhyre Forargelse hans Skridt vakte, da han giftede sig.

O, men nu, da al Control er forsvunden!

Luthers sande Efterfølger vil komme til lige det modsatte Resultat af Luther, fordi L. fulgte efter den phantastiske Overdrivelse i Retning af Askese, medens han følger efter den rædsomme Svig, som det Lutherske fødte af sig.

De gode Bøger.

Der sidder en Præst og studerer disse fromme, ædle Sjeles Skrifter, og det lærer han udenad — og declamerer.

Maatte jeg raade, saa skulde just saadanne gode Bøger brændes, thi de slette maae de gjerne stjæle af. Men dette lumpne Tyverie: at hvad en Anden i uhyre Qval, med Livs-

fare, i Nød og Angest udsandt — det declamerer nu en saadan Slyngel, der ikke i fjerneste Maade ligner en Saadan.

Aandelighed — og Aandelighed.

Man beskylder Middelalderen for overspændt Aandelighed, at den gjorde Alvor med at opgive det Jordiske — maaskee.

Men er det ikke en langt større Aandelighed: at blive i Besiddelse deraf, anvende stor Tid paa at erhverve og bevare, og saa mene sig saa aandelig, at man inderst inde er uendelig opløftet over alt Dette.

Middelalderen var ængstelig og sagde: jeg tør ikke troe mig selv, jeg vil derfor ikke have Hæder og Værdigheder. Nu ere vi mere aandelige . ., om vi skulde gaae klædte i Pjalter, eller i Fløil med Stjerne og Baand, det er os aldeles eens — men vi foretrække dog at gaae i Fløiel med Stjerne og Baand.

Men, siger denne Bestjernede: jeg kan forsikkre, at i mit Inderste o. s. v.; og hvis det fordredes af mig — og han bliver 70 Aar i en Verden han selv erklærer for ussel og fordærvet — men han fandt ingen Opfordring . . Høit siger man: hvis det fordredes o. s. v. — og derpaa siger man ganske sagte: ja see nu bare om Satan selv skal kunne faae fat i mig, saa klogt skal jeg vide at forputte mig.

Journal NB[19].

[Udenpaa Bindet mærket:]

d. 9. Juni 1850.

Let — at lette.

Strenghed letter til Afgjørelse (som man siger: jeg skal nok lette Dig); fra Strenghed er Afgjørelsen lettest, let som Fuglen, der letter fra den gyngende Green, hvilken vippende hjælper efter . .

Differentsen mellem Prof. Martensen og mig.

Prof. Martensens hele Liv ligesom ogsaa hans Forfatter-Virksomhed bærer indirecte Præget af, at han lige fra Første af har levet hen i den Forestilling: at det da naturligviis fulgte af sig selv at han er Christen . .

Anderledes med mig. Jeg er meget strengt opdraget i Christendom; men paa mig virkede det til, at jeg engang i mit Liv forstod mig selv i, at denne Bæren-Christen var en Indbildning, men at den Afgjørelse at blive Christen var for mig saa vigtig, at jeg satte min personlige Existents ind derpaa, hvad allerede var antydet derved, at jeg i en tidligere Tid egentlig har været forarget paa Christendommen.

Jeg beskæftigede mig da med dette Spørgsmaal reent personligt. I Alt hvad jeg overveiede, tænkte jeg tillige det med: naar Det er Christendom, kan Du saa beslutte Dig til for Alvor at blive Christen; eller naar Det er Christendom, forstyrrer det Dig saa ikke i at være Christen. Men ud af den

Indbildning vilde jeg med saadan udenvidere naturligviis at være Christen, enten virkelig blive Christen, eller ligefrem bryde med den.

Derfor har det beskæftiget mig saa meget med at faae ret sat fast, hvad Christendom er, ikke for Lærens Skyld, men for min Skyld, at jeg kunde faae det afgjort, om jeg vilde være Christen.

Dette er mit Liv og min Forfatter-Virksomhed. Jeg er ingen alvorlig Mand, idetmindste ikke i den Forstand, at jeg skriver Systemer, arrangerer Christendommens Lære — medens det da naturligviis følger af sig selv, at jeg er Christen.

Hvilken uendelig Tryghed hos Martensen! Der tales bestandigt i det Store: om hele Kirken, den apostoliske Tid, de 3 første Aarhundreders Dogmatik, Middelalderens Dogmatik, Reformations-Periodens Dogmatik, den hele Række af berømte Kirkelærere — og Christus siger: mon Troen ved min Hjemkomst findes paa Jorden.

Sligt beskæftiger ikke Martensen, han er objektiv.

I „dogmatiske Oplysninger" *) beklager Martensen sig over, at Stilling med „uvaskede Hænder" tager fat paa Sagen, hvorfor man ikke kan indlade sig med ham.

Christeligt maatte Sligt ikke forstyrre, da jo Christus (der, in parenthesi bemærket, ingen pyntelig Hofprædikant var, som stadseligt bringer Christendom tilbage til udvortes Pyntelighed) selv siger: at det om man spiser med uvaskede Hænder ikke har Noget at betyde. Hvor naturligt ogsaa, at Christus maatte dømme saaledes, han, som desto stærkere saae paa det Modsatte, at f. E. en Lady Macbeth kan vaske sine Hænder fra Morgen til Aften, bruge Oceanet til at vaske dem — og de blive dog ikke rene, eller at Pilatus jo ogsaa vaskede sine

*) [S. 7 o. f.]

Hænder, formodentlig for ikke at korsfæste Sandheden — med „uvaskede Hænder" (thi at korsfæste Sandheden det er formodentlig det Ligegyldige, det Vigtige er, om man gjør det med vaskede eller — o Rædsel! — med uvaskede Hænder).

Lignelsen om det fortabte Faar.

Denne Lignelse udtrykker jo vistnok paa det Stærkeste, at Mennesket slet Intet selv har at gjøre til sin Frelse: Hyrden tager Faaret, lægger det paa sine Skuldre, bærer det o. s. v. — Faaret har blot at ligge ganske stille.

O, men dette er jo kun Momentet. Hvis Faaret ikke døer i samme Øieblik, saa skal det altsaa til selv at stræbe igjen. Og er det saa ikke det uendelig Vanskelige, at kunne ligge ganske stille, at der ikke kommer nogen ny Skyld, eller at ikke Angesten for den gamle igjen faaer Overhaand o. s. v.

Christendommen er Mildhed i Strenghed ....

Christendommens Trøst — at afdøe fra Verden.

Christendommen er Trøst og Mildhed, hedder det. Godt. Men en Fordring gjør dog Christendommen, at et Menneske skal afdøe fra Verden.

See her har vi det igjen. Hvor Mange ere der vel i hver Generation der vilde beholde en Lidelse tilbage, for hvilken de søgte Trøst, naar de først udholdt alle de Lidelser, som ligge indenfor det Omfang: at afdøe fra Verden. Thi her ligger egentlig saa godt som alle menneskelige Bekymringer. Der er kun een Sorg mere, den over sin Synd, og hvor Mange have vel den, især saadan i eneste Forstand.

Vil man da sige, at det er Trøsten: at Christendommen vil hjælpe En til at afdøe fra Verden — men, hvor Mange ere der vel, der virkelig ønske det, saa de i Sandhed finde det trøsteligt at hjælpes dertil.

Nei, Christendommen existerer egentlig ikke mere. Spring-

fjederen — og hvilken Springfjeder? selve det Absolute — er længst afmattet, og det Hele blevet Brøvl.

Veemod.

O, sidste Trøst, kun at have den Trøst: at trøste Andre. O, Veemod, naar saa Det, man kalder Trøsten og hvormed man selv trøster, forekommer Andre saa forfærdeligt, at de da for Alt betakke sig for den Art Trøst, der synes dem den værste af alle Plager.

Min Kategorie.

Det jeg egentlig repræsenterer er: Standsningen, der gjør en Ende paa de fra Slægt til Slægt fortsatte Reflexioner, og sætter de christelige Qvaliteter. — Til at kunne gjøre dette er jeg understøttet, thi jeg er selv en fra tidligste Tid „Standset", i usigelige Qvaler sat udenfor det Almeen-Menneskelige, ene anviist Forholdet til Gud.

Skjøndt staaende midt i Virkeligheden efter en Maalestok som ingen Anden herhjemme (thi jeg har dog nogenledes naaet „Virkelighed"), har jeg i en anden Forstand levet som i en Verden for mig selv.

Om min Sags Rigtighed, dens Betydning har jeg aldrig tvivlet — tvivlet, nei det er jeg saa langt fra som muligt, jeg har kun havt eet Udtryk: at jeg aldrig noksom kunde takke Gud ....

.. Der var Eet og Andet, hvorom jeg mener, at det kunde være saaledes skeet anderledes, at jeg saa var blevet, menneskelig talt, lykkeligere — o, men at det derfor skulde have været bedre, nei nei. Og i ubeskrivelig salig Forundring forstaaer jeg ogsaa bagefter mere og mere, hvorledes Det, der skete, var det Eneste, det eneste Rigtige.

Hvorledes det Nye Testamente kun vil læses fangende.

Grund-Forvirringen af det Christelige er, hvad jeg ofte nok har sagt, at man har gjort det til Lære. I Forhold til en Lære gjælder det, at man først og fremmest maa see totalt at sætte sig ind i det Hele. Med det N. T. lige omvendt. Det forholder sig blot til det Ethiske, og vil derfor, at Du skal ganske simpelt begynde med at tage et Enkelt — men saa see at gjøre det.

.... Det, som et Menneske egentlig skal gjøre er altid let at forstaae . ., saa let at forstaae, at den Dummeste kan forstaae det strax . .

. . Var det Dybe Det, hvorefter der skulde handles ., saa var Gud en maadelig Makker af en Lovgiver, der — formodentlig for at opleve den Glæde, at hans Love ikke opfyldtes — gjorde sine Love saa dybe og dybsindige, at Menneskene kom til at anvende deres Levetid paa at interpretere dem — og saaledes vare lovlig undskyldte i, at de ikke fik Tid til at opfylde dem, ikke engang til at begynde derpaa — thi det var, endnu i det sidste Øieblik, ikke blevet dem tydeligt, hvad der fordredes.

. . Hvor pædagogisk forsigtig er ikke Christendommen? Den siger ikke strax hele Vanskeligheden, hvad jo Christus heller ikke gjorde i Forhold til Disciplene: den siger: vil Du vorde evig salig? Svarer Du ja, saa siger Christendommen: vel, saa slut Dig til Christus, slut Dig ganske nøie til ham — men han udtrykker det at være afdød fra Verden.

Min Opfattelse af Christendommen.

Naar den saa sættes ind, saa vil der da blive opløftet et uhyre Skrig, at det er en Overdrivelse, at jeg dog nok virkelig vil afskaffe Christendommen, eller skræmme Folk bort fra den o. s. v. o. s. v.

Hertil maa svares. Naar saaledes fra Generation til Generation disse Tusinder og Millioner have faaet Lov til upaatalt at slaae af og slaae af: ja saa maa rigtignok Omsvinget tage sig ud som en frygtelig Overdrivelse, især da det — just fordi Vildfarelsen i saa lang Tid har været fortsat — maa tages om muligt i et qvalitativt Yderste, at ikke til syvende og sidst ogsaa Omsvinget bliver conformt med Vildfarelsen.

Men saaledes ligger sandeligen Feilen ikke i Omsvinget, men i den tidligere Vildfarelse.

Min Kamps Forskjel fra tidligere.

Tidligere har det været om een eller anden Lære man har stridt . .

Min Kamp er langt inderligere om: Lærens Hvorledes. Jeg siger at En kan antage hele Læren, men idet han foredrager den, tilintetgjøre den. Her strides altsaa ikke saaledes, at de Andre ikke ville have Christendommen, men at de ville have den paa en forkeert Maade. De ville f. E. have hele Christendommen — men i Kraft af Grunde: saa er det ikke Christendom. De ville have hele Christendommen, men i Kraft af Spekulation: saa er det ikke Christendom. De ville have Christendommen men som en Lære: saa er det ikke Christendom . .

Dom over mig selv.

. . Saaledes blev Alt ødslet for at holde mig i produktiv Stand. At det havde været Gud velbehageligere eller sandere christeligt, hvis jeg lige modsat tillige kunde have været sparsom: det forstaaer jeg nu; men hverken forstod jeg det den Gang, ei heller troer jeg, at dette tillige havde været mig muligt. Derimod er det vist, at jeg forholdt mig til Gud, [har] bedet til ham, hver Gang jeg maatte gribe til en kostbar Adspredelse, og at jeg ungdommeligt har forstaaet mig selv i,

at det lod sig gjøre. Jeg bad Gud, at jeg ret maatte fornøie mig paa en saadan Tour, og jeg henførte det til ham.

Saaledes gik Aarene hen. Bestandigt forstod jeg tydeligere, hvor Meget der forundtes mig i Henseende til at udrette — og jeg forstod mig saa i, at turde ødsle for at bevare mig i produktiv Tilstand, fremskyndet desuden ved Tanken om, at jeg ikke levede længe ....

Hvad jeg saaledes fordybet i mig selv, og ligesom udenfor Verden havde fattet om hvad Christendommen egenlig er: det skulde nu min Forstand til at see efter, efter hvilken Maalestok jeg havde Kræfter til at sætte det ind. Ikke saaledes forstaaet, som om jeg vilde have Fordeel deraf; nei, det var ogsaa for Gud at jeg anstillede min Forstands Betragtninger, at jeg da ikke, muligt bedragen af Phantasie, endte med at sprænge mig selv og forvirre Alt ved at have villet for Meget. At der ogsaa slog sig Hypchondrie til, negter jeg heller ikke.

Imidlertid havde jeg Nielsen ude, og ventede paa ham.. Dette var en sørgelig Tid . .

Saa havde jeg Sorger hjemme (Strube — jeg led ogsaa af Garverens Stank i den varme Tid), for at holde mig hen, maatte jeg bruge mange Penge til Kjørsler . .

Saa meente jeg ogsaa, at jeg først burde søge et Embede, inden jeg gav Noget ud — men her var jo igjen ganske egne Vanskeligheder, som hænge sammen med mit Livs indre Qval.

Dog troer jeg (og dette er min Trøst og Glæde), at alt Dette tjener til at hjælpe mig til at afdøe fra Verden, at jeg maatte blive bedre skikket til ret religieust at tjene det Religieuse, og afdøe fra Digter-Utaalmodigheden og saa meget Andet.

Christendommens Trøst.

.... O, men dersom Du virkelig er en af disse saaledes uendeligt Lidende, at menneskelig Deeltagelse og Medlidenhed kun veed at værge sig mod Dig ved at udstøde Dig af Samfundet,

kort er Du en af dem, i Forholdet til hvilke menneskelig Deeltagelse forvandler sig til Grusomhed: ja, da er Christendommen Trøst. Trøst Dig — o priis Gud i Himlen — der var En, han opsøgte just saadanne Elendige, helbredte Nogle af dem, men i ethvert Tilfælde kaldte dem Alle til sig, ja forandrede sit eget Livs-Vilkaar ganske i Lighed med deres: o, Gud være lovet for Christendommen!

Det Vanskelige ved Christendommen er egentlig at blive saa elendig, at man ret trænger til den — men er Du det, sandeligen: saa er den ogsaa Trøst.

Syndsbevidstheden binder til Christus.

De forlode Alle Christum, selv Apostelen fornegtede ham — kun Røveren paa Korset blev ham tro indtil det Sidste og i det sidste Øieblik; men ham bandt ogsaa Syndens Bevidsthed og Dødens Situation.

[I Randen:] Men hvilken Tro ogsaa! at troe, at Den, der lige Dom underlagt, forhaanet, bespottet, bespyttet, forbandet, naglet til et Kors: at troe, at hans Ord have Noget at betyde, at han skulde være Gud, som giver En Plads i Paradiis, at bevare denne Tro, da Dette kommer til, at denne Korsfæstede selv raaber: min Gud, min Gud, hvi haver Du forladt mig. (Dette har Tersteegen gjort opmærksom paa).

O, der prækes saa meget om, at Christendommen er ligefrem Meddelelse. I Sandhed, at en Mand, under Alles Forhaanelser og Forbandelser, dømt som Forbryder, naglet til et Kors — naar han saa siger: troer paa mig, jeg er Gud — Gud i Himlene, er det ligefrem Meddelelse!

Guds særlige Opdragelse.

Et Menneske, der er Gjenstand for denne, gaaer det maaskee saaledes. Han er fra tidligste Tid bunden i en Lidelse, der er ham Pælen i Kjødet, sætter ham udenfor det Almeen-Menneskelige. Denne forhindrer ham i at komme til

at kunne nyde Livet — og tvinger ham ind i Guds-Forholdet som eneste Trøst og Salighed. Forgjeves om han vilde bedrage, besværge Gud, at denne Pæl maa tages fra ham. Naar saa langt om længe maaskee dette Menneske er saaledes afdød fra Verden, at Livets verdslige selviske Nydelse for ham gudeligt har tabt sit Værd, saa maaskee tages ogsaa Pælen bort.

Menneskene ere ofte underfundige nok mod Gud, de ville gjerne bede og bønfalde ham, og saa maaskee ogsaa takke ham — at de fik deres Villie.

Dette Forhold kan forresten ogsaa belyse det med Synds-forladelsen. Det det kommer an paa er bestandigt til hvilken Art af Liv man vil tilbage efter at have modtaget Syndernes Forladelse, hvilket integrum det er, hvortil den er en restitutio. Mangen lever væsentligen blot bestemmet af Lyst til at nyde Livet. Imidlertid er der en Skyld, der trykker ham. Saa vil han saa gjerne bede og bønfalde om Synds-Forladelsen — for saa, naar han saaledes er blevet lettet, ret at nyde Livet. Men her holder Gud maaskee igjen. Det Menneske kan ikke ret finde Hvile i, at hans Synd virkelig er forladt ham. Tanken bliver ved at forfølge ham. Saa gaaer der maaskee Aar hen, i hvilke han afdøer fra Verden — og saa, saa fornemmer han ogsaa, at han nu fuldkommen har Syndernes Forladelse.

Christendommens Vanskelighed.

Det Vanskelige er sandeligen ikke, naar man absolut føler sin Elendighed, saa at gribe Christendommens Trøst, denne, om jeg saa tør sige, mageløse Overdrivelse, at Gud for min Skyld vil lade sig korsfæste, for at frelse mig og for at vise, hvorledes han elsker mig.

Nei, det Vanskelige er, at blive saaledes elendig, at ville vove at opdage denne sin Elendighed.

At blive helbredet ved Hjælp af Christendommen er ikke det Vanskelige, det Vanskelige er tilgavns at blive syg.

Er Du saaledes syg, saa falder Christendommen Dig

mageløst let, som det falder den Hungrige mageløst let at tage for sig af Maden, især den Mad, for hvis Tilberedelse Himmel og Jord er sat i Bevægelse, at den ret maa være livsalig og velsmagende — naar man i den Grad er udhungret. Om saa hele Verden vilde lee Dig ud — hvad bryder den Hungrige sig derom i Sammenligning med at faae Noget at spise. Saaledes ogsaa med det Christelige. Forstyrrer Verden Dig, saa er Du ikke absolut syg . .

Er Menneskets Væsen, christelig forstaaet, en Eenhed eller en Dobbelthed?

Det tales der nu saa meget om; og Philosopherne veed naturligviis, at Menneskets Væsen er Eenhed — og min Broder Peter foredrog det ogsaa i hiin lille Artikel paa Conventet;*) kort det er da vist, Noget man kan beraabe sig paa, som paa et Axiom: at Menneskets Væsen er og skal være en Eenhed.

Sidst da jeg talte med Biskop Mynster, bragte han den samme Sag frem i Anledning af R. Nielsen, om hvem han sagde, i Modsætning til Stilling, der blot blev dadlet for Tonen: „Nielsen kan jeg slet ikke forstaae; han synes at ville gjøre et Menneske til et Dobbelt-Væsen". Dertil svarede jeg: „nu ja, om saa var, Deres Høiærværdighed, det er jo ogsaa Christendommens Lære, Striden i ethvert Menneske mellem det naturlige Menneske og det nye Menneske, hvilken Strid jo skal blive ved hele Livet igjennem."

Jeg udviklede derpaa min Opfattelse omtrent saaledes.

Kategorien for Forholdet mellem Menneske og det Menneskelige er: jo mere jeg tænker derover, jo bedre forstaaer jeg det. I Forholdet mellem Menneske og Gud er Kategorien: jo mere jeg tænker over det Guddommelige, jo mindre forstaaer jeg det. To ueensartede Qvaliteter kunne aldrig ved den fortsatte Sig-Forholden til hinanden blive eensartede, derimod

*) [Jfr. „Dansk Kirketidende" (No. 219), 5te Bind, Nr. 11 for 16. Decbr. 1849, Sp. 171—193, om S. K.s Arbeider og Martensens dogmatiske Værker.]

bliver Forskjellen, Qvalitets-Forskjellen, Ueensartetheden tydeligere. Al sand Religieusitet er derfor i een Forstand Tilbagegang . . Som Barn mener jeg at være Gud nærmest. .

Altsaa: jo mere jeg udvikles i Retning af Tænkning og Forstand og Begriben, desto naturligere bliver det mig saa, at jeg saa gjerne vilde begribe og begribe. Men see desto mindre begriber jeg det Guddommelige (paa Grund af Forholdet mellem Qvaliteterne). Og hver Gang dette skeer, træder Christendommen ligesom til mig og siger: vil Du da nu opgive mig? Dertil svarer saa den Troende: o, nei vist ikke, jeg vil troe. Dette er Troens Potentsation: jo mindre jeg kan begribe, naar jeg dog troer, desto intensivere Tro.

Men Christenheden er forfængelig, den vil unddrage sig det Kors, den Ydmygelse simpelt og ligefremt at tilstaae, at man har sit Liv i hvad man ikke kan forstaae. Det er jo flaut for et voxent Menneske, end sige i vor speculative Tid, end sige jo mere speculativ man selv er. Saa substituerer man det Dybe, og det Speculerende — for at undgaae Korset.

Og Christenheden er magelig, deraf denne Tendents til Eenhed . . Det begynder med at være ubegribeligt men efterhaanden o. s. v. Det vil sige: man smugler det naturlige Menneskes Lyst til at begribe ind, og faaer saa Eenhed i sit Væsen — og Magelighed. Thi med denne Eenhed gaaer ogsaa Uroen og Stræben og Frygt og Bæven ud, der skal gjælde for hele Livet.

At Dobbeltheden skal være i Menneskets Væsen ligger forresten allerede i, at Gud maa være en absolut Hersker. Tag et herskesygt Menneske, der ret har Begreb om den Nydelse at herske. Mon han nøies med at herske ligefrem? Nei, for at nyde Herredømmets Lyst, sætter han en Dobbelthed i det andet Menneske: han forvandler sig selv til et Ubegribeligt, og just ved dette Frastød piner han Hengivelsens Tilbedelse ud af den Anden. Dette er i Forholdet mellem Menneske og Menneske Ugudelighed. Men Gud kan det ikke anderledes. Gud kan ikke være det høieste Superlativ af det Menneskelige; han er qvalitativ forskjellig. Deraf kommer i Første Ubegribeligheden,

som stiger med Udviklingen af Menneskets Forstand — og derved potentseres saa igjen Troen, der troer mod Forstand.

Endeligen skal der christelig være Eenhed i Kirken, det vil Gud for Overskuelsens Skyld. Det skal ikke være saa, at Præsten siger Eet og Professoren et Andet, nei, Professoren skal sige det Samme men intensivere. . Forholdet skal være dette: vil I ikke nøies med Præsten, saa skal I ved at gaae til Professoren komme til det endnu Strengere; thi han kan begribe, at man ikke kan begribe Troen, Andet kan han ikke begribe, men det kan han begribe med en saadan gudfrygtig Magt, at han kan knæsætte alle opsætsige Aander, der vil begribe, der fornemt vil underhandle med Gud paa andet Vilkaar end paa Troens, der troer mod Forstand.

See dette gjør Livet anstrenget, det er sandt; men at det tillige er Christendom, er ogsaa sandt. . Det er med dette som med Lidelse ., christeligt er Lidelse det bestandigt Medtilhørende i dette Liv; gaaer Lidelsen ganske ud, saa er dette ikke Fuldkommenhed, men Affald fra det Christelige, svarende til den Art Tryghed, som findes hos det reent verdslige Menneske, kun at den, hvor den tillige er Affaldet, er endnu fordærveligere.

Blot Redelighed.

Det er min Overbeviisning (og anderledes har jeg aldrig forstaaet Christendommen), at saa streng den er, saa mild er den ogsaa.

Det er ikke Enhver givet, og fordres heller ikke saaledes ubetinget af Enhver, at han i strengeste Forstand skal leve i Armod og Fornedrelse. Men han skal være redelig, han skal tilstaae oprigtigt, at Sligt er ham for høit, og saa barnligt glæde sig ved mildere Vilkaar, da dog til syvende og sidst Naaden er eens for Alle.

Men man skal ikke vende Forholdet om, blive indbildsk, og sige: at tage Verdslighed med er det Fuldkomnere.

Saa lidet som jeg mener, at jeg selv er istand dertil, lige saa lidet har jeg ogsaa seet eet eneste Menneske, om hvem jeg kunde troe, at han var istand til at leve som Asket i strengere Forstand. O, alene det, at den største Ubetydelighed bliver i et saadant Liv af uendelig Vigtighed, at Alt, Alt, selv det Mindste bliver at bringe i Forhold til det Spørgsmaal om min evige Salighed: o, det er til at tabe Forstanden over.

Vel muligt at mangen Asket var en aandelig Opblæst; men det tilkommer ikke mig at dømme, da jeg maa tilstaae, at hans Første kan jeg ingenlunde gjøre.

O, men i den Grad har Verdsligheden seiret, at man bruger Bestemmelsen „Asketen" som et Raffinement til at smigre sig selv i sin kjødelige Livs-Nydelse, følende sig, christeligt, bedre end Asketen.

Lad saa Landets 1000 Geistlige forsikkre: at det at leve som Asket det er ikke det Høieste, samt at dersom det fordredes, saa vare de villige nok: jeg tilstaaer, at hvad enten nu Asketen er det Høieste eller ikke det Høieste, saa ligger han et heelt Stadium høiere end hvor jeg har mit Liv, og forresten har jeg dog vel heller ikke Ret til ubenvidere at paadutte enhver Asket aandelig Hovmod, hvorimod han just har denne uhyre Fare mere, at føle hvor nær denne Fristelse ligger ham, Noget, der alene vilde være mig nok til ikke at turde begynde paa Sligt, selv om jeg ellers — hvad ingenlunde er Tilfældet — meente at være saa uafhængig af Kjød og Blod, at jeg turde begynde paa Sligt. Og dernæst, saa tilstaar jeg at hvis jeg sagde: dersom det fordredes, saa er jeg strax færdig og villig nok, jeg tilstaaer, at hvis jeg sagde det, var det Løgn i min Hals.

Saa lidet som mit eget Liv ligner en Askets, lige saa lidet har jeg i fjerneste Maade forpligtet noget andet Menneske til et saadant Liv, eller dømt noget eneste Menneske, at han ikke gjorde det — jeg som kun saa smaat efter mine Kræfter [har] søgt en lille Smule at forpligte mig selv, og i ethvert Tilfælde til at gjøre Indrømmelse om mig selv, og

fra Første af erindret om, at jeg er uden Myndighed. Jeg har intet Forslag til det Bestaaende, ikke eet eneste. Jeg mener, at det for den Sags Skyld kan bestaae som det bestaaer, blot hver især vilde for Gud gjøre en Indrømmelse og tvinge sig til at huske den.

Men dette har i mine Tanker demoraliseret Christenheden især Protestantismen: at en med Verdsligheden indtil Punkt og Prikke aldeles conform Geistlighed, istedetfor at tilstaae, at det, christeligt, er Indulgents, har vendt Forholdet om, gjort dette Verdslige til noget, christeligt, langt Høiere og Sandere end den virkelige Forsagelse, det virkeligt at leve i Armod og Fornedrelse. Dette har Verden gjennemskuet, og derfor er Geistligheden uden Indflydelse.

Og deri er jeg ganske enig med Verden. Det er mig utaaleligt dette evindelige Brøvl og denne Forsikkring, at dersom og dersom saa skulde de gjerne opgive Alt, leve ugifte, i Armod o. s. v. o. s. v. Med mig hænger det idetmindste ikke saaledes sammen, det tilstaaer jeg, jeg har ikke Kræfter eller Høimod til Sligt. Det siger jeg ligefrem, og saa forresten anpriser jeg Christendommen efter al den Evne mig er forundt.

Og dog har jeg holdt ud som Forfatter at forkynde Christendommen for egen Regning; men jeg har havt Formue. Blandt Geistlige er det, som bekjendt ikke Skik at gjøre Noget gratis. Skikken er: man søger **først** (— ja det er dog vel egentlig ikke først at søge Guds Rige) et Levebrød — og saa forsikkrer man, at dersom o. s. v. Mod det Første har jeg ikke det Mindste at indvende, jeg finder det aldeles i sin Orden (aldeles i samme Forstand som jeg har hjulpet mig med at have lidt Formue), at en Mand sikkrer sig et Levebrød. Men det Næste mener jeg Ingen har Lov til at sige uden at han gjør det. Ellers bliver det saa let et Blærerie, der svækker Indtrykket af Christendommen. Det et slet ikke farligt at vi faae at vide, at en Geistlig er som vi Andre, et Menneske, ingen Heros, det Farlige er at han paa en saa nem Maade sikkrer sig en Ansættelse i virkeligt Nummer à la suite blandt Heroer og er tillige Heros — dersom det forlanges. Man

kan være Eet og maaskee tillige Lieutenant i Krigs-Reserven — dersom Landet skulde faae Krig. Men at leve Livet hen og være slet og ret Menneske maaskee næsten Spidsborger — og tillige være Heros dersom: det gaaer ikke an. Det er meningsløst at ville tillige være det Høieste; thi, maatte man sige til en Saadan: falder det Dig saa let, saa skulde Du virkelig gjøre Alvor deraf. [I Randen:] Man kan, værende det og det Høiere, forsikkre, at man, dersom Det fordredes, tillige er villig til at være det og det Lavere; deri er der Mening, thi det, at man er det Høiere, afgiver netop Garantien for, at man sagtens kan være det Lavere. Men naar man er det Lavere, saa at forsikkre, at man, dersom det fordredes, tillige er villig til at være det Høiere, det er Nonsens, thi det at være det Lavere er ingen Garantie, og det Andet saaledes just det, quod erat demonstrandum.

. . Som Asaph*) i Forhold til jordisk Gods beder: at Gud hverken vil give ham Rigdom eller Armod men til Maade, saaledes er jeg næsten bragt dertil, at jeg i mismodige Øieblikke kunde fristes til at sige: giv mig, o Gud, da ikke de altfor overordentlige Evner, naar jeg skal leve i smaae Forhold . . .

Forresten har da ogsaa den hele Nielsenske Diversion med Martensen været mig ubehagelig, forbi den saa let bidrager til igjen at gjøre mig end mere uproportioneret.

Den virkelige Forsagelse — det Vigtige.

Christeligt forstaaet er det vigtigere, at jeg fornegter mig selv i een eller anden Nydelse, end at jeg, indulgerende denne, frembringer det fuldendteste Mesterværk af sand Tænkning, Kunst o. D., eller at jeg udretter det mest Forbausende, om dette ogsaa er gavnligt . .

---

*) [Ikke Asaph, men Agur, Ordsprogene 30, 8.]

O, men denne uendelige Ædruhed som er den strenge christelige, den er mig for ophøiet, jeg kan kun berømme og lovprise den. Denne Ædruhed! Thi jeg og mine Lige vi ere dog alle mere eller mindre berusede i Phantasie, og danne uvilkaarligt Gud noget i Lighed dermed. Istedetfor at han, den ene Salige, med salig Ædruhed, om jeg tør sige, seer ene og alene paa det Ethiske, og alt Dette om Præstationen, om det at udrette o. s. v. betyder ham slet Intet, rører ham slet ikke.

Hvor mangt et Menneske er der vel, der roligt kunde fastholde dette, saa det overbeviste ham til at handle derefter: hvis han f. E. ved at leve overflødigt virkelig var istand til at præstere et Mesterværk i den Grad, at det fra Slægt til Slægt overbeviste Tusinder om det Sande, og hvis han, dersom han ikke fik Lov at leve i Overflod, ikke var istand dertil — hvor Mangen var der vel, der var saa ædru, at han forstod, at det Sidste var det Vigtige, at det var vigtigere, at han levede tarveligt og lod alle Mesterværker fare. Og saaledes er det dog for Gud. Men paa den anden Side for mig, og vel for de fleste Mennesker er det saaledes, at det er som skulde jeg omkomme, naar jeg alene skulde aande i denne det Ethiskes rene Æther.

Jeg kan i stille Tanke fastholde denne det Ethiskes uendelige Ædruhed; men handlende i mit eget Liv kan jeg ikke saaledes twinge mig selv. Jeg bliver saa angest og bange derfor som for det rædsomste Pedanterie, der umenneskeligt vilde qvæle mig, ja det er som var det Gud imod, at jeg vilde indbilde mig at forsøge mig saa høit. Men prise det gjør jeg alligevel. Og sandt er det, at jeg, i Forstaaelse med Gud som jeg altid stræber at være, kan være ganske rolig og barnlig glad ved at bære mig ad som jeg bærer mig ad. Jeg kan ganske barnligt (og det falder mig saa naturligt) sige til Gud, som jeg vilde sige til min Fader: nu maa jeg have lidt fri, at jeg kan more mig — og saa morer jeg mig. Stundom kan det saa til andre Tider falde mig ind, at da hiin Ædruhed er det Ethiske, saa er den jo min Pligt, og altsaa skal jeg kunne være saaledes. Jeg gjør saa stundom et anstrenget Forsøg

— men jeg bringes næsten til Fortvivlelse, og maa saa tye tilbage til mit Lavere . .

Min Grændse.

. . . . Saa er der Eet endnu: jeg troer, at der vil forundes mig Kraft til, at indskærpe et stadigt Memento: just da, naar jeg har faaet Folk til at gaae ind derpaa [paa det jeg fremstiller], saa, mildt og venligt men sandhedskjerligt at minde dem om, at Grunden hvorfor de nu gaae ind derpaa, just er, at jeg ikke er efter stor Maalestok den sande Religieuse, men noget af en Digter, der har brugt mildere, altsaa dog i første Forstand mindre sande Midler, hvorimod just den sande Religieuse vilde blive ilde lidt og forfulgt, fordi han brugte de absolut sande Midler, var i Sandhed Alvor, ethikk realiserede Alt, istedetfor at indrømme sig selv og Andre dog et noget digterisk Forhold dertil.

Christendommens Absoluthed.

. . Christus svarer: lad de Døde begrave deres Døde og kom Du og følg mig. Gud i Himlene, see det er et Beviis for, at man har den absolute Forestilling om at Ens Sag er den absolute, efter den Maalestok at fordre Brud med Alt. Sandeligen saaledes har aldrig noget Menneske talt. Sandt nok, jo bedre Ens Sag er, jo strengere er han ogsaa i at vælge Discipel — men, næst efter det absolute Brud, kan der da tænkes et smukkere end dette: blot at betinge sig et Par Dage for at begrave en afdød Fader! Aldrig har nogensinde noget Menneske saaledes havt en Sag, at det kunde være faldet ham ind at afvise en saadan Discipel, hvem jo lige tvertimod just Pieteten mod den afdøde Fader, som han udviste, maatte anbefale. Men kun Christus havde den absolute Sag.

Og hvilken Ophøiethed, som atter kun kan være Guddommens: roligt hvilende i Forestillingen om sin Sags Abso-

lukhed, at afvise en saadan Discipel. Aldrig har noget Menneske, der har havt en Sag, i at have en Sag havt denne absolute Uafhængighed af at behøve et andet Menneske . .

. . Hans [Christi] Sag var det just at passe paa, at han ikke kom til at seire, seire kunde han sagtens. Saa er der jo rigtignok Grund til at være streng, man kunde jo ellers faae Disciple, der hjalp En til at seire. Og Christi Sag var: at faae Alt i Orden, at han kunde blive slaget ihjel.

Forunderlige Sag! . . Mangt et Menneske har tabt en Sag; men aldrig har noget Menneske havt en Sag, hvis Bestemmelse var at den skulde tabes, saa Arbeidet væsentligen var i den Retning. Det er atter det Overmenneskelige, der . . evig afgjort med sig selv, om hvad man vil, kommer til Verden — for at blive ihjelslaget.

Det menneskelige Hjertes Svig.

O, hvor underfundigt er dog dette et Menneskes Hjerte, mit som vel ogsaa Andres.

En Taler træder frem, og — saaledes ere vi vante til at der tales, og jeg taler jo ogsaa saaledes — beder: Herre Jesu drag mig ganske til Dig.

Gud i Himlene! At Den, der et heelt Liv igjennem vilde lide al Sjele-Qval, og tilsidst den forsmædelige Død for at frelse ethvert Menneske: at der fra hans Side skulde være Noget i Veien for, at han vilde med største Glæde drage mig ganske til sig — det var jo at beskylde ham for en næsten vanvittig Art Selvmodsigelse.

Men saa taler jeg jo bagvendt? O, ja vist, og just deri ligger Svigen. Det er mig, der har en Forestilling om at det at afdøe fra Verden er saa smerteligt, at jeg krymper mig. Istedetfor nu anklagende at sige: Herre Jesus Christus, o tilgiv mig, at jeg endnu er saa langt tilbage — istedet derfor snakker jeg bagvendt, og lader som var jeg da villig nok, men Vanskeligheden en anden, formodentligen den, at Christus i sin salige Ophøiethed ikke har Tid eller Leilighed til at hjælpe mig.

„Riv mig fra Alt, hvad mig holder tilbage." Men Du min Herre og Gud, hvad er det da, der holder mig tilbage? Det er jo just mig selv; dersom jeg ikke underfundigt spillede under Dække og holdt sammen med Det, der holder mig tilbage: saa var det eo ipso givet, at Christus drog mig ganske til sig; thi han bestiller ikke Andet end at ville drage hvert Menneske til sig.

. . Min Bøn bliver saaledes næsten en Bebreidelse i Forhold til Christus; thi, sandeligen, er det i Sandhed saa, at jeg ubetinget er villig, men at der er noget Andet, som aldeles mod min Villie holder mig tilbage, saa viser Christus sig jo ikke at ville være Frelseren.

O, men saaledes er det svigefulde menneskelige Hjerte: det Ønskende er egentlig Maximum, vi komme til; og saa naar dette Ønskende udtrykkes rigtigt brændende, saa mener vi, at vi ere overordentlig fremmelige.

R. Nielsens Brøde (hans store Bog).

. . Hvor stor denne Skyld var, beroer paa hvad Forestilling han har havt. For mig var det det smerteligste Indtryk i Retning af Beemod jeg har faaet. Et saadant Forræderie lige i Hjertet . .

En Mislighed ved netop den dygtigere Forkyndelse af Christendom.

Næsten Enhver af de fremragende Personligheder i Kirken vare ogsaa gjerne i det Tilfælde tidligere at have været i strengere Forstand Syndere. Just dette har bidraget til at give dem Indtrykket af Christendom, de behøvede i strengere Forstand Christendommen.

Men dettte have de nu fortiet, og derimod urgeret Begrebet for den alminbelige menneskelige Syndighed.

De Forhold som Christendommen udviste, da Christus

selv forskyldte den, de maae jo dog være de normale. Men den Gang var det faktisk Toldere (altsaa hvad vi kalde i strengere Forstand Syndere), der holdt sig nær til Christus.

Den Kategorie: Christus en Ven, vi har i Himlene, er sentimental.

Til sin Fred og Hvile og Salighed behøver et Menneske en Gud i Himlene, hvem han — o undsigelige Salighed! — tør kalde sin Fader, betragtende sig som Barnet. — Saa behøver han en Frelser og Forsoner, at han trods sin Synd tør troe at Gud vil være hans Fader. Saa behøver han en Hellig-Aand, der styrker ham i Stræben og vidner med hans Aand.

Men en Ven! Saadan slet og ret en Ven! Er da den Christne blevet saa gammel, at han ikke mere er Barn, og altsaa Gud formodentlig ikke mere Fader? Ja saa er det paa det paa den høie Tid at see sig om [efter] en Ven. Men er han Barn — et Barn pleier ikke at have hvad man saadan kalder Venner.

Dette med en Ven i Himlene er en Sentimentalitet, der aldeles har forqvaklet Christendommen. Ja Synderes Ven kan man kalde Christus, thi det er det Samme som Frelser og Forsoner. Men det saadan slet og ret at kalde Christus en Ven i Himlene, det er at afskaffe Gud Fader og gjør Christus til noget reent Forkeert.

Naar vi ere blevne saa gamle, at vi indbilde os, selv at maatte være vort Forsyn, saa maae vi til at see os om efter en Ven, en Ven, der egentlig ikke kan hjælpe os, men deeltage med os. Og saaledes har man tilsidst gjort Christus til en Ven, en Ven „til hvis Bryst jeg kan hælde mit trætte Hoved" (som der staaer i en Prædiken af Mynster).

Det er fortræffeligt af Tersteegen (i en Prædiken am Erscheinungsfeste p. 131 i Rapps Udvalg af hans Skrifter):

de Skriftkloge vidste at sige, hvor Messias maatte være født — men de bleve ganske rolige i Jerusalem, gik ikke med for at søge ham.

Ak saaledes kan man vide hele Christendommen men den bevæger En ikke. Denne Magt der bevægede Himmel og Jord — den bevæger En slet ikke.

I det Hele er Tersteegen uforlignelig. Hos ham finder jeg sand og ædel Fromhed og eenfoldig Viisdom.

Ak, og hvilken Forskjel: de hellige 3 Konger havde kun et Rygte at holde sig til — men det bevægede dem til at reise den lange Vei. De Skriftkloge vidste ganske anderledes Besked, sad og studerede i Skriften som Professorer — men det bevægede dem ikke. Hvor var der saa meest Sandhed, enten i de tre Konger, der løb efter et Rygte, eller i de Skriftlærde, der bleve siddende med al deres Viden?

. . Tersteegen benytter dette Forhold — og ypperligt — som Anfægtelse det maa have været for Kongerne, at de Skriftlærde, som sagde dem Besked, selv bleve rolige i Jerusalem, „saa ere vi vel narrede, har Kongerne maattet tænke;" thi det er jo ogsaa en betænkelig Selvmodsigelse, at de Skriftlærde virkelig skulde vide det, og dog blive rolige. Det er lige saa betænkeligt som naar En veed Besked om Christendom — og hans eget Liv udtrykker det Modsatte, man fristes til at antage at han vil gjøre Nar af En — med mindre man vil antage, at han blot gjør Nar af sig selv.

En Stridendes Suk.

„O, min Gud, min Gud; dette er over mine Kræfter; selv i Forhold til det meest Ubetydelige er det mig som trykkede Du med hele Din Vægt paa mig, og saaledes bestandig, blot det mindste jeg rører mig, strax er det som var det en uhyre Skyld, en himmelraabende Synd, der maatte have de rædsomste Følger, og jeg segner under Vægten af Dig. Nei, jeg har ikke mere Kræfter til at bære Dig." Svar: lad Dig dog sige; Du feiler jo som den Mand, der troede han var blevet blind,

da han havde lukket det brændende Lys inde — eller er det da Dig, der skal bære Gud, jeg troede det var Gud, der i uendelig Kjerlighed vil bære Dig, og bære Dig lige saa let, ja lige saa let som han rigtignok er tung, hvis Du skulde bære ham.

Min Operation i Forhold til det Christelige.

Den er at fornagle de christelige Bestemmelser saaledes, at ingen Tvivl, ingen Reflexion skal kunne faae fat i dem. Det er som naar En lukker en Dør og kaster Nøglen bort: saaledes ere de christelige Bestemmelser gjorte utilgjængelige for Reflexionen. Kun Valget bliver tilbage: vil Du troe eller vil Du ikke troe . .

I Almindelighed begynder et Menneske med først at see hvor langt han nogenlunde tør indlade sig med Christendommen. Naar han saa finder hvad der saadan da ikke fordrer altfor meget af ham, saa kalder han det Christendom, og forkynder nu Christendom.

Mig har først og fremmest det Idealitetens Spørgsmaal beskæftiget: hvad er Christendom? Om jeg selv maaskee skulde segne derunder, det har ikke beskæftiget mig.

Denne rene Idealitets-Interesse er det Mere jeg har; og deraf kommer det, at det har været mig saa naturligt og nødvendigt at bruge Pseudonymer.

. . I Evangeliet om den blodsottige Qvinde taler [Luther] lige i Slutningen om, at om det saa var det Største af Alt, naar et Menneske har Tro paa at det saa vil skee, saa skeer det. Det, siger han, seer man af Evangeliets to Mirakler.

Men see paa andre Steder forklarer Luther, at det at vente Mirakler er at friste Gud.

Den blodsottige Qvinde.

Det Ord: blot jeg rører ved Sømmen af hans Kjortel er jeg hjulpen. Det Ord kan da ikke strax benyttes som et Beviis for en saa overordentlig Tro, der end ikke forlanger at tale med Christus. Man maa jo erindre, at den blodsottige Qvinde efter Moselov var ureen, saa hun altsaa helst ønskede, at det Hele skulde gaae ubemærket af. Man kunde da ogsaa forstaae Ordet saaledes: hun har ikke havt Mod til at træde frem, men hun har troet, at Christus var Den, der kunde hjælpe hende, og er han det, har hun saa tænkt, saa kan han vel ogsaa gjøre det, blot jeg rører ved hans Kjortel.

Hendes Ord bliver da ikke at betragte som et Udtryk for en potentseret Tro i Sammenligning med Dem, som aabenbart henvendte sig til Christus, men hun bliver en Type paa Dem, der have Troen, men af visse Grunde ønske at nærme sig Christus saa skjult som muligt. Undseelsen er det som holder hende tilbage. Derfor har hun heller ikke det Grandieuse i sin Fremtræden som „Synderinden", der aabenbart gaaer ind til Christus ved Gjæstebudet.

Hvad Christi Forhold angaaer, da er det maaskee ogsaa at opfatte paa en noget anden Maade end sædvanligt gjøres. Han vil ikke tillade denne hemmelighedsfulde Communication med ham. Han drager hende derfor frem. Dette forstaaes da som noget Dømmende. Men maaskee er det just af Medlidenhed, guddommelig Medlidenhed, for at vise hende, at han ikke er bange for, at en blodsottig Qvinde rører ved ham og gjør ham ureen. Et blot Menneske i Christi Sted vilde, selv om han kunde gjøre Miraklet og havde gjort det, være med Qvinden interesseret i, at hun blev skjult; det var for meget at forlange af ham, at han ovenikjøbet skulde udsætte sig for Folkets Domme.

„Den tabte Penning" — „Det fortabte Faar" — „Den forlorne Søn".

3 christelige Taler.

1) Den tabte Penning. Her kan ikke være Tale om Fortabelse, en Penning kan blot tabes ikke fortabes. Fremdeles: en Penning har slet ingen Skyld i at den tabes; tabes den er det Ihændehaverens Skyld eller Dens Skyld, som skulde passe paa den. Endeligen: en Penning kan heller slet Intet selv gjøre til Hjælp for at blive fundet igjen. Forsaavidt kunde man sige, at det intet Under er, at Eieren bliver saa glad ved at finde den; thi da det er hans egen Skyld, at han har tabt den, saa er det paa ingen Maade paa Penningens Vegne han glæder sig, men aldeles paa egne Vegne, ogsaa saaledes, at Skylden, Uordenen, ved hvilken han tabte den, nu er gjort god igjen.

2) Det fortabte Faar. Hvorledes det gik til, derom tales der ikke, dets Fortabelse har ingen saadan Historie. Historien begynder med, at det er det fortabte Faar. Dog er det aabenbart, at et Faar ligesom selv kan have Skyld i sin Fortabelse, ved at forlade Hyrden, om Hyrden maaskee ogsaa har Skyld, at han ikke passede paa. Til at bevirke sin Fortabelse kan altsaa Faaret gjøre Noget selv. Til sin Frelse kan det Intet gjøre. Hyrden maa gaae ud og søge det. Endeligen finder han det, og saa elendigt, at han maa bære det hjem. Stor er Hyrdens Glæde; men ganske reent paa Faarets Vegne er den dog maaskee ikke, forsaavidt muligt Hyrden har Noget at bebreide sig med Hensyn til ikke at have passet ret paa Faaret.

3) Den forlorne Søn. Her begynder det med en Historie, hvorledes det gik til at han blev en forloren; og han er ganske og alene selv Skyld deri. Dernæst maa han dog selv gjøre Noget til Hjælp for at frelses: vende hjem til Faderen og omvende sig. Endeligen er Faderens Glæde reent paa Sønnens Vegne. Faderen har slet Intet at bebreide sig, han har gjort Alt for Sønnen, og Sønnen er i den Alder, at Faderen end

ikke kunde forsvare at behandle ham som Barn, men maa lade ham selv forsøge sig i Livet.

Der er derfor Gradation fra Qvindens Glæde, der tænder Lyset, feier Huset, finder Penningen og sammenkalder Naboer og Veninder, til Hyrdens Glæde, der gaaer ud og søger det fortabte Faar og finder det, til Faderens Glæde over at gjenvinde den forlorne Søn.

Saaledes er der Glæde i Himlen over een Synder, der omvender sig. Saaledes! O, naar En eier Millioner Millioner Penninge (som Gud eier Mennesker): saa fristes man maaskee til at tænke, at Forholdet her maa være anderledes end med Qvinden, der kun eiede ti Penninge og altsaa sagtens maatte blive opmærksom, naar hun tabte een. Eller naar En eier Millioner Millioner Faar (som Gud eier Mennesker): saa fristes man maaskee til at antage, at Forholdet maa være anderledes end Hyrdens, der da ikke har saa mange Faar, og derfor sagtens maa savne det ene. Men naar det er Børn! Var dette saa tænkeligt, at en Fader kunde have saa mange Børn, at han ikke vidste, hvor mange han havde, og ikke strax savnede det forlorne! Det var vel muligt, at en Mand kunde eie saa mange Penge, at han tilsidst ikke selv vidste, hvad han eiede og blev ligegyldig derved, medens han dog alligevel maa siges at eie Pengene. Men dersom en Fader havde saa mange Børn, at han blev ligegyldig derved og selv ikke vidste, hvor mange han havde: saa er han heller ikke Fader.

Bedraget.

Ja naar Cato Uticensis havde ladet være at myrde sig selv, fordi det var større ikke at gjøre det: deri er Mening. Men at enhver Spekhøker, der ikke afliver sig, at han strax er større end Cato: Det er Nonsens.

Saaledes med det Christelige i vor Tid i Forhold til Asketen og Kloster-Candidaten.

Luther.

Da Luther sagde: frivillig Armod, eenlig Stand, at tilbringe den meste Deel af Dagen med Bøn og Paakaldelse, Faste o. D.: alt Sligt kommer det ikke an paa, da var det vistnok ogsaa Sandhed i Luther. Han var desuden, for en Forsigtigheds Skyld, tillige den Mand, der havde viist at han kunde, og kunde hvert Øieblik gjøre det . . .

O, men Luther var ikke Dialektiker . . .

Stakkes Luther! Tænk hvorledes nu enhver Karl beraaber sig paa Dig, hvorledes alle disse Levebrøds-Gjæster, „Mænd, Fædre, Fuglekonger", Medlemmer af Venskabelige o. s. v. og tillige Geistlige, hvorledes de beraabe sig paa Dig.

Jeg for mit Vedkommende har blandt Alle, jeg har kjendt, ikke fundet en Eneste, om hvem jeg turde troe, at han duede til frivillig at opgive Alt for at leve i en Klostercelle, saa lidet som jeg tør paastaae det om mig selv . . .

Mærkeligt nok derfor ogsaa, at Luther selv maatte opleve, at det, efterat Evangeliet var indsat i sin Ret, og alt Det om frivillig Armod o. s. v. var afskaffet, at han nu neppe kunde faae lidt Penge til Præster og Skolelærere. Formodentlig har man svaret: at give sit Gods til Fattige eller Kirker, det er ikke det Høieste, det siger Luther — derfor gjøre vi det ikke; var det det Høieste, saa skulde vi nok gjøre det. Saaledes klager L. foruden andre Steder i Prædiken over Evangeliet paa 26de Søndag efter Trinitatis over, at det var meget bedre før end nu, da dog Evangeliet er blevet draget frem for Dagens Lys.

Overhovedet har Luther hugget for stærkt til. Han skulde have gjort Alt for at faae Forestillingen om Fortjenstlighed bort fra saadanne Gjerninger, og saa forresten ladet dem staae, dernæst betragtet sit Ægteskab som en Opvækkelses-Akt. Men nu gik han for vidt, Resultatet blev: at det at gifte sig, og ikke at give Noget til de Fattige, blev anseet for det store Fremskridt i Religieusitet.

Ogsaa i Tischreden (udgivne af Benjamin Lindner, Salfeld 1745, 2den Deel p. 229) siger Luther: also ist es jezt

leider dahin gekommen, daß man sagt: oh, gute Werck, meine Frömmigkeit macht mich nicht selig, darum will ich geitzen, wuchern und thun, was mir gefällt und wohl thut etc. —

Luther — Mynster.

Tænk M. samtidig med L. Lad der nu siges om M. alt hvad Udmærket der kan siges med Sandhed og lidt til; men dersom Nogen vil negte, at hvad jeg nu siger om M. er Sandhed, saa vil jeg sige han er en Løgner: M. er en klog, forsigtig Mand, der Intet, Intet gyser for i den Grad som for Skandal, i Forhold til hvilken han har en Idiosynkrasie som En kan have det i Forhold til at man skærper en Saug o. D.

Og hvad er nu det Christelige! Det Christelige er fra først til sidst Skandal, det Guddommeliges Skandal (*σκανδαλον*). Hver Gang En i eminent Grad vover at reise Skandalen, da er der Glæde i Himlen, thi kun det Guddommeliges udvalgte Redskab formaaer eminent at reise Skandalen.

Og hvilken er Luthers Storhed? Hans Skrifter vilde maaske glemmes, selv hans Optræden mod Paven (skjøndt her var sandelig Skandal nok) vil maaskee svinde: men paa Høiden af middelalderske Begreber at vove at gifte sig, selv Munk, og med en Nonne! O, udvalgte Guds Redskab! Dig forbeholdtes det ved denne Handling i Christenheden at reise den største Skandal, der nogensinde er reist. Først kommer Christendommens Indtræden i Verden, da Christus forkyndte den og Apostlene: det var selve det Guddommeliges Skandal. Men dernæst og i Christenhed bærer Luther Prisen for at have reist den største Skandal.

Og nu Mynster med sin — christelige — Angest for end den mindste Smule Skandal! Og han begeistrer sig selv og Andre ved Hjælp af Luther.

Det er altsammen Forfængelighed, siger Prædikeren.

Til Gud.

Du lod Alt lykkes for mig; da kom der en Tid, hvor det var mig, som lod Du Alt mislykkes for mig. Saa forstod jeg det saaledes, at nu var Det forbi, nu vilde Du ikke mere have med mig at gjøre i den Forstand. Saa meente jeg da, at for mig blev dog een Salighed tilbage, uafbrudt at takke Dig for det ubeskrivelige Gode Du havde gjort med mig, saa uendelig meget mere end jeg havde ventet, kunde eller turde have ventet. — O, dette er mit smaalige Hjerte, der dog med Alt tænker saa smaaligt om Dig. Nei, Din Mening er, at jeg skulde gjøre et Fremskridt, at jeg af det ubeskrivelige Gode, Du har gjort med mig saaledes, at jeg kunde forstaae det, skulde lære den Salighed at prise og at takke Dig, naar jeg ikke kan forstaae Andet, end at Alt er uheldigt for mig.

Den Religieuses Tale.

.. Og naar er det dog meest Sandhed i mig, at jeg fornemmer, at Du uendeligt er Kjerlighed? Dog vel ikke naar jeg hjælpes ved Beviset, o, nei, naar jeg fornemmer det uden Beviis, naar det ikke er en Læresætning, hvilken altid behøver Beviis, men er blevet mig Grundsætningen, hvilken aldrig behøver Beviis. O, men naar min Sjel bliver træt, da vil Du ikke lade Beviset udeblive.

Luthers Forvandlinger.

De der levede samtidigen med Luther, især De, der stode ham nær, de fik da det mægtige Indtryk af, at han var en Troes-Helt, den fromme, gudfrygtige Mand, som saadan væsentligen en Fremmed i Verden.

Snart forandredes imidlertid Indtrykket af Luther, han blev egentlig opfattet som politisk Helt, og Stik-Ordet, hvorunder han erindres, blev: hør mig Du Pabst jeg være vil o.s.v.

Endnu engang forandredes Indtrykket, da nu Paven engang var knækket. Stikordet hvorunder han erindredes baade af Geistlige og Lægfolk, blev: wer nicht liebt Weiber, Wein, Gesang o. s. v. . . . Forsaavidt bliver hans Minde bedst at celebrere paa følgende Maade. Chor af Geistlige og Lægfolk: og dette skal være Morten Luthers Skaal, Hurra; og Skam for Den, som ikke, Morten Luthers Skaal vil drikke, Hurra, Hurra, den Skaal var bra', Hurra; nok engang Hurra, Hurra! — Det kunde ogsaa gjøres saaledes, at for at bevare hans Minde, hans Portrait gjordes til Kløerknægt. Reis Mindestøtter for ham, det forslaaer ikke; nævn en Dag om Aaret efter ham, det forslaaer ikke; nei gjør ham til Kløerknægt: og der skal neppe være nogen Geistlig, uden at han ofte, ofte vil faae Anledning til at mindes Morten Luther og Reformationen.

Nonsens.

Langfredag prædiker man om: mig er Verden korsfæstet og jeg Verden.

Gjør nu et Tanke-Forsøg, tænk Dig, hvorledes vel den Mand maa see ud, hvis Livs-Anskuelse er indeholdt i denne Sætning. Og negt saa, om vi ikke alle maatte ønske, at et saadant Menneske dog vilde skjule sig i et Kloster, at vi ikke fik ham at see, at han da ikke reent skulde forstyrre os Glæden ved Livet, ligesom da man bad Christus at forlade det Sted, hvor man var blevet bange for ham.

Og betragt saa hans trivelige, smilende fidtede Velærværdighed, der stjælende lidt af en af Mynsters Prædikener holdt denne herlige Tale. Og betragt saa Hans Excellence selv, denne fine Verdens Mand, der har suget Nydelse ud af Livet som sjelden, sjelden Nogen — og hvis Livs-Anskuelse det er: mig er Verden korsfæstet og jeg Verden. Ja dersom han ikke selv sagde det, saa skulde man rigtignok have Ondt ved at falde paa, at det var hans Livs Løsen.*)

*) [I Randen:] Det er ligesom hvis En (hvad Tilfældet var med min Faders Broder, da han en Sommer var herovre) om Sommeren

Men det er til en Afvexling! Ubetalelige Nonsens. Til Afvexling har man maaskee den Anskuelse: fryd Dig ved Livet — og saa til Afvexling: mig er Verden korsfæstet; .. aldeles ligesom i Theateret: hver evige Aften Tragedie, det gaaer ikke an, nei det Almindelige maa være Lystspil, Ballet o. D. — og engang imellem for en Afvexling: en Tragedie, saa har man Lyst til at græde, gjøre sig en Fornøielse af at slæbe flere Lommetørklæder fulde — ja, ligesom i Kirken, naar der til Afvexling prædikes om: mig er Verden korsfæstet og jeg Verden.

Vilhelm Lund.

Det faldt mig paa i Dag, hvilken Lighed mit Liv har med hans. Som han lever derovre i Brasilien, tabt for Verden, fortabt i at udgrave antediluvianske Forsteninger: saaledes lever jeg som udenfor Verden fortabt i at udgrave de christelige Begreber — ak, og saa er det i Christenheden jeg lever.

I den udvortes Verden hænder det da ikke, at Landmanden tager Feil, og troer at Klinten er Hveden, gjør stort Væsen af Klinten, høster den, kjører den ind, og lader Hveden ligge og raadne paa Marken. I Aandens Forhold gaaer det gjerne saa i denne Verden, at man tager feil og anseer Klinten for Hveden .. a (parte) potiori eller dog majori fit denominatio: da langt, langt det Meste er Klinte, saa er altsaa Klinte Hvede, og Hvede Klinte .. Da i Aandens Verden Begreberne ikke have en udvortes Virkelighed men ere Forestillinger, saa benytter man sig friskt væk af Leiligheden og stempler Begreberne om i Forhold til som det convenerer de Fleste.

---

gik med tre Frakker paa og saa vilde sige: min Anskuelse [er] at man bør gaae saa let paaklædt som muligt. Her maa man ogsaa sige: dersom De ikke selv sagde det, saa skulde man have Ondt ved at falde paa, at det var Deres Anskuelse.

Geistligt-verdsligt Galimathias.

. . . . Nylig seer jeg at en Lieutnant og Ridder af D. er blevet Præst (han har formodentlig været med i Krigen som Frivillig og udmærket sig). Lige saa godt som man nu lader ham bære hans Ridderkors paa Præstekjolen, lige saa godt kunde man tillade ham at bære Epauletter paa Præstekjolen . .

Dette kommer af den fuldkomne Mangel paa Respekt for hvad det er at være Geistlig, hvilket igjen er en Følge af den fuldkomne Conformitet mellem Geistligt og Verdsligt.

Sæt at en Præst opnaaede den Lykke at blive Fuglekonge, saa vilde dog Enhver finde det upassende at han vilde bære sin Værdigheds Tegn paa Prædikestolen . .

Men Regjeringen har Øie for Fortjenester — derimod intet Øie for hvad det burde betyde at være Geistlig.

Hvorfor see vi slet ingen Forfølgelse?

Fordi der ingen Christendom er. Lad Christendommen komme, saa kommer ogsaa Forfølgelse. Og saa kommer igjen Lidenskab. Den, der har seet et Menneske, i hvem han saae den Fromme, Gudfrygtige, og menneskelig talt, Retfærdige, lide Mishandling og Forfølgelse tilsidst Døden, han faaer vel Lidenskab, om [end] ikke efter den uhyre Maalestok som Apostlene, der havde seet den Hellige korsfæstet, saa fra det Øieblik Verden var dem korsfæstet og de Verden.

Den ethiske Idealitet.

Det er en aldeles forvirret Sprogbrug i Forhold til det Høiere, man endnu ikke har naaet, at sige: jeg kan ikke, som var der Tale om Talent o. D. At bruge „kan" her maa man erindre er saa langt fra at være Undskyldning at det er Selvanklage. Paulus siger heller ikke: det Fuldkomne kan jeg ikke, han siger: jeg jager derefter. Naar man siger: det kan jeg ikke, saa betyder det gjerne, at man vil svinge af og berolige sig.

Mynster — Luther.

Luther siger etsteds i sine Prædikener, at til et ret christeligt Liv hører tre Ting: 1) Tro, 2) Kjerligheds-Gjerninger og 3) Forfølgelse for denne Tro og for disse Kjerligheds-Gjerninger.

Tag nu Mynster. Han har slaaet af paa Troen i Retning af Spænding og Inderlighed. Istedetfor Kjerligheds-Gjerninger har han sat Legalitet. Og Forfølgelse har han ganske afskaffet.

Socrates — Idealet.

Socrates havde ikke det sande Ideal, ei heller Forestillingen om Synden, ei heller om at Menneskets Frelse krævede en korsfæstet Gud: hans Livs Løsen kunde derfor aldrig blive: mig er Verden korsfæstet og jeg Verden. Han bevarede derfor Ironien, som blot udtrykker hans Opløftelse over Verdens Daarlighed. Men for en Christen er Ironie for lidt, den kan aldrig svare til det Forfærdelige, at Frelsen er at Gud korsfæstes, medens Ironie nok kan bruges i Christenheden til Opvækkelse en Tidlang.

Journal NB.20

[Udenpaa Bindet mærket:]

D. 11. Juli 1850.

Ofte nok er det sagt, at dersom Christus nu kom igjen, saa vilde han atter blive ihjelslaget. Dette er ganske sandt, men nærmere bestemmet maatte der vel tilføies, at han vilde blive dømt fra Livet og ihjelslaget — forbi Det, han forkyndte var **ikke Christendom**, men en vanvittig, ugudelig, gudsbespottelig, menneskefjendsk Overdrivelse og Caricatur af hiin milde Lære, Christendommen, den sande Christendom, der findes i Christenheden, og hvis Stifter var Jesus Christus.

Christendommens Umulighed for Øieblikket herstedes.

1.

Selv om der ikke var Andet til Hinder — og Gud veed der er da tillige saa godt som alt Andet —, Dette alene var nok: der existerer 1000 Mennesker, som alle indtil det Yderste ere interesserede i, at man ikke faaer at vide hvad Christendommen er.

Faaer man nemlig det at vide, saa vil dermed ingenlunde Levebrødene gaae i Vadsken, det er ikke min Mening, men der vil blive en Interpretation fornøden: og er man nu meget

hidsig og ivrig, saa giver man sig maaskee ikke Tid til at høre, at der da kun er Tale om en Interpretation, og troer, at det gaaer ud paa Levebrødets Afskaffelse: og saa er Pokker løs.

Den samme Christelighed, der med en ubegribelig — ja ubegribelig for Den, der ikke har Begreb om Geistligheden — en ubegribelig Ro har roligt seet og hørt paa, at i det 19de Aarhundrede Christendommen tabte den ene Position efter den anden, den samme Geistlighed, der med samme ubegribelige Ro har roligt seet paa, at Samfundet (Christenheden, hvor vi Alle ere Christne) sædeligt forraadnede frygteligere endnu end Oldtidens Forraadnelse, medens Geistligheden roligt levede af, at vi Alle vare Christne: den samme Geistlighed er i samme Sekund slagfærdig under Vaaben, naar der røres ved Levebrødet. Ikke eet Ord, hedder det; vi holde med hele Orthodoxiens Lidenskab fast — ved Levebrødet.

See disse 1000 Mand — og naar man tager de Foresatte med, hvis Lidenskab og Troes-Iver endog vel er større i Forhold til at Levebrødet er større, naar man fremdeles tager med hvad der saadan staaer à la suite men dog i Mulighedens aspirerende Lidenskab er interesseret i Levebrødet, saa bliver der vel endogsaa 1100, et helligt Tal, der erindrer om de 1100 Martyrer — see disse 1100, der ere istand til at vove indtil at blive Martyrer for Levebrødet: de ville egentlig gjøre Christendommen umulig.

2.

Og dersom saa dette ikke var, hvis da En vilde sætte Christendommen ind i Virkelighed, saa vilde Dag-Pressen, der kæmper for Publikums Souverainitet baade over Gud og Christus, sætte Alt i Bevægelse for at gjøre Christendommen umulig.

Martensen og jeg.

At det skulde være en Strid om Tankebestemmelser er aldrig faldet mig ind; jeg veed bedre, hvor Vanskeligheden stikker.

At jeg anseer ham for langt, langt, langt den Stærkere i Øieblikket, lægger jeg slet ikke Dølgsmaal paa. Thi at der foruden mig skulde findes en saadan Daare til som jeg, der kunde faae i Sinde at ville gaae ind paa den Art Christendoms-Forkyndelse jeg repræsenterer: den dog nogenlunde sande: det burde ikke falde mig ind.

.. Jeg har ingen Lokke-Midler, thi det Lokkende er netop det, man gaaer glip af ved min Forkyndelse. Ei heller har jeg noget Tvingende, da jeg er uden Myndighed. Hvad Under da, at jeg staaer ene. . .

Den strenge Christen

bør være billig og human nok til paa en smuk Maade at finde sig i ja næsten at gjøre de Nærmeste og Andre en Undskyldning, at han er som han er, at han ikke deeltager i Det, hvori de have deres Liv for saa stor en Deel, og som, menneskelig talt, dog kan være saa smukt og elskeligt, at de i den Forstand ingen Glæde have af ham.

Det Frygtelige er, at just den høieste Form af Gudelighed, det ganske at slippe alt Jordisk, kan være den høieste Egoisme . . saaledes at udtrykke ved sit Livs Form, at de Andre egentlig i dybere Forstand ikke have Religieusitet.

Og dog er det jo denne absolute Form af Hengivelse Skriften fordrer.

At forvandle Lidet til Meget.

Lær at nøies med Lidet — vil Du negte, at det er Meget.

Nødvendighed af en Geistlighed (men strengere christeligt holdt) som Mellembestemmelse i Christenheden.

. . . . Der skulde være en Geistlighed som Mellembestemmelse. Denne Geistlighed skulde være strengt christeligt holdt, udtrykke de strengeste Christendoms-Fordringer i det mindste tilnærmelsesviis, thi ellers gaaer Dette ganske ud, og Alt bliver pure, pære Verdslighed, som Factum er. Drakontiske Love føre til Intet, og dette uhyre Ophøiede med at vi alle ere Præster fører til det sørgeligste Galimathias, vi see for os.

Denne Geistlighed maatte recruteres af Saadanne, som enten ved store Synder, eller meget svære Ulykker o. D. vare bragte til ganske at maatte bryde med denne Verden. Men istedetfor nu mørkt og menneskefjendsk at gjøre Andre ulykkelige ved at fordre det Samme af dem, skulde de, elskende det at være Menneske, skaane, saavidt da Sandhed tillader det, over de Svagere, eller over Dem, som ikke kunne gaae saa langt ud. Sandelig dette er dog vel ikke Herskesyge: selv at være bunden ved strengere Vilkaar — og naturligviis, villigt indrømmende Enhver, der vilde det, at gaae ind paa det Strengere.

Det er let at see, at det N. T., især Evangelierne, kun indeholder Idealitetens Fordringer og absolut.

Nu have vi vant os til saadan udenvidere at sige, at det var blot for Apostlene, det gjælder ikke os.

Du, min Gud, hvilken underlig Gud: at give en hellig Skrift, der kun angaaer det Par Mennesker, som jo hørte det mundtligt — og ikke angaaer hele Menneske-Slægten.

Naaden — Christenheden.

Som hine Lande ere de meest vanslægtede, hvor en rig og frugtbar Natur frembringer Alt, uden at Menneskene behøve at arbeide: saaledes er Christenheden ved Hjælp af „Naaden"

som blev taget forfængelig, demoraliseret som end ikke Hedenskabet var det.

-

En Poeniterende kan bedst forkynde Sandhed.

Dette sees ogsaa saaledes: det at Peter fornegtede, det gav ham Fart siden, thi han havde angrende uendelig Meget at indhente. Det at Paulus havde forfulgt Menigheden, det gav ham Fart, thi han havde uendelig Meget at gjøre godt.

Dette er da let at see, at et Menneske skal være bragt meget yderligt for at tage sin Tilflugt til en Korsfæstet. Sandt nok, nu siger man: han led og døde just for at frelse mig. Godt, men netop lige saa sandt er det, at hans hele Liv der var Lidelse, var for at efterlade mig et Fodspor.

Det gaaer jo dog virkelig ikke an fra en Korsfæstet at svinge af ind paa en Dandsebod, at lade ham være korsfæstet for at jeg skal leve paa den Melodie: fryd Dig ved Livet — og endnu engang: fryd Dig ved Livet ganske ugeneret, thi der er En, som har ladet sig korsfæste for Dig. Selv om det var muligt, at den Korsfæstede kunde være faldet paa noget Saadant, det vilde dog være ethvert bedre Menneske anstødeligt..

.. Martensens „sunde Lære" finder .. Geistlighedens Bifald. De tænker som saa. Christendommen, det var oprindelig en Sygelighed, den Gang da den forkyndtes af Dem, som selv bleve Offere. Saaledes kom Christendommen ind i Verden som en Skrantning. Men hvordan det nu gik eller ikke gik, efterhaanden kom den til Kræfter — og blev den „sunde Lære", Forkynderne bleve ikke Offere men toge Offer, og bleve fede ved Offer og Accidentser.

Dag-Pressen.

Det der har frembragt dette rædsomme Onde er blandt Andet Følgende:

Det, der regjerer Verden, er ikke just Gudsfrygt, men Menneske-Frygt. Derfra denne Angest for at være en Enkelt, og denne Tilbøielighed til at skjule sig under et eller andet Abstractum: deraf Anonymitet, deraf det at kalde sig Redaktionen o. s. v. o. s. v.

Fra den anden Side. Det Misundelsen absolut retter sig mod er mod den Enkelte; Misundelsen vil ikke taale, at en Enkelt skulde betyde Noget, end sige være fremragende. Derfor opelsker Misundelsen lutter Abstracta . . . : [saa] at selv den eminenteste Enkelte er en Ubetydelighed ligeoverfor et Abstractum, selv om dette notorisk fremkommer derved at en enkelt Mand kalder sig „Redaktionen". Misundelsen kan ikke taale at see det Fortrinlige, derfor protegerer den Abstracta, da disse ere usynlige.

Endeligen forholder et Abstractum sig til det Phantastiske i Mennesket; og det Phantastiske er en uhyre Magt. Selv den meest udmærkede Enkelte, han er dog kun en Virkelighed — men „Redaktionen": ja, Ingen, Ingen veed, hvilken uhyre Capacitet der skjuler sig bag derved.

Summa summarum: Menneskeslægten ophørte at frygte Gud. Saa kom Straffen, at Slægten er bleven angest for sig selv, opelsker det Phantastiske, for hvilket den saa selv skjælver.

*

Discussionen om Presse-Loven i Frankrig interesserer mig; endelig er man da bragt til den Yderlighed, at man taler ud.

Det er uforligneligt at høre Journalernes Hyl, at uden Anonymitet er Dag-Presse en Umulighed. Sandeligen en ypperlig Indrømmelse af hvilke Pjalte de ere; og fra en anden Side, naar saaledes Alt dreier sig om Anonymitet, saa er det desto vigtigere, at denne om muligt gjøres umulig.

Men endnu forsvarer Pressen sig med: det er upraktisk, det lader sig ikke gjennemføre — og Journalisterne juble.

Tænk Dig, at Tyveverdenen havde opdaget en Maade at stjæle paa, som gjorde det til en Umulighed at opdage Gjerningsmanden: hvilken Glæde blandt Tyvene! Og hvilken Glæde blandt Journalisterne, at det formeentlig er en Umulighed. Om det er Sandhed at Anonymitet er et af de største moralske Onder: det bryder Journalisten sig slet ikke om; han siger blot: Gud skee Lov, det er umuligt at udrydde Anonymitet. O, af alle Menneskeslægtens Fordærvere afskyeligste, I Journalister! O, af alle Tyranner modbydeligste, I Journalister, I som tyrannisere ved feig Menneske-Frygt.

Imidlertid turde dog Journalisterne tage feil, det vil nok lade sig gjøre . . . .

. . . . Det Forfærdende ved Christendommen er endda ikke Lidelsen, som kommer, men det at jeg maa forstaae, at ved at indlade mig med Christus maa der komme Lidelse. Saa jeg vel kan bede ham at hjælpe mig at holde ud, men ikke at fritages, da det er at spotte ham.

Saa forfærdende kunde Christendommen end ikke stille sig for de samtidige Disciple; thi de saae ingen Nødvendighed mellem Lidelse og Christendom, tværtimod de haabede lige det Modsatte indtil saa Lidelsen kom. Men saa havde de Samtidige heller ikke ganske i samme Forstand Forbilledet (thi Samtidigheden med ham var jo den Tid, i hvilken Forbilledet udfoldede sig, som altsaa først endtes med hans Død), ei heller havde de „Naaden", hvilken erhvervedes ved Forbilledets Lidelse og Død. Kun at Naaden ikke skal forstaaes i Forhold til at jeg faaer Lov til at slippe for Lidelse, men til at der tages lempeligt paa mig, og at jeg fritages fra det Fortjenstliges Angest, som skulde jeg selv ved Lidelse erhverve Saligheden.

. . Det kan være det naturlige Menneske allerede til Forargelse at skulle høre Tale om Naade, forsaavidt han vil gjøre sig selv retfærdig. Men eh bien, siger han, lad det saa

være Naade, jeg vil ydmygt tage mod den, men saa vil jeg ogsaa være fri. Ak nei, siger Christendommen, Du kommer til at lide og lide — og saa skal Du alligevel ydmyge Dig under, at det er Naade, at Du frelses.

Ak, thi kun Christendommen har Guds-Forestillingen om, hvor uendelig ophøiet Gud er; vi Mennesker, vi gjøre Gud temmelig ubetydelig.

Dag-Pressen.

At Love mod den, som ordentlig kunde ramme den, skulde være en Umulighed, er ikke min Mening. Men min Mening er det rigtignok, at Det, der skal frelse Menneskeheden fra dette Onde (over hvilket Satan selv stolt har triumpheret, og sagt: endelig har jeg der opfundet en Fordærvelse, der er saaledes betrygget, at enhver Forholdsregel mod den er praktisk urealiserbar), er noget ganske Andet: sand Christendom.

En lille Flok sande Christne, spredte ad som Enkelte, de ville kunne tage den Sag op. Ved sande Christne forstaaes saadanne, der troe og hvis Liv udtrykker, at dette Liv er indviet til Lidelse for Sandhed; der er i deres Handlen ingen Baklen, som regnede de dog saa smaat paa, at man ogsaa kunde tjene Sandheden — og gjøre Lykke i denne Verden.

Jesuiterne — Dag-Pressen.

Jesuiterne vare i deres Udartning det skammeligste Forsøg paa at bemægtige sig Samvittighederne. Dag-Pressen er det nedrigste Forsøg paa at constituere Samvittighedsløshed som Statens og Menneskehedens Princip.

Christendom — Barnedaab.

Dersom Christendommen saaban ganske ligefrem var et Gode, som et jordisk Gode, Penge f. E., saa er det da for-

klarligt at man saa tidligt som muligt sætter Barnet i Besiddelse deraf.

Men da Christendommen er et Gode, hvis Første er Forpligtelse til at ville lide for Sandhed: saa er det dog en egen Sag med at haste saa stærkt*) . .

. . . . Denne Verden ligger i lutter Relativitet — og det Christeliges Qvalitet er det Absolute: en saadan (af det Christeliges Qvalitet mærket) Handling maa paa Liv og Død collidere med Virkeligheden. Vistnok kan intet Menneske end ikke en Apostel i den Grad bære det Absolute, idet han sætter det ind, saa det at bære det er at være det hvorfor ogsaa da det skete, Alt brast, Templets Forhæng, Gravene, hele Tilværelsen, al denne Relativitet - - men desuagtet vil Collisionen blive livsfarlig.

Men Sagen er, en Handling væsentlig mærket af det Christeliges Qvalitet sees der maaskee ikke een af i hver Generation; det bliver dog kun saadan til en vis Grad og saa bliver Collisionen ogsaa derefter.

Ulykkelig · Skyldig.

Mod den Ulykkelige værger menneskelig Deeltagelse sig ved at forklare hans Ulykke som Skyld: saa er man ham qvit.

Og imidlertid ere vi alle Christne.

*) [I Randen:] Men saa undersundigt tales der bestandig i Christenheden . . Den Christne er salig, siger man, men man siger ikke i hvilken Forstand, at dette, efter Christendommens Mening, er i Evighedens Forstand, medens han i jordisk Forstand er den plagede Mand. — Man siger: Christendommen er Lægedom for Lidelser, men man siger ikke, hvilke Lidelser det er, at Christendommen tænker paa: Samvittighedens Angest, Frygt for Dommen o. D., medens den til Vederlag for at frelse et Menneske fra disse Lidelser, just lægger jordiske Lidelser paa ham, Timelighedens Lidelser.

Misforholdet mellem Christendommen og Christendommen i Christenheden.

. . Apostelen siger: værer altid glade — nemlig ved Tanken om Evigheden, thi her i Verden skulle I have Elendighed nok. Christenheden siger ogsaa: en Christen er altid glad, forstaaer derved den jordiske Glæde, at han er sund og frisk, livslysten o. s. v. — Christendommen siger, at ved Naaden skjenkes os Alt, Lykke, Held, Velsignelse — den tænker bestandig paa Evigheden, om hvilken den har en saa uhyre Forestilling. Christenheden repeterer det Sagte og forstaaer det om dette Liv. Og saaledes overalt.

Det er skjønt i en Psalme til Christi Himmelfartsdag, naar man kaster de to første og de to sidste Linier bort og saa interpuncterer noget anderledes, saa det lyder:

Lehr mich nur im Geiste leben,
Als vor Deinen Augen da:
Fremd der Welt, der Zeit, den Sinnen,
Bei Dir abgeschieden drinnen.

Mulighed — Virkelighed.

Nu declamerer Mynster og siger: og dog holdt han det ikke tilbage, men han (Christus) sagde det store Ord: jeg er dog en Konge — og saa græder Mynster, jeg, Frøken Jespersen, Student Møller, Conferentsraad Nissen, Grosserer Grønberg o. s. v. o. s. v., og alt som vi græde beundre vi Mynster; Mangen er det vel ikke engang klart om han græder ved Tanken om Christus, eller det er Beundrings-Taarer over Mynster.

Da han sagde disse Ord — troe mig, da har Jøderne grint, og Pilatus trukket paa Skuldrene — og vi Andre, hvad havde vi gjort?

At dette er saa, mig synes, at jeg maatte kunne overbevise en Steen derom.

Og dog, end ikke Dette maa siges — eller Du skal see hvad Virkeligheden dømmer. Du vil Ingen røre (ak, som Excellencen, den rørende Excellence), de ville lee Dig ud, saa beskylde Dig for Indbildskhed og Stolthed og Upraktiskhed.

Og saa skulde man ikke have Lov til at trøste sig ved Tanken om Døden!

Christendom — Jødedom.

Alene saaledes kan man see, hvor ueensartede disse ere. Jødedom sætter Familielivet som Gudfrygtigheds Form: Christendom sprænger alt Sligt ved Guds-Forholdets Absoluthed, der kan føre til at hade Fader og Moder.

Jødedom er Gudsfrygt, som har Hjemlighed i denne Verden, Christendom er Fremmedhed fra denne Verden.

I Jødedom er Gudsfrygts Løn Velsignelse i denne Verden, Christendom er Had til denne Verden.

De Collisioner i Retning af Pietet som Christendommen selv forkynder sig at sætte, maae af Jødedommen betragtes som Ugudelighed, altsaa saa langt som muligt fra at være Udtryk for Gudsfrygt.

Lærer — Discipel.

I Almindelighed er det saa: Læreren, Mesteren, han flokker Alle om sig. Saa kommer der en Discipel, men han fængsler kun Faaes Opmærksomhed. Det forklarer han da af, at han ikke har de Evner og Gaver som Mesteren.

Tag nu Christendommen. Christus siger: kommer hid — og Alle flye. Hans Høiærværdighed siger: kommer hid alle I o. s. v. — og man stormer til. Skulde dette ikke ligge i, at Hans Høiærværdighed gjør det skidt . .

Den Stridendes Suk.

. . Hvis Aandens Vidnesbyrd ikke var, saaledes at Du [o, Gud,] ved Hjælp deraf dog i Grunden holder paa endog

Den, Du tungest prøver: saa vidste jeg jo hverken ud eller ind, saa var det mig jo umuligt at vide, hvor jeg er, om Medstand og Uheld er Din faderlige Tugtelse, for at skrække mig tilbage, eller Medstand og Uheld just betyder, at jeg er paa den rette Vei, den trange Vei, hvor Aandens Vidnesbyrd er det eneste Kjende.

„Klosteret"

var dog et point de vue i Forhold til at bestemme, hvor man var, om man var steget høiere i Fuldkommenhed end Klosteret eller sjunket reent i Verdslighed.

Saa lod man „Klosteret" gaae ud, og nu tøsser vi længst om i aldeles Mørke, betræffende hvor vi ere, og alt det Profane har gjort en saa brillant Forretning som aldrig.

. . I den Grad er Troen blevet skjult Inderlighed, at tilsidst en ny Art Tro bliver fornøden i Forhold til „Troen": den Tro, at jeg troer, at jeg har Troen ., ja, ironisk nok, som eftest behøves der vist en overordentlig Tro for at troe, at det Menneske har Troen, eller han selv behøver en overordentlig Tro for at troe, at han har Troen.

Om mig selv.

Ogsaa af den Grund er jeg angest for at tale til Regen om hvad oekonomisk Bekymring jeg kan have; thi det behøver jeg da ikke at betvivle, at Enhver vil sige til mig: Du er da ikke gal at ville ødsle mere; betryg Dig først det Jordiske o. s. v.

Just dette frygter jeg, at det Lavere i mig strax faaer et betænkeligt Medhold, som maaskee vil ødelægge mig . .

Martyriet.

Selv Martyrierne ville i Nutiden blive anderledes. Det at døe af Aands-Anstrengelse, af Sjels Lidelser o. D. kunde

ikke forekomme i Fortiden, da det strax gik paa Liv og Død. Men da var der heller ikke de uhyre Reflexions-Masser at løfte, de rene intellectuelle Opgaver, det Reflexions-Forviklede med alle de falske Seddel-Penge af det Christelige, og de Millioner Titulair-Christne.

Jo færre Tanker, jo mindre Reflexion, desto nærmere ligger Afgjørelsen paa Liv og Død. Saaledes overalt. Blot et Exempel fra et andet Forhold: derfor i en ældre Tid i Opdragelsen den hurtige Recurreren til det Korporlige.

Altsaa et ublodigt Martyrium. Det er dog maaskee endnu qvalfuldere; thi jo mere Reflexion udenom, desto mere den seigpinende Nederdrægtighed, medens saa tillige det ublodige Martyrium ikke har hverken det Understøttende i Forhold til at give Kræfter eller til at betegne Ens Position og bevare En paa Pletten, som Katastrophen paa Liv og Død.

Den grundtvigske Tale om det døde Bogstav har han selv udtværet til en dræbende Aandrighed.

. . . Moderens Replik [i Bürgers Lenore] *) er forresten charakteristisk for Christenheden: saadan udenvidere at ordinere Sacramentet for ulykkelig Elskov — hvorfor saa ikke ogsaa for Feber o. D.? hvilket man vel ogsaa har gjort.

Armod.

Eet er: ganske vilkaarligt at gjøre Armod til Fromhed, som var Armod Noget i og for sig. Det er i Grunden at forvandle Gud til en Slags Storpascha, der sidder i Ørkesløshed og til hvem saa den Fromme siger: see nu paa mig, skal Du see, at jeg kan leve af Vand og Brød.

Et Andet er, naar Armod forholder sig til Ideen, hvilken et Menneskes Liv tjener. Sæt f. E., at det er saa, at hvis

*) [„Das hochgelobte Sakrament wird deinen Jammer lindern".]

Ideen skal tjenes tilgavns, da kan der kun blive en lille Tid tilovers til at tjene Udkommet, saa er det jo Pligt at vælge den knappe Tid og det knebne Udkomme, istedetfor at erhverve mere, men saa ogsaa at maatte slippe Ideen mere. Eller sæt, at Armoden forholder sig til Ideen. Tag en theol. Candidat, der altsaa nærmest er anviist geistlig Embedsstilling som Veien til Udkommet, men han tager det i Betænkning for ikke at komme i Berøring med hele denne Verdslighed i Forgaarden, for ikke ogsaa ved sit Liv at udtrykke, at dette er i sin Orden. See her er Armod baaren af Idee og bærende Idee. Og saaledes paa flere Maader.

Det er Existentsen der prædiker,

ikke Munden. Tag 3 Geistlige af forskjelligt Livs-Vilkaar: en Prælat, en velhavende Sognepræst, en Tiggermunk der virkelig er Asket. De prædike alle Tre om „det daglige Brød," hvorom vi bede; de sige maaskee det Samme — men Taleren, hans Skikkelse, hans daglige Existeren afgiver dog vel her Interpretationen. Og saaledes overalt. Det veed ogsaa den kloge Verden kløgtigt at benytte . .

Fremskridt i mit Liv.

Hvor meget jeg end .. var disponeret for den Kategorie „den Enkelte": den Gang jeg først anbragte den, i Forordet til to opbyggelige Taler 1843, havde den dog for mig ogsaa en reen personlig Betydning, Ideen var mig ikke saaledes klar, at jeg uden denne personlige Betydning, den Gang strax havde anbragt den. Da jeg anden Gang ɔ: potentseret, anbragte den, i Dedicationen til opbyggelige Taler i forskjellig Aand, da forstod jeg mig i, at det var reent ideelt jeg handlede.

Da jeg hævede min Forlovelse, da var det en reen personlig Handling for Gud. Først senere fattede jeg dette Skridts Betydning for min Sags Idee.

Dersom jeg nu lader være at blive Præst, da vil det dog

maaskee være, fordi jeg fra først af forstaaer dette negative Skridts ideelle Betydning for min Sags Idee . .

Om mig selv.

Fordum satte jeg min Ære i at kunne see Alt, at Intet undgik mig. Nu sætter jeg min Ære i, at jeg Intet seer, at jeg rolig ikke seer al den Bestialitet og Grinen o. D., jeg er omgivet af.

. . Idet den absolut Overordentlige styrer ud, seer Samtiden forbauset, at han formaaer absolut Alt. Den følger ham da jublende, ene bekymret om og nysgjerrig efter, hvad han nu vil have af det Endelige, om han vil være Konge eller blot Minister o. s. v.

Saaledes staaer han paa sit Høieste. Det er nu, at Samtiden og han skal til at forstaae hinanden, naar den faaer at see, hvad Jordiskt det er han vil.

Men hvad skeer? Han bliver staaende paa denne Spidse og negter nu ethvert endeligt τελος, vil slet intet Jordiskt have, ikke saa meget som sikkre sig det allermindste.

Nu er Forvandlingen foregaaet. Han er blevet Samtiden prædikatløs, hans Overordentlighed forvandler sig til at være Ingenting, at være bleven til Ingenting, til at være den Elendigste af Alle. Og Anklagen mod ham er: at det er hans egen Skyld, at han greb feil.

Og dog staaer han ideelt paa samme Punkt, paa samme Høide-Punkt. Og Lovtalen over ham er: at han ikke greb feil.

Det ved et Mirakel af Christus at frelses fra eet eller andet Onde — og at afdøe.

. . Christi Mening er aabenbar, at den saaledes [ved et Mirakel] Hjulpne nu skal slutte sig til ham, blive Efterfølger, forsage denne Verden, og hvorledes dette er at forstaae, vil

han kunne see ved at agte paa Christus, vil ogsaa let opdage, hvilken Følgen bliver af at slutte sig til ham ....

Tag en Halt. Ja Den der efter en stor Maalestok ønsker at nyde dette Liv (en Lord Byron f. E.), han kunde vel ønske at vorde helbredet — men ikke paa det Vilkaar, at han saa heelt og holdent skulde afdøe fra Verden. Og paa den anden Side, skal man heelt og holdent afdøe fra Verden, saa skjønnes det ikke at gjøre stort fra eller til, om man er halt eller ikke.

Men atter her lefler man med Christus. Man gjør ham til en Under-Doctor, der ved en Mirakel hjælper En — man glemmer at han er en Lærer.

Og selv om Christus ikke forpligtede den saaledes Hjulpne til Efterfølgelse: ethvert bedre Menneske vilde dog føle sig forpligtet dertil — hvis han ved et Mirakel blev hjulpet af ham. Og saaledes bliver dog Sagen den samme. Hvis det var En, der ønskede at nyde Livet, hvis Christus hjalp ham, ikke sagde et Ord om Efterfølgelse: o, alene det at forskylde en saadan Utaknemlighed, det var jo dog nok til at forstyrre En Livets Nydelse, selv om man ikke kunde beslutte sig til at blive Efterfølger. Af de 10 Spedalske vendte kun een tilbage — men mon de 9 egentlig have havt stor Glæde af deres Helbredelse, der bestandig mindede dem om at have taget Christus forfængelig.

For at gjøre Mirakler forudsætter Christus: Tro. Heri ligger egentlig at Den, der vil hjælpes, maa være ifærd med at ville afdøe fra Verden. Saa hjælper han, men forpligter saa til i Efterfølgelse ganske at afdøe fra denne Verden.

Dette er Forholdet, saa taber dette med Miraklet sit Forførerisk.

Brylluppet i Kana.

Christenheden har nu havt saa skrækkelig travlt med dette Bryllup, og deraf beviist jeg veed ikke hvad.

For det Første lader der sig af den Omstændighed, at Christus var tilstede ved et Bryllup, Intet bevise betræffende Ægteskabet. Som Lærer var det hans Opgave at være til-

stede hvorsomhelst, bestandigt søgende Leilighed til at underviise. Thi han var jo ikke en Professor, der læser visse Timer ex cathedra fra Bladet. Altsaa deraf bevises Intet. Ellers kunde man ogsaa deraf, at Christus oftere var tilstede ved Gjæstebud og hos Pharisæere, bevise, at Christus var en Forsvarer af Gjæstebud og Pharisæere . .

Skulde man da af denne Fortælling bestemme Noget angaaende Christendommens Dom om Ægteskabet, saa maatte man sige: Ægteskabet forholder sig til Christendommen som Maria her til Miraklet; egentlig vil Christendommen ikke indlade sig dermed, stiller det indifferent, om man gifter sig eller ikke. Men Qvinden beder for det — og saa giver Christendommen efter, og gaaer et Øieblik ind i Qvindens Forestilling om Ægteskabet.

At bede i Christi Navn.

Det fremstilles i Christenheden saaledes. Jeg har en Gud i Himlene, af hvem jeg turde vente alt Godt (thi han er uendelig Kjerlighed) — ak, hvis jeg ikke var en Synder. Men nu har Christus ved sin Lidelse og Død gjort Fyldest og forsonet mig med Gud — ergo tør jeg vente alt Godt, og bede Gud derom.

Her snupper man igjen for gesvindt af. Man glemmer at Christus er Forbilledet. Man forvandler Forholdet som var Gud en mægtig Fyrste, Christus den mægtige nærmest staaende Hofmand, hvis Indflydelse var saa stor, at naar jeg beder i hans Navn saa høres min Bøn. — Men denne Hofmand giver sig jo ikke ud for Forbilledet — jeg benytter blot hans Indflydelse.

Dersom jeg da i Christi Navn beder Gud om eet eller andet Gode eller Fritagelse for eet eller andet Onde, saa er der det aber derved, at jo Christi Navn ved at forpligte mig til Efterfølgelse forpligter mig til langt større Lidelse og Afsavn ved virkelig at skulle afdøe fra Verden.

Syndsforladelse.

Hamann citerer et Sted (1ste Bind af hans samtlige Skrifter i Brevet No. 40): „Wie es von drey Männern Gottes in der Schrift heißt: daß Gott ihnen vergab und ihr Thun strafte, Psalm 99."

Dette er jo, som Hamann i en Parenthes tilføier, „to modsatte Begreber, der synes at ophæve hinanden". Men det er dog ogsaa et betegnende Udtryk for det christelige Begreb af Syndsforladelse.

Allerede i en af mine tidligste Journaler*) har jeg bemærket, at Syndsforladelsen ikke ligger saa meget i Straffens Borttagelse som i den forandrede Forestilling om, at det ikke er Straf, at Gud er mig naadig . . Jeg bærer nu Straffens smertelige Lidelse ikke besværet ved Tanken om, at den er Udtrykket for Guds Vrede, men jeg bærer den med Gud som jeg bærer en anden Lidelse.

. . Straf er Forestillingen om at denne Lidelse er Straf . .

. . Man har gjort os Visheden om Evighedens Salighed altfor let eller wohlfeil, det vil da sige: man har forvandlet den til en Indbildning.

I sin Prædiken om „den christelige Klogskab" har Mynster en fortræffelig Passus, om hvorledes verdslig Klogskab strax har travlt med at erklære den for en Daare, der egentlig vover Noget for Sandhed o. s. v. Mynster viser nu, hvorledes dette altid har været saa, hvorledes det er gaaet ikke blot Christus og Apostlene saa men alle Sandhedens nidkjere Tjenere saa, hvorledes det endnu er saa, at verdslig Klogskab kalder dem Daarer — ak, at det dog ikke er faldet Mynster ind at ham har verdslig Klogskab rigtignok aldrig kaldet en Daare.

. . . . Luthers Mening er . .: naar det er Troen, der frelser, saa følger en Stræben, fremelsket ved Hjælp af det

*) [Jfr. ogsaa „Af S. K.s E. P., 1849", S. 259.]

Gode. Men følger der paa Troen slet ingen Stræben, men vel endogsaa det Modsatte, saa er en Saadan fortabt, og hvorfor? Er det fordi at denne Stræben udeblev? I saa Fald blev jo dog Saligheden afhængig af en Stræben. Nei, det er fordi denne Strævens Udebliven gjør det aabenbart, at han ikke har Troen; og derfor fortabes han, fordi han ikke har Troen.

Gives der et privat Forhold til Christus?

Det er vel muligt, at jeg ofte for mit eget Livs Vedkommende for meget seer i Christus Examinatoren, som skulde jeg ved egne Kræfter stræbe, og han blot vilde see efter, hvor langt jeg kunde komme. Dette erkjender jeg, og jeg veed, at jeg ogsaa mangen Gang for Gud angrende har erkjendt, at det var egentlig ugudelige Tanker, som det er en Ugudelighed at have i Forhold til en Frelser, thi saaledes er dog vel Kjerlighed ikke, mindst en Frelsers.

Men paa den anden Side, man er dog virkelig ogsaa gaaet for vidt i modsat Retning. Man indbilder sig at have et privat Forhold til Christus. Man slutter sig til Christus, hedder det, man vil virke for hans Sag, hedder det; men saa mener man da ogsaa, at Christus ikke er saa nøieregnende mod Den, der saaledes slutter sig til ham.

Man glemmer at i Forhold til Christus er intet saadant privat Forhold muligt, han seer uforandret paa Den, der slutter sig til ham, om han nu ogsaa redeligt og alvorligt stræber.

Men man har villet gjøre formelig Coterie med Christus ....

Kan en theol. Candidat fordre at blive ordineret, uden at ville have noget Embede?

Som Forholdene nu ere, seer jeg ikke at man kunde negte en theol. Candidat, hvis han forlangte det, at ordinere ham, selv om han intet Embede vilde have.

Statskirken var det, der knyttede Ordinationen til Embede og Levebrød — men nu er jo Statskirken væsentlig hævet.

Anonymitet.

. . Enhver der paa nogen Maade vil spille Reformatoren, vil, misfornøiet med et Bestaaende, paatale det, tale Sandhedens Sprog extra ordinem ɔ: udenfor de Medier, som Staten erkjender: han skal ogsaa see kjendelig ud og bære hele Ansvaret. Han skal ikke være bange for Faren; thi just Faren danner ham, eller den er i ethvert Fald Examinationen, der skal afgjøre om han duer til Sligt eller ikke.

Men see her fandt man ved Hjælp af Anonymitet en Udvei.

Lad os antage der skeer i een eller anden Retning en Misbrug, en Uret. Der er baade Den og Den, der lider derunder . .

Nu skulde Loven være den, at har jeg ikke Kraft til for Alvor i Charakteer at træde op mod Uret, har jeg ikke Mod til saaledes at vidne for Sandhed: saa er min Opgave: at tie og lide. Ingen Utaalmodighed. Ogsaa Den, der tier og lider, fordi han erkjender sin Udueligheb til at være Reformator, ogsaa han er en sædelig Charakteer. Og først ved at der saaledes i længere Tid lides og ties, strammes Forholdene saaledes, at den sande Charakteer kommer.

Men ved Hjælp af Anonymitet skjød man en Gjenvei . . Saa hittede man ovenikjøbet paa, at Anonymitet var noget Fortjenstligt, det var „for ene at have med Sagen at gjøre" at saa stundom en Anonym angreb en Navngiven . .

Nu var Døren aabnet. . Stundom bleve endog Skoledrenge — anonymt — Reformatorere af Skolevæsenet eller dog af den enkelte navngivne Lærer. Og medens man har en Politie-Plakat, der forbyder Conditore at skjenke for Drenge: saa har man intet Forbud, som forbyder Journalister — nær havde jeg sagt at skjenke for Skoledrenge — man har intet Forbud mod at Drenge blive Medarbeidere i Journalerne.

Det kan jo ikke engang forhindres, da de kunde være anonyme.

Enhver, der kjender noget til Menneskene, veed, hvor meget det frister Middelmaadighed og Ubetydelighed og smaalig Lidenskab at spille Reformator, at tale Sandhedens djærve Sprog.

Og dette blev nu talt fra Morgen til Aften — af alle disse Cujoner, der, ene for Sagens Skyld, fortiede Navnet. Paa Bladets Contoir forefaldt ganske almindeligt den Scene: en Mand, der ligefrem vedgik at han af de og de Grunde ikke godt turde sætte sit Navn under — han blev saa anonym. Redakteuren og Forfatteren forstod hinanden; og ingen af Parterne rødmede. Saa kom Artiklen — man skulde troe det var af en af Sandhedens Heroer.

Følgen heraf blev igjen, at det at ville være en virkelig Charakteer, der med sit Navn udsatte sig for den virkelige Fare: blev en Latterlighed ....

Vor Tids religieuse Tilstand

er en rædsom Selvmodsigelse. Privat kan man næsten faae Enhver til at tilstaae, at han er langt fra Christendommen, og officielt holde de Samme dog det Skin oppe, at vi Alle ere Christne.

. . Det var vistnok stundom Formastelse, naar man i en ældre Tid altfor kammeratligt næsten meente at turde forsøge sig i at ville ligne Forbilledet . . O, men eet stort Gode havde dog hiin Tid: en Barnlighed, der gjorde det muligt at faae fat i Opgaverne.

Nu derimod, nu er Idealet fjernet paa en saa rædsom Afstand fra den Enkelte, at Idealet blot er blevet Slægtens Idee.; som var det [at ville stræbe efter Lighed] lige saa unyttigt og daarligt som at gjøe af Maanen. Paa en saadan Afstand er Idealet fra den Enkelte, at der mellem ham og Ide-

alet ligger en heel Verden af prosaisk Klogskab, der vilde finde det latterligt om han begyndte paa Sligt, ja han vilde finde sig selv latterlig.

See det er ogsaa Formastelse.

.... [Præsten taler om et Had til Verden i skjult Inderlighed] som værdigt Medlem af den sidst opkomne geistlige Orden: Levebrødrene.

Det blev da forklaret og beundret som Dannelse, at man saaledes i skjult Inderlighed kunde være Christen, uden at Satan selv kunde opdage, at den var derinde. Det var Dannelse — ak, ja; istedetfor Dannelse bruger man jo ogsaa stundom et andet Udtryk, at have Verden ....

Luther — og Forholdet i Protestantismen.

Luther klager (i Prædikenen over Epistelen paa Midfaste-Søndag) over, at der er mange Flere, der ville høre Lovens Forkyndelse end Evangeliet.

I vor Tid er det lige omvendt, de ville slet ikke høre Andet end Evangelium og Evangelium.

.. Protestantismen havde nemlig ikke engang saa megen Lyst og Interesse, at den gad begynde paa en Stræben, paa at faste, at give Almisse o. s. v. Den havde ganske Andet at tage Vare paa — og vilde nu blot høre Evangeliet, Evangeliet ..

Brødre-Menigheden

accentuerer ikke Efterfølgelsen — til Vederlag saa Blodtheoriens Lyrik, al denne Stirren paa Christi Lidelse.

At afdøe er at betragte Alt som man vil see det i Dødens Øieblik, altsaa at faae Døden saa nær som muligt. Selv

den meest blendende og fortryllende Lyst — i Dødens Øieblik vil det saa ikke være aldeles ligegyldigt, om Du nød den eller ikke. Og derimod enhver god Gjerning — ja for Gud i Himlens Skyld forsøm ikke at gjøre den — det vil i Dødens Time være Dig yderst magtpaaliggende, at Du ikke forsømte den. — Ak, hvo der formaaede dette!

Om mig selv.

Jeg har fra tidlig Tid havt en Pæl i Kjødet og frygtelige Qvaler, blandt andre Isolationens, som ingenlunde var med min gode Villie.

Havde jeg ikke havt Formue og været nødsaget til at arbeide for mit Udkomme, maatte jeg have sat Alt ind paa at faae dette Onde bort eller styrte.

Nu havde jeg Formue — og jeg forstod mig i, at Lidelsen saa ved Guds uendelige Kjerlighed just var igjen Trykket, der løftede mig over det Almindelige.

Havde jeg med alle mine Begunstigelser været fritaget for Pælen i Kjødet, saa er det ikke utænkeligt, at jeg havde forsøgt mig lidt i det Asketiske; thi jeg havde let seet, at for ret at udøve Magt maa man ogsaa legemlig ganske eller dog saavidt muligt have sig selv i sin Magt. Jeg priser ikke dette Motiv, men jeg siger blot, at jeg troer det var blevet Tilfældet.

Nu var jeg engang i dybeste Forstand vingeskudt — og saa er jeg bleven vant til megen Nydelse og Beqvemmelighed, bestandig for at kunne arbeide produktivt desto stærkere. Det er nu for mig ikke saa godt at røre ved det Punkt, forbi min hele Existents er en kunstig Existents.

Brug ikke Din Klogskab til at spare Dig selv. Er Du svag, saa vov dog kun; tilstaae al Din Svaghed for Gud, hvor angest Du er, saa mager han nok Alt, saa Du kan bære det, og saa Du dog frelser Din Samvittighed ved at have vovet.

Om mig selv.

Paa Grund af den Mishandling og Pøbelagtighed jeg har været udsat for, følte jeg Trang til at omgive mig med en vis Fornemhed, som kostede meget, uagtet jeg kun libet havde Raad dertil. Dog forstod jeg det saaledes for Gud, at jeg havde jo Pengene og altsaa skulde jeg takkende benytte dem.

. . Og vist er det dog ogsaa, at jeg i en anden Henseende har en meget skarp Forstand, og har havt stor Lyst til at tjene Penge, saa hvis jeg havde været i et almindeligt Menneskes Sted og ikke havt denne Pæl i Kjødet, saa havde jeg hellere end gjerne betrygget mig min Fremtid ved Embedsstilling . .

Svinget i Christendommens Opfattelse foranlediget ogsaa ved Aaret 48.

Striden om Christendommen vil ikke mere blive en Strid om den som en Lære. (Dette er Striden mellem Orthodoxie og Heterodoxie). Der vil (foranlediget ogsaa ved de sociale og communistiske Bevægelser) blive stridt om den som en Existents. Problemet vil blive det at elske „Næsten", Opmærksomheden vil rettes paa Christi Liv, og Christendommen vil blive væsentlig accentueret ogsaa i Retning af Conformitet med hans Liv.

Verden har efterhaanden fortæret disse Masser af Sandsebedrag og Mellemvægge, ved hvilke man havde sikkret sig at Spørgsmaalet kun blev om Christendommen som en Lære. Oprøret i Verden raaber, vi vil see Gjerning.

Christelig Rangforordning.

1) Eier Du Formue, og Du vil være fuldkommen, saa giv Alt til de Fattige. 2) Eier Du Formue, og Du vil anvende den til eet eller andet gavnligt Foretagende, ogsaa det er godt. 3) Eier Du Formue, og Du vil benytte den til at

glæde Dig ved Livet men da vel at mærke paa tilladelig Maade: vel, det tolererer Christendommen. — 4) Skal Du erhverve — da vil Christendommen hellere at Du indskrænker Fornødenhederne for at have desto mere Tid til det Religieuse, end at Du anvender megen Tid paa at erhverve for at have desto mere at bruge. Det at erhverve Penge har Christendommen Mistanke til. Imidlertid er Christendommen dog endnu mild, naar Du vil forstaae det som Indulgents, at Du faaer Lov til at anvende saa megen Tid paa at erhverve. Men vil Du gjøre det at erhverve til Livets Alvor, saa er Du affaldet fra Christendommen.

„Hiin Enkelte“.

. . Tænk En, der begeistret har villet Noget; saa er han da begeistret gaaet ud i Verden, har samlet Tilhængere; Aarene ere gaaede hen, han er Olding; selv er han omtrent den Eneste, der er bleven Idealiteten tro, forresten seer han Sagen forqvaklet — og nu siger han: nei det er den Enkelte det kommer an paa, Socialiteten er væsentligen Tilbagegang.

Saaledes en Olding ved Enden af sit Liv — men at et Menneske paa nogle og tyve Aar begynder saaledes, hvor har han faaet det at vide; og hvor bagvendt eller omvendt maa han ikke have været situeret for at troe paa, at det er det Sande — ak, ellers er for den Unge Intet naturligere end at troe paa Forening.

Mange, Mange har der været, som have meent, ja det har jo endog været moderne at mene, at selv behøvede man ikke Christendom, men man antog den, fordi der var Mange, som behøvede den, eller man forstod, at Andre behøvede den, og forsaavidt at de antoge den, hvorimod man selv ikke antog den.

Med mig er det omvendt: jeg kan ypperligt forstaae, at jeg behøver Christendom — men nær havde jeg sagt, jeg kan

ikke forstaae, hvad alle disse Millioner og Millioner vil med Christendom.

Christus aabner sin Favn og siger: kommer hid. Præsten skynder paa og siger: vov blot at kaste Dig i hans Favn — dette er Livet. Ja vel, men see Dig dog for; thi dette hans Favnetag er først Døden. Han kalder sig Livet, han siger: kommer hid — og gav Du Dig ganske hen, saa var Du ogsaa død, afdød; thi han er ikke Livet saadan udenvidere, han er Livet gjennem Døden.

Pastor Smith sagde idag i en Skriftetale et Ord, som slog mig: Christus har ikke blot talt til os ved sit Liv men ogsaa talt for os ved sin Død.

O, hvis jeg skulde ønske mig Noget, saa vilde jeg ønske mig, at jeg havde Christendommens Forestilling om, hvilket uendeligt Gode en evig Salighed er, og at jeg i ethvert Øieblik havde denne Forestilling hos mig, hvad skulde jeg saa ikke formaae, og hvorledes skulde jeg saa ikke elske Christus — ak, istedetfor at jeg længe, længe har været angest for at indlade mig med ham, og endnu saa ofte er mistroisk, fordi det er mig som var hans Frelsen næsten noget nær det at gjøre mig ulykkelig. Og hvorfor er det mig saaledes? Fordi jeg hænger ved det Jordiske — og har en saa ringe Forestilling om den evige Salighed.

Absolut Hengivenhed mod Gud.

.... Det begynder med, at det er Gud der er den Kjerlighed, som elsker Mennesket, og saa viser det sig, at Gud er Den, der vil elskes ....

Vistnok er Gud ingen Egoist, men han er det uendelige

Ego, der umuligt kan ombannes for at behage Dig, men Du maa absolut ombannes for at behage ham.

Glem Alt, ogsaa Dig selv ganske over Tanken om Gud, at han er Kjerlighed: ja, saa er Du salig i Dit Forhold til ham — men saa er Du ogsaa blevet Aand.

Aandens Vidnesbyrd

er stricte taget kun da, naar de umiddelbare Vidnesbyrd vidne imod. Naar Alt gaaer Dig med og efter Dit Begreb, om Du da end henfører Alt til Gud, kan Du dog ikke være sikker paa, at den Glæde Du fornemmer er Aandens Vidnesbyrd, thi det kan ogsaa blot være Dit eget Livs Potentsation ved Lykke og Medgang. Men naar Alt gaaer Dig imod, og Du fornemmer i Dit Indre et Vidnesbyrd, at Du er paa den rette Vei, og skal blive ved at gaae fremad ad den Vei, hvor formodentlig Alt yderligere vil gaae Dig imod: see det er Aandens Vidnesbyrd.

.... Saa maa Du dog snarere, Du Lidende, prise Dig lykkelig, at Gud ved tunge Lidelser forhindrede Dig at ødse Dit Liv hen og lærte Dig at blive opmærksom paa hiint uendelige Gode.

Og dette er egentlig at afdøe, naar en evig Salighed viser sig ubetinget som det eneste Gode, og alt Andet som Intet.

Galimathias.

Man beder Gud om at give Aandens Vidnesbyrd — og man glemmer, at „Aandens Vidnesbyrd" egentligen er og først afgjørende er, naar alle umiddelbare Vidnesbyrd ere negerede. . Det gaaer kun altfor Mange (Præster og Lægfolk), i religieus Henseende, som det gik Jøden, der underskrev en Petition og

partout vilde have den norske Constitution, uden at vide at den just udjager Jøderne af Landet . .

Prædike-Svig.

Jeg erindrer at have læst i en Prædiken af en dog meget orthodox Mand (og det forstaaer sig, Sligt kan man da faae hver Anden til at sige), i Anledning af de Ord af Peter: „see, vi have forladt alle Ting, hvad skulle vi have", „at dette da var en Formastelse at tale saaledes." O, gid alle disse Præster sad paa Bloksbjerget, de gjøre ikke Andet end demoralisere Menneskene med deres Søndags-Sludder. Ja vist er det, om man saa vil, en Formastelse; men jeg tænker som saa, at vor Herre Jesus Christus ikke er den Mand, der naar det er Sandhed at et Menneske virkelig for Christi Skyld offrer Alt, saa ikke skulde bære over med og tilgive, om han i et svagt Oieblik siger: „hvad skulle vi have." Sandeligen, for Alvor at offre Alt, det er ingen Narrestreg som Præstens Pjat.

Men det Demoraliserende det er, at naturligviis baade Præst og Tilhørere føle sig bedre end en saadan Apostel, der „formaster sig" — disse usle Pjalte, som aldrig i deres Liv har engang tænkt paa at offre 4 ß for Christi Skyld, ja Præsten da allermindst. See det forstaaer sig, naar saa er, saa fristes man rigtignok ikke let til at spørge Christus: „hvad skulle vi have."

Mulighed — Virkelighed.

Nu declamerer Mynster om hine fjerne Tider, da Gud ved overordentlige Foranstaltninger, ved Syner og Drømme gav sin Villie tilkjende — tænk at det behagede vor Herre at sende Mynster et Syn med Ordre til at gaae ud og forkynde det: Mynster gik i Graven, han gjorde Alt, Alt, fandt sig i enhver Ydmygelse for at fritages, thi alene det vilde være ham nok, at han frygtede at blive ridicül.

Den Gang da Christendommen kom ind i Verden, herskede der dog blandt de Samtidige, Jøderne, en pathetisk Forestilling om Syner og Drømme og Guds Aabenbarelser. Nu derimod ere alle slige Begreber faktisk afskaffede, næsten latterlige — men Christendommen florerer, vi ere alle Christne. Mynster veed det . . I en Prædiken . . siger han selv: „lad det Udtryk „at ville sin Sjels Frelse" ikke afskrække Dig, stødes ikke derover, om det end er gammelt, og forekommer de Fleste næsten latterligt". Altsaa at bekymres for Sjelens Frelse forekommer de Fleste latterligt — og dog ere vi alle Christne, det er et christent Folk o. s. v. — ja, ellers lod heller ikke et saa høit og stort Embede som Bisskop over Sjellands Stift sig tænke.

Hos Montaigne 2den Bog 1ste Kapitel (om Ære, Berømmelse) findes et ypperligt Ord af en Sømand:

Min Gud, Du kan redde mig, om Du vil; om Du vil, kan Du ogsaa lade mig gaae under: men mit Ror holder jeg bestandig lige.

Det var et godt Motto.

O, som den Søsyge for Mathed og Ildebefindende er aldeles ligegyldig ved Alt, ikke rører en Finger, om saa En stod og vilde slaae ham ihjel: saaledes kan man ogsaa for Salighed blive saa ligegyldig, at det er En saa uendelig ligegyldigt, hvad saa end Verden vil gjøre ved En, ikke rører en Haand for at afværge, ikke flytter en Fod for at undgaae, fordi Saligheden er saa ubeskrivelig.

Apostlenes Situation.

Hvor rædsomt maa det dog ikke have været for Apostlene, at det en Tid maatte være dem som havde Christus dog be-

draget dem: at lokke dem ud ved smilende Udsigter — og saa saa rædsomt at vende Sagen om.

Men anderledes kan det ikke være med et Menneske i Forhold til Gud. Der maa komme et Øieblik (da nemlig, naar hele hans blot menneskelige Begrebs-Verden skal omstyrtes og han sættes over i Guds Begreber), da er det ham som var Gud en Bedrager*). Han vil have mange svage Øieblikke, hvor han vil længes tilbage efter det Gamle . .

. . Sandeligen Den, der blot fjernt, fjernt har Begreb om, hvad det egentlig er at afdøe, han veed ogsaa, at Sligt ikke gaaer af uden frygtelige Smerter. Hvad Under da, at han skriger, stundom ogsaa oprører sig mod Gud, forbi det er som bedrog Gud ham . .

. . Og saa slaaer der sig Anfægtelse til, man ængstes af den Tanke, at dette skulde betyde, at Gud er blevet vred, at derfor volder han En alle disse Smerter — istedetfor at det just er af uendelig Kjerlighed.

At afdøe.

Et Menneske kan være bragt til det Punkt, at han forstaaer, at han nu bør begynde at afdøe. Men see det bliver ikke til Noget. Saa er det ligesom Gud sagde: lad Du nu mig faae fat, thi naar Du selv skal slaae Dig, saa er der ingen Fynd i Slagene.

---

*) [I Randen:] Men vi Mennesker komme da sjelden længere end til Forelskelse i Forhold til Gud, og Faae nok komme saa vidt. Men Forelskelse er Selvkjerlighed, Elskov er Selvkjerlighed. I Elskov bliver jeg i min Forestilling om hvad det Elskelige er, og finder nu Gjenstanden at være saaledes ret efter mit Hoved og Hjerte, derfor elsker jeg den Elskede o saa flammende, det vil sige: jeg elsker saa flammende mig selv. Saaledes ogsaa med Guds-Forholdet. Det ene Menneske kan holde noget længere ud end det andet i Henseende til hvad Kjerlighed kan gjøre mod den Elskede og dog være Kjerlighed; men gaaer det løs paa, at hele Ens Forestilling totalt skal omveltes, saa maa det et Øieblik vise sig som var Gud en Bedrager, dette er Krisen, indtil saa Troen mere end seirer.

Men forsaavidt er der dog nogen Aftale forud, at Mennesket selv forstaaer, at det er ham tjenligt, at Sligt hænder ham. Men i Smertens første Øieblik bliver han saa fortumlet, at han taber baade Næse og Mund, glemmer Alt, al Forstaaelse. Dog kommer det nok igjen.

. . Saa kan man da høre af Millioner, at man paa billigere Vilkaar kan blive salig. O, det farligste Sted for en sand Christen at leve er i — Christenheden.

Kommer hid alle I.

. . . . Et Menneske, Socrates, som forstod, at hvis han havde indbudt Alle, de havde dog saa godt som Alle flyet ham; et Menneske, Socrates, han forandrer derfor Indbydelsen og taler om „den Enkelte" . . At Alle kunde have Gavn af hans Lære, det vidste Socrates; men han forudsaae, hvad Virkningen vilde blive, og han forandrer Indbydelsen. Christus veed evigt, guddommeligt, at Alle behøve ham; han veed forud, hvad Virkningen vil blive: men han forandrer ikke Indbydelsen. Guddommeligt!

Gud — Christus.

Naar et Menneske blot forholder sig til Gud, saa er Forholdet som et Barn til Faderen.

Naar Christus kommer med, saa bliver Mennesket behandlet som Voxen. Efterfølgelsen og det Frivillige viser at her er Fordringen høiere end til et Barn.

Dog maa jo ogsaa erindres, at Christus tillige er Naaden, og selv Den, der vil hjælpe En til at stræbe.

Om mig selv.

. . . . Hvor meget har jeg dog ikke gjort for at gjøre Sagen saa mild som mulig for de Medlevende! Der er visse Ting, hvorom det gjælder, at naar en Mand med streng Alvor, dømmende, siger det: saa forbittrer det — dersom et Barn slumper til at sige det Samme, saa tager man sig det ad notam. Saaledes har jeg fundet mig i at blive anseet for en Særling, en letsindig Fugl o. D., blot for ikke at forstyrre. O, men ogsaa det har man taget forfængeligt.

---

*) *Angaaende Udgivelsen af de færdigt liggende Skrifter.*

*. . Skal jeg leve, da er intet Øieblik at spilde — og jeg har derfor nu sendt Manuscript i Bogtrykkeriet.***)

At det formodentligen denne Gang som altid vil vise sig, at Styrelsens Tanker ere langt over mine Tanker, og at det var rigtigt, at jeg ikke kom til at udgive Skrifterne før, derom tvivler jeg intet Øieblik . .

Apostlenes Liv, hvilket Indbegreb af Lidelser.

Først mene de at forstaae Christus saaledes, at det er et jordiskt Rige han vil stifte. De slutte sig jublende til ham, have vel meent aldrig noksom at kunne takke ham, at han just valgte dem, føle saa hele Magten, „at endog Aanderne vare dem underdanige“.

Saa forandres Ordren. Det lyder paa Lidelse. Det maa jo næsten have været dem, som havde Christus bedrageriskt lokket dem ud.

Imidlertid, de byde endnu engang — de ville vove Livet med ham.

---

*) [Skrevet paalangs i Journalen.]

) [„Indøvelse i Christendom**“ af Anti-Climacus udkom 25. Sept. 1850.]

Saa viser det sig dog, da det kommer til Stykket, at de blive bange.

Saa den Smerte at have fornegtet ham — og den i al den Tid han var død.

Saa Opstandelsen, Himmelfarten — og saa begynder dette Liv fuldt af Møie og Besvær.

Lydighed — Kraft til at befale.

Saa langt et Menneske selv har Lydighed mod et Høiere, saa langt kan han ogsaa befale.

Men saasnart det bliver ham tvivlsomt, om han saa langt skal lyde — saa kan han ikke mere befale, saa begynder han at give Grunde . .

Man seer saaledes, at det at hele Prædikeforedraget og Christendommens Forkyndelse er sat over i Grundene, er et indirecte Beviis for, at Troen er forsvunden.

. . De bedre blandt Præsterne skamme sig dog næsten over, hvor langt ned man har maattet byde, for dog at faae Menneskene til at gaae lidt ind paa Christendommen. De gyse ved Tanken om, at det skulde blive nødvendigt at slaae endnu mere af. O, men er det da ikke uforklarligt, at man kan sidde saaledes i det, og saa reent glemme, hvad dog simpel Erfaring ellers lærer, at jo mere man giver efter, desto galere bliver det, at det Eneste, der hjælper, er Strenghed.

Men til at bruge Strenghed fordres Tro, og til at have Tro forudsættes Lydighed mod et Høiere — og det har Forkynderne ikke, deraf hele Forvirringen.

. . Og dog er det evig vist, at til sand Christendom og til sand Christendoms Forkyndelse hører at bringe Offere for Læren, at lide for den, og at forkynde, at det saa skal være . .

Om mig selv.

At fremstille Christi Lidelses-Historie var en Opgave jeg havde tænkt mig; jeg har allerede lagt Adskilligt til Rette dertil*). Jeg betvivler ikke, at den i Henseende til Inderlighed, Phantasie, Veltalenhed, rystende og gribende Skildring skulde være blevet et Mesterværk, ja have fortryllet som hine Kunstens Værker i Malerie, der fremstille Christus.

Og deri vilde jeg da vel have været forskjellig fra hine Kunstnere, at jeg dog vilde have havt Christendom nok til barnligt at takke Gud, at jeg fik Lov til, som en Indulgents, at sidde hen i Nydelse af dette Liv og saa arbeide paa Sligt.

Ak, men en Sophist var jeg dog saa blevet alligevel, om end det Frelsende blev tilbage, at jeg dog selv ydmygt forstod, at jeg var det.

Sandeligen, dersom Gud ikke tvinger et Menneske, dersom Gud ikke sidder og passer paa ham, saa bliver selv den Redeligste dog en Sophist.

Imidlertid er en redelig Sophist ikke at foragte. Det jeg foredrager gaaer jo aldrig længere end at man dog idetmindste skal tilstaae, at det at fritages for den egentlige Efterfølgelse er Indulgents.

„Ingen kan tjene to Herrer",

men see Dig saa engang om i Verden blandt Menneskene, glem ikke at tage Dig selv med — og Du vil maaskee ikke finde en Eneste, om hvem det blot nogenledes gjælder, at han kun tjener een Herre . .

Saaledes staaer Timelighed og Evighed mod hinanden, med at ville Eet kommer man ikke langt i denne Verden, det er just Veien til Undergang i denne Verden. Men i Evigheden gjælder det, at det at ville tjene to Herrer er Veien til Fortabelse.

---

*) [Jfr. „Af S. K.s E. P., 1849", S. 547 ff.]

Smaa-Notitser.

Iaar træffer det saaledes, at d. 9. Aug. (Faders Dødsdag) var en Fredag. Jeg var ogsaa den Dag til Alters.

Og den Prædiken jeg saa efter Tour læste den Dag i Luther, var, forunderligt nok, over Jacob: „al god og al fuldkommen Gave" o. s. v.

Den Dag jeg sendte Manuscript i Bogtrykkeriet, var den Prædiken, som jeg efter Tour kom til at læse i Luther, over Pauli Ord, at denne Tids Trængsler o. s. v.

Det slaaer dog forunderligt til; jeg bliver ogsaa selv underligt grebet deraf, da jeg ikke saaledes forud husker, hvilken Prædiken der efter Ordenen skal læses.

Den 8. Sept. (hvad jeg egentlig kalder min Forlovelses-Dag) er iaar en Søndag, og Evangeliet er: Ingen kan tjene to Herrer.

Den ubetingede Hengivelse.

Ubetinget maa Du hengive Dig til Christus; der maa Intet, Intet, ikke den største Ubetydelighed eller det for Dig Betydeligste være saaledes mellem Dig og ham, at det er Betingelse, og betyder, at i saa Fald kan Du ikke hengive Dig. Nei, ubetinget maa Hengivelsen være. Saa kan Du — det er noget Andet — bede for Dig, at der ikke maa tages for stærkt paa Dig.

Feilen hos hiint Menneske i Evangeliet, der vilde være Discipel men først begrave sin Fader: er, at han vilde det først, at han altsaa gjorde det til Betingelse, saa hvis denne Betingelse ikke indrømmedes ham, saa vilde han ikke hengive sig ɔ: han vilde altsaa kun betingelsesviis hengive sig. Han skulde have givet sig ubetinget hen, sagt, selv om dette forlanges af mig, at jeg skal lade det fare, hvad jeg saa gjerne vilde, at begrave min Fader: vel, jeg opgiver det. Jeg giver mig ubetinget; dette med at begrave min Fader er ikke en Betingelse jeg gjør forud, nei, det er, efter at jeg ubetinget

har hengivet mig, en Bøn jeg gjør til Dig, om det ikke kunde indrømmes. —

Sandt nok ved ubetinget at hengive Dig til Christus, der er absolut Aand og Afdøethed fra Verden, udsætter Du Dig for at han kan gjøre Dig det saa broget, at det er som skulde Du fortvivle. Dette er — og skal saa være — det for Kjød og Blod Gysende i den ubetingede Hengivelse. Saaledes skal det være; men husk saa dog ogsaa paa, at han jo er Naaden, at det er til Naaden Du hengiver Dig.

Hvad er det at være Christen?

Det er under den himmelske Faders, altsaa under den sande kjerlige Faders Øine, at gaae ved sin Frelsers Haand, styrket ved Aandens Vidnesbyrd.

O, salige Selskab! Er det ikke saaledes, saa er man selv Skyld deri — thi saaledes er det Guds Tanke.

Man er selv Skyld deri — o Trøst, thi saa maa det jo kunne lade sig forandre.

Vanvittig Komik.

Scenen paa Dommens Dag.

Vor Herre.

En theol. Professor.

Vor Herre: „Har Du først søgt Guds Rige?"

Prof.: „Nei, dette kan jeg ikke sige, men jeg veed, hvad det at søge først Guds Rige, hedder paa 7 Sprog: paa 1) Dansk hedder det saaledes, 2) paa Tydsk saaledes, 3) paa Fransk saaledes, 4) paa Græsk saaledes, 5) paa Hebraisk saaledes, 6) paa Latin saaledes, 7) paa Arabisk saaledes, 8) paa Syrisk saaledes, 9) paa Phoenicisk saaledes — hvad seer jeg, jeg veed det endog paa 9 Sprog, altsaa paa 2 mere end jeg lovede". — Vor Herre vender sig til den anden Side, medens Professoren vedbliver: „saaledes har jeg af yderste Evne anvendt Dag og

Nat til at grandske og forske" — her afbrydes han af Basun-Engelen, der med det Ord: „Din Fusker" slaaer ham en saadan under Øret, at han farer flere Millioner Mile bort.

. . . Dersom jeg saae en ung zartbygget Pige, der, ved Synet af en Brændehugger, som paa Øxen svingede en uhyre Knude over Hovedet, sagde: „det er en Skam af mine Forældre, at de ikke ville tillade mig at hugge Brænde, naar jeg blot maatte, jeg skulde": saa vilde jeg smile.

Ligesaa naar jeg hører en forfinet, goethisk Kunst-Natur, der i et sværmerisk Øieblik paa Prædikestolen, ikke uden Taarer forsikkrer, hvorledes han ofte har længtes efter at have været samtidig med Christus.

Det forstaaer sig, man udtrykker sig vel ikke slet saa nøiagtigt, man siger: man ønskede at have seet Christus — ah ha! saadan maaskee en privat Forlystelse paa et afsides Sted i en „stille Time".

Der er ikke Meget, der er mig saaledes til Forargelse, som dette Sludder: om de stille Timer — ret som havde Christendommen det fjerneste Slægtskab med den Art Forkyndelse. Det rædsomste Optrin i hele Verdenshistorien, det skal i — sin Sandhed fremstilles „i en stille Time". Det er dog vel saa aabenbart som muligt at gjøre det Hele til en Komedie eller Leg, som naar Børnene i Dagligstuen lege Napoleons Overgang over Alperne eller Deslige.

Om Efterfølgelse.

. . Er det maaskee en Doctrin, saa vi lege Huus forbi — vi foredrage Læren — men naturligviis, mere have vi ikke at gjøre; omtrent som hiin Portskriver, der skrev saa Ingen kunde læse det, og paa Collegiets Irettesættelse svarede: hans Embedsforretning var at skrive, det var Collegiets Sag at læse.

. . Den Christne skal blive i Verden, siger man. Men saa skal han vel i sin Gjerning o. s. v. udtrykke, at han er Christen. Tag nu en Kjøbmand. Han er Christen. Saa skal han altsaa vel udtrykke at han er Christen derved, at han ikke indlader sig paa al denne halve Uredelighed, som er Skik og Brug i Handel og Vandel, men beflitter sig paa den Art Samvittighedsfuldhed, der er sand christelig. Godt, men saa vil han ogsaa snart komme til at lukke Boutiken, og vil af de andre Kjøbmænd blive udraabt som en Forræder. Men, siger man, det er en Overdrivelse af ham, han skal være som de Andre — aha, der gik Udtrykket for det at være Christen altsaa ud . .

Biskop Mynster.

Saaledes har han vistnok engang i sit Liv gjort Svinget. Han har sagt til sig selv — og deri har han ubetinget havt Ret, har det endnu bestandig —: jeg er den Dygtigste; tager jeg ikke Pladsen Nr. 1, saa tager maaskee en mindre Dygtig, mindre Redelig den — ergo tager jeg den. Her svingede han af fra Idealet. Idealet vilde have vinket ham videre, sigende: blæse være med det at Du sammenligneliesviis er den Dygtigste, vil Du da gaae ind i det Comparative, følg mig videre — sandt nok, saa bliver Du i denne Verden til Ingenting.

Den nye Prædikeform

maa for det Første blive Monolog. Deels kan Menneskene endnu ikke taale det, deels er det en egen Ting med hvorvidt det ene Menneske har Lov til at tale saaledes til det andet, og sige „Du skal“, og Ordinationens Betydning i den Henseende er mig ikke klar.

Saa bruges Monolog — jeg taler ikke til Eder, men hører nu efter, hvorledes Christendommen taler til mig. Og saa kan jeg bruge dette „Du skal“ tilgavns.

Christendommen er i Forhold til hvo der forkynder den.

Naar Christus forkynder den, saa kan intet Menneske holde ud at være Christen: de forraade ham Alle.

Naar en Apostel forkynder den, saa kan vi Mennesker begynde at være med.

Saa gaaer det nedad — og naar en Sludbermads forkynder Christendom, saa ere vi Alle i Millionviis Christne.

Forbilledet.

Da Jesus Christus levede, var han jo Forbilledet; Troens Opgave ikke at forarges paa dette enkelte Menneske, som er Gud, men at troe — og saa at følge Christum efter, blive Discipel.

Saa døer Christus. Nu indtræder den væsentlige Forandring ved Apostelen Paulus. Han lægger uendelig Eftertrykket paa Christi Død som Forsoningen; Troens Gjenstand bliver Christi Forsonings-Død.

Saaledes fjernes Forbilledet mere, qua Forbilledet. Saa længe Christus levede og altsaa Forbilledet gik og stod her paa Jorden: var Tilværelsen som sprængt — det Absolute sprænger altid Tilværelsen . .

Medens Apostelen forebrager denne Lære [om Christi Forsonings-Død], udtrykker imidlertid hans Liv Efterfølgelsen. Men at intet Blasphemisk skal fremkomme, som meente Apostelen ved sin Efterfølgelse at naae Christus, bortdrager han Opmærksomheden fra Efterfølgelsen og fæster den afgjørende paa Forbilledets Forsonings-Død.

Dette er Christendommen for os Mennesker. Christi Liv paa Jorden er Christendommen, som intet Menneske kan udholde den.

Saa i Tidernes Løb blev Efterfølgelsen igjen misforstaaet fremhævet.

Luther vendte saa igjen Forholdet rigtigt.

Men nu misbrugte man Luther, udelod aldeles Efterfølgelsen og tog „Naaden“ forfængelig . .

Men skal Forholdet være det sande, saa skal „Naaden“, just Naaden foredrages af En, hvis Liv endog i strengeste Forstand udtrykker Efterfølgelsen . . Jo nærmere det, menneskelig talt, kunde synes at en Saadan var efter næsten at have Fortjenester — desto sandere saa hans Forkyndelse af, at det er idel Naade, at et Menneske frelses . .

Suk.

Ak, stundom kan det være saaledes: hvilket er saa værst, enten Angesten, naar Loven forkyndes — ak eller den Angest, at jeg dog ikke maatte tage „Naaden“ forfængelig. Dog derfor er jo just Naaden, for at udrydde ogsaa denne Angest.

. . . . Fordi hele det Christelige saaledes er skrumpet sammen til en Ubetydelighed, saa kan de ikke kjende det igjen, naar man sætter dets pathetiske Momenter ind. De har det Hele i et uendelig tomt Indbegreb — og saa mene de at være videre end den successive Udfolden af de pathetiske Momenter.

Men Intet kan saa let tages forfængeligt som Naaden . .

Den indirecte Meddelelse.

Det er ikke saa, at den ligefremme Meddelelse er høiere end den indirecte. Nei, o nei. Men Sagen er: der er aldrig født noget Menneske, der endog blot nogenlunde kan bruge den indirecte Meddelelse, end sige hele sit Liv igjennem. Thi vi Mennesker trænge til hinanden, og allerede deri ligger den ligefremme.

Kun Gud-Mennesket er lutter indirecte Meddelelse fra først til sidst. Han trængte ikke til Menneskene — men de uendeligt til ham; han elsker Menneskene — men i sin Forestilling om hvad Kjerlighed [er] . .

Naar et Menneske bruger indirecte Meddelelse er det paa een eller anden [Maade] noget Dæmonisk, uden at dette behøver at tages i ond Forstand, men saaledes som f. E. Socrates.

Men sandeligen, den ligefremme Meddelelse gjør Livet ganske anderledes let. Noget Andet er, om det ikke for En, der maaskee selvisk (altsaa i ond Forstand dæmonisk) havde brugt indirecte Meddelelse, kan være ydmygende at bruge ligefrem Meddelelse.

Jeg har oftere følt Trang til at bruge ligefrem Meddelelse (medens det da naturligt maa erindres, at selv i den Tid jeg har brugt den, er det dog langtfra heelt gjennemført, og jo kun en kort Tid), men det har været mig, som vilde jeg skaane mig selv, som kunde jeg udrette mere ved at holde ud. Om der ogsaa heri kan være Stolthed, det veed Gud bedst: for Gud turde jeg hverken bekræfte eller benegte, thi hvo kjender saaledes sig selv.

Jeg siger, det har, naar jeg betragter det tilbagelagte Stykke af mit Liv, været mig som var det ikke umuligt, at der skjulte sig noget Høiere bag mig. Det var ikke umuligt. Mere siger jeg ikke. Hvad har jeg saa gjort? Jeg har sagt: jeg bruger indtil videre intet Middel, som vilde forstyrre denne Mulighed, hvis den var der, som f. E. ved for tidlig ligefrem Meddelelse. Det er ligesom naar en Fisker seer Flodbet bevæge sig — det var muligt Bid, muligt var det ogsaa Søens Bevægelse. Men siger Fiskeren: trække op gjør jeg ikke; thi saa har jeg udtrykt, at jeg har opgivet denne Mulighed, maaskee kommer det igjen og viser sig at være Bid.

For mig har den indirecte Meddelelse været instinktartig i mig, fordi jeg jo i at være Forfatter tillige har udviklet mig selv, og altsaa den hele Bevægelse er baglænds, hvorfor jeg, ikke fra først af kunde sige min Plan ligefrem, medens jeg vel kunde mærke paa mig selv, at der gjærede Meget i mig. Og desuden, saa har ogsaa Hensynet til „hende" gjort at jeg maatte være forsigtig . . Egentlig er det hende ɔ: mit Forhold til hende, der har lært mig indirecte Meddelelse. .

Mynster.

Saa prædiker Mynster om, at det Christelige giver Livslyst, Freidighed — henpeger paa Luther og siger: der seer man det — og imidlertid seer man af Mynsters eget Liv, at det han forstaaer ved Livslyst egentlig er en reent verdslig Behængen ved dette Liv i næsten yppig Nydelse — hvorimod Luther var plaget af Fristelse til Selvmord (cfr. etsteds i Tischreden), saa hans Lyst til at leve er den reent gudelige..

Den bestaaende Kirke — min Position.

Christeligt i høieste Forstand er der ingen bestaaende Kirke, kun en stridende.

Det er det Første.

Det Andet er saa, at der dog faktisk er en saadan. Den skal man paa ingen Maade ville rive omkuld, nei men over den skal den høiere Idealitet svæve som en opvækkende Mulighed: at christeligt i strengeste Forstand er der egentlig ingen bestaaende Kirke.*)

Dette er nu skeet ved mig, og ved Hjælp af en Pseudonym.. Der er ikke en Trævl af Forslag i Henseende til det Udvortes.

Og idet Pseudonymen løfter Haanden til dette nyhre Slag, træder jeg parerende imellem, det Hele kommer til at gaae ud over mig, at jeg er en saadan daarlig Christen, jeg som dog bliver i den bestaaende Kirke. Saaledes er Alt Aands-Bevægelse..

Du som har elsket os først, o Gud — ak, vi tale derom som var det historisk kun een Gang at Du havde elsket os først,

---

*) [I Randen:] Selv en bestaaende Kirke af dog i strengere Forstand alvorlige Christne, den vilde behøve at mindes om dette Christelige.. Men det maa ogsaa kun siges paa Idealitetens Afstand fra det Bestaaende. Skeer det da, at en bestaaende Kirke ikke vil taale at dette siges end ikke paa det Vilkaar, saa er det Tegn paa, at en saadan Kirke er vildfarende, og der maa gjøres directe Angreb.

og dog gjør Du det bestandigt, mange Gange hver evige Dag gjennem hele Livet, altid elsker Du os først. Naar vi vaagne om Morgenen og nu vende vort Sind til Dig — Du er den Første, Du har elsket os først; om jeg stod op ved Daggrye og i samme Sekund vendte mit Sind tilbedende til Dig, Du kommer mig i Forkjøbet, Du har elsket mig først. Naar jeg fra Adspredelse samler mit Sind og tænker paa Dig, Du er den Første. Og saaledes altid — og saa tale vi utaknemligt som var det kun een Gang, at Du saaledes elskede os først!

Den 8de September! Evangeliet: Ingen kan tjene to Herrer (mit kjere Evangelium)! Min Yndlingspsalme: Befal Du Dine Veie, som Kofoed-Hansen idag havde valgt!

Hvor festligt, og for mig hvor svarende til hvad der just i disse Dage har beskæftiget mig, Udgivelsen af „Om min Forfatter-Virksomhed" og Dedicationen dertil.

---

*) *Udgivelsen af Skriftet: om min Forfatter-Virksomhed.*

«Om min Forfatter-Virksomhed» maa holdes tilbage endnu. Det er mig som vilde det komme «Indøvelse i Christendom» for nær, saa de gjensidigen svækkede hinanden, om jeg end i en anden Forstand fatter, at det kunde blive mere imponerende.

Men hvad der er Hovedsagen: Aanden vil i den Henseende ikke ret komme over mig, saa jeg føler den fulde Hvile og Ro i, at nu er Øieblikket, hvad jeg følte i Forhold til Øieblikket før Udgivelsen af «Indøvelse i Christendom».

Forskjellen om Aanden er over mig eller ikke, om der er den ubetingede Enighed i mig eller ikke, kjender jeg strax paa, at i sidste Tilfælde kan jeg ikke lade

---

*) [Skrevet paalangs i Journalen.]

være at tænke paa det Enkelte, forandre Noget, nu her, nu der i det Enkelte. I det andet Tilfælde falder dette mig slet ikke [ind], fordi mit Sinds hele Opmærksomhed ene, og enig med sig selv, er fæstet paa, at nu er Sagen befalet i Guds Haand, jeg har sluppet den.

Gud veed, jeg vilde i en vis Forstand gjerne give «om min Forfatter-Virksomhed» ud nu, for saa ret at være fri .; men jeg befaler mig Gud i Vold, han passer nok paa, naar Øieblikket er der, at jeg saa finder i mig den fulde Enighed om at jeg nu skal udgive det.

Det **christelige** *Eenfoldige*

er nu vistnok ikke ligefrem det Eenfoldige eller det ligefremme Eenfoldige, et Paradox (at et enkelt Menneske er Gud [er] da intet mindre end ligefrem eenfoldigt), men det Eenfoldige er, at just Paradoxet er for [at] bevirke, at Svinget ikke gjøres hen til at spekulere, raisonnere o. D., men hen til at existere, existentielt at udtrykke det Christelige. Det at existere, det er just det Eenfoldige. Og derfor er alt det Christelige mærket af Paradoxet, for at der ikke skal tages feil, som skulde man til at spekulere ., det er det Modsatte af det Eenfoldige ., nei troe — og gjør saa derefter, saa bliver Du i det Eenfoldige.

*

Allerede det socratiske Eenfoldige var intet ligefremt Eenfoldigt: Uvidenhed i den Forstand er et meget combineret Nummer. Men det Eenfoldige var, at faae alt dette Spekulerende (det Sophistiske) bort for saa at handle, at existere, hvilket er det Eenfoldige.

Men Spekulationen er den idelig og idelig tilbagevendende Sophistik i Forhold til det at existere.

Et ypperligt Ord af Stilpo.

.. En spurgte Stilpo, om Guderne havde Glæde af vor Tilbedelse og vore Offere. Stilpo svarede: „Du er meget frisk paa det; lad os gaae til en Side, naar Du vil tale om Sligt.“

Jeg erindrer, selv at have givet Sagen en lignende Vending. Det var oppe hos Giødwad. Der var nogle Flere tilstede, blandt Andre Martin Hammerich, som yttrede sig med denne Ugenerethed angaaende et Christeligt. Jeg svarede: „Det De der siger tager sig ganske godt ud, her hvor vi ere nogle Stykker samlede; var der endnu flere, vilde det tage sig bedre ud — hvis De derimod vil gaae ind med i Værelset ved Siden, hvor vi ere ene, skal De see, at det tager sig meget maadeligt ud.“

Forresten var da Stilpos Mening en noget anden ....

Bekymringen for en evig Salighed.

Saaledes er ogsaa jeg gaaet ud i Livet, at saa langt jeg kan huske tilbage, der da intet var mig vissere end det med den evige Salighed; naar jeg blot døde og saa nævnede Christi Navn, saa var det det Visseste af Alt. — Og saaledes vel med Enhver, der fra Barn er opdragen i Christendom ..

See her det uhyre Sandsebedrag i Christenheden, selv hvor det er Sandhed, at et Barn virkelig er opdragen i Christendom.

Bekymringen for den evige Salighed maa gjøres fri, ud af Sandsebedraget.

Det er gaaet i Christenheden som med Den, der arver Formue og aldrig har maattet erhverve: saaledes er denne illusoriske Tryghed fra Barndommen af det Forkjelende.

Som et Menneske er, saa er hans Christus-Billede. [I Randen:] Mynster kunde ikke tænke sig ham uden en vis

fornem Afstand fra Virkeligheden — og Martensen ikke uden docerende o. s. v.

At være Ingenting.

Det Uendelige i Skikkelse af at være Ingenting, blot og bart „Menneske“ (omtrent som Lilien og Fuglen, der jo ikke ere Noget) er i Verden Punktet udenfor Verden, der kan bevæge hele Tilværelsen. Er det Uendelige Noget, kan det kun bevæge relativt.

Og derimod Alt, hvad der hovedsaglig vil været Noget i denne Verden, det er ikke Bevægende, men bliver det usande Bestaaende, det verdsligt Sinkende som det Bestaaende er, der breder sig selvbehageligt i jordisk Tryghed.

Sandsebedrag.

Just den Geistlige, hvis Liv fra Morgen til Aften er verdslig Klogskab, just han vil ogsaa føle meest Trang til, engang imellem, eller een Gang om Ugen at græde over disse ophøiede Dyder, som han i en stille Time skildrer. Det vil maaskee qua Stemning være sandt i ham i Øieblikket, men det er Digterisk . .

. . En, der virkelig til daglig Brug kæmper for at gjennemføre det Religieuse i sit Liv, han vil neppe være saa gløbende og henrivende; thi i ham er det ikke Modsætningens Digter-Trang . . . .

Min Fremstilling

skal være en Overdrivelse. Nu vel, man vise mig, hvor da det N. T. slaaer af og prutter. .

Eller man vise mig, hvor Kirkefædrene sloge af. Eller er Luther da ogsaa en Overdrivelse?

. . Disse stille Timer — afskyelige Opfindelse. Hvad der blev foredraget paa Torvet, paa Gaden, og blev Virkelighedens Katastrophe κατ᾽ ἐξοχήν, det kan nu kun foredrages i en stille Time -- det Andet vilde være profant. Saa var da altsaa Jesus Christus profan.

Og saa dadler man Klosteret, at det er at flygte ud af Livet -- men at have al sin Religieusitet i en stille Time een Gang om Ugen, og forresten at være conform med Verdsligheden: det er dog nok at flygte endnu mere ud af Virkeligheden . .

*) Hvis den æsthetiske Produktivitets Tid ikke længst var forbi, eller hvis der engang skulde blive en saadan Recreation at indrømme, saa kunde jeg have Lyst til at skrive en Bog, som skulde hedde:

Samtaler mellem min Kone og mig.

Forfatteren fortæller i Forordet, at hans Kone var 19 Aar den Dag de holdt Bryllup, at Samtalerne hidrøre, som man vil see, fra det første Halvaar af Deres Ægteskab.

Det skulde være Dialoger. Jeg vilde fremstille det Humoristiske som fremkommer i dette Forhold, naar Manden er en overlegen Aand og dog oprigtigt forelsket, og den qvindelige Figur yndig i Naivitet --- det Humoristiske som fremkommer, naar de tale sammen om deres Forhold. Jeg vilde vove dristigt i en vis Ligefremhed, og dog skulde det være saa fromt og decent, at, om man saa vil, vor Herre selv kunde høre derpaa.

*) [Skrevet bagfra paa sidste Blad.]

Journal NB[21].

[Udenpaa Bindet mærket:]

d. 11. Sept. 50.

En Devise.

Jeg har læst hos Scriver, at der var en Mand, hvis Devise var: Aliis in serviendo consumor, det passer paa mit Liv, jeg offres paa Andre. Aliis in serviendo consumor.

Om mig selv.

Og saa beskylder man mig for Stolthed, at jeg vil staae ene. O, Du som taler, spørg Dig selv oprigtigt, hvor skulde jeg finde Een til, der (foruden, hvad jo først maatte til, havde Tid og Forudsætninger til at arbeide i den Retning) vilde enes med mig, ikke om at holde Noget ud for saa at seire — (nei, det lod sig vel naae) men om at holde ud for at seire — og for saa at benytte Seiren til Intet at opnaae, benytte den til at lade et Lys falde over Sandheden, et Lys som maaskee vilde forbittre de Medlevende endnu engang og end stærkere.

. . Hvad der for Alt er og har været Mynster det Vigtigste at vaage over, er, at det da for ingen Priis tillades en Existents at udtrykke at der er Noget til, som er i og for sig ....

Mynster.

Havde Mynster styret efter de Principer han har styret — og saa, for en Forsigtigheds Skyld, selv levet i Armod og streng Afholdenhed: saa var Sagen en anden, saa var det utvivlsomt, at det, der havde bestemt ham, var et Princip, at det var virkelig for Principets Skyld. Nu er Sagen en anden, thi nu er det tvivlsomt, om han ikke har styret som han har styret — for at skaane sig selv, for at nyde Livet o. D.

Sandsebedragene.

.... Dersom Sandheden blot ved sig selv kunde kjendes af Mængden og ansees som saadan: saa var da Gud hjulpet, naar han vil aabenbare sig. Og see, lige det Omvendte, han mishandles og ihjelslaaes, og hvorfor? Just fordi han har Guddommens Magt til at hæve Sandsebedragene. Det, der hjælper os Mennesker, er at vi ikke have saadanne Kræfter og en saadan Reenhed til .at tage Sandsebedragene bort — der bliver i vor Fremstilling af Sandheden altid en Portion Sandsebedrag tilbage og forsaavidt ogsaa for os lidt Anseelse . .

Systemet — den skjulte Inderlighed.

„Systemet" er som forsvundet; naar to Studerende tale med hinanden og nævne Systemet, komme de næsten uvilkaarligt til at smile.

„Den skjulte Inderlighed" haaber jeg med Guds Hjælp skal gaae samme Vei; naar to Præster tale med hinanden og nævne den skjulte Inderlighed, komme de uvilkaarligt til at smile.

Ogsaa „Publikum" er paa gode Veie; hvilken Glæde naar engang det Begreb segner, samt „Majoriteten", „Ballotationen" o. s. v.

.. Mynster har Lighed med Louis Phillip: uden Idee-Opsving, uden existentielt Pathos men klogt benyttende smaae Midler og med Forstand paa, at Levebrødet er det dog egentlig der regjerer Verden, og at Den regjerer temmeligt sikker der har Levebrød at bortgive.

Hvad er Christendom? eller rettere, hvad Christendom er.

Christendom er ingen Lære.

Christendom er en Troen og en dertil svarende ganske bestemt Art Existeren, Efterfølgelse.

Anm. Christendom er ikke at bestemme som en Tro, det er i Retning af „Lære“, men en Troen.

Altsaa Christendom er en Troen og en Efterfølgelse.

Man kan gjøre Tro til det Første og Efterfølgelse til det Andet, forsaavidt det dog er nødvendigt, at Det er til for mig i Troen, det jeg skal efterfølge. — Man kan gjøre Efterfølgelse til det Første og Tro til det Andet, forsaavidt det er nødvendigt, at jeg ved een eller anden Handling, der er mærket nogenlunde conformt med det Christeliges Ethik (det Ubetingede), maa være saaledes collideret med Verden, at der for mig er tilveiebragt den Situation og den Situations-Spænding, hvor der først ret kan være Tale om at blive Troende.

Dette at Handlings- eller Gjernings-Situation er Forudsætning for det at blive Troende, altsaa at til det at troe svarer Situation: dette beviser det reciproke Forhold mellem Tro og Efterfølgelse.

[I Randen:] Christus, der heller aldrig indlader sig paa at bevise sin Læres Sandhed eller at give Grunde for den, bruger kun eet Beviis: „dersom Nogen vil gjøre min Faders Villie, han skal erfare om Læren er af ham eller jeg taler af mig selv.“ Heri indeholdes jo, at en Gjernings-Situation er fornøden for at komme i den Spænding, hvor Troens Afgjørelse

kan blive til; det er et Vovestykke. Det er ikke saa (som Menneskene have vendt det om): først Beviset og saa Vovestykket (hvilket da ogsaa er Selvmodsigelse og Vrøvl), nei, først Vovestykket, saa kommer Beviset bagefter: Du vil erfare, at Læren er Sandhed. Men Menneskene ville Intet vove, derfor have de gjort Christendommen til en Lære, som man, uden at der foregaaer nogen væsentlig Forandring med Ens personlige Existents, sidder og beviser. Og tomt er man opblæst af de tre Grundes Vished, mere opblæst end en Pascha af tre Hestehaler; man kimser af det socratiske: „Dersom der er en Udødelighed“, man kalder det det blot Subjektive: og saa kjender dog ogsaa Christus kun dette eneste Beviis for Læren: om Nogen vil . . han skal erfare.

Det Frivillige.

. . Hvad Mening er der i Christi Udtryk: at tage sit Kors op daglig, dersom ved „Kors“ her skal forstaaes een eller anden Lidelse, som er kommet over mig, og som nu er den uundgaaelige. Lad det være Sygdom — saa følger det dog vel af sig selv, at saa længe jeg er syg, er jeg syg, og der behøves virkelig ingen Formaning til at tage mit Kors op, naar der ved „Kors“ skal forstaaes denne Sygdom.

O, men det Hele er ved Præsterne blevet Vrøvl.

[I Randen:] At det Christelige er det „Frivillige“, kan man jo see alene paa Ordet, som bruges: Selvfornegtelse. I Forhold til det Uundgaaelige, det Nødvendige, Det, der kommer udenfra o. s. v., er det en anden Magt (Styrelsen, ved Omstændigheder, ved andre Mennesker o. D.) der negter mig det. Men Det, jeg negter mig selv (Selvfornegtelse), det er dog vel et Frivilligt, Noget, jeg havde det i min Magt at faae, hvis jeg ikke fornegtede mig selv.

Men atter her har man et Exempel paa, hvorledes man i Christenheden har afskaffet Christendommen: at man ved „Kors“ forstaaer Lidelse, istedetfor at Christus forstaaer Selvfornegtelses Lidelse.

„Christenhed" er Nonsens.

Blot et Genie (altsaa et stakkels ringe Menneske; og hvad Magt over han dog over sig selv i Henseende til at afdøe og til at trække ud paa Ideen — hvad Magt? Det er: hvor ringe), blot et Genie, saa vil i Samtidigheden Forholdet være dette, at de faae Dygtigere ville tilstaae: vi tør ikke tale med det Menneske; det er sandt, kun altfor sandt hvad han siger, men han river os for langt ud, vi ønske at nyde Livet lidt mere; vi kan det ikke o: vi kan ikke overvinde det Jordiske i os.

Og nu Christus! Den uendelige Afdøethed fra Verden, Ideen selv, der derfor ogsaa fordrede ubetinget at bryde med Alt for at følge ham — og at vi saa sludbre om, eller af Præster lade os foresludbre om deres Længsel efter at have været samtidige; og at saa i Millionviis Mennesker ere Christne . .

Det at ville see Udfaldet førend man dømmer.

Det har da sin Grund i den Misforstaaelse, at man betragter denne, den Fremtrædende, som var blot han til Examen, vi Andre, vi skal blot dømme — istedetfor at enhver Levende er ved at leve til Examen, saa in casu han selv er den Dømte, og hans Dom: at han ikke vilde dømme før han fik Udfaldet at see.

At skulle anbringe Idee i Danmark

er det besværligste Arbeide man kan tænke sig; thi Danmark er omtrent i meest Afstand fra Idee. Landets Ulykke er endda ikke at det er lille, men vel at Alt er en vis jævn Velvære, en Forgudelse af dette „til en vis Grad". Men en større Afstand fra Idee er ikke mulig. Armod, Elendighed o. D. er nærmere ved Idee; Rigdom, Overflod er nærmere ved Idee, men saadan almindelig jævn Velvære er det Allerfarligste. Saaledes er Tilstanden i Danmark, der endog i en ualminde-

lig Grad er tilbøieligt til Medlidenhed, men hvor Idee-Svinget er som en Umulighed.

Det existentielt Høieste — og det existentielt Laveste.

Lag os begynde med Digteren. Det, Digteren bruger og udødeliggjør i sine Sange f. E. som Julia, at aflive sig selv af Sorg o. s. v. o. s. v. — Dette forekommer allerede sjelden i Livets Virkelighed.

Nu kommer det Ethisk-Religieuse og erklærer hiint Æsthetiske for Fortvivlelse og anpriser saa lige det Modsatte, det f. E. i Julias Sted at ville leve.

Men nu kommer Præsterne, og med dem altid Brøvlet. De tage sig ikke iagt for, at det reent Spidsborgerlige blot udvortes betragtet har en Lighed med hiint ethisk-religieuse Høieste. Karen, Maren, Mette o. s. v. aflivede ingenlunde sig selv, skjøndt berøvede deres respective Elskere — ergo avancere disse Ærede, ved den meget ærede Præsts Bistand, op til at staae langt over Julia.

Præsterne mærke slet ikke Hemmeligheden: at naar en Existents, som „Digteren" kan bruge den, er saa sjelden som Digteren paastaaer: hvor sjelden maa da ikke en sandt ethisk-religieus Existents være! Nei, Præsterne canonisere Spidsborgerligheden. Nu, og vi Protestanter har jo afskaffet den katholske Canonisation af Asketer, Martyrer o. D. — til Vederlag canoniseres saa Spidsborger-Laugets Interessenter, og ganske rigtigt, de canoniseres af hiin sidste geistlige Orden, som opkom i Protestantismen: Levebrødrene.

. . Præsten . . gjør det ethisk Overordentlige til det æsthetisk Overordentlige, Differents-Overordentlige, og siger saa: saa høit har jeg ikke turdet haabe, at jeg skulde blive noget saadant Overordentligt. Aha! Istedetfor at faae et

minus, at han ikke blev, hvad der i strengeste Forstand kunde fordres af ham, faaer han endog et plus for Ydmyghed og Beskedenhed.

Er det ikke at gjøre Nar af Gud, saa veed jeg ikke hvad det er at gjøre Nar af Gud.

[I Randen:] . . At være „for beskeden, føle sig for ringe" o. s. v. til — at give sin Formue til de Fattige, til at blive kagstrøgen o. s. v. er at satirisere sig selv. Det Sande er at man er svag; det skal man saa tilstaae, men man skal ikke hykle.

Svar paa en Indvending mod min Taktik i at belyse Christendommen.

„Du faaer saa Ingen til at gaae ind paa Christendommen." Nu vel, i Ideen seet er det jo det aldeles Ligegyldige. Men saaledes vil det vel heller ikke gaae. Der vil blive Færre, men Dygtigere. Og endeligen ere der dog vistnok Adskillige, der naar det bliver Alvor med virkelig at skulle opgive Christendommen: saa dog hellere vælge det Strengere.

Det, der har skadet, er den væmmelige Maade paa hvilken man har paaprakket Menneskene Christendommen, saa den næsten er blevet dem noget ynkeligt Noget — hvilket Præsterne væsentligen have gjort for at spare sig selv . .

En Apostel — og en Præst nutildags.

Introductionen for Paulus til at blive Apostel var „ikke at raadføre sig med Kjød og Blod" (Galaterne). Nu bruger en Candidat en halv Snees Aar, i hvilken han render fra Herodes til Pilatus, bestandigt i Ærender, som sortere under at raadføre sig med Kjød og Blod — det er Introductionen.

19*

Præste-Ægteskabet.

Dersom denne usalige dvaske Tradition ikke var, om at en Præst maa være gift, det kan ikke være anderledes, ellers er han ingen ret Præst: saa var der dog maaskee een og anden Candidat, der kunde falde strax paa at begynde som Præst uden at blive demoraliseret ved denne Løben efter Embede.

Hvorledes bliver et Menneske Christen?

Ganske simpelt. Tag hvilkensomhelst christelig Regel for Handling — vov at gjøre efter den . .

Collisionerne ville nu blive saaledes, at Du i en vis Forstand, om man saa vil, kommer til at opdage det Christelige og det Christeliges Collisioner, medens Du tillige kommer til at opdage, at Du behøver Christendommen for at holde ud i disse Collisioner, idet Du vil komme til at lide for det Gode Du gjorde, men tillige i denne Spænding opdage, at Du dog ligeoverfor Idealet selv er en elendig Stakkel, saa Du dog ubetinget behøver Naaden.

Uden Situation, uden denne Situation, der isolerer ham næsten til Fortvivlelse og bestandig i omvendte Proportioner, kommer et Menneske aldrig til at troe.

Dette er ogsaa hvad Christus siger, det eneste Beviis der er muligt for Christendommens Sandhed: om Nogen vil gjøre efter hvad jeg siger, han skal erfare om jeg taler af mig selv.

. . Vov at give hele Din Formue til de Fattige, saa skal Du nok erfare Lærens Sandhed, just ved at erfare efter hvilken Maalestok Du behøver Læren for at holde ud hvad Du vovede. Vov en Gang for Sandhedens Skyld ubetinget at udsætte Dig for Alt, saa skal Du nok erfare Lærens Sandhed, erfare, hvorledes den ene kan frelse Dig fra at fortvivle eller fra at ligge under; . . . sandeligen Den, der ved en ubetinget Handling brød med Alt, saa nu de Andre gjøre Alt for at stemple ham som gal eller som en Egoist eller som en Hykler o. s. v., han vil i indre Anfægtning efter en frygtelig Maale-

stok opdage sin Ufuldkommenhed, om han end saa 10 Gange har Ret i hvad han gjorde, Ret mod de Andre, han vil op- opdage sin Ufuldkommenhed for Gud, og saaledes behøve Christendommen.*)

Men dette har man reent afskaffet; der tales aldrig om Sligt i Prædikeforedraget, istedetderfor har man opdynget denne Masse af Grunde og Beviser og Gud veed hvad.

Det Christus, der aldrig indlod sig paa at bevise, fordrede, var en ubetinget Handling: bryd med Alt for at slutte Dig til mig . .

Mynsters Prædiken.

At det at blive Christen er en Kamp paa Liv og Død, en langvarig Kamp paa Liv og Død, fuld af de rædsomste Optrin (som det at afdøe, svarende til det at døe, naturligviis maa være): hvo vilde ved at læse Mynsters Prædiken falde paa Sligt?

. . Der er et Punkt, som hedder det Overordentlige . ., naar det er naaet, da vender Alt sig om . ., paa den anden Side af det ligefremme Superlative (størst) ligger det Overordentlige, og jo mere det er det Overordentlige, jo vissere er Undergangen. — . . Ord af en Afdød, som Tusinder ville beundre, vee, vee denne Samme naar han skal sige dem i levende Live . ., ja om saa den Afdøde selv stod op igjen og sagde dem — han er atter vis paa samme Skjebne, thi kun paa digterisk Afstand kunne Menneskene taale det Sande. —

---

*) [I Randen:] Vov ubetinget at bryde med Alt, for at faae det klart fremstillet, hvad Christendom er: og Du skal see, Du bliver nok selv en Christen; Du vil opleve saadanne Collisioner, og blive saa indadvendt, ene med Bevidstheden om Din Ufuldkommenhed, at Du nok vil lære at behøve Christendommen for at holde Dig . .

Det er dog tvetydigt at declamere til Ære og Priis for en Afdød, med hvem man har levet samtidigt og modarbeidet: det er lige saa tvetydigt som at raabe Hurra for en Mand, idet han reiser bort, da dette jo kan betyde: Gud skee Lov, at Du reiser.

Men Ret faaer den Afdøde aldrig. Selv kan han jo dog ikke staae op af sin Grav, og tilraabe de Declamerende: Løgn i Jer Hals. Og lever der En samtidig med de Declamerende, og vil han paatage sig at bevise, at de Declamerende lyve — saa styrter man sig en masse over en Saadan, han faaer omtrent samme Skjebne som den Afdøde, indtil saa ogsaa han er en Afdød, og de Declamerende nu tage sig af ham, medens saa en Ny træder op . . Dette er Verdens-Historien . .

At sige det hjælper i en vis Forstand ikke; selv al min Politie-Snildhed, det er umuligt at sikkre sig mod — Declamateurs. Hvad jeg her har sagt, kan en Declamateur snildt benytte til Declamationer . .

— —

. . . . Vi ville ved Hjælp af Beundring og Tilbedelse værge os mod den egentlige Tilbedelse, Selvfornegtelse. I Overflod at besynge Gud — ja, om saa det var et Mesterstykke, hvis Lige aldrig var seet, og som bevægede hele Verden — det er dog ikke for Gud en saa sand Tilbedelse som Armod, som i Armod at prise Gud existentielt.

Men hvad kan ikke vi Mennesker hitte paa for at værge os mod Gud, og altid skal det nu have Skin af, at vi ville saa gjerne ganske give os hen.

Det er Dette som jeg vil see at modarbeide.

— — — —

Det Store ved Socrates var, at selv i det Øieblik han var anklaget og stod for Folkeforsamlingen, saae hans Øie ingen Mængde men kun Enkelte . .

— —

Det menneskeligt Store og det guddommeligt Store.

Det menneskeligt Store er at komme Sandheden saa nær som muligt, men bestandigen hævdende sig selv, saa man bliver den Seirende, den selvbevidst over det Hele Staaende.

Det guddommeligt Store er at give sig saaledes hen, at man segner under Sandheden, salig ved blot at skaffe Sandheden frem. Det er, ligesom førende det Sande frem i Triumph, nu, for at fremskynde det, at kaste sig selv under Vognen, salig ved saaledes at ligge under, salig ved, at Guds Ære saaledes fremmes.

Dette forstaaer jeg. Men da er det mig som var det mig dog for høit; jeg synker tilbage paa et lavere Stadium — men gjøre opmærksom derpaa, skaffe Plads for hine Herlige, der fuldkommede det, o, min Gud, det vil Du nok hjælpe mig til.

Et Memento for geistlige Taler.

Det burde stadigt indskærpes, hvad Quinctilian etsteds siger, at han har seet Skuespillere der lode sig saa stærkt henrive af deres tragiske Rolle, at de endnu hjemme græd . . . .

Seneca: quare vitia sua nemo confitetur? Quia etiam nunc in illis est. Somnium narrare vigilantis est (Ep. 55.).

Om mig selv og min Operation.

. . Ogsaa jeg elsker menneskeligt det at være Menneske, er endnu ikke blevet udbrændt til reen Aand . . (. . jeg er ængt fra Evangeliets Fordring) — men . . for hver Gang der decreteres, at denne Fremstilling er en Overdrivelse, bliver Prisen noteret noget høiere, men dog altid saa lempeligt som

det i dette Forhold kan blive, thi jeg vil ogsaa gjerne skaane mig selv . . . .

Om mig selv.

. . Jeg har intet Tilhold hos Andre. Aldrig har jeg til noget eneste Menneske sagt eet eneste Ord om hvad jeg egentlig lider — jeg kan det ikke. Gud er mit eneste Tilhold. See derfor har han mig saa frygteligt i sin Magt. Og saa er det jo dog som Haardhed, at give det Udseende af at jeg er ganske som de Andre, at jage mig ind mellem dem — og saa ved denne hemmelighedsfulde Communication at have mig efter en ganske anden Maalestok i sin Magt end de Andre.

O, men jeg kan dog aldrig noksom takke Styrelsen . .

Et Regnestykke som gaaer over Forstanden.

Tag en Forening af 5, der hver indsætter 5/8 af deres Kræfter for nu i Forening at arbeide for samme Sag — og tag Een, der ikke har flere Kræfter end enhver af disse 5, men han sætter hele sin Kraft ind: hvo vil virke meest?

Alle Forstands-Mennesker ville eenstemmigt holde paa Foreningen, jeg holder paa den Ene.

Det at sætte Alt ind er en uendelig Forskjel fra en høi Sum af Brøks-Indsatser, er Indvielsen, er Aand — det Andet er menneskeligt Kludderie.

Dog hvor Mange ere der i vor Tid, der sandse, hvad Aandens er?

Om mig selv.

. . Jeg kunde have søgt et geistligt Embede. Var saa blevet Præst, havde maaskee nu allerede været Provst, maaskee inventeret Noget i det Administrative, saa jeg endog var blevet Ridder af D.

Mig er det nu gaaet anderledes. Paa en besynderlig

Maade er denne min naturlige Udvikling blevet standset ved det Spørgsmaal, jeg kom til at gjøre mig selv: er Du en Christen?

Fra denne Tid har jeg faaet mere at bestille end nogen Præst og end nogen Provst — men altid dette, hvad en Præst og Provst vilde kalde det, dette Sinkerie af en Nøle-Peer. Sandt nok, jeg ligger ogsaa som en Evighed bag ved denne travle Virkelighed, der begynder med naturligviis at forudsætte det eneste Vigtige, for saa at faae Satans travlt med Kirke og Skole og Tabelværket og Børne-Avlen, item Høravlen o. s. v. o. s. v. — saa der neppe engang bliver Tid til, paa det Spørgsmaal: „er Du en Christen?" at svare: aah, ja naturligviis.

Mod den usalige Forvexling af Verdens-Udvikling og Christendommens Udvikling.

Luther (i Prædikenen over Epistelen paa 23de Søndag efter Trinitatis) siger: „thi Gud agter og behøver ikke hele Verden, uden netop for sine Christnes Skyld."

Det er det Anti-Climacus udtrykker (i Indøvelse i Christendom), at Verden blot er til for at være det Element, hvori den Prøve kan aflægges: at blive og at være Christen.

Christenhedens Ulykke er at have gjort Christendommen til blot en Lære.

I en ældre Tid, da man dog havde Forstand paa, at Christendommen er en Existeren, en Efterfølgelse, da var ogsaa Forberedelsen til det at blive Lærer væsentlig af disciplinair Natur: at lære Lydighed, at øves i Forsagelse og Selvfornegtelse, Askese o. s. v.

Da Christendommen blev blot Lære, da blev Prøven for det at blive Lærer: lærde Examina — Existentsen spurgtes der aldeles ikke om.

Saa opkom efterhaanden disse uhyre Videnskaber og med

Videnskaberne nye Tvivl o. s. v. — thi man havde slaaet en Streg over Efterfølgelsen, der vilde have givet Menneskene ganske Andet at tænke paa end at hitte paa Tvivl.

Hvad ere alle disse Videnskaber? De ere Menneske-Slægtens Forsøg paa at værge sig mod Christendommen . . . .

. . . . Underfundig som Menneske-Naturen altid er, udfandt man saa at det var Gud velbehageligt, det var Ydmyghed og Beskedenhed og Hjertelighed — istedetfor at holde sig til Gud, hvad jo Enhver kan og skal — at vrøvle med hinanden indbyrdes om hvad Christendommen er, hvorved Christendommens Souverainitet afskaffedes.

Kun i Charakteer har jeg egentlig Lov til at tale om hvad Christendommen [er]. I magelig Jargon at conferere (hjerteligt!) med Andre derom er et Attentat paa Christendommen, Mangel paa Respekt.

Nullum unquam exstitit magnum ingenium sine aliqua dementia.

Forklaringen er ganske simpel. For i Sandhed at være det store Genie, maa han være det Exceptionelle. Men for at det at være det Exceptionelle skal have Alvor, maa han selv være ufri, twungen ind deri. Her ligger Betydningen af hans dementia. Der er et fast Punkt, i hvilket han lider; han kan ikke komme til at løbe med i Flokken. Dette er hans Qval. Denne hans dementia har maaskee slet Intet at gjøre med Det, der er hans egentlige Genialitet, men det er Smerten, ved hvilken han personligt pines ud i Isolation — og i Isolation maa han være, hvis han skal være det Store; og frit at holde sig selv i Isolation formaaer intet Menneske; han maa twinges, hvis det skal have Alvor.

„Christendommen forfølges ikke mere“,

ja hvad Under vel, da man har .. gjort den til blot en Lære; i Forhold til Akt, hvad der blot vil være Lære er Verden tolerant som Romernes Gudsfrygt: een Gud mere eller mindre, hvad gjør det ..

Lad Efterfølgelsen komme igjen — og Forfølgelse skal snart følge efter.

Angaaende Undseelsen i Forhold til det Sexuelle.

Montaigne siger etsteds, at det dog er underligt, at det skal være saadan noget foragteligt Noget, det som vi jo Alle skylde vor Tilværelse. Han mener saaledes, at Undseelsen her vel nærmest er lidt Suerperie. Og saaledes har vel mangen stærk Aand meent.

Men dertil maa svares. Det er kun i een Henseende sandt, at et Menneske skylder Avle-Akten sin Tilværelse, der er jo ogsaa et skaberisk Moment tilstede, som maa henføres til Gud. Det er ikke i Menneske-Slægten som i en Dyre-Slægt, at hver Enkelt kun er Exemplar. Den, der virkelig vorder Aand, hvortil han er anlagt, han overtager engang (ved at vælge sig selv, som det hedder i Enten-Eller) sit hele Væsen, og nedsætter Propagationen til blot det Lavere.

Hvad Under saa, at der er Undseelse i Forhold til det Sexuelle! De Procreerende repræsentere jo kun den lavere Side, ligesom de selv i Avle-Aktens Øieblik ere bestemte i det Lavere af deres Væsen, eller i Synthesens Yderste i Retning af bort fra Aand. Men just dette at Retningen er bort fra Aand, just dette er Undseelsen, Aanden er just Undseelse, eller at Mennesket er bestemmet som Aand er Undseelsen. Dyret har ingen Undseelse, og den Bestialske heller ikke; og jo mindre Aand jo mindre Undseelse.

Præsterne.

Vil man sige, at de fleste Præster dog kun have et tarveligt Udkomme, og at der saaledes, christeligt, Intet kunde være, end ikke efter den strengeste Maalestok, at gjøre Ophævelse over: saa maa svares: om da disse Herrer paa anden Maade kunde have sikkret sig et rigeligere Udkomme, eller om det ikke er Maximum, de kunne opnaae med deres Kræfter og Forudsætninger, item om de ikke pro virili aspirere til snarest muligt at faae et større Levebrød. Thi kun da vilde dette „tarvelige Udkomme", christeligt, have noget Væsentligt at betyde, naar det var Mænd, der paa anden Maade kunde have sikkret sig et rigeligere Udkomme, men valgte det tarveligere for at tjene Christendommen.

Forresten kunde man da ogsaa spørge, hvor det staaer i det N. T., at en Præst absolut skal være gift, absolut have saa meget at han kan ernære Kone og Børn, absolut sikkres den Udflugt og Undskyldning, naar han Intet tør vove, at han gjør det af Hensyn til Kone og Børn . . Vi ville ikke have ugifte Præster, sige Menighederne og Kirke-Bestyrelsen, og Præsterne sige: vi ville ikke være ugifte — saa ere vi Alle den behagelige Tryghed sikkrede, thi Præsten kan ikke komme til at gjøre Noget paa Grund af Kone og Børn, og han kan næsten ikke komme til at blive Præst uden at have Kone og Børn.

At castrere en Mand kaldes at afmande ham; Spørgsmaalet er, om man ikke, aandeligt forstaaet, i Retning af Aand intenderer at afmande ham, forsaavidt der skal en ganske overordentlig Mand til, for med Kone og Børn virkelig at tjene Idee.

Samtale.

A. Christendommen er slet ikke til.

B. Hvilken Snak, skulde Christendommen ikke være til, naar der er 1000 Præster.

A. Ja, saaledes siger ogsaa den Stundesløse: skulde jeg ikke have mange Forretninger, jeg som holder 4 Skriverkarle, og snart maa antage et Par endnu.

Vanskeligheden ved det at blive Christen — i Christenhed.

Vanskeligheden er, at man ved fra Barn af at være opdragen i denne Religion, har faaet idel Indtryk af dens Mildhed, item næsten omgaaedes den som en Art Mythologie — og nu i en langt senere Alder skal man først ret til at opdage, hvor streng den er. Hvor Forholdet er: Hedninge, som skulle blive Christne, der er det første Indtryk Strengheden, hele det Frastødende — og saa først Mildheden . .

Dog det forstaaer sig, de Fleste komme slet ikke ud i denne Vanskelighed . .; thi store Ting om de have nogle Barndoms-Indtryk, fra det Øieblik de ere blevne ældre have de da rigtignok ikke Tid at anvende paa det Spørgsmaal om at blive Christen.

At oplyse, at Christendommen egentlig ikke er til,

vil blive et høist utaknemligt Arbeide. Alene det, at hvad man hidtil har faaet for en Spotpriis, Noget man næsten har kunnet kjøbe ved Dørene af Præster, der paaprakkede En det, for Næringsveiens Skyld, eller af Statsmænd, som meente det var godt at have med: at det nu skal twinges op i en saa enorm Priis! . . .

Idealet.

Ethvert Fremskridt mod Idealet er et Tilbageskridt; thi Fremskridtet bestaaer jo just i, at jeg yderligere opdager Idealets Fuldkommenhed — og altsaa min Afstand større fra det.

Selvisk kan man ikke elske Idealet; thi saa vilde Frem-

skridtet kun glæde mig hvis jeg ligefrem kom Idealet nærmere, ja i en vis Forstand maatte jeg jo saa ønske, at Idealet da ikke var altfor fuldkomment, eller at jeg da ikke fik for meget om dets Fuldkommenhed at vide — at jeg da bedre kunde naae det.

At elske Idealet i Sandhed (saa altsaa Fremskridtet er Tilbageskridt, eller at det at jeg gjør Fremskridtet betyder at jeg træder tilbage af Ærbødighed, fordi jeg endnu fuldkomnere seer dets Ophøiethed) er derfor som at have sig selv.

Det Nye.

Martyrierne maae fremtidigen blive Længde-Martyrier....

Martyren vil have at indtage en Position af et Par Point høiere end det Dygtigste det Bestaaende har; forsaavidt havde han det altsaa i sin Magt selv at blive Superlativet. Men dette gjør han ikke, han holder sig i ganske jævne Bestemmelser, han er saa godt som Ingenting, og skaffer saa i eetvæk Plads for Idealet . . ., han bestemmer sig som Nr. 0 blot for at skaffe Plads for Idealet, hvormed han generer Relativiteterne, der ikke havde Noget mod at han for Alvor blev Nr. 1 (thi saa blev Relativiteterne Alvor), men har meget mod, at han, som de dog maae indrømme at staae over dem, at han bestemmer sig at være Nr. 0 . .

Dette er et langvarigt Martyrium, og Martyren maa ved særlig daglig Lidelse være saaledes i Styrelsens Magt, at det er den, der hvert Øieblik trykker paa ham og holder ham vaagen, ellers lader det sig ikke gjøre, han maa være i Styrelsens Haand som den stækkede Fugl, Lokkefuglen, hvilken Fuglefængeren har ganske i sin Magt, for ved den at fange andre. Saaledes maa han være i Styrelsens Haand, og saa er hans Forretning at sammenligne med en Spions eller Politie-Agents.

Præsterne.

Tilsidst ere Præsterne i den Grad ophørte at være hvad de egentlig skulle være, at det, hvorved de gjøre Lykke og blive

ærede, agtede, ansete o. s. v., er det i Forhold til det egentlig at være Præst aldeles Uvedkommende: at de ere gode Selskabsmænd, Folk, der kan deeltage i Alt og arrangere, som kan holde Leilighedstaler, kort det er en Slags nitidere Udgave af en Bedemand. — Eller paa anden Maade, at det hvorved de egentlig blive ansete dog er det egentlig at være Præst det Uvedkommende f. E. sidt Videnskabelighed o. D.

Christendommen er egentlig afskaffet, og derfor har man egentlig [ikke] vidst, hvad man skulde gjøre af en Præst, og snart er det at være Præst blevet en Charade, Ingen kan bestemt sige hvad det er, det er et ubestemmeligt Noget, men En der saadan er med ved allehaande festlige Leiligheder, en pæn Mand, neutrius generis (hverken geistlig eller verdslig) eller generis utriusque: en geistlig-verdslig Hermaphrodit.

— —

. . Vi have forvandlet det at høre Prædiken til Nydelse.

At prædike er: selv kæmpende med Livets Besværligheder (og især med dem, man taler om) at finde Leilighed og at have Lyst til i Tale at opmuntre, belære o. s. v. Andre. Men Hovedsagen er Existentsen, fra hvilken man gaaer til at prædike, og til hvilken man vender tilbage fra at prædike.

— — —

Høitstaaende Geistlighed.

Skal man have høitstaaende Geistlighed, da maatte en saadan Geistlig, christeligt conseqvent, jo fornemmere han blev, desto stærkere udtrykke og marquere Ueensartethed fra Verdslighed f. E. ved Askese o. D., saa hans Fornemhed, høie Rang o. s. v. blot viste sig at være for at styre og lede.

— — —

Forskjellen mellem den profane og den troende Opfattelse af Christi Liv.

Denne Forskjel gaaer igjennem Alt, ogsaa igjennem ethvert ydre Factum af Christi Liv.

F. E. Folket gaaer ham jublende imøde — ja saaledes hedder det i den troende Opfattelse; men den profane Opfattelse, der i Christus seer en Sværmer, en Phantast, redigerer det samme Factum noget anderledes: et Opløb, en Sammenstimlen af Mennesker.

Saaledes er det jo i ethvert Forhold. Tag blot simple, menneskelige Forhold. Naar det er den legitime Konge — saa hedder det i den officielle Journal: Folket hilser ham med Jubel; Oppositionen kalder det et Opløb. Er det en af disse udenvælske Størrelser, som ingen Officialitet have, der drager en lige saa stor Mængdes Jubel over sig, saa hedder det: det var et Opløb . .

Den samme Optræden af eet og samme Menneske, men i hvem den ene Referent seer det Overordentlige den anden en Sværmer, Bedrager o. D., vil i den ene Relation maaskee lyde: denne ædle Ophøiethed, denne Værdighed — og i den anden Relation: denne affecterede, søgte Plebeiskhed o.s.v. o.s.v.

Meget godt!

Wesley havde længe været ugift, ogsaa skrevet en Bog om den ugifte Stand. Som ældre vilde han gifte sig. Han følte selv Misligheden paa Grund af det Tidligere. „For at give det et Skin, tilkaldte han eller beraadførte han sig med nogle religieuse Venner, for at de maatte opmuntre ham til at følge hans Tilbøielighed“ (cfr. Wesleys Leben oversat af Engelsk, udgivet af Krummacher Hamburg 1841 2den Deel p. 295.) See dertil har man Venner, det er hvad jeg altid har sagt.

Dialektik.

„Bevægelse“ mener man jo at være Uro, Spektakel o. s. v. — og see, „Bevægelse“ i sin yderste Consequents er som en Trylleformel der i udvortes Forstand sætter Alt i Ro.

„Bevægelse“ i eminent Forstand er Idealets Bevægelse — og dette splitter absolut Menneskene ad, gjør dem Enkelte, og hver Enkelt indadvendt, saa han faaer nok at bestille med sig selv — men saa bliver der jo ikke det mindste Spektakel o. s. v.

Idealet.

. . . . Men dette er usandt, naar saa En, efter at være blevet opmærksom paa Idealet, hverken tør være det Ene eller det Andet, tilsidst neppe tør være til. Og i Grunden er det dog en Art Forfængelighed, der saadan saa smaat indbildte sig at kunne være noget nær Idealet.

Nei, frimodig, barnlig, tillidsfuld iler man paa det Bedste man kan, har snart i Humor sin Lyst, snart i Frygt og Bæven sin Sorg over at betænke, hvilken Pjalt man er — men saa muntert videre, og fremfor Alt ubeskrivelig glad over, at man idetmindste forstaaer Idealet, glad ved saaledes til sin egen Tilintetgjørelse at lade Idealet gaae over En.

Eller er det ikke ret Elskov, ret at føle, at man er en Pjalt — og dersom Nogen saa vilde sige: „nei, saa tør jeg ikke være forelsket“, saa er han syg, og saa er han isærd med at blive i sørgelig Forstand en Pjalt. Nei just derfor har jeg Lyst til at være forelsket, for ret at føle, hvilken Pjalt jeg er, og ret at føle, hvilken Magt Elskov er.

*

Giødwad sagde til mig igaar, at der dog vist var een og anden theol. Candidat jeg havde afskrækket fra at blive Præst ved at gjøre Fremstillingen saa ideal. Ham svarede jeg: at i Forhold til et saadant Menneske vilde det gaae ligesaa med Alt, jeg kunde ved at fremstille det idealt at være Menneske tilsidst afskrække ham fra at være Menneske, saa det maatte ende med Selvmord. Og derpaa viste jeg, at slig Sygelighed laae i, at man egoistisk elskede sig selv, istedetfor at elske Idealet og hade sig selv, elske Idealet, der gjør En til en Pjalt — og saa dog immer munter og glad ved at være til.

.... Luther siger rigtigt i Prædikenen over Evangeliet paa Juledag, at om Christus er intet Andet at sige, end at han er „en stor Glæde" — — men men „for sønderknusede Samvittigheder" — ellers ikke, ellers er han taget forfængelig. See dette: med „en stor Glæde" det er saa gesvindt — dette med: „for sønderknusede Samvittigheder", det holder saa nyyre igjen ....

En Yttring af Anti-Climacus (i Indøvelse i Christendom Nr. 3) og mit Forord til Bogen.

Han siger: om jeg skulde segne under Vægten af den Maalestok o. s. v.

Mit Forord udtrykker, at jeg er segnet, at Idealet hovedsageligt skal bruges til Ydmygelse for at anbringe „Naaden", og ikke til at forraske i utaalmodig Stræben.

Angaaende Indtrykket som den sidste Bog af Anti-Climacus (Indøvelse i Christendom) vil gjøre.

Idag talte jeg med Tryde. Han forklarede mig, at det dog var for stærkt at sige, at man havde afskaffet Christendommen ved „Betragtning". Han for sin Deel havde fremhævet det Subjektive, og det var Tilfældet med alle dygtigere Prædikanter ogsaa.

Du min Gud, hvorledes har jeg nu ikke maattet høre for, at jeg var blot subjektiv, ikke objektiv o. s. v. — og nu beraabe de samme Mennesker sig paa, at de ogsaa fremhæve det Subjektive.

Forøvrigt er Sagen den, at man i at bestemme Begrebet at prædike, Prædiken aldrig kommer længer end til Talen, det at der tales, aldeles ikke tager Hensyn til Existents. En Embedsmand, paa 17 Maader hæftet ind i Endeligheden og Objektiviteten — om han end gjør Talen nok saa subjektiv, det forslaaer ikke. En, der Ingenting er, og som gratis præ-

diker paa Gaden — om han saa anstillede nok saa objektive Betragtninger, det bliver dog et Subjektivt og et Opvækkende; og En, der er nok saa subjektiv, men hvis Liv er snøret ind [i] alle mulige verdslige Hensyn ved Embedsstilling og Des- lige, hans Prædiken bliver dog væsentlig kun Betragtning, thi det seer man jo let, at han har gjort sig det selv umuligt at realisere endog blot nogenledes det han prædiker om.

Dog Eet maa jeg bemærke angaaende Tryde, noget Smukt af ham, at han sagde, at [han] negtede ikke, at han havde været tilbøielig til at være objektiv.

Vistnok troer han, at den hele Passus om at Prædikenen blev Betragtning er myntet paa ham. Han sagde, „at han kunde have Lyst til at sige: at Søren Kierkegaard ikke kunde gjøre det mere subjektivt end han; at han havde efterseet mine Taler for at forvisse sig derom.“ Hans Høiærværdighed over- saae, at der dog altid bliver den store Forskjel, at han er Embedsmand, sidder i et meget stort Levebrød — og at jeg har gjort det gratis, været Ingenting, udsat mig for en Pøbel- Forfølgelse, levet paa Gaden, altsammen Bestemmelser af Sub- jektivitet.

Miraklet.

At Christus gjør Lidet til Meget som ved Bespiisningen af de 5000, det anføres almindeligt som et Mirakel.

Men Christus gjør ogsaa omvendt et Mirakel: at gjøre Noget, Meget, Lidet (Alt, hvad der vil være Noget) uendelig til Intet i Ydmygelse.

Man vil maaskee mene, at dette Mirakel er meget lettere; men det er ikke saa. Enhver Qvalitets-Forandring, enhver uendelig Qvalitets-Forandring er egentlig et Mirakel. Et Menneske kan maaskee vise det Andets Svaghed, men vise at det uendelig er Intet, det kan kun Guddommen, og Mennesket kan end ikke ved sig selv saaledes ydmyge sig selv.

Experiment.

Mynster — Luther.

For at forstaae, hvad jeg mener med, at det Bestaaende maa gjøre en lille Indrømmelse, lad os gjøre dette Experiment.

Lad Mynster en Søndag, istedetfor selv at holde en Prædiken, tage en af Luthers, især en af de charakteristiske, og læse høit -- og det Hele skal lyde som en Satire over Mynster, med mindre han da iler med at gjøre en lille Indrømmelse sig selv betræffende . .

— . . -

Et Forslag i Retning af Prædikeforedragets Forbedring.

Man har knebet saa meget som muligt paa at faae Guds Ord egentlig at høre. Man læser et lille Afsnit op — men Prædikenen forlader det næsten ganske [?].

Mit Forslag er da.

1) Der skal sørges for at hele det N. T. (undtagen maaskee Aabenbaringen) læses høit op i ethvert Kirke-Aar.

2) Der skal oplæses Prædikener af Kirkens rettroende Lærere fra de forskjellige Tider.

Og dette skal ikke gjøres saaledes, at man maaskee foranstalter et Udvalg (hvor man saa udelader hvad man ikke ønsker), men saaledes, at naar det er den Søndag, paa hvilken der skal oplæses istedetfor prædikes, saa skal man tage den der svarer til Dagens Evangelium eller Epistel i Forhold til om det er Høimesse eller Aftensang. Ei heller maa Menigheden forud vide, hvilken Dag Præsten ikke skal prædike men oplæse.

Control maa der til paa alle mulige Maader. Enhver Nedelig maa tilstaae, at selv den Nedeligste i ganske kort Tid behager sig i sin Methode, naar han ikke tvinges til at komme under ganske andre Belysninger.

Lad Martensen skulle læse en af Luthers Prædikener høit, end sige da en, hvor Luther taler om Speculationen — saa behøver Ingen at skrive mod Martensen.

Og naturligviis saa skal Præsten, naar han har oplæst Prædikenen, ikke have Lov til at føie et Ord til. Formodentlig vilde man da især gjøre Paastand derpaa, og under Skin af, at man da maatte sikkre, at den oplæste Prædiken blev ret forstaaet. Nei, Tak, vi kjender nok Theologernes Omsorg for at sikkre den rette Forstaaelse. En Prædiken, som Luther har holdt for en Menighed, kan godt forstaaes. Og Præsten skal ikke have Lov til at føie et Ord til.

.... Dersom jeg talte i eget Navn, vilde jeg ikke sige hvad Anti-Climacus siger: „at han ingen Prædiken har læst eller hørt der var i strengeste Forstand christelig“, jeg vilde i eget Navn talende have undtaget Mynster. Men naar jeg lader Psendonymen dømme mig selv med (hvad jeg har udtrykt i Fororbet), saa skal Ingen undtages.

Troen.

Har Du ikke Troen — saa tro dog ibetmindste, at Du nok faaer den, saa har Du jo dog ogsaa Tro.

Evangeliet om den Værkbrudne.

Aandelig forstaaet er det saa med Den, der mener selv at skulle styre, selv at maatte beregne o. s. v. — ak gjennem mange Aar slæber han sig maaskee hen i Qvalen af alle disse Beregninger, slæber sig som en Værkbruden: indtil Troen kommer og det hedder: staat op og gaae.

Tag Din Seng og gaae, dette er Udtryk for hvor stærk han nu er blevet, at hvad der før bar ham, det bærer nu han, i den Grad behøver han ikke Understøttelse af den Art.

.... [Forstandigheden] mener saa som Goethe, at han ogsaa er en Ven af Revolutioner, naar disse ere berettigede,

f. E. Christi Fremtræden, Luther — jo jeg tæller, ved Hjælp af Resultatet seer Goethe dog noget ganske Andet, seer, for at blive ved det Sidste (og ikke som Goethe profant at drage Christus med ind i større Selskab med andre Reformatorer, hvad Goethe gjør, thi Ordene jeg sigter til ere af Goethe selv), en Frugt af Forstands-Beregning i hvad der dog var en Troes-Handling, hvilken Goethe samtidigt aldrig havde gaaet ind paa, saa lidet som Erasmus af Rotterdam gjorde det.

Da Christus uddrev dem, der kjøbslog i Forgaarden, dannede han en Svøbe af Toug.

Denne Svøbe svang han med Myndighed.

Satirens Svøbe er altid uden Myndighed.

Christi Fornedrelse.

.. Den existentielle Gjennemsigtighed fordrer at være det man lærer. Det vilde være komisk, om En, der skulde kæmpe i Veddeløb, vilde komme med Frakke og Chenille paa, Paraplui o. D., kort som En, der skulde reise i en Vogn og ønskede at pakke sig vel ind. Og saaledes vilde jordisk Høihed i ethvert Øieblik have generet og parodieret Christi sande Høihed.

Det Medium der idealt svarer nærmest til at være Idealet i Betydning af Sandhed er just at være bogstavelig Ingenting.

Pascal siger (i hans pensées XXIX, moralske Tanker 24): kun faae Mennesker tale ydmygt om Ydmyghed, faae kydsk om Kydskhed, faae tvivlende om Tvivl ...

Forresten er det komisk nok, naar man tænker det Ord: „faae tale tvivlende om Tvivl“ ind i en nu lidt forsvunden Tid — da man docerede Tvivl. Martensen var lige saa dogmatisk stiv naar han foredrog: de omnibus dubitandum, som naar han foredrog et Dogma.

Et Sted i Anti-Climacus, Indøvelse i Christendom Nr. 3.

Han siger at Christendommen ikke kan blive Gjenstand for „Betragtning".

Herimod kunde indvendes, at jo ogsaa i en ældre [Theologie] meditationes var en alminbeligere Titel.

Hertil maa svares: det beroer især paa, hvo den Mediterende er. Naar det f. E. er et Sandheds-Vidne, der lider for Christendommen, eller naar det dog er En, der existentielt udtrykker Christendommens Ueensartethed med Verden, ja hvorfor ikke?

Fuldstændigere burde derfor Anti-Climacus have sagt: Christendommen kan ikke blive Gjenstand for Betragtning, især da ikke for Betragtning af Embedsmænd, hvis hele Existentielle forresten er ueensartet med det Christelige, medens det, som sagt, dog bliver en noget anden Sag, naar den Mediterende, auctor, er En, hvis Liv udtrykker, at han ypperligt forstaaer, at Christendommen egentlig ikke kan blive Gjenstand for Betragtning.

Eet er Betragtning af En, hvis Liv udtrykker, at han omsætter Betragtningen i Existents, et Andet Betragtning af En, der lader sin Existeren aldeles udenfor, ja vel endog har denne i ganske modsatte Kategorier.

Et Forslag i Retning af den nye Prædikeform.

Naar man (gjørende Indrømmelsen, at det er i menneskelig Svaghed, lempende sig efter dette: hvad kan det hjælpe at tvinge Fordringen saa høit, saa gaaer slet Ingen ind paa Christendommen — en Betragtning, der er Christendommen lige stik imod, da den er at betjene Christendommen ved Hjælp af menneskelig Klynken og verdslig Klogskab) da beholder den mildere Christendoms-Forkyndelse, dog vel at mærke saaledes, at man stadigt bringer Idealet i Erindring (om ikke for Andet saa for at oplive det Mildere): saa mener jeg tillige, at der

burde indføres en Bods- og Bededag hvert Aar, hvor man bragte sig det til Bevidsthed, at vi egentlig tillade os at gjøre Christendommen til noget langt Mildere end den virkelig er..

Atter Underfundighed.

Og naar saa jeg gjør, hvad i Grunden Enhver, der kalder sig Christen, var Gud pligtig at gjøre: at gjøre opmærksom paa, hvor vi ere — saa vender man Sagen saaledes, at man paatager sig at angribe mig, formodentligen vil Anklagen mod mig blive i Christendommens Navn. Fortræffeligt!

Guds Ophøiethed.

Han giver Menneskene en hellig Skrift, som indeholder hans Villie, men som ingen Mellembestemmelser indeholder i Forhold til Idealet — og saa overlader han det til Enhver, hvorledes han vil forstaae det, han lader ikke høre fra sig, tier ganske stille, prøvende den Enkelte, thi det er jo virkelig som var det ganske overladt til os selv, hvorledes vi ville forstaae Skriften. Det forstaaer sig — Dommen kommer.

Ægteskabet.

Dersom Ægteskabet virkelig var en Pligt — hvad nu Moralisterne præke — hvilken Vilkaarlighed, saa at forbyde Qvinden at frie til Manden, lige saa godt som Manden frier til Qvinden . .

Hvilket Nonsens: som Oversætning: Pligt, som Undersætning: dog tillader Skik og Brug Qvinden ikke selv at frie. Hvor i al Verden kan Skik og Brug fritage fra at opfylde Pligt? Er det Pligt, saa maa jo Skik og Brug gjøres om..

Johannes Climacus — Anti-Climacus.

Som Joh. Climacus holdt Sagen dialektisk paa den Spidse, at Ingen umiddelbart kunde see, om det var et Angreb paa Christendommen eller et Forsvar men det beroede paa hvorledes Læseren var, hvad han fik ud af Bogen: saaledes har Anti-Climacus bragt Sagen paa den Spidse, at Ingen umiddelbart kan see, om det er det meest Radikale eller det Conservative, om det er et Angreb paa et Bestaaende eller just et Forsvar.

En underfundig Vending man maaskee vil give min Sag.

Man vil give det Udseende af, som vilde jeg indføre Pietisme, smaalig og pusillanim Forsagelse i Retning af det Indifferente.

Nei Tak, det har jeg aldrig gjort fjerneste Mine til. Det jeg vil, er at anspore i Retning af at blive ethiske Charakterer, Sandhedsvidner, at ville lide for Sandhed og at ville forsage verdslig Klogskab.

Atter menneskelig Underfundighed i Forhold til det Christelige.

Virkelig at give Afkald paa hele dette Liv, at sætte Alt ind saaledes ene paa et Hiinsides, at man dennesides kun tager Møien og Arbeiden og Lidelserne: dette er den meest anstrengende Existents.

Nu, saa falder det maaskee En for svært, vel, saa seer man til, ved Hjælp af Naaden, ved at bede for sig o. D., at slippe mildere.

Men hvad have Menneskene opfundet? De have frækt opfundet, at det saaledes at sætte Alt ind paa et Hiinsides det er en saare ufuldkommen Existents, er „at leve abstract" — det Fuldkomne er det Lettere, eller det Lettere er tillige det Fuldkomne.

See det er fræk Opstand mod det Christelige — og der er det, at der skal gribes ind.

Denne anden Løgn er det Farlige; og ikke troer jeg, at nogen Jagthund sikkrere kan spore end jeg har som et Instinkt for at opdage, hvor denne Løgn er.

Denne Løgn er nemlig Forfængeliggjørelsen af hele Luthers Virksomhed, den er Luthers Aandelighed forvandlet til fræk Verdslighed.

Manden — Qvinden.

.... Og sammenlignet med Manden har Qvinden altid væsentligt mere af Det, der vistnok nu engang er som beregnet paa at volde et Menneske Bryderier og gjøre ham ulykkelig i denne Verden, men fra hvilket dog, i forskjellig Forstand, Livet udgaaer: hun har mere Hjerte.

Min Samtale med Biskop Mynster d. 22. Oct. 1850 efter at han havde læst Indøvelse i Christendom.

Dagen iforveien havde jeg talt med Paulli, der havde sagt mig Følgende. Biskoppen er meget vred, hans Ord ere disse, strax da han kom ind i Dagligstuen den første Dag sagde han: „den Bog har forbittret mig meget, det er en vanhellig Leg med det Hellige". Og da Paulli tjenstligt spurgte ham, om han, som formodentlig talte med mig, maatte sige mig det, svarede Mynster: „ja; og han kommer nok engang op at besøge mig, saa skal jeg selv sige ham det." *)

*) [I Randen:] Det maa erindres, at førend Samtalen med Paulli havde Bogen allerede været ude vistnok en 3 Uger; der var fra det Bestaaendes Side ikke gjort end det Mindste eller den mindste Mine til nogen Regjeringshandling; ikke den mindste Omtale i noget Blad i Retning af de Regjerendes Misbilligelse; endelig Mynster havde havt en Søndags-Prædiken efterat Bogen var udkommet, og saa langt fra at polemisere i den Retning, endog stærkt polemiseret i

Maaskee, hvo veed det, ere de sidste Ord en Opfindelse af Paulli, just for om muligt at forhindre mig fra at gaae til Biskoppen.

Men i ethvert Fald, jeg forstod Sagen anderledes. Naar Mynster taler saaledes: „næste Gang han besøger mig, skal jeg selv sige ham det", saa har Mynster væsentligen givet Bogen Passeerseddel og mig med.

Min Beslutning var strax taget.

Den følgende Morgen gik jeg til ham. Velbekjendt som jeg er med hans Virtuositet i Fornemhed (erindrende mig det Optrin, jeg engang har havt med ham, at han med hele sin Fornemhed, idet jeg traadte ind, sagde: „har De noget Ærende?" hvortil jeg saa svarede: „nei — jeg seer De har ikke Tid idag, saa vil jeg hellere gaae". Og da han saa sagde, han havde dog nok Tid, blev jeg dog ved Mit og skiltes fra ham in bona caritate, o. D.) begyndte jeg strax saaledes: „jeg har idag paa en Maade et Ærende. Pastor Paulli har sagt mig igaar, at De agter, saasnart De seer mig, at irettesætte mig for min sidste Bog. Jeg vil bede Dem at betragte det som et nyt Udtryk for den Ærbødighed, jeg altid har viist Dem, at jeg, strax jeg faaer det at vide, øieblikkeligt møder".

Dette var i mine Tanker en lykkelig Indskydelse. Situationen var lagt til Rette; der kunde ikke blive Noget af, hvad der i dette Tilfælde syntes mig begge uværdigt, Heftighed eller fornem Spydighed. Nei, partes vare lagte for ham i Retning af Ærværdighed, og for mig i Retning af Pietet.

Han svarede: „nei, jeg har jo ingen Ret til at irettesætte. Det er, som jeg har sagt Dem, jeg har slet ikke Noget

---

den Retning, som jeg blandt Andet kunde ønske, mod Naturalisme: „at man desto værre kun altfor vel veed, hvad man i vor Tid dømmer om Andere". See alt Dette, og saa hiint Ord af Mynster: „naar jeg næste Gang besøgte ham", det gjorde, at jeg forstod det som min Pligt at følge Vinket, og som en Lykke at Leiligheden saaledes bød sig; thi op til Mynster skulde jeg dog, og det havde ellers maaskee faldet mig vanskeligt at finde en Leilighed.

imod, at hver Fugl maa synge med sit Næb". Derpaa tilføiede han: „man maa saamænd ogsaa gjerne sige om mig hvad man vil". Dette sagde han mildt og smilende. Men det Tilføiede lod mig befrygte, at der dog var lidt Spydighed, og jeg søgte øieblikkelig at opretholde Situationen. Jeg svarede: at saaledes var det ikke min Mening, at jeg vilde bede ham at sige mig, om det paa nogen Maade havde bedrøvet ham, at jeg havde udgivet en saadan Bog. Saa svarede han: „ja jeg troer rigtignok ikke at den vil gjøre Gavn." See dette Svar var jeg fornøiet med; det var velvilligt og personligt.

Saa talte vi aldeles som vi pleier. Han gjorde opmærksom paa, at hvordan man vendte og dreiede sig, maatte det dog blive Betragtning. I denne Henseende indlod jeg mig ikke videre, af Frygt for at komme ind paa det Existentielle, dog forklarede jeg, hvad jeg meente, i nogle almindelige Exempler.

Det Øvrige af Samtalen har ikke Mærkelighed. Kun lige i Begyndelsen sagde han: „ja den halve Deel af Bogen er jo Angreb paa Martensen, den halve Deel paa mig". Og vi talte senere om det Sted om „Betragtninger", som han meente var myntet paa ham.

Forresten var saa Samtalen ganske som sædvanligt.

Jeg forklarede Eet og Andet om min Taktik, oplyste ogsaa, at nu var vi over det Værste, saaledes forstod jeg idetmindste mig selv i dette Øieblik — men jeg var en ung Mand og turde derfor heller ikke sige mere, end at jeg forstod mig selv saaledes i dette Øieblik: at nu var vi over det Værste.

Som sagt, forresten var Samtalen ganske som sædvanligt.

Gud skee Lov. O, hvad har jeg ikke egentligen lidt. Jeg ansaae det for min Pligt at holde Sagen saaledes, at jeg maatte lade det Bestaaende om, hvorvidt det ved at gjøre Skridt mod mig, vilde tvinge mig til at gaae videre.

Der er hidtil Intet skeet, Alt har tiet — og Mynster talet saaledes.

Maaskee er det sandt hvad Paulli har sagt — men det var jo ogsaa den første Dag. Muligt Mynster, opgivende

officielt at ville gjøre Noget, virkelig har tænkt paa privat at ville gjøre det; men senere opgav det.

Dog et lille Hib i en Prædiken kan vel falde af.

Synderinden.*)

Synderinden er næsten kun tilstede som in effigiė, og dog er hun Den, om hvem der handles, den Nærværende.

„Dogmatiske Oplysninger" af Martensen.

Her oplyser Martensen, at denne Indadvendthed, det er noget sygeligt Noget, der opdager ethvert Fnug — — og i sin Moral, der docerer Martensen dybsindigt (saa endog Richard Rothe citerer det i sin Ethik), at der egentlig ikke gives *αδιαφορα*, at det blot ligger i vor Kortsynethed (formodentlig dog vel i Retning af Indadvendthed), at Alt, selv det Ubetydeligste er Pligt.

See det er ægte Martensensk. I Forhold til noget Existentielt, der iler han til og advarer — men docere gjør han paa Kraft . .

Paa eet Vilkaar eller under den Forudsætning, at da Ingen i fjerneste Maade vil existentielt gjøre Forsøg — saa statuerer Martensen det Ubetingede; men gjøres der blot et svagt Forsøg i det Existentielle — strax er det Overdrivelse.

Angaaende de indlagte Replikker i Indøvelse i Christendom Nr. 1.

Saa skal der da være Nogen, der kan falde paa at læse dem reent for Commers, komisk.**)

---

*) [D. 20. Dec. 1850 udkom: „**En opbyggelig Tale** (ɔ: Synderinden)", af S. K.]

**) [I Randen:] Peter meente, at disse Replikker vare for meget udførte, det havde været nok at indigitere dem. Herre Gud, det skal nu være saa viist. Nei, at indigitere forslaaer ikke, det har jeg seet

Det fortalte Paulli mig — og gjorde da yderst betænkelig Mine; og Paulli samt det hele Slæng er en Sladdermaren, der ikke mangler med Salvelse at udbrede Sligt, forsaavidt det da er sandt, og ikke Noget de selv have hittet paa.

Nu, og om det saa var sandt — hvad saa? Slig Misbrug kan affiedkommes med Alt, hvad der virkelig har noget Gavn og er noget Nyt.

Hvad forresten den her gjorte Brug af det Komiske og Humoristiske i disse Repliker angaaer, da vilde jeg bemærke Følgende.

Tag et æsthetisk Forhold: Den, der først begyndte at anbringe komiske Partier i Tragedien, tro mig, han har maattet holde for, man har fundet det var anstødeligt, man har ikke endnu forstaaet at nyde det Komiske i det Tragiske som det Tragiskes Potentsation.

Dog blæse være med det Æsthetiske.

Men hvorfor er det af stor Vigtighed nu at bruge Komik i det religieuse Foredrag?

Ganske simpelt. Vor Tid har sandeligen saare langtfra barnlig Naivetet i Forhold til at ville stræbe efter Lighed med Idealet. Det Christendommen er standset i, er i verdslig Klog-

af „Kjerlighedens Gjerninger", hvor jeg har gjort det. Sagen er: man vil helst slippe saa hurtigt som muligt fra Sligt — og istedetfor at tilstaae det, saa skal det være vils Kritik, at det er for meget udført . [.....] Og altid skal det da være saaledes, at det at skrive saadanne store Bøger, som jeg skriver, det er da ingen Kunst, det kan vi Alle — og meget mere: med eet eneste Vink og Fingerpeg belære Forfatteren, hvorledes det burde have været. Det er rigtigt Jav for Middelmaadigheden, at der i Danmark slet ingen Maalestok er.

Hele Nr. 1 i Indøvelse i Christendom er ret egentlig et gevaltigt Udbrud af det Søndags-Høitidelige (et Udbrud i den Betydning som man taler om, at en Fange bryder ud) — og saa kommer det Søndags-Høitidelige og siger med stor Vigtighed: ja lidt deraf, det kunde have været godt — det vil sige: det Søndags-Høitidelige, det er egentlig det Gode. Man vil have det Gamle og saa for 4 ß af det Nye.

skab, som giver Idealerne en god Dag og gjør det at stræbe efter dem til Phantasterie.

. . Denne verdslige Klogskab er nu bedst tjent med at det Religieuse ene repræsenteres ved det Søndags-Høitidelige.

Dette Søndags-Høitidelige er blevet Prædikeforedragets Kategorie — og verdslig Klogskab udfylder forresten Livet, og tolererer det Søndags-Høitidelige, forbi det ligger længst fra at kunne blive Virkelighed.

See, derfor skal der Komik til for at vise Misforholdet mellem denne Søndags-Høitidelighed og det Daglige. Og derfor bliver saa den verdslige Klogskab, der arrangerer det Søndags-Høitidelige, den bliver vred over denne Brug af Komik, men forsigtigt ifører denne verdslige Klogskab sig Skikkelse af Religieusitet, nu det er den jo ogsaa, den er hverken mere eller mindre end Søndags-Høitideligheden.

Christelig Rangforordning.

I.

Apostlene

med en specifik Qvalitet.

II.

Vidnerne

hvis Existents udtrykker Læren, og er mærket af Lidelser for „Ordets Skyld".

III.

Hvad man kunde kalde Religions-Lærere, eller hvad nu kalder Præster,

hvis Opfattelse af Christendommen væsentlig er, at den er en Lære.

Disse rangere saa igjen indbyrdes:

i Forhold til sand Gjengivelse af Læren (Orthodoxie); en vis Phantasie-Inderlighed i Henseende til Overbeviisning (denne

Inderlighed er dog æsthetisk, thi var den existentiel, maatte det blive „Vidner"); i Forhold til Skarpsind og Dybsind til at tænke over Læren; i Forhold til Phantasie, Følelse, Kunst i Henseende til at fremstille Læren veltalende o. D.

Men alle disse indbyrdes Differentser er jo kun æsthetiske Differentser.

.... Som det Liv vi i andre Henseender føre er saa prosaisk, at der derfor maae Digtere med, der bringe Idealerne i Erindring: saaledes er den ordinaire Christendoms-Forkyndelse saa prosaisk, at der dog idetmindste maae Digtere med for at notere Idealerne.

.. Christendommen fordrer i strengeste Forstand Efterfølgelse; Digteren nøies med at forestille Idealerne; men den ordinaire Christendom i Christenheden er endnu længere tilbage end Digteren, nøies med Middelmaadighed, som saa forgudes til at være Christendom.

.... Det Bestaaende, veed jeg da, kan være trygt nok, det har jo en Atlas i Professor Martensen, en Mand i Atlask.

Forsoningen.

Christi Død er jo Forsoningen, først ved den er der gjort Fyldest for Synden. Forsaavidt kunde En spørge: hvorledes kan da Christus i levende Live tilgive Synder. Det maa forklares som en Anticipation.

Forøvrigt stiller Sagen sig noget forskjelligt, naar Christus i levende Live tilgiver Synd, og naar hans Død er Forsoningen. I sidste Tilfælde fremstilles Gud Fader som Den, der tilgiver, og Christus som Den, der gjør Fyldest og saaledes bevirker, at Gud vil tilgive.

Forresten erindrer jeg ikke i dette Øieblik noget Sted,

hvor Christus bruger den Formel: jeg tilgiver Dig dine Synder. I Historien med den Værkbrudne siger han, at han vil vise, at Menneskens Søn er forundt Magt til at tilgive Synder; derfor siger han: stat op og tag Din Seng og gaae — da nemlig begge Dele ere Bestemmelser af det Guddommelige, men han siger altsaa ikke: jeg tilgiver Dig. Til Synderinden siger han: hende er hendes mange Synder forladte — men ikke: jeg forlader Dig dine mange Synder, og han anfører endog en Grund hvorfor de bleve hende forladte, forbi hun elskede meget. Til den Qvinde, som blev grebet i aabenbart Hor, siger han: gak bort og synd ikke mere.

. . Alt forfængeliggjøres. Regjeringens Ordner og Stjerner ere saa almindelige, at kun det ikke at have Orden er paafaldende. Og saaledes ogsaa med alle andre Distinctioner. Det at være Reformator, reformatorisk, er en Distinction som Enhver bærer i Knaphullet, omtrent som Fuglebaandet ved Fugleskydningen — og mere generer det da heller ikke paa den Maade at være reformatorisk . .

At det er en Verdens-Bevægelse, der er indtraadt, kan sees paa, at der behøves en ny Bestemmelse af Menneskets Forhold til Idealet (naturligviis ikke et nyt Ideal, men en ny Bestemmelse af Forholdet til det gamle Ideal, en ny Forstaaelse af det gamle Ideal); Slægten er i dette Øieblik uden Bestik . .

Ethvert Fremskridt mod Idealet er nu et Tilbageskridt (hvad jeg andetsteds har viist). Jeg troer derfor, at vi kommer til at bestemme os som Christ-Elskere, fordi det at være Christen er blevet for stor en Opgave . . . .

Curiosum.

Forleden fortalte Sibbern mig, at der var En, der havde læst de i Indøvelse i Christendom Nr. 1 indlagte Replikker reent

komisk — og meent, at Geistligheden burde skride ind, saa alvorlig var Sagen.

Uvilkaarligt kom Sibbern til at lee, da han fortalte det. I Sandhed, det vilde ogsaa blive en ypperlig Satire over den nuværende Geistlighed, hvor langt jeg end er fra at ønske saadanne Uleiligheder.

.... At jeg har Ret, det veed i Grunden Alle — ogsaa Bisskop Mynster. At jeg ikke faaer Ret, veed vi Alle — jeg ogsaa.

Strenghed — Mildhed.

.... Sagen er simpel. Dersom jeg var Aand, saa var jeg altsaa saa stærk, at jeg kun havde een eneste Bekymring: for min Synd og for min Sjels Frelse. Naar saa er, ja saa er Christendommen den størst mulige Mildhed, thi hvad er mildere end dette, at jeg i denne Henseende slet Intet har at bekymre mig for, at der er gjort Fyldest.

Men jeg er nu desto værre ikke blot Aand, eller jeg er ikke Aand, jeg er Kjød og Blod, et svagt Menneske — og saa er Christendommen en uhyre Strenghed. Thi Christendommen vil ikke udenvidere anbringe sin Mildhed (der i saa Fald er taget forfængelig) men først ombanne mig til Aand . .

Men hvad er nutildags Christendommen blevet til? Og saa er der 1000 Præster, og neppe een af dem har engang Tid til alvorligt at læse en Bog igjennem, der, i den mildeste Form, dog kunde oplyse dem om Noget . .

Min Polemik.

Paa det Vilkaar, som Christendommen nutildags i den nu officielle Forkyndelse udbydes, kan Christendommen ikke faaes.

Derfor strider jeg dog ikke strax saaledes, at jeg nu

negter dem, som udbyde den paa det Vilkaar, at være Christne. Nei, ingenlunde. Thi muligt de i deres stille Sind for Gud gjøre den Indrømmelse, om hvilken jeg blot strider, at der er i menneskelig Svaghed og Medlidenhed slaaet af, som jeg jo heller ikke udgiver mig selv for at kunne eller ville realisere den strenge Art Christendoms-Forkyndelse.

Det jeg altsaa strider om, er, at hvis de vedkommende Christendoms-Forkyndere i Stilhed have gjort hiin Tilstaaelse, saa maae vi have det sagt, officielt noteret.

Det skal siges med, at vi saaledes slaae af. Forties det, saa bliver Sagen en ganske anden. Og Ulykken er just, at det er fortiet.

Gud som Fader — og „Næsten".

Nr. 399 af evangelisk Psalmebog begynder saaledes:

Dig Gud at kalde Fader
Er født for Mennesket;
Men hvo som Næsten hader,
Har ingen Børneret.

Ja ikke blot har ingen Børneret, men han har ingen „Fader". Gud er nemlig ikke særligen min eller noget Menneskes Fader (rædsomme Formastelse og Galskab!), nei han er kun Fader i Betydning af Alles Fader, altsaa kun min Fader, forsaavidt han er Alles Fader. Naar jeg nu hader En, eller vel negter om ham, at Gud er hans Fader — saa er det ikke ham, der taber, men mig: jeg har saa ingen Fader.

Altid paa disse Gebeter den omvendte Resonants.

Det største Udtryk for Guds største Strenghed.

Dette findes i Evangeliet om den ubarmhjertige Medtjener, som ender med: at Gud, hvis vi ikke forlade hverandre vor Skyld, vil være lige saa streng mod os, som vi ere mod

Andre — ak, ak, hvor slaaende, thi hvor strenge vi kunne være, det veed vi nok.

Alt dreier sig om, at Gud leger med, og saa gjør mod os, hvad vi gjøre mod Andre.

Omvendt Forhold mellem Lidenskabens Størrelse og Gjenstandens Ubetydelighed.

Det er ofte bemærket . . at just en lille Ubetydelighed meest hidser Lidenskab. Dette mener jeg lader sig forklare deraf, at der er et vanvittigt eller halvgalt Forhold mellem Lidenskab og Gjenstand; er der da engang kommet Lidenskab, saa hidses den jo ved det Vanvittige, at det er en reen Ubetydelighed, det dreier sig om.

Forsaavidt man anfører som et Exempel . . at Partie- eller Sekt-Stridighed, Religions-Stridigheder, Borger-Krige altid ere heftigst — og det uagtet . . det jo maa være oftest en Ubetydelighed, der adskiller dem: da maa bemærkes, at her er Sagen en anden; thi dette er jo fordi til Grund for Uenigheden tillige ligger den hele Lidenskab, der havde ventet, eller ønskede Enighed. Til Grund for Strid eller Fjendskab mellem Fremmede ligger Ligegyldighed — til Grund for den anden Strid ligger Venskab, Sammenhold.

[I Randen:] Derfor kan man ikke komme i Strid med Fremmede om en Ubetydelighed; thi Ligegyldigheden tillader det ikke. Og derimod naar Venner eller Nære komme i Strid om en Ubetydelighed . . , saa er det ingen Ubetydelighed, thi det, at det er mellem dem, at nu maaskee hele Forholdet er tabt, er ingen Ubetydelighed.

Forholdet til Gud.

Naar Alt smiler om Dig og Du overstrømmer af Glæde, eller dog ret føler Dig glad ved Tilværelsen — og Du da tænker paa Gud, da blomstrer maaskee Dit Udtryk stærkere, rigere.

Naar Du er forsagt, nedbøiet, da er maaskee Dit Udtryk fattigere — men, men, i det sidste Tilfælde er det utvivlsomt klarere, at det er Dig, der trænger til Gud: og just det er Gud det eneste Velbehagelige, at Du ret i Sandhed trænger til ham ...; han har kun een Glæde: at meddele, og altsaa er den Velkomneste den meest Trængende.

Underlige Modsigelse.

Hele Tiden er jo radikal, vil i Alt begynde forfra, altsaa vil have Tradition bort: og see i det daglige Liv, ja i al Praxis viser det sig, at de samme Mennesker meget godt forstaae, at det gjælder for Alt om at faae lidt Tradition til Hjælp. En Kræmmer f. E. averterer hver evige Dag i Avisen, ved denne Idelighed haaber han at naae den Traditionens Magt, som ellers først naaedes ved en Række Aar.

Og saaledes næsten overalt..; man vil have den Tradition bort, der ikke convenerer En, hiin gamle ærværdige, og saa vil man snarest muligt sikkre sig selv en Surrogat-Tradition, en ved kunstige Midler tilveiebragt Tradition.

Man afskyer som radikalt Alt hvad der hedder Vaner — og dog er det just det alle Journalister o. D. studere paa: den Kunst i kortest mulig Tid at paaprakke Publikum Vaner — vel at mærke saadanne Vaner, som det convenerer disse Menneskeslægtens Velgjørere.

Bernhard.

Det er smukt sagt af ham: „lad os ikke glemme, at Martha og Maria jo dog vare Søstre“ (at altsaa ogsaa den anden Side af Livet skal tages med).

Dette har jeg læst i Neanders Bernhard, 2den Udgave p. 68.

Tro.

Det er klart, at jeg har i mine Skrifter leveret en yderligere Bestemmelse af Begrebet Tro, som ikke hidtil har været.

En Yttring af Abælard.

.. Abælard .. ansaae det for et Beviis paa Troens Aftagen og Christendommens Verdsliggjørelse, at der nu ikke mere skete Under. „Og", tilføiede han, „just nu vare dog Under mere nødvendige end ved Lærens Indkomst, nu da en død Tro er det Herskende" ..

Ak, ak, Abælard har Ret. Ganske vist behøvedes der om muligt endnu mere Under, naar Talen er om at rive Folk ud af det Sandsebedrag, at de ere Troende; thi Strids-Villkaaret og Opgaven er her langt vanskeligere end naar Christendommen forholder sig til Hedninger. Og .. hvad det angaaer, at den døde Tro jo allerhelst holder sig til Under, da gjælder dette kun i Forhold til Under paa historisk Afstand. Under i Samtidighed kan død Tro ikke indlade sig med.

Udgydelse.

.. Men stundom har det været endog saaledes, at jeg jublende maatte sige: min Gud, Din Viisdom er det, der styrer — ved Hjælp af min Dumhed. Jeg forsømmer ikke at overveie saa godt jeg kan — men saa løber der en Uforsigtighed, en Taabelighed o. D. ind med -- og jeg er færdig at tabe Modet ved Tanken om, at nu vel endog det Hele er forspildt — og saa forstaaer jeg bagefter, at just denne Taabelighed forvandlede Du til at være noget saa Viist. Uendelige Kjerlighed!

.. „Oppositionen" vil have Regjering bort — hvad vil Anti-Climacus. Han er en Enkelt (ikke i fjerneste Maade

noget Partie, ja Hader af Partie . .), han henvender sig til det Bestaaende omtrent saaledes: „for Gud i Himlens Skyld, hvorledes er det I sidde og regjere, I vide jo ikke, hvad det er at regjere; saa regjerer dog!" Er dette Opposition mod Regjering? . . .

Efterfølgelsen.

Den rette Efterfølgelse fremkommer ikke derved, at der prædikes: Du skal følge Christum efter; men derved, at der prædikes om, hvad Christus har gjort for mig. Fatter og føler et Menneske dette ret dybt og sandt, hvor uendelig meget det er, saa følger Efterfølgelsen nok.

Giv Gud hvad Guds er.

Men Guds er jo Alt; at give Gud hvad Guds er, er altsaa at give ham Alt, selv hvad Keiserens er, idet jeg af Frygt for og Kjerlighed til Gud lyder Keiseren.

. . . Ogsaa dette Beemodige har jeg da oplevet. Som en Rig maa finde sig i, at Arvingen blot længes efter hans Død: saaledes har ogsaa Een og Anden her hjemme ønsket mig død, for saa at arve min Sag.

Nonsens.

Stilling fortalte mig, at der var En — formodentlig var det da en Præst — der havde forklaret ham, at Indøvelse i Christendom var en Anmasselse, „en Anmasselse af en Enkelt at tale saaledes."

Godt! Tilsidst vil man vel, at der skal en Forening, en Comitee til at fremstille Idealerne.

O, Dyb af Nonsens! Enten maa det være en Enkelt der fremstiller Idealerne — eller disse kunne slet ikke fremstilles. Naar der er Flere — saa er Relativiteten . .

I Grunden er der en Natur-Underfundighed i denne Replik. Thi det man netop ikke vil have frem er just Idealerne; man vil blive i det selskabelig Pruttende. Men nu kan Idealerne kun bringes frem af en Enkelt — ergo søger man at imponere den Enkelte til ikke at turde og saa slipper man for Idealerne; maaskee man saa dog finder at der er Noget i den Sag — og nedsætter en Comitee, eller man styrer ud i en rummelig flirsædig Holsteensk-Vogn — for at opdage Idealerne.

. . . . Nei, det Bestaaende maatte ogsaa blottes; og vil det Bestaaende forstaae sig selv, maa det takke for at det er skeet, da det er skeet fra det Synspunkt som vil at der skal regjeres . .

O, naar en heel Generation mere og mere vil beklippe Regjering — naar da Kirkens Styrer vilde samle hele sin personlige Magt og Veltalenhed og sige: vi tilstaae vi have feilet — vi have ikke regjeret, vi anraabe Gud om Tilgivelse og love Forandring: i Sandhed det skulde imponere betydeligt. Det var da engang at give Sagen et Sving.

„Indøvelse i Christendom."

Jeg har hørt, at nogle Præster indvende: „det kan man ikke prædike for Menighederne". „Nu, det er ogsaa for Præsterne".

Men saa dybt stikker Confusionen i vor Tid, at det synes da Alle det Evidenteste af Alt, at Præsterne de maae da sagtens være Christne. Det er antaget som en Grundsætning. Vilde En paastaae, at der var en heel Deel i Menigheden, som ikke vare Christne, nu det lod sig da høre. Men Præsterne — ubetinget enhver Præst, skulde han ikke være Christen, han som er „Lærer" i Christendommen, har Levebrød som Lærer — og han skulde ikke vide, hvad Christendom er. Ja, det vilde jo rigtignok være betænkeligt — især for Dem, der saadan udenvidere beskikke ham.

Journal NB[22].

[Udenpaa Bindet mærket:]

d. 13. Novbr. 50.

.... Nei, istedetfor som hiin Yngling at ville rive Sløret fra Guddommen vil jeg rive Sløret fra alt det menneskelige Pjat og den menneskelige indbildske Selvbehagelighed, der vil indbilde sig selv og Andre, at Mennesket saa gjerne vil erkjende Sandheden. Nei, ethvert Menneske er mere eller mindre bange for Sandheden; og dette er det Menneskelige, thi Sandheden forholder sig til det at være „Aand" — og det er saare tungt for Kjød og Blod og sandselig Vibelyst. Mellem Mennesket og Sandheden ligger Afdøelse — see derfor ere vi Alle mere eller mindre bange.

„Efterfølgelsen."

Da Christus tilsidst udsender sine Apostle, siger han: gaaer hen og lærer alle Folk, og døber dem .... og Den, som troer. Her tilføier han altsaa ikke: Den, som efterfølger mig; her er Naaden overveiende accentueret.

Christus som Forbilledet hører endnu med til Lovens Forkyndelse; Christi eget Liv som Forbilledet var jo just Lovens Opfyldelse.

Og just ved at opfylde Loven løskjøbte han os fra Loven til Naaden.

Men saa kommer Efterfølgelsen igjen ikke som Loven, men efter Naaden og ved Naaden.

Angaaende „det Frivillige".

Paa det „Frivillige" (hvilken Fordring er høiere end den almene Fordring) kan et Menneske fornuftigviis ikke indlade sig . . Fra den almene Fordrings Synspunkt er nemlig det Frivillige det Formastelige; og altsaa maa man have en umiddelbar Vished om at det særligen er fordret af En, for at kunne vove det.

Det Frivillige kan altsaa umuligt være det af Alle Fordrede, da det just er det særligen Fordrede.

Man kan . . ikke beraabe sig paa de Exempler, som findes i Evangeliet, hvor Christus af dem, der vilde være Disciple (den rige Yngling, ham, der først vilde begrave sin Fader o. s. v.) [fordrer Noget]; thi disse Exempler bevise jo just lige det Modsatte, da det jo blev fordret særligen af hver af Dem, saa hver af Dem havde Christi egne Ord for, at det var fordret af ham.

Naar Christus siger: Enhver, som har forladt Fader, Moder o. s. v., skal faae tidobbelt, eller: der er Ingen, som har forladt, uden at han jo skal faae tidobbelt — da beviser dette jo Intet om, at det Frivillige er den almene Fordring, det beviser kun, hvad Løn Den vil faae, af hvem det Frivillige var fordret, og som fuldkommede det.

Det Almene er: at vedgaae for Gud slet og ret at man er Menneske, at ønske baade Dette og Hiint, paa tilladelig Maade at arbeide for at naae det, overladende det til Styrelsen, om man skal naae det, da det jo i ethvert Øieblik er i dens Magt at kunne gjøre det. Det Almene er, at overlade til Gud, om han vil forhindre En i at naae eller fratage En det Ønskede — men ikke frivilligt at opgive det, derimod ydmygt erkjendende, at dertil har man ikke Kræfter, ei heller har man den Særliges umiddelbare Vished — og saa forresten hvilende i „Naaden".

Samvittigheds-Frihed, Troes-Frihed o. D.

Idealt seet kan det være meget sandt, at der skal indrømmes ethvert Menneske Samvittigheds-Frihed, Troes-Frihed o. D.

Men hvad saa videre; hvor ere saa de Mennesker, der ere saa aandelig stærke, at de kunne bruge den, virkelig formaae at staae absolut ene, ene med Gud.

Her ligger det Usande, det demagogiske Smigrerie, at der tales som var ethvert Menneske en saadan Karl — naar der blot ingen Tvang, ingen Love var. Du min Gud og Fader! Nei Sandheden er denne: Enhver, der i den Grad er Subjektivitet, at han absolut ene beraadfører sig med Gud og sin Samvittighed, og kan holde det ud, han spørger en god Dag om der er Love derimod og Forordninger eller ikke, for ham er Sligt kun Styraade. Ja, er han i Sandhed den Store, saa ønsker han endog al mulig Modstand for at han ikke skal fare vild, eller tage feil — thi at Menneske-Forordninger skulde formaae at tvinge ham, nei det frygter han ikke, det veed han med Gud og sin Samvittighed, at han ikke behøver.

Men man vil have Forbud, Tvang o. D. bort for saa at lege den Leg, at vi ere saadan Satans Karle, som saaledes kunde staae ene . .

Tag al Tvang bort, hvilken just Menneskene behøve og netop ogsaa i de høieste Anliggender (og fornuftigviis bestandig mere jo høiere Anliggendet er) — og Menneskenes Mængde vil enten forfalde til at være Ingenting, eller falde i Hænder paa Partier o. D.

. . Apostlene, Luther o. D. vare just det, de vare, derved, at der var al mulig Modstand og Tvang mod dem — men de overvandt den. Havde Tvangen ikke været der, havde man aldrig kunnet faae at see, at de vare Det, de vare.

Nu vil man have al Tvang bort og saa lege Apostle — omtrent som En vilde have Kanoner, Krudt, Bajonetter bort o. D., og saa lege modig Kriger. Just for at det skal blive Sandhed, om det virkelig er „Samvittigheden“ ene der bestemmer (at det ikke er Opstød fra Maven, dorske Indfald,

Capricer, forvirrede Tanker, taabelig Efterabelse o. D.), just derfor maa Modstand og Tvang til. Bestemmelsen „Samvittighed" er saa inderlig, at der behøves al mulig Affiltreren for at finde den; men er den funden, er det virkelig den, ene den, der bestemmer mig: nu saa blæse med alle Forordninger — jeg smiler ad dem. Og just forbi „Samvittigheden" er den dog blot nogenlunde Samvittighedsfulde noget saa uendeligt Helligt — just derfor ønsker han Modstand, Tvang. Han vil hellere ved Hjælp af Tvangen i Tide opdage, at det maaskee slet ikke var hans Samvittighed der bestemte ham til at ville vove et eller andet Skridt, end naar det er for silde opdage, at han var i en Indbildning, og i en Indbildning betræffende det Helligste af Alt, betræffende sin Samvittighed.

Den, der i Sandhed kan staae saaledes ene i Verden, at han ene raadfører sig med sin Samvittighed: han er en Heros ..

Samvittigheds-Frihed, Troes-Frihed o. s. v., det raabes der paa og i disse Tider, hvor det allerede er en stor Sjeldenhed, at der er En, der virkelig har en Mening. Hvad betyde da disse Raab, betyde de Styrke, Heroisme? Ikke just saa ganske, de betyde Kjællingerie, de betyde, at vi ere Skrællinger, forkjelede, der dog saa gjerne for godt Kjøb ville spille Heroer.

Saaledes var det ikke med vore Forfædre; naar Bersærken følte Kraften i sig, da raabte han, at man skulde komme med Skjolde, for om muligt at twinge ham ind derimellem — thi at han havde Kraften, det vidste han nok. Saaledes var det heller ikke med Troes-Heltene, de forlangte ikke at al Tvang skulde bortages, o, nei, tværtimod, de længtes, og efter en ganske anden Art Tvang end den hvorom hos os kan være i fjerneste Maade Tale, længtes efter Fængslerne, efter Lænkerne, efter Baalet — for at vise at de havde Samvittigheds-Frihed, Troes-Frihed. Nu vil man, at Staten, ved at løsne ethvert Baand, skal give eller maaskee forære Samvittigheds-Frihed, Troes-Frihed o. D. — i gamle Dage troede man, at det var Samvittigheden, der gav Samvittigheds-Frihed, at havde det nogen Art med at En havde Samvittighed, kom det nok med

Friheden, og derimod, at det [at] afskaffe enhver Tvang, at løsne ethvert Baand, at det var i det Høieste at gjøre det for Enhver saa frit, saa lidt generende som muligt i Henseende til ingen Samvittighed at have, og i Henseende til at indbilde sig at have den.

*

Det er overhovedet en reent forkeert Dialektik, at man slutter saaledes: jo større, jo alvorligere Godet er, desto utaaleligere er al Tvang. Nei, nei. I Forhold til det Ubetydelige er end den mindste Tvang utaalelig, som f. E. hvis man ved Lov vilde forbyde at gaae med Hat, og befale, at Enhver, at alle Mænd eller alle Mand skulde gaae med Kasket. Jo større derimod og jo alvorligere Godet, desto bedre kan jeg ogsaa taale nogen Tvang . . — thi til syvende og sidst kan jo dog ingen Tvang i Sandhed twinge den Aandelige, den kan da i det Høieste dyrt lade ham kjøbe Friheden.

Al denne Talen om at afskaffe Tvang er derfor enten af forkjelede Mennesker eller af saadanne, der maaskee engang have følt Kraften til at kæmpe, men nu ere afmattede, og finde det nemmere at al Tvang tages bort. [I Randen:] . . Man skulde da sige: vi ere svage og frygtagtige, have ikke saadant Mod eller saadanne Kræfter — derfor ville vi have Tvang bort. Deri var der dog Mening. Men i Tidens løgnagtige Tyvesprog hedder det: vi kæmpe for Samvittigheds-Frihed.

Anti-Climacus er ikke indirecte Meddelelse,

thi der er et Fororð med af mig.*)

Det Indirecte er at sætte dialektiske Modsætninger sammen — og saa ikke eet Ord om den personlige Forstaaelse.

Det Mildere i den ligefremmere Meddelelse er blandt Andet,

*) [I Randen:] . ., et saadant lille Forord som man maaskee ikke faaer Tid til at see end sige at see, hvad deri stikker . .

at der i Meddeleren er en Trang til at blive personligt forstaaet, en Frygt for at blive misforstaaet. Det Indirecte er lutter Spænding.

Menneskelig Utaknemlighed.

See blot een Gang Havet, og Skyerne, og Maagen — anstreng hver Din Nerve, for at fastholde dette Syn, thi maaskee er det første og sidste Gang, at Du da maatte have Noget at erindre.

Men hvo seer saaledes. Og dog sæt det blev første og sidste Gang — og sæt Du glemte det og blev blind — nu vel: den Gud, der har skabt alt Dette, ham kan Du ligefuldt see.

O, men hvor utaknemlige ere vi Mennesker.

Det er et godt Udtryk for Eensomhed, eller for det at være ganske ene, det franske: seul à seul . .

Jesuiterne.

. . Jesuiterne vilde kun Eet: have Magten, Indflydelsen, Herredømmet over Menneskene. Og dertil er det just det Allersikkreste, selv levende strengere — thi ellers tabes al Anseelse — at vinde, at demoralisere Menneskene ved at gjøre dem Livet let . .

. . . . Alt beroer paa, til hvem Talen er. Til de Bekymrede, Sorgmodige, De, som segne under den uhyre Opgave ganske at elske Gud, jo næsten anfægtes af den Tanke, om det ikke er endog Formastelse at ville vove Sligt: til Dem skal der jo tales om Naaden, om at det er Gud, der elsker mig . .

Ukjendeligheden af Det, jeg egentlig strider om.

Naar der strides om en Lære, saa er det let at fastholde Punktet.

Min Opgaves Vanskelighed er, at jeg jo siger: Læren, som den foredrages, er ganske rigtig i det Hele taget . .

Og da jeg nu ingenlunde intenderer at føre Sagen ud i udvortes Værkhellighed (thi saa kommer den lette Kjendelighed igjen); og da jeg jo ogsaa bestandig indskærper, at Enhver maa henstye til Naaden: saa er det ligesom et Intet, jeg strider om.

Og dog er det maaskee den størst mulige Forskjel, den jeg strider om: hvorledes Dens daglige Existeren er, der forkynder Læren, om han har Tab derved paa alle Maader, eller Profit paa alle Maader o. s. v.

Umuligheden af det Fortjenstlige.

Tag En, der i Følelsen af sin Skyld nu ret ønskede at gjøre Noget godt igjen.

Tænk Dig at det lykkes ham efter den meest forbausende Maalestok — hvad saa? Saa er han jo i det Tilfælde, atter og atter at maatte takke Gud, at det lykkedes ham, maaskee i det Tilfælde, at have andraget ny Skyld ved ikke ret at være taknemlig med Gud, ved stundom dog maaskee at indbilde sig at det kunde tjene lidt til Vederlag.

Men hvor blev saa det Fortjenstlige af? Nei, det er en Umulighed. Fremkommer det Fortjenstlige, saa er det ved en Skyld, at det Menneske i Forhold til Gud glemmer som man siger: hvem det er han taler med, formaster sig til at tale med Gud, som vi Mennesker kunne staae og tale med hinanden; thi i Forholdet mellem os, er det Fortjenstlige ikke udelukket.

Christendommen.

Engang var det saaledes, at alle andre Videnskaber hentede deres Glands fra Christendommen, fra Theologien: en Natur-

forsker, en Læge o. s. v. — var han tillige Dr. theologiae saa anbefalede dette. Ak, snart have Menneskene reent vendt det om. Det at Pascal var en berømt Mathematiker, det næsten kommer Christendommen som til Gode, i Betragtning deraf synes man, at man dog kan høre og reflektere paa hvad han siger. Ak, hvilken Forandring.

Mynster.

Skulde jeg finde et smukt Udtryk for det Mynsterske, og som vist vilde tilfredsstille ham, da vilde jeg anføre et Sted af Pascal i hans pensées, hvor han taler om, hvorledes man skal gaae frem mod dem der forkaste Religionen eller ere ugunstigt stemte mod den:

man skal begynde med Beviser, at den ikke strider mod Fornuften; dernæst vise, at den er ærværdig og stræbe at indgyde Agtelse for den; saa gjøre den elskværdig (indbynde den) og vække det Ønske hos dem, at den var sand, hvad man saa ved uigjendrivelige Beviser skal godtgjøre; men ganske fortrinligt kommer det an paa at gjøre den elskelig i deres Øine.

citeret efter Reuchlin, Pascals Leben p. 223.

Epiktet.

Det jeg nærmest vilde indvende mod ham er: man mærker paa ham at han er en Slave. Det Frygtelige i at vide sig at være Slave, og saa den Sag for stedse afgjort, det sætter et saadant Fortvivlelsens Tryk, at dermed opdager han Stoicismens Stolthed . .

Ganske vist, kun Rædsel indtil Fortvivlelse udvikler et Menneske til sit Høieste — medens da naturligviis ogsaa Mangfoldige omkomme i denne Cuur; men er det da ogsaa et Menneske saa tjenligt, at der tages saa haardt paa ham.

Allerede i de første Ord af Epiktet: nogle Ting ere i vor Magt, andre ikke i vor Magt — allerede der hører jeg Slaven;

og saaledes forstaaet er der en frygtelig Lidenskab i disse kolde Ord; man hører Slaven sukkende i Lænken, eller man hører Sukket fra den Tid, da han som en Slave maatte lære det, lærte at indøve denne Distinction.

Distinctionen er rigtig, men Lidenskaben hvormed den er indøvet er saare forskjellig.

Vistnok er det, at vi nutildags ere Kjællinger i Sammenligning med Oldtiden, og Ulykken ligger vistnok for en stor Deel i, at vi ikke blive ulykkelige tilgavns — at de udvortes Tryk ere saa milde, og at vi ikke have Charakteer til selv at gjøre os ulykkelige — men dog kan ogsaa Charakteer kjøbes for dyrt, Charakteer kan i en egen Forstand kjøbes paa Charakterens Bekostning.

Jacqueline Pascal.

Det er ypperligt sagt af hende (i hendes Betragtninger over Christi Døds Mysterium), hvor hun taler om gode Gjerninger:

Intet er saa farligt som hvad der behager baade Gud og Mennesker, thi saadanne Handlinger have Noget, som behage Menneskene, og noget Andet, som behager Gud . .

cfr. Reuchlin Pascals Leben p. 258. (Bilag I.)

Forresten forstaaer jeg hendes Ord noget anderledes end hun selv. Det Farlige i . . at øve slige Gjerninger ligger i, at der er et Indbydsende; naar derimod, hvad jeg gjør, behager Gud men ikke Menneskene, eller omvendt, saa holdes jeg mere vaagen, bevares i første Tilfælde i den rette Ueensartethed.

Og forresten kunde det da altid blive et Spørgsmaal, om det skulde slaae til, at Gud og Mennesker virkelig saaledes enedes.

Et Enten—Eller i Forhold til et Bestaaende.

Enten det Bestaaende — eller den Enkelte, ubetinget den Enkelte, men Intet derimellem, hvilket er Halvhed, Partier, Sekter o. D.

Paa den Maade støtter jeg et Bestaaende; thi der er i hver Generation neppe Een, der formaaer at være ubetinget den Enkelte, det de vil er at sukke i Partier o. D.

Den christelige Veltalenhed.

Chateaubriand i hans Christendommens Aand taler om at den christelige Veltalenhed det er Noget, som udmærker Christendommen for Hedenskabet, noget Saadant havde Hedenskabet ikke — og Tzschirner (i hans Breve til Ch., Leipzig 1828) stemmer i.

Herved maa bemærkes, at dette er en Vildfarelse. Thi christeligt forstaaet er det hele Begreb af christelig „Veltalenhed“ paa mange Maader en Misviisning, et indirecte Beviis paa, at der sættes af i det Existentielle; thi i samme Grad stiger Veltalenheden, hvilket alle politiske Analogier bevise, at i Staternes Opløsning florerede Veltalenheden. Forsaavidt er det maaskee snarere et Beviis for Hedenskabets større existentielle Dygtighed, at det ikke kjendte geistlig Veltalenhed. Og dernæst havde Hedenskabet en Analogie til christelig Veltalenhed, det var Sophisternes Veltalenhed. Veltalenhed er for en stor Deel efter sit Væsen Sophistik; det Sophistiske ligger i, at der, hvor der skal handles, istedet derfor bliver Plads for Veltalenhed.

. . [Le Moines Bog: la dévotion aisée, den beqvemme Fromhed, Paris 1652, som har bragt Sophistik og Aflad i System og Middelmaadigheden gjort aldeles legitim.]

Den hele Bog fortjente at drages frem, thi den ligner ganske det nu brugelige Prædikeforedrag. Og hvis man gjorde det, uden at nævne dens Titel, eller melde om, at dens Forfatter var Jesuit: saa vilde Præsterne i Gjennemsnit finde, at den er sand Christendom.

.... Ogsaa jeg har et Hjerte; og jeg har stræbt at bevare det at have et Hjerte, og derfor stræbt at holde det paa rette Sted, at jeg ikke det ene Øieblik har det paa Læberne, det andet Øieblik i Buxerne men aldrig paa rette Sted, og at jeg ikke forvexler Hjertelighed med Passiar og Brøvl.

Grundtvig og Grundtvigianerne.

Enhver Natur har Trang til sin Modsætning, producerer selv den, og indbilder sig saa ofte selv at være denne Modsætning. Grundtvig er saaledes en kraftig Natur, Kraft, Haardhed, Udholdenhed o. D. charakteristisk for ham. Just derfor elsker han saa meget at tale om Hjertelighed o. D.; det er en nødvendig Uddunstning.

Denne Side efterabe nu Grundtvigianerne, som blive rene Sagle-Hoveder.

Majoritet — Minoritet.

Sandheden er altid i Minoriteten; og Minoriteten er altid stærkere end Majoriteten, fordi Minoriteten ordentligviis dannes af Dem, der dog virkelig have en Mening, medens Majoritetens Styrke er illusorisk, dannet af det Slæng, der ingen Mening har — og som derfor i næste Øieblik (hvor det viser sig at Minoriteten var den Stærkeste) antager dennes Mening, der nu bliver Majoriteten ɔ: bliver Brøvl ved at have hele Slænget og Numerus paa sin Side, medens Sandheden igjen er i en ny Minoritet.

Det gaaer dette ubeqvemme Uhyre Majoriteten, Publikum o. D. i Henseende til Sandhed ligesom man siger om En, der reiser efter sin Sundhed: han kommer altid en Station for silde.

Samtidigheden med Christus — det at være Discipel.

Paa de Steder, hvor Christus selv bestemmer Fordringen saa uendelig høit, er det i Forhold til En, der vilde være Discipel, altsaa selv forlangte at blive det.

Forresten gjorde jo Christus Velgjerninger mod mangfoldige Syge og Elendige — uden at han forlangte af dem, at de skulde forlade Alt og følge ham eller blive Disciple. Saa han altsaa ikke fordrede mere end deres Tro og deres Taknemlighed.

Dog maa man huske paa, at Samtidigheden med Christus altid er en uhyre Anstrengelse.

Men nu Samtidigheden er taget bort.., bør det indskærpes, ogsaa for at Taknemligheden kan blive desto større, at Maalestokken er det at blive Discipel, kun at man ikke forrasker sig og vover dumdristig, men hvis man ikke er saaledes kaldet, bliver desto taknemligere.

Det er dette, som Anti-Climacus har gjort.

Din — Min.

Saaledes maatte vel den Christne — ak, især den som dog kun er Christen paa det mildere Vilkaar — tale med Christus:

Jeg kalder mig „Din", ikke som havde jeg offret Alt for at være Din, ak, nei — jeg er en Egoist; men Du har offret Alt for at jeg kunde være Din; ikke har jeg dyrt kjøbt eller dyrt udtrykt at jeg er Din, men Du har dyrekjøbt og dyrt udtrykt, at jeg er Din.

Forunderligt! Saaledes er atter her, som overalt i Forhold til det Guddommelige, lutter Omvendthed. Thi saaledes taler jo ellers den Overlegne, som maaskee endog bedrog et andet Menneske for hans Kjerlighed: jeg har ikke gjort Alt for at være Din, men Du har gjort Alt for at jeg kunde være Din; Du er altsaa paa en Maade Min men jeg ikke Din. Ak, og saaledes bliver paa en Maade Christus bedraget af os

Alle. Han gjør Alt, offrer Alt, for at vi kunne være hans — men vi offre ikke Alt, for at være hans. Og dog betragter Naaden os som hans ved at see paa, at han har offret Alt.

Og i den Forstand kalder den svage Christen sig Din.

Adspredelsen.

Den strenge Inqvisitor veed, at det er den skarpeste Examination at befale Inqvisiten at see uforandret paa eet eneste Punkt, f. E. et Søm i Væggen: men saaledes er ogsaa dette den frelsende, den eneste frelsende Adspredelse (hvilket er Christendom) at stirre paa en Anden, paa Christus, glemme Alt, hver sin formeentlige Smule Fuldkommenhed og Skyld ved at stirre paa ham.

At Christendommen slet ikke er til.

Denne Thesis, som Anti-Climacus stiller, har vakt nogen Vrede som var det en forskrækkelig Overdrivelse . .

Lader os gjøre følgende Experiment. Alle vi som dog kunne siges at have Interesse for Christendom, lad os, hver især — ja ligesom i Julelegen, hvor man dømmes til at gaae ud og kigge Stjerner — gaae ind i et Værelse for sig. Hver lukker Døren efter sig, er nu ene, fremkalder den Forestilling at Gud er tilstede — nævner nu sit fulde Navn og siger: tør Du nu her for Gud, tør Du paastaae at Du i strengeste Forstand er en sand Christen? Jeg indestaaer for, der er ikke een Eneste, Enhver siger: nei, Gud bevares, jeg henslyer til Naaden, og forholder mig til en Stræben. — — Saa gaae vi alle ud igjen; den Ene kan man maaskee see Noget paa, at det har piint ham at gjøre den Tilstaaelse, den Anden kan man ikke see Noget paa; men dette er jo det Ligegyldige, kort hver især gjorde vi Alle den Tilstaaelse, og derfor kan vi godt lege sammen, eller maaskee just derfor bedst lege sammen, da lige Børn lege bedst.

Altsaa af dem, som dog have Interesse for Christendom, var der Ingen, der turde sige, at han i strengeste Forstand var en sand Christen. Men alle de Mange, som ikke engang have Interesse for Christendom, deres Tilværelse kan da vel ikke være noget Beviis for at Christendommen er til.

Men er der ingen i strengeste Forstand Christen til, saa er Christendommen heller ikke til.

Saasnart man opløser det Numeriske, simplificerer det, saa forbittrer det vist neppe Nogen. Men Enhver burde jo selv simplificere det Numeriske og ikke lade sig imponere af et Sandsebedrag.

Sætningen er denne: saasnart der er een eneste i strengeste Forstand sand Christen til er Christendommen til; og paa den anden Side om det saa var 7 Billioner 5 Millioner 696,734 eller 35 Christne saadan til en vis Grad: derfor er Christendommen ikke til.*)

.. Man vredes ikke, naar En siger: jeg er lige saa godt Christen som alle Andre; men man vredes naar En siger: jeg er ikke i strengeste Forstand en Christen, de Andre ere det formodentligen heller ikke; og dog er dette i Grunden Eet og det Samme.

Men Sagen er, det Numeriske øver en sandselig Magt.. og forandrer Mennesket. Tag et ganske simpelt Exempel. En Kræmmersvend f. E. der er vant til, at der hver Dag gaaer f. E. 300 Rdlr. gjennem hans Hænder i Omsætning, han tæller om Aftenen aldeles mechanisk disse Penge og tæller aldrig feil. Men sæt der en Aften var f. E. 10,000, saa forvandles han, Blodet stiger ham til Hovedet, Hjertet næsten banker, Haanden er usikker, han maa flere Gange tælle om, og dog er det kun

*) [I Randen:] Fra en anden Side seet ere vi Mennesker maaskee godt tjente med, at ingen i strengeste Forstand sand Christen er til; thi een Saadan vilde sprænge Tilværelsen og formodentligen gjøre at alle vi Andre reent faldt fra.

Det er derfor Pseudonymen der siger, at Christendommen ikke er til; jeg siger (ved Hjælp af Fororden) blot om mig, at jeg ikke i strengeste Forstand tør kalde mig en Christen.

et større Antal af de ham saa bekjendte 5 Rd.-Sedler. Og saaledes ogsaa i Forhold til Menneskenes Numerus . . . .

Christendommen i Guds Interesse — og Christendommen i Menneskets Interesse.

Menneskets Interesse er, at der er et religieust Bestaaende; jo mere compliceret og storartet jo bedre, thi desto mere ogsaa af den Tryghed og Fjernhed fra Afgjørelser, som vi Mennesker holde saa meget af.

Guds Interesse er, at der intet, intet religieust Bestaaende er, thi desto umiddelbarere sorterer Alt under ham, desto mere har han Haand i Hanke med Alt.

Men i strengeste Forstand at repræsentere Christendommen i Guds Interesse er over et Menneskets Kræfter, dertil maa idetmindste en Apostel.

Hvorledes forenes nu de to Tanker: et Bestaaende — der er ikke et Bestaaende? Saaledes, at vi Mennesker tilstaaer, at et Bestaaende er for vor Skrøbeligheds Skyld, altsaa en Concession, fremkommet ved at Enhver især paa et eller andet Punkt maa have slaaet af i Henseende til at være i strengeste Forstand en Christen, og saaledes hjælpende til at faae et Bestaaende istand, der igjen hjælper os til at slaae af . .

Ordenen er: Nr. I. Der er intet Bestaaende. Men dette er os Mennesker saa uendelig for høit, at vi maae bede for os, og faae „af Naade" et Bestaaende. Nr. II. Et Bestaaende. Nr. III. Umedenhedens og Partie-Væsenets Fusken i at ville være høiere end det Bestaaende.

Har et Menneske Lov til at tale med noget eneste andet Menneske om de høieste Anliggender?

Thi at han har Lov til at tale med ham om Veiret o. s. v. det veed jeg godt.

Men den anden Tanke den har beskæftiget mig hele mit

Liv, og i den Grad, at jeg ikke veed, om jeg turde yttre dette: har et Menneske Lov o. s. v.; thi i samme Øieblik havde jeg egentlig brudt Taushedsforholdet til Gud.

Der er en Gud til; hans Villie mig bekjendtgjort i den hellige Skrift, og i min Samvittighed. Denne Gud vil gribe ind i Verden. Men hvorledes skal han kunne det uden ved Hjælp af ɔ: per Mennesker. Nu kan man sige, vi Alle kan sige: ja det gjør han ogsaa men rigtignok er det ikke per mig. Det vil sige: Ingen af os vil være den Enkelte; thi skal Gud gribe ind maa det være per den Enkelte.

Og hvorledes bliver En den Enkelte? Ja, dersom han ikke betræffende de høieste Anliggender forholder sig ene til Gud, siger: nu overveier jeg saa godt jeg kan, handler saa derpaa, at Du, o Gud, maa kunne faae fat i mig, og derfor taler jeg ikke til noget eneste andet Menneske, det tør jeg ikke — dersom han ikke gjør det, saa bliver han ikke den Enkelte. I samme Øieblik jeg taler med et andet Menneske om mit høieste Anliggende, om hvad Guds Villie er med mig, i samme Øieblik er allerede Guds Magt over mig mindre.

O, hvor Mange ere der vel, som kunne fatte denne Guds Prioritet i et Menneske, saa atter det at faae Lov til at tale med et andet Menneske om sit høieste Anliggende er et Aflad, en Concession, man maa bede om, forbi intet blot Menneske kan holde ud ubetinget at være den Enkelte.

„Den Enkelte."

Dette Princip kan kun sættes digterisk ind; thi det vilde være Formastelse om En udgav sig for at være i eminent Forstand „den Enkelte". Det er altsaa Stræben.

„Indøvelse i Christendom."

Man vil sige, at det er ubilligt just i et saadant Øieblik, da Geistligheden er betrængt nok, at sætte Sligt ind. Men .. saaledes slaaer Kudsken til, just naar det kniber meest.

Man vil sige: Geistligheden er jo i dette Øieblik kommet paa Benene. Ja, Tak, hvorledes? I reent verdslig Kæmpen for Embede og Levebrød. Just derfor var det af Vigtighed, at netop i det Øieblik Fordringen fra en ganske anden Kant hørtes. .

Det at slaae.

At en Kudsk slaaer kan betyde det lige Modsatte; det kan betyde at Hestene skulle løbe, men ogsaa just at de skulle staae stille. Lad os ikke glemme den sidste Betydning.

Samvittigheds-Pligt.

Qvækerne gjøre det til en Samvittigheds-Sag for den Christne: ikke at gaae i Krig. Jeg gad spørge: om det ikke er en Samvittigheds-Sag for den sande Christen: [ikke] at ballotere paa hvad Sandhed er. Er dette (Ballotation i Forhold til „Sandhed") ikke ganske den gamle Afgudsdyrkelse, Menneske-Slægtens eller det Numeriskes Dyrkelse, og baseret paa den Tanke, at „Sandheden" ingen høiere Oprindelse, ingen høiere Myndighed har.

Efterfølgelsen.

. . Tag et Kjerligheds-Forhold mellem Menneske og Menneske. . Det begynder med Glæden over at være elsket — og saa følger en Stræben efter at tækkes, som dog bestandig opmuntres ved, at om den end mislykkes, man er elsket alligevel.

Men i Forholdet til Christus er det det Vanskelige, blot at blive dog saa aandelig, at man ret fatter, hvor uendelig Meget Christus har gjort for mig: hvilket uhyre Onde Synden er, og hvilket overordentligt Gode en evig Salighed er.

Samtidigheden med Christus eller en Apostel.

Vistnok gjør denne Samtidighed Forholdet til det meest anstrengende, thi en saadan Existeren skruer Priserne op i Idealet.

Men saa hjælper det igjen, at der er En, der er saa langt ude og som befaler med Myndighed. . . .

Johannes den Døber.

. . Maaskee kunde det forstaaes saaledes.

Han har angrebet Herodes og sidder nu derfor fængslet! Men den hele Sag har Christus slet ikke paaagtet.

Maaskee har den end ikke havt Christi Bifald, der ikke vilde, at han saaledes skulde være Prophet eller Dommer, men blot berede Veien for Christus.

Nu sidder han fængslet, er maaskee utaalmodig over, at Christus ikke gjør Noget for ham. .

„Clara Raphael".*)
Anmeldelse.

En ung Pige. Fulde Navn: Clara Raphael. Alder: 20 Aar. Udvortes: smuk. Religion: Fritænker. Livs-Stilling: Gouvernante hos en Forvalter. Charakteer: original, hvad bevidnes af hende selv, hendes Veninde Mathilde, flere agtværdige Koner og Mænd paa Egnen, hvor hun er Gouvernante — fatter den ikke mindre originale Idee: jeg vil ogsaa være original. Meget originalt!

Da det dog maaskee er forekommet hende selv, at dette var altfor fattig en Bestemmelse, seer hun sig da om efter en Idee, hun kan leve ugift for — thi hun vil ikke gifte sig.

Her er Ideen: Qvindernes Emancipation. Dette er ogsaa det Hele; man faaer af hendes Breve ikke mere at vide om noget Concretere end denne hendes Idee: det er originalt nok. Var Ideen concretere, var det jo dog maaskee muligt, at hun havde den tilfælles med en Anden; men hun har sikkret sig sin Originalitet.

Og skjøndt den Idee, hun har valgt, ved sin uendelige Abstracthed ikke skjønnes i fjerneste Maade at kunne forhindre hende i at gifte sig om det saa var med en Enkemand, der havde 10 Børn — saa staaer dette dog Clara Raphael fast, hun vil ikke gifte sig, hun vil leve for sin Idee. Fast ube-

*) [1850 udkom: „Clara Raphael: Tolv Breve", udgivne af J. L. Heiberg. Forfatterinden var Mathilde Fibiger.]

gribelige Originalitet! Thi jo mindre Ideen kunde genere, desto originalere saa at holde den fast — dog det forstaaer sig, naar Ideen ikke er slet saa abstract o: tom o: ikke Idee, saa behøves Beslutning mindre, saa beslutter Ideen i Grunden paa Ens Vegne, og man kommer ikke saa meget til at beslutte og atter at beslutte ikke at ville gifte sig, som man faaer ikke Tid til at ville gifte sig, fordi Ideen saa ganske udfylder En og Ens Tid.

En Dag gaaer hun til Alters, hvilket igjen er meget originalt af en saadan Fritænker, der i religieus Henseende sees at være i Besiddelse af den for en ung Pige vistnok ualmindelige Dannelse, som man med Udgiveren ikke noksom kan beundre, at have læst et Par Blade i Magnus Eiriksons Bog om Baptister og Treenigheden.

Hun gaaer til Alters og lover Gud at ville leve for sin Idee — et Løfte, hvorved hun dog vistnok har bragt Gud i Forlegenhed paa Grund af den hendes Idees Originalitet, at hun egentlig ingen Idee har.

Det lover hun. Saa gaaer hun hjem — og forelsker sig.

Men Clara Raphael er ikke blot dydig som Charles var det, men Heltinde — hun vil ikke gifte sig.

Hvad hun lider ved denne Beslutning, der kaster hende paa Sygeleiet, hvad hun lider: det veed Ingen, siger hendes nærmeste Veninde; og da der jo Ingen er nærmere til at vide det end hun, og hun ikke veed det: saa er det sandt: der er Ingen der veed det.

Nei, Klosteret vil hun tilhøre, for sin Idee vil hun leve — og bliver nu Stifter af en ganske ny Orden: hun gifter sig nemlig med den Elskede — men som Broder og Søster.

I Sandhed en original Art Kloster.

Blot endnu en Bemærkning om den originale Tanke: et Ægteskab mellem en Broder og en Søster. Som man fra Romanen kjender den Talemaade: jeg har vel Agtelse for ham, men jeg kan ikke elske ham, saaledes ogsaa den: jeg kan kun elske ham som en Søster. Dette pleier saa at betyde, at de To ikke ægte hinanden. Dette er ikke mere originalt end at

man kan forstaae det. Men at det bliver Signalet til at gifte sig: det er en yderst original Vending, næsten en uanstændig Vending, hvad vistnok Enhver vil give mig Ret i, hvor langt han end forresten, som jeg er det, er fra at være saa pedantisk streng som Hr. Zierlich, der finder det uanstændigt at Mandfolk- og Fruentimmer-Klæder hænge i samme Skab. Gaaer man frem ad denne Vei, vil det vel ikke vare længe, inden et Par Mandfolk ønske at blive ægteviede, hvad der altid er lige saa anstændigt som at en Broder og en Søster gifte sig.

*

Denne Bog har en Mærkelighed: en vidtløftigere Fortale af Udgiveren, engang Systemets gehorsamer Diener, Løfternes uforglemmelige Forfatter, senere, den om ikke skinbarligt, saa dog astronomisk himmelfarne Professor, nu Klosterets — Clara-Klosterets eller Clara-Raphael-Klosterets Forfægter og Udbyder, Hr. Theaterdirecteur, Etatsraad, R.D., Heiberg. Han gjør i denne Fortale sit Bedste for at vise, at denne Bog er et overordentligt Produkt — det er maaskee det Værste han kunde gjøre for sig selv og for Bogen. Han viser, at det er det protestantiske Klosters Idee — hvilken? Den at gifte sig? Nei, ikke den at gifte sig, men den: ikke at gifte sig som Mand og Kone, men som Søster og Broder. Kort Theater-Ægteskabet det er det Protestantismen forstaaer ved Klosteret, og ved det at leve ugift for en Idee.

Dog Fortjenesten af denne Opdagelse, og af at have sat denne Idee ind i Verden, indrømmer Udgiveren ubetinget sin Clientinde Clara Raphael, forbeholder sig endog selv nogle mulige Indvendinger, ligesom ogsaa mod Clara Raphaels Lære om Treenigheden, maaskee ogsaa regnende paa, at Prof. Martensen af dette yderst vigtige Indlæg betræffende Treenigheds-Dogmet foranlediges til yderligere at optage den Sag. Thi enig med hende kan han umuligt være, saa lidet som med hendes intenderede Blandings- for ikke at sige Parrings-Kloster, da Prof. Martensen, ifølge sin Dogmatik, forlægger Klosteret til den anden Verden, hvor alle vi Afdøde agte paa det

Strengeste at afholde os fra Ægteskab, endnu strengere end Adam den Gang Eva ikke var skabt.

*

Vil ingen Anden paatage sig at værge mod denne æsthetiske Leflens Indtrængen paa Religieusitetens Gebeet, saa vil jeg dog idetmindste ikke have tiet.

Christendom — Stat.

Guizot siger: den eneste Politik for Staten er: Ligegyldighed mod al Religion.

Det slaaer til med den gamle Christendom der sagde: Christendommen er ligegyldig mod enhver Stats-Forfatning, kan leve lige godt under dem alle.

Ak, men denne Omvendthed, at nu er det Staten, der vil spille den Fornemme, som trængte den ikke til Religionen — medens det er Religionen der ikke trænger til Staten. Det er Takken Christendommen faaer, fordi Statskunsten har brugt den til at arrangere Staterne.

Om mig selv.

.. Sagen er ganske simpel. Forholdene ere endnu langtfra forvirrede nok til at man ret vil benytte mig . .

. . Men de skulle faae at see, at det dog ender med, at Forholdene blive saa desperate, at de maae benytte saadanne desperate Folk som mig og mine Lige.

Hvorledes det gaaer tilbage med Christendommen i Christenheden.

Da Spener fremtraadte, var det Bestaaende: den strenge Orthodoxie, saa Spener blev sigtet for Heterodoxie.

Nu er Pietismen det eneste Smule Tilhold Orthodoxien har, det Bestaaende er Halvhed.

„Jeg fægter og ikke som Den, der slaaer i Luften", nei i Sandhed, naar man slaaer sig selv, „undertvinger sit eget Kjød", saa fægter man aldrig i Luften. Enhver, der slaaer Andre, han fægter dog maaskee i Luften.

„De løbe Alle paa Banen".

Ak, Tider og Leiligheder ere forskjellige. Der er vel den Tid, da man af denne Text maatte tage Anledning til at prædike om det at tage feil paa Maalet, at det ikke hjælper at løbe, naar man løber feil; og dette har vel Paulus nærmest tænkt paa.

Men nu maatte Themaet blive: der er Ingen, der løber; d sidde Alle i magelig Ro. Ja, de løbe vistnok i een Forstand Alle: de løbe efter Penge, Ære, Anseelse, efter Qvinder; de løbe med Snak, Rygte, løs Tale, med Løgn, Digt og Tant; de løbe nu i Øster nu i Vester, stakaandede i Travlhedens Ærender o. s. v. — men paa Banen løbe de ikke.

„Hvad kan det hjælpe?"

siger Du, „hvad kan det hjælpe, at jeg som Enkelt vil stemme mig mod Mængden?" „Hvad det kan hjælpe? — nu maaskee kan det dog hjælpe til at frelse Din Sjel, at den ikke farer til Helvede! Eller mener Du, at, naar engang Gud dømmer og Evigheden, at da saadan Tale kan hjælpe Dig, aner Du ikke, at alene det at vove en saadan Undskyldning er Skyld nok?"

Hvilken Synd er den himmelraabende?

Just den som boer skjultest og meest stille i det Indre.

Nei hvad der som Hoer, Mord, Tyverie o. s. v. allerede gjør Allarm her paa Jorden, det er ikke det egentlig Himmelraabende.

Offentlighed.

Fuldkommen Offentlighed gjør absolut det at „regjere" til en Umulighed. Thi al „Regjering" hviler i den Tanke, at der ere nogle Enkelte, som ere de Indsigtsfuldere, og som just derved skue saameget længere at de kunne styre; men fuldkommen Offentlighed hviler i den Tanke, at Alle skulle „regjere".

At dette er saaledes har heller Ingen bedre forstaaet end Dag-Pressen; thi ingen Magt har i den Grad vaaget over Hemmelighedsholdelse betræffende dens hele indre Organisation, hvem dens Medarbeidere vare, hvilke dens egentlige Hensigter o. s. v., som just Dag-Pressen, der saa i eetvæk har raabt paa, at „Regjeringen" skulde være offentlig. Ganske rigtigt; Pressens Mening var nemlig, at den vilde have „Regjering" bort — og saa vilde den selv regjere, hvorfor den jo ogsaa sikkrede sig den Hemmelighedsholdelse som er nødvendig for at — regjere.

Sandsebedrag i Forhold til det at prædike.

Derfor er det, at Sophisterne saa gjerne ville have Kirken propfuld at prædike i — skulde de sige hvad de have at sige i et tomt Rum, vilde de blive angest og bange for sig selv; thi de vilde mærke, at det angik dem selv . .

En Vanskelighed fra en anden Kant.

Og sæt saa der var et Menneske, der havde Heroisme nok, eller erhvervede Heroisme nok til virkelig at kunne hade Fader og Moder o. s. v. for Christendommens Skyld: Du, min Gud, at kunne det synes mig maatte være frygteligt og frygteligt at leve saaledes ene. Tag det Omvendte; tænk den eminenteste menneskelige Begavelse — og saa ikke at skulle have andet Selskab end en Spurv — dette er dog ikke saa frygteligt, som at et Menneske (et stakkels Menneske) skulde leve

hele Dagen igjennem og Dag ud og Dag ind i Selskab med Gud. Er dette, fordi jeg tænker ringe om Gud, nei, men det er fordi jeg tænker at der er en uendelig qvalitativ Forskjel mellem Gud og Menneske, saa i den Forstand kan der ikke være Tale om Selskab med Gud, Mennesket ikke holde Selskabet ud, eller i ethvert Øieblik kun at have Forestillingen om Gud nærværende.

Et nyt Sving

af Pastor Paulli. Idag (anden Juledag) prædikede han om Stephanus. Han viste nu, at det ikke var Noget man skulde „beundre“. Meget rigtigt, det skal nemlig fremstilles til Efterfølgelse eller til Ydmygelse. Dog saaledes svingede Paulli ikke; nei, vi skulde ikke beundre det, men „give Gud Æren“. Det kan man ogsaa sige, men Pharisæerne sagde dog ligesaa da de ikke vilde have Indtrykket af, at Christus havde helbredet den Blindfødte.

Religieusitet — Politik.

At det for Alt kommer an paa „hvorledes“ Noget sættes ind i Verden, den Redupliceren af Sætning i Form-Betjeningen i Forhold til denne Sætning: er mig mere og mere klart.

Ja ganske kort kan man sige, at Forskjellen mellem Politik og Religieusitet [er], at al Politik Intet vil vide om denne Reduplication, dertil er Politiken for travl, for jordisk, for endelig.

Thi Reduplicationen er af alle den langsomste Operation, er egentlig Evighedens.

Da Luther fatte Reformationens Tanke ind, hvad saa? Saa blev dog ogsaa han, den store Reformator utaalmodig, han reduplicerede ikke stærkt nok — han tog Fyrsterne til Hjælp o: han blev egentlig Politiker, hvem det at seire er vigtigere end det „hvorledes“ man seirer; thi religieust er det det eneste Vigtige: „hvorledes“, just fordi den Religieuse uendelig

er forvisset om, at han, eller Sagen skal seire, ja, at den egentlig har seiret — derfor har han ene at passe paa „hvorledes" ɔ: at reduplicere.

Tag det Mindre. Hvori ligger egentlig Feilen i det Spandet-Grundtvigske*) nu paa Rigsdagen? Deri, at de i Forhold til en religieus Sag ikke reduplicere ɔ: ikke betjene den religieust men politisk, kalde Christendommens argeste Fjender til Hjælp for at trænge igjennem ved Ballotation. Men dette er irreligieust; derimod var det politisk rigtigt sagt af Vespasian: at man ikke skal lugte til Penge — at Penge som Afgift fra et Horehuus lugte lige saa godt som andre . .

Sandeligen ethvert saadant Forsøg bereder mere og mere det Religieuses Undergang; thi Menneskene faae mere og mere Foragt for det Religieuse . .; bagefter foragter Politiken Religieusiteten, da den godt seer, at den er demoraliseret.

Skriftemaalets Afskaffelse
en Samvirken af Menighed og Præster. Menigheden blev bange for at gaae til Skrifte; Skriftestolen bragte En Sagen altfor nær. Pæsterne bleve bange for at høre Skrifte; Sagen bliver altfor alvorlig . .

Vendingen i Christendommens Forkyndelse svarende til den Geistliges Situation.

Saa længe Geistligheden i Menneskenes Øine var det Ophøiede, det Sacrosancte, saa længe gik det med at Christendommen forkyndtes i sin Strenghed. Thi om Geistligheden end ikke selv tog det saa strengt, saa vovede man ikke at raisonnere over Geistligheden, og denne kunde godt lægge Byrden paa, vove at være streng.

Men efterhaanden som denne Nimbus forsvandt, saa kom Geistligheden i den Situation, at blive selv controlleret. Saa var der ikke Andet at gjøre end at slaae af paa Christendommen . . . .

*) [Forslag om Indførelsen af borgerligt Ægteskab.]

Tillæg.

[Løse Blade og særskilte Artikler.]

Et Par Ord

foranledigede ved Anmeldelsen af „To ethisk-religieuse Smaa-Afhandlinger af H. H." i Scharlings og Engelstofts Tidsskrift [1850, S. 384].

. . . . Magister Kierkegaard har nu i en Deel Aar været Forfatter, men dette Tidsskrift har hidtil ingen Plads fundet for en Anmeldelse af hans [Skrifter] — hvor skulde der ogsaa blive Plads dertil i et Tidsskrift, der i den Grad forbyder sig i sig selv, at det anmelder sine egne Anmeldelser. En Tidlang forekom M. K.s Bøger blot nævnte, og en Note underrettede Læseren om, at Redaktionen ikke havde faaet noget Fri-Exemplar. Det vil formodentlig sige, naar Redaktionen ikke faaer et Fri-Exemplar, anmelder den heller ikke Bogen. . . .

Senere forandredes Methoden et Lidet. Bøger af M. K. nævntes, der sagdes et Par Ord om dem og derpaa tilføiedes: at det var ønskeligt, at En vilde paatage sig at anmelde dem, at det var uforklarligt, at Ingen endnu havde anmeldt disse Skrifter, „der særligen egne sig til at anmeldes". Saa hedder det i vort eneste Tidsskrift, som dog ikke har anmeldt dem, men varieret gjentaget, at de egnede sig til en Anmeldelse, en Adfærd, der fornuftigviis ikke just egner sig for et literairt Tidsskrift. Dog nok derom.

Der udkom ifjor en lille Bog af H. H. Den har i Literaturen havt en sær Skjebne. Forfatteren er blevet behandlet som en ubetydelig Person, en Discipel af M. K. I „Kirketidenden" *) hedder det: at det er et ganske ungt Menneske. Senere

*) [Jfr. „Af S. K.'s E. P., 1849", S. 308.]

i „Kirketidenden“ har Conventets ordførende første Cavaleer Dr. Kierkegaard (nu conversterende Medlem af Rigsdagen) henkastet i største Hast et Par Ord. Saa kom der en theologisk Candidat Hjorth springende og fortalte at H. H. var Schüler af Mag. K. Endeligen kommer nu vor stræbsomme, skikkelige og livslystne Professor Scharling med et Par Ord i sit Tidsskrift. Den ene Afhandling hedder: Er det et Menneske tilladt at lade sig ihjelslaae for Sandheden. Anmelderen mener, at Forfatteren er en Discipel af Mag. K., men forresten ikke uden Skarpsindighed — han ønsker blot, at han vilde anvende sine Evner paa en værdigere Gjenstand. Og Anmelderen er en Professor i Theologien. Problemet, og som H. H. har stillet det, er ganske væsentligen forholdende sig til Christendommens Grundspørgsmaal. For en Christen ligger neppe noget Spørgsmaal nærmere end dette: har et Menneske Lov til at lade sig slaae ihjel for Sandheden .... Christendommen kom ind i Verden ved existentielt at besvare det Spørgsmaal: har et Menneske Lov til at lade sig slaae ihjel for Sandheden — men det forstaaer sig, den Gang var der heller ikke Professorer i Theologien, ja de nævnes ikke engang i det N. T. ...

*

[Af et andet Udkast:] Men à propos Herr Professor, er det aldrig faldet Dem ind — De interpreterer jo det N. T. og er Exeget af Faget — er det aldrig faldet Dem paa, at der i hele det N. T. aldrig tales om Dem? Der tales om Biskopper, Presbytere, Diakoner — men „Professoren“, nei Herr Professor, han nævnes ikke. De som ellers vistnok kan bevise Alt af det N. T. og faae Alt ud af det: gjør Forsøget: beviis „Professoren“ af det N. T., og jeg skal beundre Dem, Herr Professor.

Udgiverens Forord *).

Da jeg mener ved adskillig Erfaring, Iagttagelse, megen Overveielse at have forvisset mig om — hvad dog vistnok ogsaa mangen Enkelt redeligt i Stilhed har tilstaaet sig selv — at Det, „den bestaaende Christenhed“ især lider under, er at være som fortryllet i Sandsebedrag, at Det, den især mangler, er Inderlighed: har jeg, efter først alvorligt at have taget det i Betænkning, ikke taget i Betænkning at gjøre Mit, for at der kunde idetmindste blive gjort et Forsøg paa, om muligt, at indaande den noget mere Inderlighed, og, om muligt, opvækkende at røre ved Sandsebedragene. Efter hvad jeg har forstaaet, burde hertil bruges det Poetiske og det Dialektiske: det Poetiskes Frihed, som vover at sige Alt, og Alt som det er, det Dialektiskes Uforfærdethed, som Intet skyer, og ingen Consequents, dog saaledes at det Religieuses Alvor ikke tabes. Forsøget er gjort i dette, i Aaret 1848 udarbeidede, Skrift; jeg har paataget mig det Ansvar at være Udgiveren.

Forud blot Følgende. Naar Læseren nu tager dette Skrift i Hænde, begynder at læse, og er kommet lidt ind i det, da vil han formodentlig blive angest og bange, maaskee ogsaa utaalmodig og vred paa mig, og sige: „det afstedkommer jo en Forvirring; efter den Maalestok bliver der snart ikke een eneste i strengeste Forstand sand Christen tilbage“. Nu ja; men det er ikke saa forvirrende og i ethvert Tilfælde da ikke mere eller rettere ikke nær saa forvirrende som det Gamle: at vi Alle i Millionviis ere Christne. Nei, dette Ny er ikke det Forvirrende; Forvirringen, eller om Forvirringen fremkommer, beroer paa, hvorledes den Enkelte bruger det. Lukker den Enkelte sin Dør og i Eensomhed for Gud betænker dette, da vil det langtfra afstedkomme Forvirring, tværtimod det vil være ham yderst gavnligt.

Forvirringen kan kun fremkomme derved, at dette betænkelige Resultat paa nogen Maade tages forfængeligt i Udvorteshed, til at gjøre Forslag i Retning af udvortes Forandring i det Bestaaende, eller til udvortes Dommen eller Fordømmen af Den og Den — istedetfor retteligen at indskrænke sig til den egne Inderlighed og til ene og alene at dømme sig selv. At denne Forvirring ikke skal afstedkommes ved mig, troer og haaber jeg til Gud at turde indestaae for. Men ikke nok hermed; jeg, som Skriftets ansvarlige Udgiver, beder tillige paa det Indstændigste Enhver, for Gud i Himlens Skyld, ikke saaledes at misforstaae Sagen. Derfor — sandeligen ikke af Udgiver-Stolthed eller Forfængelighed, men for Sagens Skyld — beder jeg ogsaa Recensenter og Critici o. s. v. at lade Skriftet uanmeldt. Den Enkelte derimod, som læser, og altsaa bruger Midlet, anbefaler jeg den yderste Forsigtighed — paa eget Ansvar, som ved et farligt Lægemiddel.

---

*) [Et tidligere Udkast til Forord til „Indøvelse i Christendom“, mærket i Randen: For Sætteren: Med den mindst mulige Petit.]

Men er det ikke saa, at „den bestaaende Christenhed" mangler Inderlighed, og, fra den anden Side, paa mangfoldig Maade er hildet i Sandsebedrag: Sagen bliver den samme, eller rettere, den bliver forsaavidt en anden, at den bliver en Intet mindre end farlig Sag. Er det virkelig saa, er det lutter i strengeste Forstand christelige Existentser, som føres af disse Tusinder og Tusinder: vel, saa kan Skriftet aldrig blive farligt; det vil i saa Fald blive en Slags Lovtale over alle disse Tusinder af Christne — ak, kun ikke over mig; thi jeg tilstaaer, at min Existents ingenlunde er en i strengeste Forstand christelig Existents. Men hvor svag og ufuldkommen og maadelig den end er, tilstaaer den dog sin Ufuldkommenhed, sin uendelige Afstand fra Idealet (hvilket dog er en Art Stræben), medens den hovedsageligt henflyer til „Naaden".

Dog nok herom. Blot endnu eet Ord om mit Forhold som Udgiver. Saa reen og fuldkommen er jeg langtfra, at jeg turde udtale, hvad her er udtalt, end sige udtale det med en „Dommers" Strenghed, ei heller har jeg, som jeg mangler Kald dertil, Kraft og Styrke samt Mod til at være en Saadan, jeg, der i megen personlig Svaghed kun har en Digters og en Dialektikers Mod — til at tænke. Men som Udgiver er jeg da ogsaa saa langt som muligt fra at være en Dommer; derimod det Dømmende, om man saa vil, saa nær som muligt, og saaledes saa nær som muligt ved at være den Dømte. Dette er som Udgiver mit Forhold til Forfatteren; men i Forhold til Læseren vil jeg, som Udgiver, bede den Enkelte selv at komme mig eller sig til Hjælp i at benytte og indtage Medicinen, som indeholdes i Skriftet, Medicinen, som dog er saaledes dialektisk, at Brugsmaaden er Medicinen eller at Medicinen er Brugsmaaden, saa hvis den i Sandhed bliver til Gavn for En, da er det hans egen Fortjeneste, fordi han brugte den rettelig, og bliver den til Fordærvelse for en Anden, da er hans Ansvaret, at han brugte den forkeert. Hvad mig, Udgiveren, angaaer, da er jeg, for at gjentage [det], en Digter og Dialektiker, der mener at have Sandhedens Ret i at paatage sig en Udgivers Ansvar, men, som sagt, ingenlunde mener, at have en Dommers Ret til dømmende at sige, hvad der er sagt i Skriftet, til en Eneste, hvilket jeg derfor heller ikke gjør — og dog jeg har jo en Dommers Ret til dømmende at sige det til een Eneste, nemlig mig selv, hvad jeg derfor ogsaa gjør.

Hermed har jeg udtalt; jeg troer ikke, at man skal sige, at jeg har lokket Nogen til at læse, jeg har tværtimod forud gjort Alt, for at Ingen bagefter skal fortryde at have læst. Dette misforstaae man dog ikke, forsætligt eller uforsætligt, som var det min Hensigt blot at afskrække, mit Ønske, at Ingen skulde læse. Nei, mit bekymrede Ønske er, at Ingen maatte have Skade af at have læst; og naar blot dette Ønske opfyldes, nøies jeg skjønsomt med faae Læsere, der virkeligen — have havt Gavn af at læse. Men mit høieste Ønske er, at Ingen maatte have havt Skade af at have læst — uagtet alle Enkelte havde læst.

Kjøbh. i 1849. S. K.

Ad „Indøvelse i Christendom".

Det ene og samme Udgiverens Forord bliver at bruge til alle tre Numere og kunde maaskee saa denne Passus tilføies:

Thi selv at fuldkomme Idealitetens Fordring, nei det formaaer jeg ikke, o, nei; betragt blot min egen personlige Existeren for, under denne Belysning, ret at see,

hvilken maadelig Makker jeg er. Saa spot mig da, Du Klogskab, som jeg spotter med denne min Handling, spot mig, at jeg idetmindste dog saavidt var en Christen, at jeg var en Daare, der kunde falde paa i den Grad at elske Idealet, at han, havende sig selv, ødslede Alt, for om muligt — med Guds Bistand — at faae Idealet nogenledes fremstillet i dets himmelske Herlighed, desto stærkere belysende den egne Ufuldkommenhed, istedetfor — hvortil da heller ikke behøves Guds Bistand, medens det derimod lønnes med Verdens Venskab — klogt at slaae saa meget af paa Fordringen, at det kunde synes som var han næsten selv Idealet.

NB. Kan ikke bruges, da Bogen jo er af en Pseudonym, og her er det som var jeg selv Forfatteren.

[Af et andet Udkast:] *Skulde Samtidige, istedetfor velvilligen at ville have Gavn af Fremstillingen, ville vende sig dømmende mod mig, fordrende af mig, at jeg skal være noget ganske Andet, end hvad jeg udgiver mig for, og hvad jeg, just ved Hjælp af Idealitetens Fremstilling, sees at være: et stakkels ufuldkomment Menneske, som Forfatter næsten kun en Digter; skulde Samtidige ville paanøde mig at være det Ideale, tvinge mig, om muligt, over mine Kræfter og mit Kald: saa er det mig umuligt at forudsige, hvilke Følgerne deraf kunne blive for mig og for de Mange, der, hvis det Værste skete, uundgaaeligt vilde komme til at spille med i dette forfærdeligere Optrin. Men i ethvert Fald, jeg har intet Ansvar; det var ikke mig, der tilløi mig Kræfter, gjorde mig bedre, udgav mig for stærkere end jeg er, tværtimod det er mig, der beskedent bekjender min Svaghed, bedende for mig, vistnok ogsaa af Omsorg for Andre. . . .*

[Af et andet Udkast:] *Det er kommet mig for Øre, at adskillige af de strenge Christne her hjemme finde, at min Fremstilling af Christendommen er altfor overdreven, for høi, overmenneskelig. Fortræffeligt! Fortræffelige Beviis for, at det forholder sig rigtigt med min Dom om Christenheden! Jeg bevidner for Gud, at jeg er mig bevidst, i*

Forhold til Evangeliets egen Fremstilling at have slaaet 35, ofte 50 pCt. af i Retning af Idealitet — og saa finde «de strenge Christne», at min Fremstilling er for ideal. See i den Grad er det gaaet i Glemme hvad Christendom er, at Existentser, der, hvis man vilde revidere dem, formodentlig vilde findes væsentligen at være verdslige med en lille bitte Tilsætning af lidt Christeligt, at de i «Christenheden» (hvor Alle ere Christne) ansees for de strenge og alvorlige Christne, der dømme en Fremstilling som Overdrivelse, en Fremstilling, hvis Forfatter i Frygt og Bæven ofte har betænkt sit Ansvar, om han har Lov til at slaae saa meget af. Dog min Tro er rigtignok heller ikke til de «strenge Christne», men min Tro er, at der iblandt os lever en Deel, der for Alvor ville gaae ind paa Christendommen, naar den fremstilles dog nogenlunde som den Magt og som det Ideale, den er.

Et lille Indlæg.

Kbhvn., d. 18 Dec. 1850.

Ikke ligegyldig derved — saa meget mindre som jeg har havt den Glæde, at i denne Sag forresten Alt hidtil er gaaet ganske efter mit inderlige Ønske: ingen offentlig Opmærksomhed eller Sensation vakt, Stilheden og Tausheden bevaret — seer jeg i Kirketidenden Nr. [63] et lille Forsøg paa at rive den af mig udgivne sidste Bog „Indøvelse i Christendom" ind i en øieblikkelig theologisk Strid. Foranlediget heraf føler jeg mig forpligtet til en Yttring, der kan betragtes som et yderligere Bidrag til at indøve Læsningen af „Indøvelse i Christendom.

Dersom Nogen vil læse denne Bog saaledes, at han ved den foranlediges eller forhjælpes til at forstaae, hvilken Uret ogsaa han har for Gud: da vil dette være mig kjert, og atter kjert, om mange Enkelte ville læse den saaledes; saaledes har jeg selv læst denne Bog, der ingen Navngiven angriber eller

dømmer uden mig, hvad jeg har udtrykt ved Forordet. Vi vide og vel hvad vi gjøre.

Dersom derimod Nogen kunde ville falde paa at læse denne Bog, for at faae Ret mod Prof. Martensen, eller maaskee for at faae Ret mod den Mand, hvem jeg altid har beundret og ikke mindst just i den sidste Tid, Sjellands høiærv. Biskop, eller mod Stiftsprovst Tryde, eller mod Prof. Nielsen, eller mod Pastor Marckmann, eller, eller . . — ja, at jeg dog ikke skal glemme Een — for at faae Ret mod mig, at min Existents beviser, at jeg i Idealets Forstand ingen sand Christen er; thi saaledes kan man lige saa godt læse denne Bog, jeg har jo selv læst den saaledes: da har han i enhver Henseende Uret, og viser tillige en sørgelig ringe Grad af Tænksomhed og en betænkelig høi Grad af Ubetænksomhed eller Aandsfraværelse.

Tiderne ere vanskelige, muligt ganske anderledes end man i Almindelighed troer. Gaaer Christendommens Sag end i fjerneste Maade ned til Ballotation, er Christendommen eo ipso afskaffet. Rædsomt! Og Tusinder og Tusinder vilde maaskee slet ikke mærke, hvad der var skeet, maaskee indbilde sig, at nu begyndte Christendommen rigtigt at florere; endnu rædsommere! Der er i det Øieblik kun Eet at gjøre, at notere Prisen paa det at være Christen saa høit, at vi Mennesker faae Andet at tænke paa end paa at ballotere.

Dette blev gjort af Pseudonymen. Men der blev kun Een dømt, det var mig; jeg fik Andet at tænke paa end paa at ballotere, jeg kom til at tænke paa, hvor uendelig langt det er fra, at jeg svarer blot nogenlunde taaleligt til Idealitetens Fordringer i Forhold til det at være Christen. Med et frygteligt Kast blev jeg slynget uendelig langt bort fra det Punkt, „at jeg naturligviis er Christen, det følger jo af sig selv, jeg er Christen ligesom alle Andre“ — og det er paa dette Punkt man Arm i Arm selskabeligt svinger ind i Ballotationens smilende Galimathias, der er Christendommens Undergang.

Desto værre maa jeg vel befrygte, at der kunde være En og Anden, der idet han fik denne Bog, „Indøvelse i Christendom“, i sin Haand, ret vilde gotte sig og sige til sin Sjel:

naa det var prægtigt; nu skal jeg rigtignok slaae Den og Den, saa han skal komme til at fornemme det, jeg skal gjøre det aabenbart, at hans Existents beviser, at han ingen sand Christen er. Det var ogsaa muligt, at det kunde falde en Saadan ind, at saa blev Sagen først ret Alvor, at som Pseudonymen og jeg har gjort det, er det dog ikke alvorligt nok. En saadan Alvorlig vilde jeg, da jeg nu engang ikke kan Andet end forstaae hans Alvor som Fjas, tilraabe: tag Dem iagt, „Tampen brænder". Den Bog er ikke god at komme nær, naar man vil bruge den til at slaae en Anden med, den slaaer En selv, thi den Bog: „den slaaer". Det har jeg selv fornummet; Legen — ja, eller Alvoren, just Alvoren begyndte jo med, at den slog mig, eller at jeg lod mig slaae af den, da jeg ingenlunde tog den i min Haand for at slaae noget eneste andet Menneske med den.

*

Den ærede ubekjendte Forf. i Kirketidenden maa jeg paa en Maade gjøre en Undskyldning, at hans dog vistnok uskyldige Yttring har givet mig Anledning til denne Udtalelse. Men det er en Sag, som ligger mig meget paa Sinde; og det er med en „Sag", som det er med Børn: de maa tages itide, ellers tage de Magten fra En. Og maa jeg naturligviis ogsaa erindre om, at Eet er en Strid om Læren, et Andet en Dømmen af Existentsen.

*

Kun sjelden forstaaet, desto oftere misforstaaet, kun lidet erkjendt, desto mere miskjendt, udleet stundom, stundom forhaanet, næsten altid strengt dømt — besynderligt nok! — fordi jeg intet Embede har og overhovedet ingen Profit af min Stræben: har jeg dog nok for at bevare et Bestaaende gjort hvad neppe nogen Embedsmand i det Bestaaende har gjort.

Der er fra Slægt til Slægt utilbørlig slaaet af paa Bestemmelsen af det at være Christen, indtil det noget nær blev naaet det Punkt, da man udenvidere identificerer det at være

Christen med det at være Menneske. I samme Øieblik er en Forvexling af Politik og Religieusitet ikke til at forebygge; og i samme Øieblik er Christendommen afskaffet.

Dersom da hver enkelt Sjelesørger, alvorligen „belært af Tidernes Tegn", i Frygt og Bæven for det Ansvar han paatog sig, efter først for Gud at have dømt sig selv (og dertil maatte vel selv den bedste, den redeligste, den fortrinligste under saadanne Omstændigheder kunne føle sig foranlediget) nu tilgavns noterer Prisen paa det at være Christen, og derved bidrager til, for Gud at splitte Menneskene ad, indadvendte i Selvbekymring: da vil Ondet være hævet, det Frygtelige, der truer, til at undgaae. Ondet er: Udadvendtheden, den frygteligt overhaandtagende Udadvendthed; det eneste Frelsende er: at skaffe Indadvendthed, hvilken rigtignok ikke kan tilveiebringes en masse (da just dette „en masse" er Formelen for Udadvendthed), men ene ved at gjøre Menneskene Enkelte. Og alene herom kunde jeg da skrive Folianter, hvis det ellers kunde hjælpe Noget.

Dog min Gjerning er vel nu hovedsageligen tilendebragt. Der existerer i dansk Literatur en lille Literatur, som væsentligen forholder sig til Fremtidens Opgaver, nedlagt i Skrifter, hvis Forfatter jeg ikke gjerne kalder mig, da jeg helst betragter mig som en Læser af disse Skrifter, og i den Egenskab vil jeg maaskee ogsaa følge med.

Naar jeg f. Ex. troer Det eller Det i Kraft af at for Gud er Alting muligt, hvor er saa det Absurde? Det Absurde er den negative Bestemmelse, der betrygger, at jeg da ikke f. Ex. havde overseet en eller anden Mulighed, der endnu laae indenfor det menneskelige Omfang. Det Absurde er Fortvivlelsens Udtryk: menneskeligt er det umuligt — men Fortvivlelse er det negative Kjende paa Troen.

Saaledes med Forargelse og Tro — Forargelse er det negative Criterium, der befæster Qualiteten mellem Gud og Menneske; men den Troende er dog ikke forarget, — lige modsat: han udtaler [sic] Forargelsen, men har bestandig Forargelsens Mulighed som negativ Bestemmelse.

Men „Troen" er maaskee aldrig før fremstillet af En, der netop har lige saa megen Dialektik som Umiddelbarhed. Kun han er i eetvæk opmærksom paa, at den Umiddelbarhed, om hvilken han taler, er den nye Umiddelbarhed, og just dette sikkres ved det negative Kjende. Tag et andet Forhold. Salighed — og Lidelse, her er det sande Udtryk: Saligheden er i Lidelsen. Men saaledes fremstilles det sjelden. Et Menneske har maaskee selv lidt ubeskriveligt inden han naaede Troen — nu har han Troen, nu er Alt lutter Salighed. Denne Fremstilling viser, at han ikke er Dialektiker; thi han har intet Kjende paa, hvor denne hans Salighed ligger, om han ikke muligt er løbet ind i et Sandsebedrag. Men hans Fremstilling behager Menneskene; thi de tage ved Hjælp af ham Saligheden forfængelig, nøies med Tro paa anden Haand o. s. v.

. .

. . . . „Men det Absurde [siger den Troende] det er Kategorien, og en Kategorie, der kan holde igjen. Naar jeg troer,

da er vissseligen hverken Troen eller Troens Indhold det Absurde, o, nei, nei — men jeg forstaaer ypperligt, at for Den, som ikke troer, er Troen og Troens Indhold det Absurde*), og jeg forstaaer tillige, at saasnart jeg selv ikke er i Troen, er svag, naar Tvivlen maaskee begynder at røre sig, at da strax Troen og Troens Indhold saa smaat begynder at blive mig det Absurde. Dog saaledes var det vel Guddommens Villie: for at Troen — det om et Menneske vil have Troen eller ikke — kunde være Prøven, Examen, blev Troen knyttet til det Absurde, og det Absurde saaledes dannet og sammensat, at kun een Magt kan magte det — Troens Lidenskab: dens Ydmyghed, skærpet ved Syndsbevidsthedens Smerte". . . .

Joh. Climacus.

. . . . Thi det Absurde — og Tro, det er det Lige for Lige, som er fornødent, hvis der skal være Venskab og hvis det skal holdes dette Venskab mellem to saa ulige Qvaliteter som Gud og Menneske.

I Kategorien „det Absurde" er der derfor ret forstaaet intet Afskrækkende, nei, den er just Modets og Begeistringens. Tag en Analogie: Kjerlighed gjør blind. Ja men det er jo dog en forbistret Historie, at man bliver blind — nu ja, saa kan Du jo slaae lidt af paa Blindheden, saa man ikke bliver ganske blind — men tag Dig iagt, idet Du slaaer af paa Blindheden, slaaer Du ogsaa af paa Kjerligheden: den sande Kjerlighed gjør ganske blind.

Og den sande Tro den aander sundt og saligt i det Absurde. Den svagere Tro, den maa skimte og spekulere, ligesom den svagere Kjerlighed, der ikke havde Mod til at blive ganske blind, og just derfor blev en svagere Kjerlighed, eller fordi den var en svagere Kjerlighed, ikke blev ganske blind . . . .

---

*) [Paa en Lap:] For Trediemand forholder den Troende sig i Kraft af det Absurde, saaledes maa Trediemand dømme; thi Trediemand er jo ikke i Troens Lidenskab.

Angaaende Prof. Nielsen's Forhold til min Forfatter-Virksomhed.

.... Vedkjendende mig de liberaleste Anskuelser i Retning af Lighed mellem Menneske og Menneske (thi jeg holder mig til Christendommen, til dette: „Du skal elske Næsten", hvad jeg i Skrift stærkt, hvad ogsaa mit Liv idetmindste kjendeligere har udtrykt) kæmper jeg mod det Begreb „Publikum", mod det „Numeriske" eller mod den Brug man har gjort af dette Begreb, der har demoraliseret Menneskeheden, forvirret Begreberne, endevendt Staterne, afskaffet Christendommen. Dernæst har jeg kæmpet for at gjøre det kjendeligt, at Christendommen ikke er det Objektive, et Hvad, en Doctrin, men en Existeren og Existents-Meddelelse, et Hvorledes, at Christendom er: hvorledes det Christelige betjenes. Og for at gjøre dette dog nogenlunde kjendeligt, har jeg sat en Forfatter-Existents ind og holdt den Aar efter Aar, en Forfatter-Existents, der har været frigjort fra ethvert endeligt Hensyn til jordisk Fordeel, tjenende et i og for sig værende. Dette Existentielle er just det Christeligere ved mig*).

*) Anm. Ethisk er det „Numeriske" det Onde, og selvfølgeligt har enhver Officiant, jeg forstaaer herved enhver Embedsmand i Stat eller Statskirkes Tjeneste (dog taler jeg bestandig nærmest kun om Kirken og Christendommen, hvad der beskæftiger mig, og forstaaer altsaa ved „Officianterne" Præsterne, Lærerne i Religion), af al Magt at kæmpe herimod, at udsætte sig her, thi her er Faren — ak, og just her vil Ingen, Ingen udsætte sig. Det har jeg gjort, og har derved væsentligen kæmpet for Regjering, og tjent Lærerne. Men idet jeg saaledes har kæmpet, følger det næsten af sig selv, at der ved hele min Taktik

Da kommer Prof. Nielsen og gaaer ind paa Mit . . . . angriber Prof. Martensen. Det var efter min Mening et Misgreb *) . . . .

Han traadte frem med en stor Bog, det var Begyndelsen. Det var en selvstændig Optræden, mine Skrifter vare næsten ikke omtalte. Det var altsaa væsentligen en selvstændig Optræden. Nu, og fra min Side skete der ingen Indsigelse betræffende, hvorvidt han skyldte mine Skrifter mere eller mindre end hvad han angav. Men hvad skeer? Omverdenen kaster sig mod Prof. Nielsen og siger: det er jo slet ikke Andet end det Kierkegaardske. Saa kommer Prof. Martensen med sin Dogmatik, i Forordet til hvilken findes en Yttring, hvilken Prof. Nielsen vel maa have Ret i at forstaae myntet paa sig. Og saa — saa tager Prof. Nielsen eet af mine Skrifter og retter Angrebet paa Prof. Martensen . . . .

---

mangen Gang er faldet en underlig Belysning over D'Hrr. Officianter, thi just ved min Stræben blev det kjendeligt, hvad de burde gjøre, og hvad de forsømte; stundom (dette er ikke til at undgaae) saae det næsten ud som slog jeg i Retning af dem. Dette er ikke saa, det var kun Oienforblindelse, thi (og dette har jeg saa bestemt atter og atter gjort tydeligt) det jeg væsentligen bekæmper er just al Christendoms Arvefjende: det Numeriske, saa har Officianterne følt sig rammede, da maa det være, fordi de ogsaa have fusket i at ville virke ved det Numeriske. Dette paa den ene Side. Paa den anden Side tilstaaer jeg, at det Bestaaendes Officianter vistnok burde have været mere skjønsomme mod mig end de have været. Men Sligt gjør for mig ingen væsentlig Forandring, mit Bestik staaer uforandret. Thi jeg forsvarer det Bestaaende — ja om saa det Bestaaende tog mig det meget ilde op og altsaa vilde gjøre mig til Angrebet: gjør Intet til Sagen, jeg forsvarer det Bestaaende.

*) [Af en anden Artikel:] et Angreb, for hvilket der væsentligen ligger et personligt Pikanterie til Grund, saa N. selv mundtlig til mig har vedgaaet, at han forstod, „at det var et Bedrag mod min Sag at gjøre det Angreb paa M.“

Om Prof. Nielsens Forhold til min Pseudonym: Johannes Climacus.

A.

Hvad jeg ikke kan billige.

1) „Der skal ikke doceres“, dette har hos Pseudonymen fundet sit adæquate Udtryk derved, at der ikke doceres; der er i Forhold til det Docerende dannet μεταβασις εις αλλο γενος, Ideen redupliceret i Formen: Alt er forvandlet til Digter-Meddelelse af et stakkels enkelt Menneske som Folk er fleest, en experimenterende Humorist, Alt sat i Existents. Deraf kom det vistnok, at Pseudonymen stod en docerende Samtid saa fremmed, just fordi han var saa consequent.

Anderledes hos Prof. N. Formen, Fremstillingen, Foredraget er mere eller mindre docerende, især da sammenlignet med Pseudonymens; mange videnskabelige Reminiscentser, om hvilke Professoren erindrer, erindre om „Professoren“: saa det dog mere eller mindre bliver en Slags Doctrin, at der ikke skal doceres.

I Ideen seet er Sagen gaaet tilbage, thi den har faaet en mindre consequent Form.

2) Hos Pseudonymen fortættedes Christendommens Indhold i det mindst mulige Minimum*), just for desto stærkere at give Farten i Retning af at blive Christen, og for desto intensivere at bevare Nervekraften samlet til at kunne beherske Forvirringen, at ikke det „Parenthetiske“ kommer frem.

Anderledes hos Prof. N. Hos ham breder Indholdet sig, han gaaer ind paa Undersøgelse om det enkelte Mirakel

*) Anm. Dette har vor stræbsomme Prof. Scharling (der nu ogsaa stræber at berigtige baade Prof. N. og mig og Mag. Stilling, uden dog, som det synes, først at have, eller maaskee efter forgjeves at have stræbt at sætte sig ind i Sagen) fundet besynderligt — naturligviis.

o. s. v. o. s. v., kort han gaaer i det Enkelte. I samme Dieblik er det vanskeliggjort at give Farten og at holde den qvalitative Spænding; thi Tvivl og Reflexion forholde sig væsentligen til dette Adspredende, det Enkelte, og ere de Stærkere, saasnart man indlader sig derpaa.

I Ideen seet er der tabt, Problemets Spænding noget afmattet — og dog ere vistnok nu Flere blevne opmærksomme paa Sagen.

3) Der skal svinges af fra Videnskaben, fra Theorien. Hos Pseudonymen dvæles der ikke ved denne Tanke, Pseudonymen selv er i eetvæk Svinget, hele Skriftet er Frastødet og Svinget ind i existentiel Inderlighed.

Anderledes hos Prof. N. Han dvæler ved denne Tanke, der gaaes i det Enkelte, den samme Tanke gjennemføres i Forhold til de enkelte theologiske Disciplinér, lutter Dvælen. Men i samme Sekund der dvæles eet Sekund, i samme Sekund er ogsaa Videnskaben ifærd med at blive den Stærkere; thi Videnskaben er og ligger i det Dvælende, medens Troen er selve det Existentielles Impetus bort fra Det, hvorfra man skal bort. I samme Sekund, der dvæles, skyder ogsaa Theorien sig frem og begynder at vinde Skikkelse; thi Theorien er og er i det Dvælende. Og hos Prof. N. gjøres Svinget ikke, det finder ikke sit fra al Theoretiseren qvalitativt forskjellige Udtryk; der dannes en Slags Slutnings-Paragraph: saa maa man bestandig huske paa, at der skal svinges af. N. er meget for Professor-alvorlig til saaledes consequent som hiin spøgefulde Joh. Climacus at kunne svinge; thi at „svinge" og „svinge af", saa man aldeles tager sig selv tilbage, er umuligt uden Eenheden af Spøg og Alvor.

I Ideen seet er der tabt — medens vistnok nu Flere ere blevne opmærksomme paa Sagen.

4) Pseudonymens som alle Pseudonymers Betydning er: Inderligheds Meddelelse. Paa Ideens uendelige Afstand fra Virkeligheden, i en anden Forstand denne dog saa nær, bliver Inderligheden hørlig. Men der er intet endeligt Forhold til Virkeligheden, der angribes Ingen, der nævnes intet Navn;

Ingen forpligtes til nu at skulle tilegne sig denne Meddelelse, Ingen nødes, uden at dog deraf følger, at Ingen skulde, ved sig selv, have Sandheds-Pligt mod denne Meddelelse.

Saaledes forstaaet er Prof. N.'s Angreb paa Prof. Martensen ikke et Fremskridt, især som det er gjort. Der er taget nogle enkelte Theses ud af Pseudonymen og disse ere forvandlede til en Disputations Gjenstand: om nu Prof. M. har Ret eller Pseudonymen. Paa den Maade er hiint „stakkels enkelte Menneske, et Menneske som Folk er fleest", Pseudonymen (repræsenteret ved disse Par Sætninger) forvandlet til ogsaa en Slags Docent, der bringes i en lærd Strid med høiærværdige Prof. M. Herved er Qvalitets-Forskjellen tabt: at det er Inderligheds-Meddelelse, der enten, som Pseudonymen har gjort det, „uden Myndighed" maa gjøres hørlig paa Ideens Afstand, eller med Myndighed paabydes; men det er ingen Discussions eller Disputations Gjenstand. At ville debattere om Inderlighed er egentligen at man ikke har, eller kun til en vis Grad, o: ikke inderligt, har Inderlighed, hvad man kan lære af Joh. Climacus.

Mod Prof. Martensen kan den ikke mindre speculative Prof. N. have Ret, men i Forhold til Pseudonymen er der, i Ideen seet, tabt.

5) Hvis jeg vilde tale om Prof. N.'s Forhold til hele min Forfatter-Virksomhed, eller til Pseudonymerne i Almindelighed taget, eller hvis jeg vilde gaae i det Enkelte i Forhold til Hr. Prof.'s Skrifter: kunde jeg have saare Meget at indvende. Men Sagen, der allerede er vidtløftig nok, vilde saa kun blive yderligere vidtløftig. Blot een Bemærkning mener jeg at burde gjøre. At Hr. Prof. N. har benyttet Pseudonymerne er Noget, han selv om ikke strax saa dog efterhaanden har gjort opmærksom paa; men efter hvilken Maalestok vil egentligen kun en Læser af dem kunne see og jeg vel bedst. I Grunden er det ligegyldigt; jeg omtaler det blot for at ikke, hvis en Anden fremhævede det, det skulde synes, at der maatte være et endeligt Sammenhold mellem Prof. N. og mig, siden jeg fortiede det, jeg der sagtens maatte have seet det.

*

I Ideen seet er der tabt et Noget, Sagen ikke mere paa den intensive Spidse som hos Pseudonymen, Problemet ikke saa qvalitativt spændt, derimod er Prof. Martensen angrebet og en Disputation om Troen intenderet. Dog saaledes er det jo Verdens Gang. En Anskuelse er altid sandest første Gang; anden Gang er den allerede blevet noget mindre sand, men da udbreder den sig mere, vinder mere og mere Opmærksomhed og Indgang (langt om længe har den fuldkommen seiret, er antaget, agtet, flatteret af Alle, og er nu blevet aldeles Galimathias).

Der var i mine Tanker noget Andet, Prof. N. kunde have gjort, noget Simplere og Eenfoldigere, end hvad han har gjort, o, men just dette Simple og Eenfoldige er det Store, hvortil der vilde udkræves en ganske ualmindelig Charakteer, hvorfor man heller ikke er berettiget til at fordre det af Nogen, medens jeg meget godt kan være forpligtet til at takke Prof. N., for hvad han har gjort. Det Simple og Enfoldige, det Store havde været dette. Prof. N. havde i en ganske ligefrem kort lille Erklæring sagt: disse Skrifter have overbeviist mig; hvilken Forfatterens eller Forfatternes Mening er, om han angriber eller forsvarer Christendommen, er mig umuligt at afgjøre; det er just Kunsten ved dem. Her kan ikke og skal ikke være Tale om at gjøre ham denne Kunst efter, det vilde dog blive noget Halvt, det er umuligt, at Nogen kan gjøre dette mere end halvt saa godt som han, den Første. Nei, Forfatteren blive nu vred derover eller ikke vred derover: jeg forvandler Alt til ligefrem Meddelelse, mig til en tjenende Fortolker. Denne intensive dialektiske Spænding og Knibskhed giver sig kun for en Voldtægt, men ligeoverfor en Voldtægt er den ogsaa værgeløs, thi dens Point er just: ingen Mening at have. Vel, saa er jeg den Mand, der veed kort og godt at bruge „Troens" Vold. Dette havde været „den Andens" qvalitative *μεταβασις εις αλλο γενος*, hvorved han selv igjen blev en Første. Havde han gjort det, havt Resignation og Charakteer dertil, havde han været større end Pseudonymen. Prof. N. gjorde noget Andet. Hans Præstation bærer Præget af: at ville „ogsaa" ligesom

Pseudonymen, stundom endog at ville „gaae videre". Dette var en Feil. Thi i Forhold til hvad der i den Grad er betegnet paa eiendommelig Genialitet er det en Feil, at en Anden vil „ogsaa", selv om denne Anden har endnu flere Evner end Prof. N. og endnu større Udholdenhed og Flid end Prof. N.

B.

Hvad jeg maa — nei billige dette Udtryk passer sig ikke, jeg er jo ikke paa nogen Maade en Instants. Men i mine Tanker er det noget Sjeldnere, at en allerede ældre Mand, der længst har betrygget sig den sikkre Udsigt af den slagne Landevei, har Styrke og Lyst til med saa megen Interesse og saa meget Arbeide at ville sætte sig ind i noget fra hvad tidligere har beskæftiget ham saa aldeles Ueensartet. Det er i mine Tanker noget Sjeldnere, at en Medlevende i Forhold til en anden Medlevende vil, medens han tillige udsætter sig for Ubehagelighed fra andre Sider, i den Grad anvende sin Tid og Kraft paa at forholde sig tjenende, om jeg end mener, at, i Ideen seet, Tjenesten har sin Mislighed. Hvad man sjelden nok finder hos de Unge — det er noget Sjeldnere at finde Det, just Det hos en Ældre: Ungdom, Phantasie, Mulighed. Een Fortjeneste, og en ikke saa lille, har Prof. N. udisputeerligt: at have draget Opmærksomheden hen paa min Sag, hvilken Andre herstedes paa den høfligste Maade af Verden (ved at gjøre mig til saadan et ganske curieust, eiendommeligt og sær merkwürdigt Genie og Deslige) have forsøgt saadan at praktisere udenfor, langt, langt bort hen i Særhedernes og de außerordentliche [?] Merkwürdigheders fjerne Egne, hvad jeg meget godt har seet, men just i Tillid til min Sag ikke brydt mig stort om.

Maaskee vilde Nogen vente, at naar Dette er saaledes, at jeg saa i langt stærkere Udtryk maatte takke Prof. N. Dette kan jeg godt forstaae; men jeg forstaaer tillige, at en Saadan ikke har, hvad jeg har, min Forestilling om den Sags Rigtighed, hvilken jeg har havt den Ære at tjene, dens Seierrighed,

endnu mindre min Forstand paa, at Hemmeligheden ved Sagen er: den kommer igjen, at jo mere man gjør Forsøg paa at lade den drive over — hvad jeg selv underfundigt stundom har understøttet — desto alvorligere og seierrigere kommer den blot igjen — [Paa en hoslagt Lap:] (om ikke ved mig saa ved en Anden. Thi min Opgave har det vel væsentligen været at sætte den ind, om muligt unddrage den Opmærksomheden indtil — den stod der, ligesom en Hærfører skjuler omhyggeligt, at det ene Troppe-Corps efter det andet affendes — indtil Armeen staaer der, dog at min Opgave vel ikke var at levere Slaget, det var en Stilling der skulde tages — uindtageligt).

C.

Man har villet forklare Prof. Nielsens Optræden mod Prof. M. alene af personligt Uvenskab. Mig synes at en anden Forklaring dog altid ligger lige saa nær. I saa smaae Forhold som vore at skrive en Dogmatik, der endog giver sig af med at „agte paa Tidernes Tegn", og deri ville aldeles ignorere min Forfatter-Virksomhed, eller vel endog at ville feie den af med et Par skjødesløse Ord i et Forord — til en Dogmatik, der, besynderligt nok, indirecte bærer umiskjendelige Mærker af, at man dog ikke er saa ganske uvidende om, at min Forfatter-Virksomhed er til: ja, det er besynderligt; jeg har ikke vidst bedre at gjøre end at smile, thi jeg har ikke Noget at sige i den Anledning. Men dette Besynderlige har for en Anden ogsaa en anden Side at sees fra, og mig synes, at det meget godt lader sig forstaae, at Nielsen (der, in parenthesi bemærket, jo dog ogsaa er Prof. ved Kiøbenhavns Universitet og en bedre Kjender af Hegel end Prof. Martensen) føler sig opfordret til at paatale en saa besynderlig Adfærd, han som har fundet hiin Forfatter-Virksomhed saa betydelig, at han har anvendt flere Aar paa at sætte sig ind i den. At der fra Ideens Synspunkt i Retning af Pseudonymen kan gjøres Indvending mod det Nielsenske Angreb paa Prof. Martensen, derom er jo her ikke Tale; derimod var der Tale derom paa sit Sted. Blot

Dette: det er en Feil, stundom en Brøde, at ville ignorere Correctivet; men det er at alterere Correctivet at ville forvandle det til Doctrin, og ikke mindre at ville efterligne det, thi Correctivet skulde jo ikke benyttes af En, der ogsaa vil være Correctivet, men af En, hvis Storhed, ja hvis Overlegenhed over Correctivet just vilde være den Ophøiethed, med hvilken han kort og godt sagde: jeg har villet lade mig corrigere.

Efterskrift.

Det er mig af uendelig Vigtighed, at der er fuld Sandhed i hvert mit offentlige Forhold, det er mig for Ideens og Sagens Skyld af uendelig Vigtighed, at det er holdt, at jeg har staaet ene, at der Intet har været, der kunde ligne et Coterie. Saaledes er det ogsaa: jeg har med intet Menneske privat indladt mig betræffende min Sag.

Kun med Een har jeg gjort en Undtagelse, men samvittighedsfuldt holdt Forholdet, saa jeg veed, at der i Forholdet Intet har været, der kunde ligne et Coterie.

Denne Ene er Prof. Nielsen. Jeg var omtrent færdig eller imødesaae snart at kunne blive færdig med den Produktivitet, jeg maa ansee for at have været min Opgave; Tanken om at jeg ikke vilde leve længe, paatrængte sig ualmindelig stærk: da (i Midten af Aaret 1848) ansaae jeg det for min Pligt idetmindste at gjøre Forsøg paa at sætte et andet Menneske ind i min Sag. Jeg valgte Prof. Nielsen, der selv søgte Tilnærmelsen og med afgjort Imødekommen tog mod Tilbudet. Saa har jeg da i Løbet af 1³/₄ eller 1¹/₂ Aar anvendt megen Tid og mange Samtaler for at sætte ham ind i min hele Tanke-Gang. Men med Hensyn til hans Produktivitet i den forløbne Tid har jeg med den smaaligste Samvittighedsfuldhed bevaret mig uvidende, indtil det Øieblik naar den var publici juris, jeg har ikke seet en Linie deraf tidligere, og med Undtagelse af den store Bog (der jo er Indholdet af Forelæsninger, holdte ved Universitetet) har jeg ikke engang talt med ham derom, og selv betræffende den store Bog var det ikke mange

Ord, der forud vexledes. At dette er saaledes vil Hr. Prof. N. kunne bevidne, der jo ogsaa fra sin Side har vaaget over, at dette ikke skete; og vil han tillige kunne bevidne, at han aldrig har faaet een eneste Linie af noget Manuscript af mig forud at see, eller det mindste Ord at vide derom, saa han den Dag idag er lige saa uvidende om Manuscripter jeg en stor Deel af den Tid har havt liggende væsentligen færdige, lige saa uvidende, som han var det den første Dag, jeg talte med ham. Dette er holdt med den yderste Samvittighedsfuldhed; thi det var mig saa vigtigt, ikke at faae ham til at gjøre Noget, som jeg vilde det, men at faae at see, hvorledes han, der tillige var den omhyggelige Læser af Skrifterne, selvstændigt vilde gjøre det, medens jeg som sagt har anvendt megen Tid og mange Samtaler for overhovedet at sætte ham ind i min Tanke-Gang. Naar det enkelte Skrift af ham da var udkommet, satte jeg mig ind i det og meddeelte ham derpaa min Dom. Hr. Prof. N. vil kunne bevidne, at jeg ikke har billiget denne Produktivitet, medens jeg stadigen forventede mere af „det Næste".

Dette er Forholdet. For en almindelig Betragtning maa det vistnok synes, at Hr. Prof. N.'s Vilkaar bliver meget fattigt, han der jo kunde have levet hen i betrygget Anseelse, hvis han ikke, istedetfor at ignorere, havde — og det er just det Priisværdige — vovet at ville indlade sig paa denne Sag, betræffende hvilken det dog gjælder, at man ikke just behøver et Lynceus' Blik for at see, at det er denne Sag, der skal frem, at vistnok især een af Pseudonymerne væsentligen har afgivet Correctivet, men at dette er et Moment indenfor en heel Sag, der væsentligen er færdig, blot skal frem, og at denne Sag er Christendommen, ført gjennem alle Reflexionens Forvirringer tilbage til Troens Eenfoldige, i hvilken Henseende jeg, formelt, har lært usigeligt meget af hiin Oldtidens ædle, „eenfoldige" Vise. Om nu Vilkaaret ogsaa synes Prof. N. saa fattigt, vil beroe paa, hvilken Forestilling han har om Sagens Betydenhed. Man tillade mig at bruge mig selv et Øieblik. Med mine Evner har jeg i 7 Aar udholdt at være Forfatter i næsten

søvnløs Anstrengelse. Det er Blomsten af mit Liv, det har kostet mig min bedste Kraft. Da jeg Intet har tjent ved at være Forfatter, har det altsaa Aar efter Aar kostet mig Penge, jeg ellers kunde have brugt paa anden Maade. Da jeg Ingenting er blevet til, har det altsaa kostet mig et Arbeide, med hvis halve Kraft jeg rigelig kunde have udfyldt en vidtløftigere Embedsstilling, hvor Arbeidet lønnes paa forskjellig Maade. Endelig har det kostet mig — dette krævede Ideen — at blive et Offer for Pøbelagtighedens Forhaanelse, derhos (hvad jeg ikke selv har fremkaldt) adskilligt efterstræbt af en vis literair Fornemheds Misundelse. I Sandhed: Villaaret er fattigt! Dog saa er der Eet; Andre see det ikke, men jeg seer det: min Forestilling om Sagen, jeg har havt den Ære at tjene og Alt er uendelig forandret. Giv mig Ungdommen igjen, hiint 28de Aar da jeg begyndte: jeg byder atter — men paa den samme Sag. Gjør Villaaret endnu fattigere, Møisommelighederne og Lidelserne overflødigere: jeg byder atter — men paa den samme Sag. Sig til mig: der er de 7 Aar; men 1 Minut før 12 den sidste Aften i det syvende Aar vil Du afmægtig synke sammen; Du vil ikke døe, o, nei, Du vil maaskee leve længe, men afkræftet af den uhyre Overanstrengelse: jeg byder atter — men paa den samme Sag.

[Fortsat paa en hoslagt Lap:] Anderledes kan jeg ikke yttre mig. Derude paa de „70,000 [Favne] Vand", hvor jeg ligger, hvor jeg er grusom mod mig selv, paa Strømmen, der er Tjenesten streng, menneskelig talt, utaknemlig, saa skal det være. Det er i hvert Tilfælde ikke utænkeligt, at Prof. Nielsen kunde blive saa utaalmodig over dette, at han giver mig Døden og Djævelen, eller idetmindste en god Dag. I saa Fald vil jeg atter Intet vide at gjøre uden at smile, thi jeg vil i den Anledning Intet have at sige. Der kan ogsaa skee noget Andet, at det just nu bliver ham klart, hvad han skal gjøre, at han gjør det, og bliver den Rette, hvad jeg med Glæde vilde see, ogsaa i Ønsket om at see Afløsning, hvad forresten ogsaa Mag. Stilling synes at tegne til, der unegteligt er en Mulighed, hvor allerede Fyret er [?] gaaet under, eller der er saa langt ude,

at han har et Begreb om „Strømmen". Idee-Tjeneste er en saa streng og saa anstrengende Tjeneste, at i mine Tanker intet Menneske kan udholde den et heelt Liv. Men saa er igjen Ideen lige saa mild som den er streng; den tillader med største Redebonhed den Enkelte at træde af, kun saa længe han er i dens Tjeneste ingen Halvhed. Saa lever han glemmende Verden og glemt, i en begrændset stillere lille Virksomhed eller ganske ubemærket, taknemlig for hvad der forundtes ham, forresten Gud lige saa velbehagelig. Thi for Gud gjør det da ingen Forskjel; om Een ved at tjene Ideen omskaber Verden, en Anden ved at skære Svovelstikker tjener Udkommet: de ere begge Gud lige velbehagelige, lige elskede, hvis der ellers er den samme Fromhed i begge. Saaledes har jeg tænkt mig det.

Da jeg i sin Tid blev opmærksom paa Prof. Nielsen (der, efterat der i mange Aar havde bestaaet et Uvenskab mellem os saa han end ikke vilde hilse mig, en Dag hilste mig, hvorpaa jeg over Veien talte til ham og han kom over til mig), talte jeg oftere med ham paa Spadseretoure. Han udtalte sig da flere Gange i efter den Maalestok begeistrede og eleverende Udtryk om min Sag, min Forfatter-Virksomhed o. s. v., at det var mig klart, at han var tilbøielig til at vippe mig op i det Overordentliges høieste Regioner; om dette nu var en øieblikkelig Exaltation, eller det var lidt Smigrerie for at bedaare mig, kunde jeg den Gang ikke afgjøre, men vist er det, at han stadigt gjorde det den Gang, og at han ogsaa senere er vedblevet privat at tale saaledes.

Saa sendte jeg da i sin Tid Bud til ham og bad ham komme til mig. Han kom øieblikkelig. I Betragtning af, at han, som sagt, var kun altfor tilbøielig til at vippe mig saa høit, fandt jeg det fornødent, at ikke hele min Sag skulde tages forfængelig og verdsliggjøres, at indskyde en tempererende Mellembestemmelse mig selv betræffende. Jeg sagde til ham og saa høitideligt som muligt: jeg er en Poeniterende. Videre

oplyste jeg Intet desangaaende, det vedkom jo ikke ham, jeg dvælede heller ikke videre derved, men jeg gjentog det flere Gange, just for at forebygge Forfængelig- og Verdsliggjørelse.

Hvad ham angaaer, da har han oftere, om ikke strax, saa længere hen tilstaaet mig: at han var kjed af at staae i Skyggen for Martensen, der skulde være Alt og han være Ingenting, saa M. endog indtog i Videnskabernes Selskab den Plads, der tilkom ham, at han vilde frem, men at han indsaae, at det var umuligt at komme saaledes, at man slap mig forbi; han har tilstaaet mig, at han selv forstod, at det, han havde havt at gjøre, var, uden at have noget Forhold til mig, selv at styre ud med den Risico, at jeg faldt ham i Flanken, og at dette egentlig var Faren, men at han ikke følte Kraft dertil, og derfor søgte personlig Tilnærmelse.

Det varede ikke længe førend jeg fik Anledning til at blive betænkelig ved dette Forhold; hans store Bog aabnede egentlig mine Øine for en Mistanke. Han vilde privat og næsten smigrende sikkre sig sit Forhold til mig, og at jeg forholdt mig roligt, og offentligt vilde han ignorere endog næsten min Forfatter-Virksomhed og hvad Forestilling han havde om den.

Jeg har lidt saare meget med ham; thi han har sandseligt Kræfter, og jeg havde taget ham ind i mit Guds-Forhold. Jeg følte mig religieust forpligtet til at holde ud, i Haab om, at Sandheden maatte blive ham tydeligere og tydeligere. Han volder mig Lidelse og Besvær, men jeg haaber, at Sandheden maatte blive ham tydeligere og tydeligere.

[Brevudkast:]

Kjere

I de Aar, jeg nu har samtalet med Dem, har Forholdet omtrent været dette. Betræffende hver enkelt af Deres offentlige Præstationer (Deres Skrifter) har jeg paa det Bestemteste sagt Dem, at jeg fra mit Synspunkt ikke kunde billige det, jeg har tillige forklaret hvorfor, selv har De ogsaa yttret Dem

saaledes, at jeg maatte ansee mig for forstaaet, derhos har De bestandig privat udtalt Dem ganske anderledes end De offentligt yttrede Dem. Imidlertid sagde De bestandig, at det næste Skrift, skulde jeg see, vilde blive anderledes. Jeg har derfor holdt ud at vente.

Dog nu maa det have en Ende. Jeg maa herved — aldeles uden nogensomhelst Vrede — afbryde en Forbindelse, som dog blev begyndt med et Slags Haab, og som jeg heller ikke i dette Øieblik haabløst opgiver.

Dette vil sige: jeg kan ikke mere spadsere med Dem efter bestemt Aftale. Noget Andet er om en Skjebne eller et Forsyn fører vore Veie sammen, da skal det være mig en Fornøielse at tale med Dem som med saa mange Andre.

Misforstaae nu endeligen ikke dette, som var det hermed min Hensigt at foranledige Dem til offentlig Yttring eller paa nogensomhelst Maade at influere paa Beskaffenheden af denne. Nei, nei! Som De ubetinget har Deres Frihed, saa forbeholder jeg mig ubetinget min Frihed, jeg kan det ikke anderledes.

Men misforstaae nu endeligen heller ikke dette saaledes, som beklagede jeg mig herved over Noget, som gjorde jeg Dem en Bebreidelse. Nei, jeg er uforandret den Samme som ved Begyndelsen, men jeg tør ikke paa den Maade lade længere Tid gaae hen.

Deres S. K.

[Svar paa et Brev af 19. Marts [April] 1850*), hvori R. N meddeler, at han „paa Grund af Omstændighederne for det Første maa renoncere paa at spadsere med [S. K.] om Torsdagen". — Dette, et af mange Udkast, er mærket:]

Denne Billet blev afsendt.

Tirsdag.

Kjere!

Sidste Torsdag, da jeg talte med Dem, var jeg af den Formening — og det var jo ganske i sin Orden — at jeg

*) [Jfr. S. 146.]

naturligviis vilde træffe Dem igjen den næste Torsdag. Det skete ikke; en Billet fra Dem underrettede mig om Deres fremtidige Udebliven.

Jeg frygter, der nu er indtraadt en Misforstaaelse; hvad der blev sagt dialektisk i Retning af et Næste, og teleologisk i Retning af et Næste, er nu maaskee blevet et Andet — men deri er jeg jo dog egentlig ikke Skyld.

Misforstaaelse bør man tage itide, det er idetmindste min Mening. For at kunne gjøre det, kræves der lidt Taalmodighed og Sagtmodighed, hvoraf jeg dog maaskee har noget mere, medens De saa igjen har flere Kræfter, er langt stærkere end jeg, næsten som var den ene af os en Levende, den anden en Døende.

Det er forresten ogsaa mit Ønske, at der fremtidigen ingen bestemt Dag bliver for vore mulige Møder; lad det beroe paa Tilfældet og Lysten, jeg er jo ikke saa vanskelig at træffe, og det skal være mig en ikke mindre Fornøielse at see Dem, naar jeg saaledes veed baade Dem og mig ganske frie. Derom kunde jeg ønske mundtlig at forklare mig videre.

Mit Forslag er — velmeent som altid, ogsaa da, naar jeg, nidkjer paa Ideen, muligt bliver, øieblikkeligt, misforstaaet af Dem, der mener bedst at have forstaaet og meest at have troet mig — at vi træffes imorgen til sædvanlig Tid og Sted, for at see, hvor vi ere.

Svar udbedes.

Deres S. K.

Dogmatiske Oplysninger ere udkomne!*) Det kan man kalde Oplysninger . . . ; den Taktik var Martensen betænkt paa, hvis der skulde komme Angreb, at vente saavidt som muligt til de vare glemte — og saa at udgive „Oplysninger".

*

Medens Prof. Martensen affærdiger hele „denne vidtløftige Literatur" (Pseudonymerne, og formodentlig mig med, Mag. K.) som Talemaader**), saa forklarer han gjentagende paa andre Steder, at han egentlig intet Kjendskab har til denne Literatur. Det er næsten som at ville have baade i Sæk og i Pose: at ville være fornem paa tvende hinanden modsatte Maader i Retning af at ignorere, ikke at have læst, — og tillige at dømme fornemt, hvilket jo indeholder den Indrømmelse at have læst***) — dog det er vel Mediationen, der er hans Existents-Kategorie, i Kraft af hvilken han saa ogsaa lader sig høre een eller anden sjette Søndag over den Text: man kan ikke tjene to Herrer. — Dog nok derom.

. . . . Der er ubetinget ingen samtidig Literatur, om hvis Tilværelse han i den Grad er og længe har været vidende.

---

*) [„Dogmatiske Oplysninger, et Leilighedsskrift af Dr. H. Martensen". Kjøbenhavn. 1850.]

**) [Jfr. S. 10 i de „Dogm. Opl."]

***) [Paa et andet Blad:] Dersom man slet ikke har havt Leilighed til at gjøre sig bekjendt med hele denne Literatur, saa er det jo snarere forunderligt, at man har fundet Glimt; og har man kun havt Leilighed til glimtviis at gjøre sig bekjendt med hele denne Literatur, hvor naturligt da, at man ikke har fundet Andet end Glimt, som have været En desto mere ubehagelige jo mere man er vant til at leve, dialektisk, i Mørke.

Thi ikke sandt, det vil De dog ikke negte, Prof. Martensen, De vil dog ikke komme i den Forlegenhed at være den Eneste i Kongeriget, der negter det: at disse Pseudonymer lige fra Begyndelsen paa en høist forstyrrende og generende Maade greb ind i dette med Systemet. Og dette med Systemet var igjen væsentligen knyttet til Deres Navn. At det er saa, har end ikke Deres ivrige Apologet Prof. Scharling vovet at negte, men talt ganske bona fide derom som om en Alle vitterlig Sag . . . .

„Systemet" i Danmark og Pseudonymerne høre væsentligen sammen.

Erindrer De . . det var „Systemet". Ja det var en mageløs Bevægelse og Røre der var dengang med Systemet, og Prof. Martensen, den dybe Genius, som lovede det, og Prof. Heiberg som ogsaa lovede, og Stilling og Nielsen og Trybe og Gud veed — ja der var saa omtrent ikke eet Menneske i hele Kongeriget eller dog ikke i Hovedstaden uden at han paa een eller anden Maade forholdt sig til Systemet spændt i Forventning. Det var Systemet. Ønsker man troe Skildringer af Tilstanden fra den Tid, Livsbilleder, saa læse man een eller anden af Pseudonymerne, som for Historien have opbevaret disse. Som sagt: det var Systemet.

Og saa var det Pseudonymerne. Ja det er sandt, der var een Mand, hvis han ikke tilfældigviis var, hvad han er, „Overhoved", han vilde dog alligevel være Overhoved, thi han rager et Hoved over alt det Andet. Han var heller ingen Ven af „Systemet", som da ogsaa oprindeligt egentlig stilede efter at svække just ham ved at fortælle, at han var blevet gammel o. s. v., ikke kunde fatte Systemet o. s. v., hvorom man kan efterlæse i Pseudonymerne f. E. i Nicolaus Notabene. Han, dette Overhoved, han trykkede fra oven — men forresten var det Pseudonymerne. — Altsaa: og saa var det Pseudonymerne.

Og saa — ja Gud veed hvorledes det egentlig gik til, saa var det forbi med Systemet, det nævntes næsten ikke mere, Mange gik det endog saaledes, at de uvilkaarlig kom til at

smile, naar det Ord „Systemet“ nævntes. Det Hele var gaaet ganske stille af, hvortil formodentlig ogsaa bidrog, at Pseudonymerne bestandig kun gjorde indirecte Angreb.

. . . . Men hvad skeer? Der var noget tidligere foregaaet en Forandring med et Par af de i sin Tid ivrigste Systematikere, i den hele Række af Aar Prof. Martensens literaire Venner, hvis speculative Blik han sagtens har erkjendt, siden han valgte dem og holdt saa mange Aar ud med dem — medens han nu ganske en passant synes at have opdaget, at det er to Ubetydeligheder, hvilket enten paa den ene eller paa den anden Maade er værst for Prof. M.: enten at han i saa mange Aar har været Busenfreund med to Ubetydeligheder, eller at de virkelig ere betydeligere, thi i saa Fald er jo deres Dom om M. af Betydning.

Altsaa disse to Systematikere (Prof. Nielsen og Mag. Stilling) de havde ogsaa forandret sig, men saaledes at de mere accentuerede, hvad de skyldte Pseudonymerne, til hvilke de sluttede sig.

De paatalte blandt Andet ogsaa det Usømmelige i hiint Forord [i Prof. Martensens Dogmatik]. Baade Pseudonymerne og jeg taug.

Saa kom „Dogmatiske Oplysninger“, og nu blev hele Pseudonymernes Literatur erklæret for ikke Andet end Talemaader — og nu taler jeg . . . .

Angaaende Prof. Martensen.

I Forordet til sine tolv Forelæsninger*) taler Prof. Nielsen, i Anledning af Pseudonymerne, med særligt Hensyn til vore Forhold, om at der gives en Overlegenhed, der kan slaae saaledes ihjel, at det Komiske fremkommer, at den Ihjelslagne indbilder sig at leve.

*) [„Evangelietroen og Theologien. Tolv Forelæsninger o. s. v.“ Kjøbenhavn. 1850.]

At der herved sigtedes til Pseudonymernes Forhold blandt Andet ogsaa til Prof. Martensen, er ikke vanskeligt at forstaae.

Nu seer jeg det er blevet Sandhed. I „Dogmatiske Oplysninger“ har Prof. M. givet et Livstegn fra sig. Dette skulde rigtignok synes det bedste Beviis for at han ikke er død. Men nei. Naar man gjør Fordring paa at være en anseet Mand, som Prof. M., og man saa med sit Navn under vil paa Prent sige om samtlige Pseudonymer, „den hele Literatur“, at det ikke er Andet end Talemaader om lykkelige og ulykkelige Elskere, Troens Risico — saa er man død.

Hvad der før kun kunde ymtes om, det er nu vitterligt: Prof. M. er død. Blot er min Forklaring en anden end Prof. M.'s: det er ikke Pseudonymerne, der have slaaet ham ihjel, de have kun bibragt ham et farligt Saar; han har slaaet sig selv ihjel. Og gjælder det om ethvert Selvmord, som der staaer i Komedien af Heiberg, at der dog er Intet, der saaledes fordærver et Menneske paa Sjel og Legeme, som et Selvmord: endnu fordærveligere er et moralsk Selvmord.

.... Nei, Prof. Martensen, at tale saaledes om Pseudonymerne og min hele Forfatter-Virksomhed, det gaaer ikke an, De nedsætter Dem selv derved for dybt.

Thi lad mig dog ogsaa engang tale paa den Maade — og maaskee er det ogsaa min Pligt at tale paa den Maade.

See, at De, Hr. Prof., er en distingueret Mand, ja det seer og veed vi Alle. Men De, Prof. M., just De, især da som Christendommens Forkynder, burde dog have saa meget dybere Forstand paa Livet, at De saae, at ogsaa jeg er en distingueret Mand.

Kun er der den Forskjel, at de Udmærkelsens Tegn, som jeg bærer, ikke, som Deres, funkle med Øieblikkets Glands — men kun i det historiske Perspektiv vise sig som hvad de i Sandhed ere.

Jeg tegnes i Carricatur, betegnes med Øgenavn, spilles i Komedien, oversøses af Mængden med Forhaanelser — og for en god Sags Skyld: seet i historisk Perspektiv svarer dette rigeligt til det i Øieblikket at være Ridder af D. eller vel endog Com. af D. Men i Øieblikket er det Ene ikke det Andet — og De har det Andet: De er Hof-Prædikant med sort Fløiel foran og med Ridderkorset paa, hvilket slet ikke vil vise sig i det historiske Perspektiv.

Paa nogle Aar nær i lige saa lang Tid som De har arbeidet i Embedsstilling, har jeg arbeidet som Forfatter, mindst sagt vistnok lige saa anstrenget som De — men jeg er Ingenting blevet til eller blevet til Ingenting; dog har jeg arbeidet — og jeg har tjent en Idee. Seet i historisk Perspektiv er dette en Udmærkelse, som fuldelig svarer til det i Øieblikket at være Prof. i Theologien ved et Universitet. Men i Øieblikket er det Ene ikke det Andet, og det Andet har De: De er Prof. i Theologien ved Kjøbenhavns Universitet, Æres-Doctor i Kiel, hvilket slet ikke vil interessere historisk.

Jeg har holdt ud Aar efter Aar for egen Regning, stundom givet Penge til, in toto faaet Udgifterne ind, altsaa Intet tjent — det har jeg gjort af Ærbødighed for den Sag, hvilken jeg har havt den Ære at tjene, men, ikke forstaaet, er jeg just paa Grund af dette blevet erklæret for en Særling o. D. Seet i historisk Perspektiv er dette en kostelig Udmærkelse, der rigeligt svarer til det i Øieblikket at nyde Anseelse som en alvorlig og praktisk Mand, der sandeligen ikke gjør Noget, ikke det Mindste, uden at han veed, hvad Fordeel han har deraf.

Dog jeg afbryder. Som sagt, just De, Prof. M., burde dog have saa megen Forstand paa Livet, at De saae, at ogsaa jeg er en distingueret Mand, om hvem en Christendommens Lærer ikke skal tale saaledes. Eller har De da virkelig over al den Art Alvor med Embedsstilling, Professoren, Hofprædikanten o. D. ganske glemt „Alvoren“, hvad Christendommen egentlig er.

Og saa blot Eet endnu. Gid De ikke havde tvunget mig til at tale saaledes. Jeg har aldrig paataget mig at forpligte

nogen Anden, jeg har kun forpligtet mig selv. Jeg har seet, hvorledes de Andre, hver paa sin Viis, reve det Jordiske og Timelige til sig, medens jeg gik glip af Alt; men jeg har Ingen angrebet -- saa kunde De ogsaa have tiet. Men dette er for galt. Dog det var det Mindste af det. Men ved at tvinge mig til engang at tale saaledes, fremskynder De muligt en Katastrophe, der ellers maaskee kunde være undgaaet, i ethvert Tilfælde endnu nogle Aar, hvad jeg bestandig har ønsket. Der lever iblandt os en Olding, hvis betydningsfulde Liv har udtrykt noget ganske Bestemt; det var mit Ønske, at Alt maatte blive uforandret, indtil han lukkede sit Øie uforstyrret af nogen Omvæltning, smuk i Døden som hans Liv var det. Hvor meget dette har beskæftiget mig, veed Ingen som jeg, der lige fra Begyndelsen aldrig har skjult for ham, hvor uenig jeg var med ham -- hvor enig jeg end tillige, fra første Begyndelse, har været med mig selv om, at han er stor, paa vor Elueplads den Eneste, som det ogsaa er hans Magt, der bærer Dem, Prof. M. Brister det nu tidligere, Prof. M., saa hils De ham fra mig og sig, hvad Sandhed er, at det var Deres Skyld, Deres Lapserie med at spille vigtig, hvor De burde været skjønsom, at der, skaansomt, var indrømmet Dem Frihed til at tie.

I Anledning af en Yttring i Prof. Martensens „Dogmatiske Oplysninger".

Yttringen findes p. 13 m. Efter at have bemærket, at Pseudonymerne er indirecte Meddelelse og Martensen ikke disponeret til at indlade sig paa Sligt, tilføies: heldigviis er da ogsaa Christendommen ligefrem Meddelelse*). Heldigviis! Uheldigviis er dette vistnok det Uheldigste Prof. M. kunde sige; ja jeg betvivler, at han, selv med sin redeligste Villie, og selv om han tilkaldte Hofprædikant Paulli, skulde have Held til i

*) [„Tilllykke har jo ogsaa Christendommen betjent sig, ikke af den experimenterende, men af den ligefremme Meddelelse".]

saa faae Ord at sætte en saa frygtelig Beet som denne. Og da den er sat med vanlig Aplomb og Suffisance, bør det dog vistnok paatales, især da denne Betragtning er et Forsøg paa saadan ganske udenvidere, som var det længst afgjort, at tage just det Essentielle i Christendommen forfængeligt.

Altsaa Christendommen er ligefrem Meddelelse.

Christendommen er sat ind i Verden af vor Herre Jesus Christus. Hvad han har sagt, ja, det er ligefrem Meddelelse; han har ligefrem sagt, at han og Faderen ere Eet, sagt: troer paa mig o. s. v. Men lad os see lidt nøiere til; hvad var det for et Menneske? hvilken var hans Existents-Form? Det var et Menneske i en ringe Tjeners Skikkelse, i Armod, uden at have Det, hvortil han kunde helde sit Hoved, saa udstødt af Synagogen, levende, udenfor Selskabet, i Selskab med Syndere og Toldere og Spedalske, forladt af Forestillingen, forfulgt, saa anklaget, dømt, hudflettet, bespottet, bespyttet, afskyet som en Forbryder og forladt af Alle korsfæstet — og han siger **ligefrem**: Faderen og jeg vi ere Eet, troer paa mig o. s. v. Gud i Himlene, er dette ligefrem Meddelelse, hvad er saa indirecte Meddelelse! Er dette ligefrem Meddelelse, nu vel, saa har jeg feilet frygteligt, saa tilbagekalder jeg herved hvert et Ord, jeg har skrevet, som Daarskab og Nonsens.

Lad mig danne et Exempel for at oplyse det om den indirecte Meddelelse, og lad mig dertil benytte Dem selv, Prof. M. Antaget, at De er i Besiddelse af en vis Dygtighed til at forkynde Christendommen forstaaet som Lære eller Doctrin. Dette antages. Men Livet havde ikke føiet sig for Dem som det i Virkeligheden har føiet sig for Dem. Det er næsten bizart, men vi kan jo antage det; det er i Forhold til hvad De nu er en besynderlig Metamorphose. De gyser blot ved at tænke den, kan neppe udholde dens Mulighed det Minut, medens De læser derom, og tænk da, hvad det vil sige at udholde det Dag ud og Dag ind i Virkelighed for saa i Sandhed at kunne forkynde Christendommen — De var en simpel Arbeidsmand, trøieklædt, gik med Kasktjet, spiste i en Kjelder paa Gammel Mønt, boede i Slippen paa Qvisten — men

hvad De sagde, ja, Gud bevares, det var fuldkommen lige saa godt som Det, De nu siger. Her er et lille Exempel paa indirecte Meddelelse. Hvad vilde nemlig saa skee? Man vilde blive opmærksom, man vilde sige: der er virkelig Noget i hvad den Mand siger. Men saa vilde man see paa Skikkelsen og saa vilde man sige: men det gaaer jo dog i al Evighed ikke an at antage, at en Trøieklædt, der gaaer med Kaskjet, spiser i en Kjelder, at det skulde være Sandhed hvad han siger. See dette er indirecte Meddelelse. Og Sligt lader sig ogsaa tænke under christelige Forudsætninger, at den Vedkommende just gjorde dette af Kjerlighed til Sandhed, og derfor selv, christeligt, forhindrede sig i at gjøre Lykke og komme frem i Verden, tænkende paa Forbilledet.

Læseren og jeg vi ville nu for Modsætningens Skyld fæste Blikket paa høiærværdige Hr. Hofprædikant, Professor, Æres-Doctor, Ridder Martensen, og paa hans Høiærværdigheds **ligefremme** Meddelelse af Christendommen. For det Første, De sidder i en brillant Næringsvei, det vil enhver Næringsdrivende kunne skjønne. Det er altsaa ligefrem, det er ligefrem at hvad De siger er sandt og godt, „den sunde Lære", siden det kaster saa Meget af sig. Det vil, hvis Nogen tvivler, hvad Øieblik det skal være Flyveposten kunne bevise. Fremdeles, De bærer Ornat, det imponerer. Saa har De, som De nok selv veed, ovenikjøbet en Strimmel Fløiel ned foran, og paa dette Fløiel funkler Ridderkorset — det distinguerer. Alt er ligefrem. Den „længst forventede" 6te Søndag er kommet; De bliver afhentet i en Karreet med rød Kudsk. Naboer og Gjenboer veed, naar de en Søndag Morgen seer den røde Kudsk, at det saa betyder: nu tager Hofprædikanten hen for i **ligefrem** Meddelelse at forkynde Christendommen. Den kongelige Karreet med Deres Høiærværdighed uden paa og den røde Kudsk inden i, eller hvad det var jeg vilde sige, med den røde Kudsk uden paa og Deres Høiærværdighed inden i, rumler afsted. Den holder ved Slotskirken. En rød Tjener aabner under mange Buk; den Forbigaaende standser, siger: det er Hans Høiærværdighed Hof-Prædikanten, som i **ligefrem**

Meddelelse forkynder Christendommen. Den stadselige Hofprædikant, det dannede Publikums Udvalgte, træder ind i den pragtfulde Slotskirke, frem for en udvalgt Kreds af Udvalgte, og prædiker i **ligefrem** Meddelelse f. E. over disse Ord af Apostelen: Gud har udvalgt det i Verden Ringe og Foragtede. Her er Alt ligefrem, ja, Gud bedre det, kun altfor ligefrem: er Det ogsaa Christendom?

Agt paa Forskjellen mellem directe og indirecte Meddelelse, hvilken er Omvendtheden. Naar det er Arbeidsmanden, saa hjælper det ikke, hvor godt det er, det han siger, man slutter: det kan ikke være Sandhed, siden det er et saadant Menneske. Naar det er en Mand i et stort Embede, Ridder o. s. v., hører man neppe hvad han siger, men slutter: det maa være den sunde Lære, siden han er i et saadant stort Embede og er Ridder.

Og her nu til Slutning min Contra-Sætning. Aldrig er ethisk-religieus Sandhed sat ind i Verden i ligefrem Meddelelse og aldrig kan den sættes ind i Verden i ligefrem Meddelelse. Og hvorfor ikke? Det kan forklares med to Ord. Naar ethisk-religieus Sandhed meddeles, saa maa der jo være Nogle, hvem den meddeles. Men enten maa nu Meddeleren antage, at disse ere i Sandheden. I saa Fald har han jo Intet at meddele men at tie. Eller han antager, at De, til hvem Meddelelsen henvender sig, ikke ere i Sandhed — og denne Antagelse gaaer Meddelelse af ethisk-religieus Sandhed altid ud fra. Men i saa Fald maa han (hvad der kategorisk rigtigt svarer til at de Modtagende, efter Antagelsen, ere i Usandheden) anbringe et Frastød, der betrygger, at Meddelelsen af Sandheden ikke ved den ligefremme Tilegnelse forvandles til Usandhed. Men en Meddelelse, der i sit Første er Frastød, er indirecte Meddelelse.

Og aldrig, aldrig har Sandheden i sit Første i den Grad været Frastødet som netop i Christo.

Anm. Ved denne Artikel bryder jeg naturligviis med Prof. M. og det hele Compagnie. Prof. M. kunde sømmeligt have sagt: vel forstaaer jeg, at Christendommen i sin Sandhed

er indirecte Meddelelse, men dertil har jeg ikke Kræfter. I saa Fald skulde jeg sandeligen ikke have havt eet Ord at sige, thi det er netop saa omtrent hvad jeg vil sige. Men den Fripostighed: uden videre at afskaffe Christendommen, formodentlig for at indsætte Næringsveien og Ridderkorset og den Fløiels Mave i Hæder og Værdighed som Livets Alvor: det bør ikke taales.

---

ad pag. 133 i „Indøvelse i Christendom".

Anm. Dersom Scenen var i Evigheden, ikke i den bestaaende Christenheds Confusion, saa vilde Prof. Martensen ubetinget have sin Afsked ene og alene for den lille Ytring (i hans „Dogmatiske Oplysninger"), som han med en næsten utrolig Sikkerhed henkaster: heldigviis er Christendommen ligefrem Meddelelse. Uheldigviis beviser denne Ytring absolut, at Prof. M. absolut har forfeilet Pointet i Christendommen. Dog man kan jo heller ikke gjøre to Ting paa een Gang: naar man i den Grad har Øie og Syn for at gjøre Carriere i Verden (hvad jeg villigt indrømmer Prof. M.), hvad Under saa, om man intet Øie eller Syn har for, hvad Christendom er.

Udgiveren.

[I „Af S. K.'s E. P., 1847", S. 141, L. 6 og 8 skal i Klammerne læses: Martensen.]

[Udkast henhørende til „Synspunktet for min Forfatter-Virksomhed" S. 110 efter Linie 7, men senere mærket: „kan gaae ud, hvis det udgives nu".]

Thi „Opdragelse" er det ene Fornødne*), der maa atter opdrages i Christendom. Men man „opdrager" ikke „Slægt" i „Christendom", det er lige saa umuligt som at addere ueensartede Størrelser. At „opdrage" svarer ikke til „Slægt", og „at opdrage — Slægt" svarer ikke til „Christendom". At „opdrage — Slægt" er just at omsætte „Slægt" i „de Enkelte", for saa at begynde „Opdragelsen"; thi man „opdrager" „de Enkelte", eller „de Enkelte" „opdrages" i „Christendom".

Men naar der skal „opdrages" i Christendom — og Skuepladsen ikke er Huslivets forborgne Indelukke, ikke Skolens omfredede Hegn, ikke den betryggede Kirkes Stilhed, hvor Opdrageren er den Stærkeste, men Skuepladsen er den historiske Virkelighed, hvor Opdrageren er langt, langt, langt den Sva-

*) Anm. Dette kan, in parenthesi bemærket, forøvrigt Ingen bedre vide end jeg, der altid har anslaaet det som mit Hoved-Fortrin i Samtiden, at jeg fra Barn af er vel opdraget i Christendom; og atter, dette kan Ingen bedre vide end jeg, hvis hele Forfatter-Virksomhed, idetmindste fra een Side seet, kan betragtes som Reflexen af, at Forfatteren yderligere er blevet, og bliver anden Gang opdraget i Christendom, saa Forfatteren er, idetmindste fra een Side seet, selv Den, der er blevet opdraget. I første Lectie lærer man nemlig under Guds Bistand Viisdom ligefrem og af de Vise som Lærere. Den, som, for ogsaa at gjennemgaae et saadant Cursus, vover sig ind i anden Lectie og bliver ikke en adspredt men en agtpaagivende, flittig, stræbsom, lydig Discipel, han lærer af Gud Viisdom i dybeste Forstand derved, at han havde Mod til at udsætte sig for, at Daarerne bleve hans Lærere.

geste: hvad kaldes saa Opdrageren? Han hedder ikke „Præsten", ikke „Degnen", ei heller „Professoren", eller muligt at han tillige hedder saa, men væsentligen hedder han — „Martyren". Paa den historiske Virkeligheds Skueplads opdrages Martyren i Christendom; og da det er i „Christenheden", hvor Alle saadan ere Christne, opdrager han altsaa Christne i Christendom. Ved Lydighed lærer han Lydighed fra sig. Han er ikke den Lærer, som opdrager ved at slaae; hans Opdragelses Charakteristiske er at opdrage ved at lade sig slaae. De Lærende faae vel ikke hans Minde og Samtykke, men dog hans Taalmodigheds Tilladelse og saaledes Lov til at gjøre med ham hvad de ville; tilsidst slaae de ham ihjel — og nu begynder egentligen Underviisningen, da lære de Lydighed af ham, eller af, at de sloge ham ihjel.

Kun vil „Martyren", denne „Fremtidens Martyr" („Missionairen", der opdragende bruger Kategorien: „den Enkelte"), i sig have, hvad der svarer til Tiden („Reflexionens Tid"), en eminent Reflexion, og, foruden Tro og Mod til at vove, behøve en uendelig Reflexionens Arbeiden eller Forarbeiden med at blive eller for at blive Martyr. Fremtidens Martyr vil — deri forskjellig fra enhver tidligere — være i Besiddelse af en eminent Reflexion som tjenende til at bestemme, til frit (naturligviis Gud ubetinget lydig men dog frit) at bestemme, hvilken Art Mishandling og Forfølgelse han skal lide, om han skal falde eller ikke, og hvis han skal falde, Stedet hvor han skal falde, at han opnaaer, dialektisk, at falde paa rette Sted, saa hans Død paa rette Sted saarer de Efterlevende. Det vil ikke som tidligere være „de Andre", der overfalde Martyren, som blot har at lide, nei „Martyren" vil være den Libelsen Selvbestemmende. Som ved en Procession Oberhofmarschallen befalende gaaer med sin Stav i Spidsen for Toget; som naar der skal hugges i Skoven, den Forstkyndige gaaer i Spidsen, visende med Haanden, „der og der skal der hugges, saa og saa meget": saaledes vil denne Fremtidens Martyr selv være Den, der gaaer i Spidsen for sine Forfølgere, og — i Kjendskab til den givne Tids specifike Sygdom, vidende,

hvorledes denne skal helbredes, samt, hvad deri ligger, hvilken Art Lidelse han altsaa maa have at udsætte sig for — i en eminent Reflexions Underfundighed selv beordrer Alt lig hiin Helt, der selv commanderede Skydningen, ved hvilken han selv blev skudt. Forfølgerne adlyde egentligen blot hans Ordre; men dette sande Sammenhæng er skjult for deres Øine, der, syge som de ere, i Sygdommens Medfør gjøre hvad de gjøre. — Og alene herom kunde skrives hele Værker.

Den første Formation af Herskere i Verden var „Tyrannerne", den sidste vil blive „Martyrerne", dette er i Verdens-Udviklingen Bevægelsen i Retning af tiltagende Verdslighed; thi Verdsligheden er størst, maa have taget frygteligst Overhaand, naar kun Martyrer kunne være Herskere. Naar nemlig Een er Tyrannen, er Mængden ikke ganske verdsligt bestemmet; men naar „Mængden" vil være Tyrannen, saa er Verdsligheden ganske almindeliggjort, og saa kan kun Martyren være Herskeren. Mellem en Tyran og en Martyr er der vistnok en uendelig Forskjel, dog have de Eet fælles: det Tvingende. Tyrannen, selv herskesyg, tvinger ved Magt; Martyren, selv Gud ubetinget lydig, tvinger ved egne Lidelser. Saa døer Tyrannen, og hans Herredømme er forbi; saa døer Martyren, og hans Herredømme begynder. Tyrannen var egoistisk den Enkelte, som umenneskeligt gjorde de Andre til Mængde og herskede over Mængden; Martyren er den lidende Enkelte, der menneskekjerligt opdrager i Christendom, omsættende Mængde i Enkelte — og der er Glæde i Himlen for hver een eneste Enkelt han saaledes frelser ud fra Mængden. — Og ogsaa herom alene kunde der skrives hele Værker, endog blot af mig, en Slags Digter og Tænker, end sige af ham, naar han kommer: Tænker-Digteren eller Digter-Tænkeren, der jo desuden nærved vil have seet, hvad jeg fjernt aner, vil have seet Det udført, som jeg kun dunkelt forestiller mig engang i en fjern Fremtid at ville blive udført.

Der er egentligen kun to Partier at vælge mellem, et Enten-Eller. Ja, det forstaaer sig, i Verdens Travlhed er der flere Partier — men det er ikke egentligen, det er uegent-

ligen her kan være Tale om at „vælge", da det er ligegyldigt og lige galt, hvad man vælger. I dybeste Forstand, egentligen, er der kun to Partier at vælge mellem, og her ligger Kategorien „den Enkelte": enten Gud lydig, frygtende og elskende ham, at holde med Gud mod Menneskene, saa man elsker Menneskene i Gud; eller at holde med Menneskene mod Gud, saa man forvanskende menneskeliggjør Gud, „og sandser ikke hvad Guds er, men hvad Menneskens er" (Matth. XVI, 23.). Thi mellem Gud og Menneske er der en Strid, og en Strid, som er ført paa Liv og Død; blev ikke Gud-Mennesket ihjelslaget! — Og ogsaa alene herom: om hvad Alvor er; og om „den Enkelte;" om hvad det Dæmoniske er, om det Dæmoniske er det Onde, eller det er det Gode; om Taushed, i Retning af det Onde og i Retning af det Gode; om det „at bedrage ind i Sandheden"; om indirecte Meddelelse, hvorvidt denne skulde være et Forræderie mod det at være Menneske, en Nærgaaenhed mod Gud; om hvad man lærer betræffende det Dæmoniske ved at betragte Gud-Mennesket — alene herom kunde skrives hele Værker endog blot af mig, en Slags Tænker, end sige af ham, naar han kommer, „Tænkeren", der vil have seet „Christenhedens Missionair", og fra første Haand vide Besked om alt Dette, hvoraf jeg kun lidt efter lidt har lært at forstaae dog Lidet.

[Brev fra Dr. Rudelbach:]

Idet jeg takker for „Indøvelserne", som, idet de øve, med Rette slaae og nedslaae hele den opklinede Stats-, Bane- og Navn-Christendom, fremsender jeg min kjere Ven nærværende Bog med det Ønske, at De maa finde samme Aand i Kamp der.

Slagelse 18. Nov. 1850.

Deres gamle Ven
A. G. Rudelbach.

[Brevudkast:]

Til

Frøken Rosenvinge.*)

Hvis De vil læse min lille Bog**), er det mig ikke ukjert; men Hensigten med at den sendes, er dog ikke denne.

Nei, modtag den lille Gave; og idet De modtager den, da tænk paa — dog derom behøver jeg visseligen ikke at bede Dem, det følger af sig selv, at De til enhver Tid tænker paa Ham; men lad det da betyde Dem, at ogsaa jeg tænker paa Ham, i hvem jeg virkeligen tabte meget, hvad jeg bedre og bedre forstaaer, hver Gang jeg betænker, hvor kjer dog den Erindring er mig, hvilken jeg vandt, idet jeg tabte ham.

S. K.

) [Faderen, Konferentsraad Dr. Rosenvinge) døde 4. August 1850.]
**) [Maaske: „En opbyggelig Tale (Synderinden)".]

*) [Jfr. „Af S. K.s E. P., 1849", S. 126 og 626 ff.]

[Brevudkast:]

Til

Fru Rothe *)

fra

Udgiveren.

Ingenlunde er det min Mening hermed at ville foranledige Dem til at læse, langtfra, nei, lad kun det fare.

Men modtag Bogen**) som et lille Tegn paa, hvorledes jeg erindrende dvæler ved Mindet om Den, i Forhold til hvem jeg med Sandhed har kunnet kalde mig hans ganske hengivne, medens jeg havde Glæden af at turde vide, at det ikke var ham ukjert, at jeg kaldte mig saaledes.

Ogsaa jeg har tabt, Glæden af, at der var Een, som virkelig holdt af mig; den Glæde at see ham glad, og Samtalens Glæde; den Glæde, naar han stundom var forstemt, da om muligt at bidrage til at gjøre ham glad.

S. K.

*) [Datter af Konferentsraad Rosenvinge.]
**) [„Indøvelse i Christendom."]

Rettelser.

S. 2, L. 16: udgaaet, [illegible].
— 4, = 2: Christendom?, læs: Christendom?
— 16, = 3: den, læs: dem.
— 47, = 1: van, læs: er.
— 56, = 13 f. n.: der, læs: det.
— 84, = 5 f. n.: en Sommernat, læs: en Sommernat.
— 84, = 2 f. n.: har er, læs: har.
— 87, = 9: maar, læs: maaer.
— 120, = 2 f. n.: hans, læs: Herrens.
— 181, = 11 f. n.: Gods, læs: Gud.
— 189, = 11: [illegible], læs: [illegible].
— 233, = 4: Der, læs: der.
— 245, = 1 f. n.: er, læs: var